

הישיבה השלוש-מאות-וארבע-עשרה של הכנסת האחת-עשרה

יום שלישי, א' בניסן התשמ"ז (31 במרס 1987)

ירושלים, הכנסת, שעה 10:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק היטל על שירותים מיוחדים ונכסי חוק (הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף), התשמ"ז — 1987, שהחזירה ועדת הכספים; הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987, ואף אותה החזירה ועדת הכספים.
היו"ר ח' גרוסמן:
תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:
חברי הכנסת, אני פותחת בזה את ישיבת הכנסת.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:
ברשות היושבת-ראש, הגני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

ב. שאלות ותשובות

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
עומד לפניך שר בממשלה שאומר שהיתה טעות, ושהמדיניות הזאת איננה מקובלת עליו.
לחלק הראשון של השאלה — חבר הכנסת תופיק טובי, אני מבין שהשאלה היא שאלה רטורית.

היו"ר ח' גרוסמן:
אני מבקשת משר העבודה והרווחה להשיב על שאלתא מס' 2856 של חבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת צוקר, האם זו טעות? האם השאלתא אינה קיימת?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ח' גרוסמן:
האם השאלתא איננה מכוונת לשר העבודה והרווחה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ח' גרוסמן:
אבל אם שר העבודה והרווחה מוכן להשיב עליה —

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
אני קיבלתי שאלתא מחבר הכנסת צוקר בעניין מינויים פוליטיים במשרד העבודה והרווחה. אשמח אם הוא יודיע על ביטול השאלתא, ואני אבטל את התשובה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אשמע את התשובה.

2856. מינויים במשרד העבודה והרווחה

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

היו"ר ח' גרוסמן:
חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות ותשובות. אני מזמינה את שר העבודה והרווחה להשיב על שאלות, ותחילה על שאלתא מס' 2725 של חבר הכנסת תופיק טובי.

2725. השתתפות ערבי בקורס חבלה

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ט בכסליו התשמ"ז (31 בדצמבר 1986):

נודע לי ממר עא"פ (שמו המלא מופיע במקור), תושב כפר-קסם, שבמסגרת לימודיו כנהג לרכב ציבורי בבית-הספר לתחבורה מחוז תל-אביב נאסר עליו להשתתף בקורס לחבלה, שמועבר במסגרת הלימודים הנ"ל.

התלמיד הנ"ל פנה למנהל וביקש לאפשר לו להשתתף בקורס. המנהל אמר לו שהוא קיבל בקשה כזאת, אבל טרם קיבל תשובה.

הגני שואל את כבוד השר:

1. האם ידועים דברים אלה לשר?

2. מדוע גשלה זכות זאת של התלמיד הנ"ל?

3. האם מוכן השר לפעול לחיקוק עניין זה בהקדם?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

1. אומנם מתקיים במסגרת האגף להכשרה מקצועית קורס לנהגי רכב ציבורי, ובו פרק העוסק בזיהוי אמצעי חבלה.

2. שלילת הזכות מתלמיד ערבי להשתתף בהוצאה זו בטעות יסודה.

3. בינתים נברקת תוכנית הלימודים כולה, ואנחנו שוקלים להפסיק את לימוד הפרק של זיהוי אמצעי חבלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני השר, מה מקור הטעות הזאת שלפיה מנעו מתלמיד ערבי ללמוד אמצעים לביטחון הציבור? האם זו איננה המדיניות שיש לעקור אותה?

2. האם מפעלים חדשים קיבלו היתרי עבודה בשנת התשמ"ז ובשנת התשמ"ז?

3. אם כן — אילו מפעלים? וכמה עובדים מדובר?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. סך כל המפעלים הפועלים בהיתר עבודה על-פי חוק שעות עבודה ומנוחה לא השתנה בשנתיים האחרונות: כ-137 היתרים.

למותר לציין, כי על-פי בג"ץ אנו חייבים להאריך את מתן ההיתרים, למעט מקרים שבהם השתנו הסיבות אשר הצדיקו מתן ההיתר בעבר.

2. בשנת התשמ"ז לא ניתנו היתרים חדשים. בשנת התשמ"ז ניתן היתר חדש אחד.

3. ניתן היתר למפעל בענף האלקטרוניקה. היקף ההיתר להעסקה בשבת הוא ארבעה עובדים למשמרת. למותר לציין, כי המפעל קיבל היתר לאחר שנועצנו בוועדה המייעצת לעניין זה.

2858. הטיפול בעובדים מפוטרים

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר העבודה והרווחה כיום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

לאחרונה פוטרו מחמת צמצומים אלפי עובדים במפעלים כמו "סולל-בונה", "אתא", התעשיות האלקטרוניות; אלפים נוספים פוטרו משירות המדינה ומהרשויות המקומיות.

אודה לך אם תודיעני מעל במת הכנסת:

1. האם קיים מעקב מסודר ושיטתי אחרי המפוטרים?

2. אם כן — מה קרה עם מפוטרי "אתא", "סולל-בונה" והתעשייה האלקטרונית?

3. האם למפוטרים בגיל העבודה יש עדיפות מסוימת בקבלת עבודה במקצועותיהם?

4. כמה מהם פורשו סופית ממעגל התעסוקה, וכמה מהם נקלטו מחדש בענפי עבודה שונים?

5. האם קיים פרויקט מטעם המפעל המפטר או משרד העבודה והרווחה, לשמירת הקשר עם המפוטרים? אם כן — מה תוכנו?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-5. למשרדנו יש מידע על-אודות המפוטרים המתייצבים בלשכת התעסוקה לקבל סידורי עבודה חלופיים, הסבה מקצועית, רמי אכטלה או הכטחת הכנסה, וכן לגבי מפוטרים המטופלים במחלקות לשירותים חברתיים, לפי מקומות מגוריהם, מפוטרים שקיבלו הסדרים פנסיוניים נאותים ולא שבו להסתייע בשירותי המשרד, יש להניח שפרשו ממעגל העבודה או מצאו תעסוקה אחרת.

במקרה של מפוטרי "אתא", שמפעלם נסגר בצו בית-משפט, הוקם צוות משרד, שכלל את נציגי שירות התעסוקה, שירותי רווחה והמוסד לביטוח לאומי. הצוות קיבל סיוע מנציג הכונס, שטיפל כיוזם מ-800 אנשים. המפוטרים הבריאיים וחלק מהמוגבלים סודרו כעבודה. צוות נוסף, שבו

לאחרונה הופיעו פרסומים שעניינם מינויים פוליטיים במשרד העבודה והרווחה והתאגידים הקשורים בו.

אודה לך אם תשיבי:

1. כמה דירקטורים מתו על-ידי השר מאז כניסת לתפקיד?

2. כמה מפקחים על המחירים במשרדך?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

1. בחברת מע"ש — מרכז עיסוק ושיקום למפגר — יפו מתו שני דירקטורים. מינוי אחד תוקפו יפוג ב-25 ביולי 1987, ומינוי שני — ב-10 בנובמבר 1987. בחברת "המשקם" מונו שני אנשים. שני המינויים יפוג תוקפם באוקטובר 1988.

2. אין במשרד מפקחים.

היו"ר ח' גרשמן:

חבר הכנסת צוקר, האם יש לך שאלה נוספת?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא. אבל אני מוכרח להעיר, שבדור שחל פה שיבוש, ושאלתא שהופנתה לשד אחד הועברה לשד אחר. אני אברוק איפה הייתה התקלה, כי על-פי תוכן השאלה ברור שהיא לא הופנתה לשד העבודה והרווחה.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

התבלבלת בין אריק שרון לבני, עם כל ההבדלים שבינינו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ח' גרשמן:

כטעות הופנתה השאלתא לשד העבודה והרווחה ולא לשד אחר? האם זה מה שרצית לומר?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא. אני אומר שתוכן השאלתא מעיד על כך שהיא אינה מסוננת לשד העבודה והרווחה, אבר איפה הייתה הטעות.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

חבר הכנסת צוקר, מנתח לפני השאלתא המקורית עם החתימה שלך, היא מכוונת אלי.

היו"ר ח' גרשמן:

היא נכתבה כטעות לשד העבודה והרווחה. זה יכול לקרות. כל אחד יכול לטעות.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

אני רוצה פשוט להגן על מוזכרות הכנסת.

היו"ר ח' גרשמן:

לא, ברור שהטעות איננה של מוזכרות הכנסת, אלא שהשאל סעה בכתובת.

2857. היתרי עבודה בשבת

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

בעיתון "ערב שבת" פורסמה רשימת 136 מפעלים, המעסיקים 7,000 עובדים בשבתות עם היתרי עבודה.

אודה לך אם תשיב לי:

1. כמה היתרי עבודה הוצאו בשנת התשמ"ז, וכשנת התשמ"ז עד היום?

יזמנו פעולות לקראת הפיטורים הצפויים, והן כללו סיוע במתן מידע כללי וספציפי ועזרה בחיפוש עבודה חלופית או בהשכלכות בהכשרה מקצועית. לצוותות ההדרכה הצטרפו גם עובדים סוציאליים. המערכות הללו מתארגנות בשיתוף עם ההנהלות במטרה לסייע להקלת המשבר ולהקניית כלים להתמודדות עם המצב החדש.

אחד האמצעים שנמצאו יעילים ביותר לצרכים הללו הן הסדנאות לטיפול במובטלים ובכנות זוגם. סדנאות אלה, שמשרדנו מקיים במקרי אבטלה בעיקר, מפעילות תוכניות התערוכות לסייע בצמצום המשבר המשפחתי ובמקביל לשילוב המובטל מחדש במגזר העבודה. הודות למיזמנות החדשות לחיפוש עבודה והמוטיבציה להיקלט באופן מיידי בתעסוקה, ראינו אחרי הצלחה גבוהה ביותר של קליטה מחדש בעבודה של משתתפי הסדנאות. אנו מקיימים מעקב אחר הנקלטים בעבודה במשך חמישה חודשים אחר סיום הסדנה, במגמה להבטיח המשך יציבות התעסוקה.

2859. חילול שבת בקניון דימת'גן

חבר הכנסת מ' פרש שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"א בטבת התשמ"ז (22 בינואר 1987):

בעיתון "המודע" מיום כ"ג בכסליו התשמ"ז (25 בדצמבר 1986) פורסם כי שומרי מצוות נאלצים לאבטח מחללי שבת בקניון רמת'גן. הורעה למצן השבת טוענת, כי הובטח להעמיד לרין בית'קולנוע במקום על 30 סעיפים של עבירה על החוק, אולם דבר לא נעשה בינתיים.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם ידועים לך הדברים האלה?
2. כיצד פועל משרדך נגד חילולי שבת?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. דאגנו לאכיפת חוק שעות עבודה ומנוחה בקניון. נפגשנו עם החברה המנהלת את הקניון והסתייענו בה לעניין זה.

2. הנושא של תביעה משפטית על-פי חוק שעות עבודה ומנוחה נגד בתי'קולנוע הוא סבוך ביותר. למותר לציין כי קיים היתר כללי בדבר סדרנים, בתי'אוכל ומנהלים, אשר לא נדרשים לקבל היתר.

בחודשים האחרונים הגשנו שתי תביעות משפטיות נגד בתי'קולנוע, ומשפטם טרם הסתיים.

למותר לציין, כי מסעדות ובתי'קפה אינם נזקקים להיתר להעסקת עובדים כימי המנוחה.

לעניין גיוס אנשי הג"א והפעלתם כימי המנוחה, כרצוני להודיש כי אנשי הג"א מגויסים על-פי חוק שירות ביטחון — נושא הנמצא באחריות שר הביטחון.

2977. היתר עבודה בשבת

חבר הכנסת ש' בן'שלמה שאל את שר העבודה והרווחה ביום ט"ז בשבט התשמ"ז (15 בפברואר 1987):

בעקבות הפרסומים על מפעלים העובדים בשבת ללא כל היתר עבודה בשבת, וכמובן מפעלים שיש להם היתר עבודה אולם הם מעבירים עובדים במספר העולה על המספר המותר להם על-פי ההיתר, אודה לכבודו אם ישיבני:

שותפו גם נציגי האוצר, עסק במיצוי זכויות הפנסיה, הנכות וכדומה. הצוות פתר את הבעיות תוך שיתוף עם נציגי מועצת הפועלים חיפה ועד עובדי "אתא". לפי הערכה, קבוצה של כ-150 מוגבלים וקשישים לא חזרו לעבודה.

במקרה של "סולל-בונה" הוקם צוות דומה בהשתתפות נציג "סולל-בונה", הממשיך עדיין בטיפול במפוטרים. חלקם עדיין נמצאים בתהליך ניתוק הקשר עם "סולל-בונה". בשיתוף עם "סולל-בונה" הוקמו מרכזי מידע בקריית-שמונה, בטבריה, בחיפה, בתל-אביב, באשקלון, בבאר-שבע ובירושלים, ואלהים החמנו המפוטרים כדי לקבל יעוץ מהגורמים האלה: השירותים החברתיים, האגף להכשרה ופיתוח כוח-אדם, המכון למריון העבודה והייצור, המוסד לביטוח לאומי, שי"ל — שירות יעוץ לאזרח — וכמובן, שירות התעסוקה, העוסק בהשמתם מחדש בעבודה.

עד כה פנו כ-500 אנשים ללשכות התעסוקה. חלק אחד מחפש פתרונות שלא בתחום העבודה השכיחה, ורבים אינם מעוניינים לחזור לעבודה בענף הכניין. כ-200 מהמפוטרים השתתפו ומשתתפים בסדנאות לחיפוש עבודה, הממוננות באמצעות הקרן למניעת אבטלה, ובפעולות המיוחדות של העכרת מידע ויעוץ אישי ומשפחתי.

בתעשייה האלקטרונית פנה אלינו עד כה מפעל אחד — "אלישרא" — בבקשה להתערב בעניינם של כ-160 מפוטרים, תוך שיתוף של המפעל עם שירות התעסוקה ושי"ל. למרבית המפוטרים נמצאו פתרונות תעסוקתיים חלופיים משביעים רצון.

בכל המקרים שבהם מעסיק המפטר קבוצה גדולה מעובדיו מעוניין בשירותים שיקבלו המפוטרים ובעזרה בתהליך השמתם מחדש בעבודה, אנו נכונים לקיים פעילות, כפי שנעשה עם המפעלים הנזכרים לעיל וכן עם מפוטר צה"ל ועוד. כרצוני להודיש כי כל המערכות של משרדנו וכן תפקידים מהקרן למניעת אבטלה הועמדו לרשות הפעולות הנזכרות.

3. נידוד, הסקטור הציבורי, שבו ניתנת לגורמים ממשלתיים שליטה מסוימת בתחום קליטת עובדים — מצמצם את מספר העובדים ואין קליטת חרישים.

אשר לסקטור העסקי — מאחר ושושטנים בו כוחות השוק, מוכן שיש ביקוש רב יותר לבעלי מקצוע מנוסים. אין להניח שמעסיק יעדיף מפוטר בעל ניסיון דווקא בשל היותו מפוטר. עם זאת מצאנו שבעלי מקצוע מבוקשים ממפעלים שפיתרו — בעיקר בענפי המתכת והאלקטרוניקה — השתלבו ביתר קלות בעבודות חלופיות.

4. מבירורים שקיימו עם הגורמים המפטרים הסתבר, כי כ-30% מהמפוטרים היו בגילים מבוגרים, קיבלו הסדרים פנסיוניים ופרשו, כפי הנראה, מכוח העבודה לגמרי. בין היתר נעשו בדיקות עם גורמים ממשלתיים שפיתרו מאז התוכנית הכלכלית, עם רשויות מקומיות ועם מערכת הביטחון, ואלה אישרו עובדה זו.

מבין 30% הנותרים, חלק נקלט במסגרות הכשרה והסבה מקצועית, חלק נקלט בעבודות אחרות וחלק איננו עובד. אין בדינו נתונים מדויקים על כך.

5. משרדנו רואה לעצמו חובה לטפל במיועדים לפיטורים עוד בטרם סים העסקתם ולשמש כתובת לכל מפוטר הוסיק לתמיכה.

2. מה הוא מספר העובדים במפעלים באזור תפן, וכמה עובדים דרוזים מעסקים בהם?

3. האם הקריטריונים לקבלת עובדים למפעלים האלה זהים לאלה הקובעים את קבלתם לעבודה של צעירים דרוזים?

4. האם נקט משרד צעדים לבלימת האבטלה בקרב הצעירים הדרוזים במדינה, ואם כן — מה הם?

5. האם במפעלים האלה מעסקים עובדים מהשטחים?

6. מה יש בדעת השר לעשות כדי להקל את קבלתם של צעירים דרוזים במפעלי תפן?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא ידוע על קיפוח בהעסקת עובדים דרוזים באזור תפן.

2. ניתן להבחין בין שלושה סוגים של מפעלים:

א. המפעלים השייכים למושבנים ומעסיקים בני מושבים: "תפן פלסטיק" — מעסיק 12 עובדים; "אגם מתכת" — מעסיק שבעה עובדים; "יהיסי תפן" — מעסיק שבעה עובדים. סך הכול — 26 עובדים.

ב. מפעלים שהועברו עם העובדים שלהם: 1. מיקרו כלים מתכת צרינה — עבר עם 50 עובדים שלו; 2. תכשיטים — עבר עם חמישה עובדים; 3. כספות — עבר עם ארבעה עובדים; 4. "ישקר" מפעל מתכת — עבר עם 150 עובדים. מעסיק שני דרוזים. סך הכול — 209 עובדים.

ג. מפעלים שהוקמו ומעסיקים דרוזים: 1. "גל תעשיות" — 320 עובדים, מתוכם 50 דרוזים; 2. "זולקן מצברים" — 155 עובדים, מתוכם 54 דרוזים; "תפן ציקה" — 15 עובדים, בהם שלושה דרוזים. סך הכול — 490 עובדים, בהם 107 דרוזים.

בסך-הכול מעסקים במפעלים האמורים 725 עובדים, ובהם 109 דרוזים.

ראוי לציין, כי אף במפעלים באזור קרוב, שאומנם אינם נמנים עם אזור תפן, מעסקים דרוזים, כמו בכרמיאל: 1. מפעל "דלתא גליל" מעסיק כ-400 עובדים, מהם כ-75 דרוזים; 2. מפעל "ציקלוק" מעסיק 450 עובדים, מהם כ-50 דרוזים.

3. ככל שהדברים אמורים באמצעות סניפי לשכות התעסוקה, התשובה חיובית. במסגרת זו מוענקת עדיפות בקבלה לעבודה לחיילים משוחררים דרוזים כמו לחיילים משוחררים משירות חובה אחרים.

4. כן. זאת במסגרת ההסדרים המקומיים או המחוזיים שבהם העשייה מתבטאת בפעולות התרעה והגעה אצל הגורמים הממשלתיים המוסמכים, כגון משרד התעשייה והמסחר ואחרים, שבידיהם נתון פיתוח תעסוקה על-ידי עידוד להקמת מפעלים בתמריצים.

5. באזור תפן לא מעסקים עובדים מהשטחים ואף לא עובדים מלבנון.

6. סניפי לשכות שירות התעסוקה באזור נתבקשו להוסיף ולקיים דריכות בכל הנוגע למימוש זכותם המועדפת של חיילים משוחררים דרוזים, כמו לאחרים, בעבודות מצויות.

1. האם ידוע לכם על מפעלים העובדים כשבת ללא כל היתר?

2. אם כן — באילו מפעלים מדובר?

3. אם כן — אילו אמצעים ננקטו נגד אותם מפעלים?

4. האם ידוע לכם על מפעלים המעבידים פועלים במספר העולה על הרשום בהיתר?

5. אם כן — באילו מפעלים מדובר?

6. אם כן — אילו אמצעים ננקטו נגד אותם מפעלים?

7. האם במשרד יש מפקחים היצאים לבדוק אם יש מפעלים העובדים על החוק? אם כן — כמה, וכמה מקרים של עבירה על החוק נתגלו מאז תחילת כהונתך?

8. האם תהיה מוכן להפעלת מפקחים מתנדבים שיהיו בעלי מסמכות, כרוח החלטת הממשלה מלפני כארבע שנים?

9. כמה משפטים הוגשו מאז תחילת כהונתך נגד מפעלים, שעברו על חוק שעות עבודה ומנוחה?

10. כמה משפטים הוגשו נגד מפעלים, שעברו על חוק שעות עבודה ומנוחה, מאז דצמבר 1985 ועד היום?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. שלילי, עקרוני.

3-6. אם מפעל עובר על החוק אנו תובעים אותו.

7-8. אין בכוחתי לאשר העסקת מתנדבים לעניין חוק שעות עבודה ומנוחה. הנושא רגיש ביותר ועלול ליצור עימותים בלתי נדרשים במשק.

על-פי החוק, כל מעסיק חייב לנהל רישום מדיק של העסקת שכירים, ומכאן שיש באפשרות המפקחים הממתיים על חוק שעות עבודה ומנוחה לאתר אותם מקרים שבהם הועסקו שכירים כימי המנוחה, גם בדיעבד. הודעתי בכנסת, שמשדרי שמח לקבל עדיפות מכל אורח נאמן, במטרה לסייע באכיפת חוק שעות עבודה ומנוחה, וגם באשר לתוקי עבודה אחרים.

9-10. מתחילת כהונתה של הממשלה הנוכחית ועד היום הוגשו תשע תביעות משפטיות בגין עבירה על חוק שעות עבודה ומנוחה.

2978. אבטלה של דרוזים באזור תפן

חבר הכנסת ז' עטשי שאל את שר העבודה והרווחה ביום ט"ז בשבט התשמ"ז (15 בפברואר 1987):

באזור תפן שליד מעלות-תרשיחא הוקמו מפעלים תעשייתיים. אחת ממטרות הקמתם היתה לחת פתרון למצוקת האבטלה השוררת באזור בכלל, לרבות הכפרים הדרוזיים השוכנים מסביב לאזור תפן, כמו כיסרא, יעוז וג'ית.

לאחרונה הוכא לידיעת, שהמפעלים האלה לא קולטים עובדים דרוזים מהכפרים שצוינו. מאות צעירים דרוזים, חיילים משוחררים, אשר תרמו כול שביכולתם בשורות הביטחון, נמצאים מובטלים בכפריהם.

יוראל נא כבוד השר להשיבני:

1. האם הרברים האלה ידועים לכבודך?

שזאת תופעה חמורה מאוד שאשה כזאת או עובדת כזאת, אם התמול מזלה ללדת ב"הרסה" בירושלים, חקבל דמי לידה, אבל אם היא חס וחלילה ילדה בביתה או בכית"חולים כרמאללה — הזכות הזאת נשללת ממנה.

שד העבדה והרווחה מ' קצב:
בענין יוזמת חקיקה, חבר הכנסת צבן — שנינו באותו מעמד, שנינו חברי כנסת, ואנחנו נמצאים במוסד המחוקק. לענין המהות עצמו, אני מוכן בהחלט לשקול את הדבר. אני מבקש ממך, אם תואיל להעביר אלי את עמדתך בנושא הזה, אלמד את הבעיה ולאחר מכן אחליט אם יש מקום ליחומה שלי או לא.

3042. גמלאות לעובדים מהשטחים

חבר הכנסת י' צבן שאל את שד העבדה והרווחה כיום כ"ו בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

משכרם של תושבי יהודה ושומרון העובדים בישראל מנוכה הסכום המגיע מכל עובד לקרן פנסיה ותגמולים, וכן חייבים מעסיקיהם של עובדים אלה בהפרשות סכומים בשיעורים המקובלים לצורך זה.

נמסר כי כספים אלה מופקדים באוצר, וכי תמורתם מעניקה הממשלה לכל עובד מהשטחים, שעבד בישראל וצבר את התקופה הדרושה, עם פרישתו, את הגמלה המקובלת.

ברצוני לשאול:

1. ממתי הונהג הסדר זה ועל איזה יסוד הוא הונהג?
2. מכמה עובדים מיהודה ומשומרון נוכו עד כה הסכומים האמורים?
3. מה הוא מספר השנים הממוצע לעובד מיהודה ומשומרון שנוכו משכרו הסכומים האמורים?
4. כמה עובדים מהשטחים פרשו עד כה לגמלאות ומקבלים גמלה מאוצר המדינה?
5. מה היא התפלגותם לפי ענפי התעסוקה?
6. מה הוא שווי הגמלה הממוצעת המוענקת כיום לעובדים אלה, מה הם השיעורים של הגמלה הנמוכה ביותר ושל הגמלה הגבוהה ביותר?

שד העבדה והרווחה מ' קצב:

1. ההסדר הונהג באוקטובר 1970 על יסוד החלטת ועדת שרים לענייני ביטחון מיום 8 באוקטובר 1970.

2. הסכומים שנוכו כמשך 17 השנים האחרונות נוכו מ"444,065 עובדים מיהודה ומשומרון, אותם 444,065 עובדים הועסקו במסגרת זו מאז ועד היום, מאוקטובר 1970 ועד היום. הנספים שמכנים משכר תושבי השטחים העובדים בישראל, מעובדי יש"ע, מועברים באמצעות לשכות התעסוקה למשרד האוצר. כספים אלה משמשים, בין השאר, לשמירת הזכויות הטריטוריאליות המגיעות לעובדים בגין עבודתם בישראל, וכן כמקור למימון פיתוח השטחים.

3. אין אפשרות בשלב זה לחשב את מספר השנים הממוצע כמבוקש בשאלה זו, אולם אציין כמובן כי ממוצע השנים לעובדי יש"ע, שמומשה זכותם לפנסיה, הוא 11 שנה.

4. 581 לפרק יקנה.

3041. מענקי לידה ודמי אשפוז לנשות

עובדים מהשטחים

חבר הכנסת י' צבן שאל את שד העבדה והרווחה כיום כ"ו בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

משכרם של תושבי יהודה ושומרון העובדים בישראל מנוכים סכומים המקבילים לדמי הביטוח הלאומי ואף מעסיקיהם מפרשים סכומים מקבילים כאמור. כספים אלה מוחזרים בדרכם לקרן הניכויים, ומיעוטם מועבר למוסד לביטוח הלאומי לצורך ביטוחם של עובדים אלה — נפגעי תאונות עבודה, אימהות ולידה, פשיטות רגל.

ברצוני לשאול:

1. כמה נשים הנשואות לעובדי השטחים כאמור ילדו בחמש השנים האחרונות?
2. כמה מהן ילדו בבתי-חולים בישראל?
3. כמה מהן קיבלו מענקי לידה ואשפוז שולם על-ידי המוסד לביטוח לאומי?
4. כמה מהן ילדו כתחומי יהודה ושומרון חכו, כאמצעות המינהל האזורי, לתשלום הנשואות אשפוז?

שד העבדה והרווחה מ' קצב:

1. אין בידינו מידע על מספר הלידות של נשים הנשואות לעובדי השטחים. כסטטיסטיקה של מספר הלידות אין התפלגות לפי מקום העבודה של הבעלים.

אין לנו נתוני המינהל האזורי על-אודות התשלומים שבוצעו על-ידו.

2 — 3. בהתאם לאמור בסעיף 92(כ) לחוק זכאות למענק אשפוז, למענק לידה ולקצבת לידה, זכאית לכן מי שאינה תושבת ישראל שילדה בישראל, אם היא עובדת שכירה או עובדת עצמאית המועסקת בישראל, או שהיא אשת עובד או עובד עצמאי המועסק בישראל שישנה חרשים רצופים לפחות בתוכן לפני הלידה.

הרישום במוסד לביטוח לאומי כולל את כל הלידות שהיו בישראל ובעקבותיהן שולמו מענקי לידה. לפיכך אין בידינו מידע על מספר הנשים הנשואות לעובדי שטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה שילדו בישראל.

4. נשי עובדי יש"ע — יהודה, שומרון וחבל-עזה — מבוטחות בדרך כלל במסגרת ביטוח הבריאות הכולל לתושבי יש"ע, המופעל על-ידי המינהל האזורי. במסגרת הרישום בכתי-חולים ביש"ע לא נכללת הבחנה בין נשי עובדי יש"ע בישראל לבין מבוטחות אחרות.

הי"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני שד העבדה והרווחה, אני מאוכזב מכן שבביטוח הלאומי אין יותר נתונים לגבי הנושא שהעליתי בשאלתא, ואני מבקש לשאול אם השר מוכן ליוזם תיקון בתוך, שימנע, לדעתי, את הכרעה הכרוכה בתופעה שעובדי שטחים, שמנוכה משכרם הסכום המלא לביטוח הלאומי ומבוטחים רק בערך כ-2% מסכום הביטוח, והוא כולל אימהות — נשים אין זכאיות לדמי לידה ולמענק לידה, אלא אם כן הלידה התבצעה בישראל. כך הוכר גם לגבי עובדות מהשטחים. אני חושב

3044. אבטלה בקרב הדרחים

חבר הכנסת ז' ענשי שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

משבר התעסוקה ביישובי הדרחים מחמיר מאוד, ויותר מ-10% מכלל כוח העבודה ביישובים שונים מובטל. אחוז האבטלה ביישובים הדרחיים עולה על האחוז הארצי. יש לציין, שאחוז האבטלה הממשי גבוה יותר מהאחוז הרשמי, המופץ בנתונים הסטטיסטיים, הרשמיים. מאות חיילים משוחררים לרבות קצינים בדרגות גבוהות מובטלים, ותחושת הקיפוח וההזנחה מתפשטת בקרב צעירי העדה הדרחית.

יואיל נא כבוד השר להשיבני:

1. האם הורבים האלה ידועים לכבוד?
2. מה הוא אחוז המובטלים הארצי ומה הוא אחוז המובטלים ביישובים הדרחיים?
3. האם הציע כבודו פתרונות לבעיית הקצונה הכבירה הדרחית המובטלת?
4. האם יש שוויון הזדמנויות בתעסוקה לעדה הדרחית?
5. מה יש ברעת השר לעשות ולהציע כדי לבלום את משבר האבטלה ביישובים הדרחיים?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מנקודת ראות של הגדרה אזרחית יש הקבלה בין רמת התעסוקה של יהודים, דרוזים ואחרים הגרים בתחום השיפוט. במלים אחרות, לדרוזים וליהודים הגרים באותם אזורים יש אותו מצאי תעסוקה.

אשר לשיעור ההיקקות של הקצונה הדרחית המשוחררת, ההתייחסות כלשכת התעסוקה נעשית רק על-ידי חלק קטן ממנה, שכן רובם מעוניינים בתעסוקות מסוימות, בעיקר בתחום הביטחוני.

3. הפתרונות התעסוקתיים המוצעים לקצונה הכבירה הדרחית המובטלת הם הפתרונות הנתנים כהישג יד. הדבר גורם לשתי תופעות עיקריות: א. נדידת קצינים משוחררים לעבודות מרוחקות; ב. הסתגלות למצאי התעסוקה הקיים ברמת יסודות כח-אדם בין-אזורי. ההסתגלות כרוכה בקשיים. היא מעמידה בפני הקצין המשוחרר קשיים בשל הפער בין הציפיות לאפשרויות. יש לציין, כי בתחום הציפיות מודגש המוטיב הביטחוני, שהוא דומיננטי בקרב אוכלוסייה זאת.

4. מבחינה נורמטיבית מקיים שוויון הזדמנויות. מכוח זכאים, בין היתר, חיילים משוחררים משירות חובה לעדיפות בשליחה לעבודה.

5. פיתוח מקורות תעסוקה אינו בתחום משרדי, אלא בתחום המשרדים הכלכליים, כגון משרד התעשייה והמסחר.

בתחום משרדי מציע האגף להכשרה מקצועית לחיילים המשוחררים הדרחים להצטרף לקורסים במרכזי ההכשרה.

רוב החיילים אינם בעלי מקצוע והם מעדיפים למצוא את פרנסתם בעבודות מזדמנות. במסגרות למבוגרים במרכזי ההכשרה משתתפים 30–40 מבוגרים דרוזים בקורסים השונים.

5. ההתפלגות היא: ענף הבניין — 193 עובדים; חקלאות — 115 עובדים; תעשייה ושירותים — 273 עובדים.

6. הגמלה הגבוהה נעה בין 280 ל-329 ש"ח לחודש. נכון לפברואר 1987. הגמלה הממוצעת היא כ-130 ש"ח לחודש. הגמלה הנמוכה נעה בין 59 ל-69 ש"ח לחודש.

הו"ר ח' גרוסמן:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מ"פ"ם):
אדוני שר העבודה והרווחה, שוב יש לנו כאן פרשה של ניכיונים בסכומים שונים לאזרחים ישראלים ולעובדים מהשטחים, ולפי ממוצע הגמלה אנו חנו דואים. שהגמלה נמוכה מאוד, אם כי אני מבין ששיעורה קשור גם במשך השנים שהצבעת עליו, 11 שנים. בכל זאת, גמלה זו נמוכה מאוד מאוד. השאלה היא: האם חישובי הגמלה נעשים, מבחינת הרכיבים ומכל הבחינות האחרות, בדיקת לפי אותם קריטריונים החלים על עובדים ישראלים? מי מפקד על החישובים האלה?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
גברתי הישבת-ראש, זו כבר שאלתא נוספת, ואני מבקש לדון עליה בנפרד.

הו"ר ח' גרוסמן:
בסדר. בבקשה, להגיש אותה.

3043. הובלת גז מבתי-החיות בשבת

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

בעיתון "המודיע" מיום ט"ז בשבט התשמ"ז (15 בפברואר 1987) פורסם, כי 50% מתוצרת הגז הביתי בישראל מועברים בשבת מבתי-החיות בחיפה וכאשדוד למכלי החברות, תמורת שכר של 300 דולר המשוכלל לכל נהג בעד כל שבת.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם ידועה למשרדך תופעה זו?
2. האם יש לחברות הגז היתר עבודה בשבת לצורך עבודות אלו?
3. אם כן — לאיזו מטרה ולכמה עובדים?
4. אם לא — האם יינקטו צעדים נגד האחראים לחילול השבת ולעבירה על חוק שעות עבודה ומנוחה?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כן.
- 2–3. אין היתר לחברות מובילות הגז להעסיק עובדים על-פי חוק שעות עבודה ומנוחה.

4. המשרד חקר בנכון. במהלך הבירור טענה החברה המובילה, כי האחריות להיות מוטלת על חברות הגז. משהעמדנו את החברה על טעותה והזהרנו אותה, התחייבה החברה להימנע מהעסקה כימי המנוחה. המשרד עוקב אחר ביצוע מחויבות החברה, ואם יתברר כי החברה מעסיקה עובדים בניגוד לחוק שעות עבודה ומנוחה, ידאג המשרד להעמידה לדין.

לפיתוח כוח אדם במשרד העבודה והרווחה (להלן — האגף)
יחולו מבחנים אלה:

האגף. שעה שהוא שוקל אם הוכחה בבית-ספר רמה
נאותה בעניינים המפורטים להלן בטור א', יתחשב במבחנים
המפורטים לצדם בטור ב'.

טור א'	טור ב'
תוכנית הלימודים, מערכת השיעורים ומשך הלימודים.	התוכנית שפורסמה לגבי כל מקצוע על-ידי האגף.
הכשרתו וכשורו המקצועי של סגל עובדי החינוך.	היות עובד החינוך העוסק כפועל במתן הכשרה מקצועית, בעל היתר הוראה ב-ר"תקף שניתן לו על-ידי האגף.
מבני ביה"ס, מספר הכיתות, חורי הלימוד וחורי הספה והשירות.	מכנים המכילים את הרוש להוראת כל מקצוע בהתאם להנחיות המפקח באגף על אותו מקצוע.
הריהוט והציוד	התאמת הריהוט לתלמידים והתאמת הציוד ועזרי הלימוד לרירות תוכנית הלימודים של האגף למספר התלמידים.
תנאי הבטיחות בבית-הספר.	על-פי הנחיות של האגף.
הכסים הכספי לקיום בית-הספר.	1. בית-הספר מביא מראש וכתב לידעת המועדים ללימודים את שכר הלימוד, סדרי גבייתו ותנאיו.
	2. ניהול ספרי חשבוניות תקינים.

להלן תוכן סעיף 8, פרק כ', של חוק הפיקוח על בתי-ספר:
"לא ייתן המנהל הכללי רישון לאדם שהורשע בעבירה שיש
עמה קלון או שיש בו כדי לפגוע בביטחון המדינה או כל עוד
מתנהלת נגדו לפי חוק חקירה על עבירה כאמור. לא ייתן
המנהל הכללי רישון לתאגיד, אם מי שבזר השליטה עליו
הורשע בעבירה כאמור או כל עוד מתנהלת נגדו חקירה
כאמור."

כתב התחייבות:

אנו הח"מ
הגנו הבעלים של (להלן — "המוסד").

(שם התאגיד המשפטי)

מאשרים בזה כי ביקשנו ממשרדכם פיקוח מקצועי לפי
חוק הפיקוח על בתי-ספר, התשי"ט — 1959, סעיף 1(בא)

יש בכוונתנו להרחיב את הפעילות כאמצעות צה"ל,
על-ידי מתן קורסים לחיילים דרוזים טרם שחרורם, והם יכללו
הכנה, מיון והשמה. אם תתקבל תוכנית זו, נפעל לפתיחת
שלושה קורסים נוספים לאוכלוסייה הדרוזית במרכז להכשרה
מקצועית בכרמיאל ולהרחבת מרכז ההכשרה בתפן.

3045. העלאת הפקעת מחירים בקורסים להכשרה מקצועית

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז
בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

לאחרונה נרצע על העלאות מחירים בקורסים שונים
להכשרה מקצועית, המאורגנים על-ידי גורמים פרטיים אך
נמצאים בפיקוח משרד העבודה והרווחה.
ברצתי לשאול:

1. כמה קורסים להכשרה מקצועית בתחום המחשבים
אורגנו בשנת 1986 משרד העבודה והרווחה הגורמים
המוסדיים הפועלים מטעמו?
2. כמה קורסים בתחום המחשבים שאורגנו בשנת 1986
על-ידי גורמים פרטיים הוכרו על-ידי משרדך והיו תחת
פיקוחו?
3. מה עשה משרדך כדי למנוע הפקעת מחירים בתשלום
לקורסים אלה?
4. באילו מידה מקיים משרדך פיקוח על המחירים
בקורסים מקצועיים ודמים בענפים אחרים?
5. מה יש בכוונת השר לעשות כדי למנוע בעתיד הפקעת
מחירים בתחומים אלה?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

1. משרד העבודה והרווחה קיים בשנת 1986 כ-40 קורסים
לתכנות מחשבים ופיקוח עליהם.
2. כ-30 קורסים נעשו על-ידי גורמים עסקיים בפיקוחו
המקצועי של המשרד, והיתר בהשתתפות תקציבית של המשרד
הסבה מקצועית.

3 — 5. האגף להכשרה ופיתוח כוח אדם במשרד העבודה
והרווחה מעניק פיקוח מקצועי כלכו לקורסים להכשרה
מקצועית במקצועות שבהם נערכות בחינות ממשלתיות,
לרבות במקצועות תכנות מחשבים. לממשלה אין כל התערבות
בנושא שיעור שכר הלימוד הנקבע על-ידי בתי-הספר הפרטיים
עצמם ועל-פי מחירי השוק ההופשי. בדרך כלל אין הבדלים
גדולים בין בתי-הספר השונים. מספר התלונות המגיעות
למשרדנו בעניין שכר הלימוד מצומצם ביותר — שלוש-ארבע
פניות בשנה. במקרים אלה אנו מפנים את השאלה לגורם
המבצע.

אני מצרף, גברתי היושבת-ראש, לפרוטוקול, מסמך,
שחבר הכנסת יא"ד צבן ימצא בו עניין. מסמך שהוא השלמה
לחשובה שאני קורא כאן, ובו משרדנו מפרט את המבחנים
שמקיים האגף לשם מתן הכרה בקורס לכל מוסד שהוא,
התחייבות של המוסד כלפי משרד העבודה והרווחה באותם
קורסים.

להלן המסמך המצורף:

בבית-ספר שבו ניתנים קורסים להכשרה מקצועית
למבוגרים המסיימים בבחינות הנערכות על-ידי האגף להכשרה

הלימודים הקבועות לשם פיקוח, ולתת למפקח כל חומר הקשור בקיום הקורס כפי שידרש על-ידו, לרבות מכחיזי ביניים שנצרכו במהלך כל קורס.

ד. להתקשר למשרד לפחות תודש אחד לפני סיום הקורס על-מנת להזמין בחינה בהתאם למועדי הבחינות של המשרד, ואת לאחר קבלת אישור המפקח המקצועי לקיום הבחינות.

טו. לא לפרסם את המקצוע שאושר לצורכי פיקוח מקצועי של המשרד באמצעי תקשורת כלשהם, אלא על-פי תנאי האישור ולפי ההנחיות של המשרד (רצ"ב דוגמה של נוסח הפרסום המאושר).

זט. להוציא תעודות רק בכפיפות להנחיות המשרד.

יז. אם יתברר בשלב כלשהו שהמוסד קיבל לקורסים תלמיד או תלמידים שלא בהתאם לאישור האמור בסעיף ה', יפסיק המוסד מיד עם דרישה ראשונה של המשרד את הלימוד של התלמיד או התלמידים הללו, ויתור להם מיד את כל הסכומים ששילמו למוסד בעבור אותו קורס, ויבטל את כל ההתחייבויות שקיבל מהתלמיד או מהתלמידים.

יח. להציג למשרד את אישור בית-הדין לחרים אחידים לנוסח הסכם ההתקשרות עם התלמידים.

יט. לכלול את התחייבויות המוסד על-פי כתב התחייבות זה כתנאי בהסכם שבין המוסד לתלמידים.

כ. אין לראות בכל זכות שניתנה על-פי התחייבות זו לפקח ולהדריך או להורות למוסד או לכל אחד מהמורים או מהעובדים של המוסד, אלא אמצעי להבטיח ביצוע הוראות התחייבות זו, ולא תהייה למוסד, למורים או לעובדים כל זכויות של עובד מדינה המועסק על-ידי הממשלה והם לא יהיו זכאים לכל תשלומים, פיצויים או הטבות אחרות בקשר עם ביצוע התחייבות זו או הוראה שניתנה על-פיה, או בקשר עם ביטול או סיום התחייבות זו, או הפסקת ביצוע הפיקוח על-פי התחייבות זו מכל סיבה שהיא.

כא. במידה שתיגרמנה לממשלה הוצאות כלשהן, בין בקשר לתביעה שתוגש נגד הממשלה על-ידי צד שלישי כלשהו ובין הוצאות אחרות איזה שהן, הנובעות ממעשי המוסד, פקיד מפקדיו, משמש ממשמשי, או המועסק על-ידו, או מחול שלם — מתחייב כזה המוסד לפצות את הממשלה בעבור כל תביעה או הוצאה שנגרמה לה כאמור, והודעת הממשלה ביחס להוצאות כאמור תחייב את המוסד.

כב. אנו מצהירים בזה, כי ידוע לנו במפורש שהמשרד, לפי שיקול דעתו המחלט, יהיה רשאי לבטל את הפיקוח אם לא נמלא אחד ההתחייבויות האמורות לעיל, כולן או מקצתן, ובנוסף על כך אנו מתחייבים כי עם קבלת הודעה מאת המשרד על ביטול הפיקוח, לא ימשיך המוסד בפרסום כאמור בסעיף ט"ז לעיל.

כג. ביטול הפיקוח כאמור לעיל, אנו נשפה את המשרד על כל ההוצאות שתיגרמנה לכם כתוצאה מפעולות המשרד לביטול הפיקוח, לרבות פרסום ברבים על ביטול הפיקוח, ואנו מאשרים כל פעולה כזו של המשרד מראש.

הננו מאשרים בזאת שידוע לנו שרק על סמך התחייבויותינו כאמור לעיל וקיומן המלא ניתן לנו על-ידי המשרד אישור הפעלת הפיקוח.

לכללי פיקוח על כתיספר (מבחנים למתן רשיונות) (תיקון).
החש"מ — 1979, וכתנאי להסכמתם ליתן למוסד את הפיקוח המקצועי של משרדכם לקורסים במקצועות:

הנערכים ב-..... (להלן — "הקורסים").

אנו מאשרים ומסכימים כי ידוע לנו שהפיקוח המקצועי שלכם איננו ניתן למוסד, אלא אך ורק לקורסים המפורטים לעיל, שאושרו על-ידיכם ועל סמך ההתחייבויותינו ולקמן:

אנו מתחייבים בזה:

א. לא לפתוח, לפרסם ואו לרשום תלמידים לקורסים ללא קבלת אישור מוקדם לפתיחת הקורס מאת הפיקוח המקצועי של משרדכם ובהתאם לאישור שניתן.

ב. ללמד בקורסים לפי תוכנית הלימודים של משרד העבודה והרווחה (להלן "המשרד") או לפי התוכנית שאושרה על-ידי המשרד, ובהתאם להנחיות המפקח המקצועי הנוגע בדבר מטעם המשרד, שניתנו וככל שיינתנו במהלך הקורסים.

ג. להעסיק בקורסים מורים בעלי היתר הוראה ברי-תוקף שניתן על-ידי המשרד לפני תחילת ההעסקה, לנהל תיק אישי לכל מורה, אשר יכלול את מסמכיו האישיים ואת היתר ההוראה.

ד. לקיים את הקורסים עד לסיומם לפי תוכנית הלימודים, לרבות הגשת התלמידים המסיימים לבחינות הנערכות על-ידי המשרד, אלא אם כן יאשר המשרד את השניר או הפסקת הקורס. ולפי דרישת המשרד להאריך את הקורסים, אם יתברר שהמוסד לא עמד בתוכנית הלימודים שאושרה לאותו קורס עד לסיום כל האמור בתוכנית הלימודים, ולא לחייב את התלמידים בהוצאות נוספות בגין הארכת הקורס האמור.

ה. לקבל לקורסים תלמידים מבוגרים בהתאם לתנאי הקבלה שנקבעו ואושרו על-ידי המשרד ושניתנו מעת לעת.

ו. לדווח למשרד על מהלך הקורסים (15 יום לפני פתיחתם ועד לסיומם) לפי נהלי הדיווח הקיימים במשרד ועל-פי ההנחיות של המשרד במחוז שאליו אנו משתייכים.

ז. להמציא למשרד לפני פתיחת הקורסים את רשימת התלמידים שישתתפו בקורסים. לרשימה זו יצורף דף מידע על הקורסים ותנאיו שהובא לדיעת הנרשמים על-ידי המוסד.

ח. להביא לדיעת הנרשמים לקורסים את פרטי תוכנית הלימודים המאושרת לרבות פירוט השעות.

ט. לא לצרף תלמידים חדשים לאחר פתיחת הקורסים אלא באישור שניתן על-ידי המשרד בכתב ומראש. מספר התלמידים בקורס יהיה לפי קביעת הפיקוח המקצועי של המשרד.

י. לנהל יומני כיתה כרוכים תוך הוגשת נוכחות ורישום נושאי הלימוד והתקדמות הקורס בצורה מסודרת.

יא. לספק חומרי לימוד כנדרש לביצוע תוכנית הלימודים המאושרת.

יב. להחזיק את המבנים, חדרי הלימוד, הריהוט, עזרי הוראה, אמצעי המחשה, חדרי מלאכה או מעבדות — על כל הצידוד במצב תקין ושימושי.

יג. לאפשר את ביקורי מפקחי המשרד בכיתות בשעות

דוגמה של נוסח הרישום המשפטי המאושר:

תאריך	חתימה
חותמת המוסד	שם החותם ותפקידו במוסד

אני הח"מ..... עו"ד מאשר כזה כי
להלן "המוסד" הינו.....
תאגיד משפטי רשום כדן.....
בישראל כ".....
סוג התאגיד וכי המוסד רשאי על-פי תקנות
לחתום על כתב ההתחייבות וכי הה"ח.....
שחתמו בשם המוסד על כתב ההתחייבות
רשאים לחתום עליו בשם המוסד.

תאריך	עו"ד
הי"ד ח' גרוסמן:	
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צכן.	

יאיר צכן (מפ"ם):
האם גם משרד התעשייה והמסחר אינו מפקח על
המחירים? שום גורם אינו מפקח?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
השאלתה היתה מכוונת למשרד העבודה והרווחה. אנחנו
לא מפקחים על מחירים. מובן שצוים לפיקוח על מחירים
חלים על כל המשק, ובתוך זה גם על בחי"ספר.

3047. חברת תעסוקה לפועלים ערבים

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז
בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

בעיתונות נחפרטמו מודעות בדבר הקמת חברת "פיטמן",
חברה לתעסוקה ושירותים של פועלים ערבים מהשטחים.
משרדי החברה הם ברחוב אל-רשיד 7 בירושלים המזרחית.

הנני שואל את כבוד השר:

1. האם ידוע דבר קיום החברה הזאת למשרדך?
2. האם תואם קיום חברה כזו את חוקי המדינה?
3. אם קיומה נוגד את החוק, אילו צעדים ינקוט המשרד?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא. לפי חוק שירות התעסוקה, החשי"ט — 1959, סעיף
63: "לא ינהל ולא יקים אדם לשכה פרטית אלא אם קיבל
רשיון לכך משרד העבודה והרווחה, סמכות אשר הועברה
לשירות התעסוקה".

2. שירות הפיקוח על העבודה ביקר במקום, והתברר
שכעת אין ולא קיימת חברה בשם "פיטמן". עוד נמסר כי
החברה הזאת פעלה זמן-מה והתפרקה לפני כחודש.

3. שירות הפיקוח על העבודה מפקח על קיום חוק שירות
התעסוקה ונוקט אמצעים נגד מפירי חוק עד כדי העמדה לדין.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

יש שאלתא מס' 3046 של חבר הכנסת צ'רלי ביטון, ואני
מבקש להעביר גם את התשובה עליה לפרוטוקול.

הי"ד ח' גרוסמן:

היא לא רשומה אצלי, אבל ארשום אותה.

3046. יישום המלצות ועדה שהוקמה בעקבות
רצח העובדת הסוציאלית

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז
בשבט התשמ"ז (26 בפברואר 1987):

בעקבות הרצח של העובדת הסוציאלית אמי לוין
במגדל-העמק ביוני אשחקד מינה שר העבודה והרווחה ועדת
חקירה שהמליצה, בין היתר, שבלשכות הבעייתיות יוצבו
שומרים ובאחרות יוחקנו אמצעי מיגון.

מזכ"ל איגוד העובדים הסוציאליים קובעת, שההמלצות
האלה לא הוגשמו עד כה.

הנני שואל את כבוד השר:

1. מדוע לא בוצעו עד כה ההמלצות האלה?

2. האם מוכן השר לפעול למען ביצוע המלצות אלה
בהקדם האפשרי?

תשובת שר העבודה והרווחה מ' קצב:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. קביעתן ש"ההמלצות לא בוצעו" אינה נכונה. חלק
מהמלצות הועדוה בוצעו עוד בשנת התקציב הנוכחית, למרות
הקשיים התקציביים, וחלק נוסף יבוצע בשנת התקציב
הקרובה.

ברצוני להדגיש, כי אין קשר בין הרצח במגדל-העמק
למצוקה הכלכלית.

א. השנה הוחקנו אמצעי מיגון בכ-40 רשויות מקומיות;
ב. המשרד משתתף השנה במימון שכרם של 35 שומרים
ונוטרים במחלקות לשירותים חברתיים, אשר פנו בבקשה
לקבל שירות זה בגין בעיות בטיחות; ג. הופעלו צוותים
מתחמים של עובדי המשרד לשם דיון במקרי אלימות אדיהוק;
ד. נתקיימו דיונים בין משרד העבודה והרווחה לבין משרד
המשטרה בדבר פעילות משותפת במקרים של אלימות
בסוכנויות המשרד בשדה. כמו כן, המשרד מקיים מגעי תיאום
בנושא עם פרקליטות המדינה ובתייהמשפט; ה. גובש נוהל
משותף למשרדנו ולתחנות לבריאות הנפש לגבי תיאום
הפעילות במקרים של פסיכופתים אלימים.

2. כפי שצוין לעיל, חלק מההמלצות כבר בוצע, וחלקן
נמצא בתהליך ביצוע.

הנושא הובא בחשבון גם בתקציב המשרד לשנת 1987,
מתוך כוונה לבצע את הפעילויות הבאות: א. יוחקנו אמצעי
מיגון בכ-100 רשויות מקומיות נוספות; ב. תיערכנה ארבע
השתלמויות מתחומים לעובדים בנושא התמודדות עם מצבי
לחץ, ובהן ישתתפו 2000 מעובדי המשרד; ג. נוסף על כך
נמשיך ונהדק את שיתוף הפעולה עם המשטרה, הפרקליטות
ובתייהמשפט, כדי להגיע ליתר תיאום בנושא.

עם זאת, לא נוכל ליישם השנה את כל המלצות הועדה,
זאת בגין האילוצים התקציביים הקשים מחד גיסא, והצרכים
ההולכים וגדלים בקרב אוכלוסיות המצוקה מאידך גיסא.

הי"ד ח' גרוסמן:

אדוני השר, חבר הכנסת יצחק ארצי מבקש שתשיב על
שאלתא מס' 2858. אתה יכול לעשות זאת אך אינך חייב.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
בבקשה.

(קורא את התשובה על שאלתא מס' 2858, ראה עמוד 2451)

יצחק ארצי (המערך):

אני מבקש רשות לשאלה נוספת.

הי"ר ח' גרנסמן:

הייתי מבקשת מאוד שחברי הכנסת יגישו שאלות בצורה של שאלות ולא בצורה של שאלות נוספות, כי זה כבר הופך להרצאה או להצעה לסדר-היום.

יצחק ארצי (המערך):

לא ידעתי שיש הגבלה על מספר השאלות. קודם שמעתי תשובה גם על שאלה מספר 6.

רציתי לשאול את השר אם הסידורים האלה חלים ויחולו גם על מפותרי ה"לביא".

דן תיכון (הליכוד):

איה מפותרים? מאין אתה יודע שמפותקים את ייצור ה"לביא"?

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
ועידת תנועת החירות החליטה לתמוך בהמשך ייצור מטוס ה"לביא". על איה פוטורים אתה מדבר?

הי"ר ח' גרנסמן:

אדוני השר, אתה עונה כאן בשם הממשלה ולא בשם ועידת חירות, אם מותר לי להעיר לך.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:
הכול ברוח טובה.

יצחק ארצי (המערך):

אני יודע שיש כבר מפותרים.

שר העבודה והרווחה מ' קצב:

חבר הכנסת יצחק ארצי, ההסברים שמניתי מתייחסים לכל קבוצה גדולה של מפותרים.

הי"ר ח' גרנסמן:

תודה רבה, אדוני השר.

ג. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1987* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

כאן את הטעות ולמחוק מהדף הצהוב את המלים "תיקון סעיף 45".

אתחיל את דברי בהסתייגות האמורה להיות סעיף מס' 1 בהצעה: תיקון סעיף 40 לחוק סדר הדין הפלילי. מה אומר סעיף 40? הוא אומר: נתקבלה החלטה על שחרור עצור ומודיע התובע לבית-המשפט שלא מקובל עליו אותה החלטה של בית-המשפט המחוזי לשחרר את העצור והוא מבקש לערער על כך לבית-המשפט העליון, רשאי בית-המשפט להשעות את ביצוע השחרור ל-48 שעות נוספות, כאשר במניין אותן שעות לא נכללים שבת או חג. אם הבקשה מוגשת ביום חמישי או ביום שישי, 48 השעות אינן כוללות את השבת.

כא משרד המשפטים ומבקש שהות נוספת של 24 שעות, שתינתן באישור של בית-המשפט העליון. אם נחשור על כך, הרי זה אומר שאדם שבית-המשפט המחוזי כבר החליט לשחררו, מתווקים אותו 48 שעות נוספות ועוד 24 שעות, דהיינו 72 שעות נוספות. כל זה, כדי שלתובע תהיה האפשרות להופיע בפני בית-המשפט העליון ולהגיד: אנחנו רוצים כך וכך.

בנוסף התלבטנו קשות בעניין זה, כי הרי לא מדובר כאן באדם שבית-המשפט מתכוון להאריך את מעצרו. מדובר על אדם היושב במעצר ובית-המשפט המחוזי כבר החליט לשחררו. לכן הגענו למסקנה שממשך הזמן של 48 שעות הוא מספיק לחלוטין, מה גם שאם מדובר פה באמת בשאלה כל כך קשה, יכול היה בית-המשפט לצוות להשאיר את האדם במעצר.

כאשר שקלנו את זכויות האדם והאזרח מצד אחד, את זכויות של אותו אדם שכבר יושב במעצר ימים רבים לקבל תופשה מסוימת, לעומת הנזירות של המערכת המשפטית מצד שני — חשבנו שזכויותיו של אותו אדם חשובות הרבה יותר. לכן החליטה ועדת החוקה, חוק ומשפט שלא להיענות לבקשת

הי"ר ח' גרנסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1987, קריאה שנייה וקריאה שלישית. להצעת חוק זו יש כמה הסתייגויות. את ההצעה יביא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אליעזר קולס, בבקשה.

אליעזר קולס (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 7), התשמ"ז — 1987.

החוק הזה נדון בכנסת בקריאה הראשונה ביום י"ח בכסליו התשמ"ה, 11 בדצמבר 1984, והועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. למעשה, הצעת החוק היתה מונחת על שולחן הוועדה במשך כשנתיים. כל אותו זמן חורגו דניו ב. זהו בעצם אוסף של תיקונים בפרוצדורה הפלילית, בסדר הדין הפלילי שלט, ואפשר היה אולי לסיים זאת גם קודם לכן. אולם, מאחר שאותם כללי פרוצדורה קובעים דברים מהותיים מאוד ביחס לזכויות של נאשמים במשפטים פליליים בבית-המשפט, החלטנו לדון עוד ועוד ולזמן אישים שונים ממערכת המשפט כדי לשמור את חזות דעתם. בסופו של דבר, חלק גדול מאותם עניינים שעסקה בהם הצעת החוק המקורית לא מופיע בתיקון שוועדת החוקה, חוק ומשפט מביאה היום לאישור הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

לחוק הזה, גברתי הישבת-ראש, יש בעצם רק הסתייגות אחת, של שר המשפטים, אולם, היא כתובה כאן בצורה שגויה. אין תיקון סעיף 45. אם גברתי תואיל להסתכל ברישומי ההסתייגויות בדף הצהרה, הרי זה מופיע בהצעת החוק המקורית כסעיף 1. משרד המשפטים מבקש להוסיף תיקון לסעיף 40, ולאחר מכן ישתנה המספור בהתאם. לכן צריך לתקן

* "דברי הכנסת", כרך 100, עמ' 731; נספחת.

המוגשים נגד נאשמים, ומחליטים לעכב את הליכים נגדם כי רואים שבאותו מקרה ספציפי אולי לא היה צריך להגיש כתב אישום. אם כן, למה להגיש קודם כתב אישום ואחר כך לעכב הליכים? הרי הפרקליט יכול לעשות את פעולת הבדיקה לפני הגשת כתב האישום, ואז גם לא יהיה צורך בהגשת כתב אישום. לאחר דיון ממושך עם משרד המשפטים הגיע גם היועץ המשפטי לממשלה החדש, מר חריש, למסקנה שהם יכולים לוותר על סעיף זה. לכן החליטה ועדת החוקה, חוק ומשפט לא לכלול סעיף זה בהצעה העומדת לפנינו, וכפי שאתם רואים, גם לא הוגשה הסתייגות בנושא זה. אולם אין ספק שבנושא זה של עיכוב הליכים, הגשת כתבי אישום וכיצד באלה נצטרך להמשיך לדון במליאת ועדת החוקה, חוק ומשפט.

גברתי הישבת-ראש, אני רואה שאין נציג של שר המשפטים באולם. אני חושב שהסכרתי די טוב גם את —

הי"ד ח' גרוסמן:

אתה מבקש להעמיד את החוק להצבעה?

אליעזר קולס (י"ד ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני מבקש להעמיד את כל החוק להצבעה, ואני מקווה שחברי הכנסת לא יקבלו את ההסתייגות של משרד המשפטים. תודה.

הי"ד ח' גרוסמן:

תודה רבה. בדרך כלל, כשחבר כנסת מגיש הסתייגות והוא אינו באולם בעת ההצבעה, איננו מעמידים את ההסתייגות להצבעה.

לסעיף 1 יש הסתייגות לשר המשפטים: במקום סעיף 1 לחוק יבואו חוקן סעיף 40 ותיקון סעיף 45. מי בעד ההסתייגות של שר המשפטים? מי לסעיף 1 בהצעת הוועדה?

ה צ ב ע

חוקן שר המשפטים לסעיף 1 (תיקון סעיף 40)

וחוקן סעיף 45) לא נתקבל.

סעיף 1, בהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ד ח' גרוסמן:

לסעיפים 2 עד 12 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע

סעיפים 2 — 12 נתקבלו.

הי"ד ח' גרוסמן:

החוק התקבל בקריאה שנייה. מי בעד חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 7), התשמ"ז—1987, בקריאה שלישית?

ה צ ב ע

חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 7),

התשמ"ז—1987, נתקבל.

הי"ד ח' גרוסמן:

החוק התקבל בקריאה שלישית.

ד. הפסקת הישיבה

דן תיכון (הליכוד):

משרד המשפטים. גברתי הישבת-ראש, אני רוצה להרגיש שזו הייתה החלטה פה-אחד של ועדת החוקה, חוק ומשפט.

ברשותך, גברתי הישבת-ראש, אני רוצה להתחייס לנטוש נוסף. אומנם הכנתי כאן הסברים לכל סעיף וסעיף, אבל מאחר שאנחנו עוסקים בסעיפים טכניים, הרי ההסברים לסעיפים בנכסם הכולל שהוגש למליאת הכנסת מספקים גם אותנו. לא אלאה את הכנסת ביזם כל כך עמוס במתן הסברים לדברים האלה, אבל איני יכול שלא להתחייס לתיקון נוסף שהחלטנו שלא להכליל בהצעת החוק: במקום לדבר על מה שכן הכנסנו להצעה, אני מבקש להתחייס, ברשותך, לנושא שהיה בהצעה המקורית ואינו כלול בהצעה זו.

אני מדבר על סעיף 231 לחוק סדר הדין הפלילי, הדין בעיכוב הליכים. סעיף זה אומר: (א) בכל עת שלאחר הגשת כתב אישום ולפני הכרעת הדין, רשאי היועץ המשפטי לממשלה, בהודעה מנומקת בכתב לכיתת-המשפט, לעכב את הליכי המשפט; הוגשה הודעה כאמור יפסיק בית-המשפט את ההליכים באותו משפט. (ב) היועץ המשפטי לממשלה רשאי לאצול למשנהו — דרך כלל, לסוגי עניינים או לעניין מסוים — את סמכותו לעכב הליכי המשפט כאמור בסעיף קטן (א), באישום כעבירה שאינו פשע". הרי אומר, בפשע היועץ המשפטי לממשלה חייב להחליט כעצמו על עיכוב הליכים.

הנהגה בא משרד המשפטים, על-פי בקשתו של היועץ המשפטי לממשלה לשעבר, פרופסור זמיר, שכיהן אז בתפקיד זה, וביקש להוסיף סעיף קטן (ג) בדו הלשון: "היועץ המשפטי לממשלה רשאי לאצול את סמכותו לעכב הליכי המשפט כאמור בסעיף קטן (א), דרך כלל, לסוגי עניינים או לעניין מסוים — גם לפרקליט המדינה ולמשנהו, לפרקליט מחוז או לפרקליט אחר מפרקליטות המדינה שהועקה לו סמכות של פרקליט מחוז לפי סעיף 242 — לגבי אישום כעבירה שאינה פשע ושהוגש בידי תובע שאינו פרקליט מפרקליטות המדינה". מה שמתבקש כאן בסעיף הוא להאצול לכל הפרקליטים בפרקליטות המדינה אותן סמכויות שנאצלו עד כה למשנים.

גם היועץ המשפטי לממשלה וגם המשנים שלו הופיעו לפנינו והחלטנו על עומס העבודה הרב המוטל עליהם בנושא זה של בקשות לעיכוב הליכים.

בועדה התקיים דיון מעמיק, כי מה באה בקשה זו לומר בעצם? היא באה לומר, שלכל אורך הקו, מבית-משפט השלום ועד לשכת היועץ המשפטי לממשלה, אנו נמסד כאן מערכת של עיכוב הליכים ותיכון לפרקליטי המחוז להחליט על עיכוב הליכים, ובעצם כל פרקליט שייצג נאשם במשפט פלילי יוכל כשקט לפנות בבקשה לעיכוב הליכים. כי מה הסנקציה? לכל היותר, הוא לא ייענה. אותה סנקציה קיימת ממילא גם אם הוא אינו פתה, כי אז הוא אינו נענה ממילא.

בועדת החוקה, חוק ומשפט התקיים דיון מעמיק באה בכל הסוגיה הרחבה של עיכוב הליכים, לגבי הצורך באינטגרציה זו של עיכוב הליכים, משמעותה העומס הגדול המוטל בעקבותיה. הטיעון שלנו היה, שיש הרבה מאוד כתבי אישום

הי"ד ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, בפני מתח סדריים, חוקים שכבר יצאו מהדפוס — —

הי"ר ח' גרוסמן:

רנצ, אתן לך את רשות הדיבור.

— ואיני רואה שום סיבה שלא להביא את החוקים האלה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. הם יצאו מהדפוס, וכנראה ועדת הכספים הגישה את החוקים האלה למליאה.

חבר הכנסת דן חייב, בבקשה. מה רצית להעיר?

דן חייב (הליכוד):

אני מצטרף לעמדה שאת מציגה. אני חושב שהעם העובד בכנסת נזנח במליאה, ולא יעלה על הדעת — רק משום שמישהו אינו בטוח אם הסתייגות זו או אחרת תתקבל — שאנו נפסיק את הישיבה ונכתוב למאבקים שיערכו, כנראה, בשעות הערב המאוחרות. אם נשיאות הכנסת קבעה את סדר-היום, אנחנו צריכים להתחיל שהישיבה תימשך כרציפות גם אם מישו אינו מרצה מיחסי הכוחות או חושש שמא תתקבל הסתייגות זו או אחרת. לכן אני מוחה אם יש כוונתך להפסיק את ישיבת הכנסת.

הי"ר ח' גרוסמן:

אני מודה לך על ההערה. אני אמרתי למוכיר הכנסת בדיוק אותם דברים. אי-הסכמה בין יושב-ראש ועדה לבין חבר ועדה אינה סיבה להפסיק את ישיבת הכנסת, אלא אם הועדה לא הצביעה. ברנע שהועדה הצביעה, ברנע שהועדה הוציאה מחלטה או מהמוכרית שלה את החוק מודפס, אינני מבינה למה אנחנו צריכים להפסיק את ישיבת הכנסת. אולם את החוקים האלה חייב להביא יושב-ראש ועדת הכספים, יושב-ראש ועדת הכספים איננו באולם.

שרה דורון (הליכוד):

— — —

הי"ר ח' גרוסמן:

הוא בכניין. הוא היה כאן במליאה ועזב. אינני מבינה למה הוא עזב. מכל מקום, יש לי תהיות רבות.

ה. קליטת עולים

הי"ר ח' גרוסמן:

אני מתכבדת לחדש את הישיבה.

אני מצטערת על הצורה של ניהול הישיבה היום. היום היה אמור להיות יום עמוס עם הצבעה על התקציב ועל החוקים הנלווים לתקציב, וזה כנראה לא מסתייע בגלל סיבות שאינני יכולה להבין אותן, וגם לו הייתי יודעת אותן אני חושבת שלא הייתי מקבלת אותן. אני מצטערת לומר זאת.

אנחנו פותחים עכשיו בדיון בנושא: קליטת עולים. רוב חברי הכנסת אינם יודעים שיש עכשיו דיון על הנושא הזה. על כן מי שרשום ייעדר מהאולם, רשות הדיבור תישמר לו לאחר-כך.

דן חייב (הליכוד):

בעצם היינו צריכים לחדש את הדיון בהצעת החוק לעידוד השקעות הון בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, אבל אני מבין שמישהו שוב פעם נעדר. אני חמה מדוע אנחנו צריכים להיכנס לדיון בנושא קליטת עולים בדלת האחורית. הרי זה אחד הנושאים החשובים ביותר.

הי"ר ח' גרוסמן:

סליחה, הנושא היה רשום בסדר-היום, רק לא לפי הסדר הזה.

דן חייב (הליכוד):

— — — שההסתייגות שלי תעבור.

הי"ר ח' גרוסמן:

זה עניין בינך לבין יושב-ראש ועדת הכספים. זה מעניין אותי מאוד בתור חברת כנסת, אבל לא בתור יושבת-ראש הישיבה הזאת. כיושב-ראש הישיבה הזאת הייתי מבקשת לנהל את הישיבה ברציפות, מאחר שאין סיבה לעיכוב.

אבקש להודיע ליושב-ראש ועדת הכספים שכעוד רבע שעה אנחנו ממשיכים בישיבה. נעשה הפסקה לרבע שעה.

אליעזר קולס (הליכוד):

בכוונה קיצרתי את דברי ההסבר שלי, כדי שתהיה אפשרות להמשיך בסדר-היום. לו הייתי יודע שיש עוד רבע שעה, לא הייתי מקצר את דברי ההסבר.

הי"ר ח' גרוסמן:

אתה יודע מה? על קיצור לעולם אל תצטרק, אל תצטרק על קיצור.

מוכיר הכנסת מבקש ממני להפסיק את הישיבה לחצי שעה. אני נענית לבקשתו. הישיבה תתחדש בשעה 11:10.

דן חייב (הליכוד):

למה אנחנו דוחים את חידוש הישיבה לחצי שעה? הרי אפשר לדרת למטה ולבקש מיושב-ראש ועדת הכספים להיכנס למליאה, ואני בטוח שתהיה התמודדות כאשר להסתייגות שלי.

הי"ר ח' גרוסמן:

כבר הודעתי על חצי שעה. ב-11:10 אנחנו נחדש את הישיבה.

(הישיבה נפסקה בשעה 10:40 ונתחדשה בשעה 11:19.)

דן חייב (הליכוד):

הנושא היה רשום לשעה 14:00-15:00.

הי"ר ח' גרוסמן:

בסדר, אבל הוא היה רשום בסדר-היום, אולי לא לפי הסדר הזה.

דן חייב (הליכוד):

מה שקורה הוא, שאנשים שנרשמו להשתתף בדיון, ובכלל זה השר לקליטת העלייה, איש מהם לא נמצא כאן. לכן אני מציע לך לנעול את הישיבה ולחדש אותה בשעה 16:00.

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דן חייב, אינני יכולה לעשות זאת והסתברתי למה. אני חייבת לעשות את זה בהתייעצות עם יושב-ראש הכנסת, ובהתייעצות אתו זה מה שנקבע.

אבקש מחברת הכנסת מרים גלור-תעספה לפתוח את הדיון בנושא קליטת עולים — דיון שהוחלט עליו לפני שנה. נדמה לי.

מרים גלור-תעספה (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, חברי כנסת בודדים ונחמדים, אני רוצה להציע, שאם יש סדר-יום שמלכתחילה יש ספק אם הוא יתנהל כפי שכתוב, שיודיעו לכל חברי הכנסת שצריכים

גם בימים מרגשים אלה שומה עלינו להבהיר, שיהודי בריית-המועצות אינם בני ערובה בקו מדיני זה או אחר ואין מדינת ישראל חייבת בשום תמורה על כך שנוותרים ליהודים רשות להגשים זכויות אדם ואנוש אלמנטריות. וההפך, בריית-המועצות חייבת בתשלום על כל הסבל והרדיפות שסבלו היהודים תחת שלטונה ומדיניותה.

אם אנו מדברים על תמורה ומחיר, חובה עלינו להזכיר ולהגיד, שאין "לשמן" את המסלול של יציאת יהודים, אפילו בטיסות ישירות, לא בכניעה וויתור על חלקי מולדת, לא בשיתוף בריית-המועצות בוועידה בין-לאומית, ובחודאי לא בכניעה לדרשה — כך אומרים הרגונים לאחרונה — ביחס למחנות פליטים יהודים במדינת ישראל והכוונה לשמור להם אשרת פליט כמשך חצי שנה. שום דבר לא צריך "לשמן" את המסלול של טיסות ישירות, לא בתחום המדיני כלפי בריית-המועצות ולא מבחינת העולם היהודי.

השמורות על הזמנת שר החוץ פרס למוסקבה, אם יש בהן אמת ואם נעזרו לאפשר פריצת דרך לחידוש יחסים עם ישראל בכל רמה שהיא — והכוונה לקונסוליה או לשגרירות — באמת מעודדות. הלוואי שהן מלמדות על תפנית בעמדת שלטונות בריית-המועצות. אך על ממשלת ישראל מוטלת החובה להבהיר את עמדתה, כי חידוש יחסים עם בריית-המועצות בכל רמה שהיא מותנה קודם כל בשחרור כל אסירי ציון, גם אם אחד או שנים בלבד נותרו, בהיתר עליה לכל המסורבים, במענק היתר יציאה לכל הרוצה בכך ובהענקת חופש דת ותרבות לנותרים שם.

גברתי היושבת-ראש, אם יפתחו השערים — ואני אומר: אם — ועשרות אלפים אכן יגיעו בטיסות ישירות לישראל, האומנם מדינת ישראל, משרד הקליטה והסוכנות היהודית ערוכים לקליטת הבאים? אני חוששת לומר את התשובה — את מחציתה האחת אני יודעת ואת מחציתה השנייה אני משאירה לספק.

חברי הכנסת, אני מרגישה חובה להביא לידיעתכם, שמשמיה לאומית שכה ציפינו לה יכולה, חלילה, להיפך ליום קטנות, ולא בגלל גזירת שמים, לא בגלל דברים שאינם תלויים בנו, אלא בגלל חוסר מחשבה ומעשה נכון של בני-אדם.

היחסים המעוררים בין הסוכנות היהודית לבין משרד הקליטה יכולים להכשיל כל פעולה קליטת עולים, מסיבית וגם לא מסיבית.

אני רוצה להלאות אתכם בעובדות וכמסמכים שבידי. אני חושבת שחובת הכנסת, ואולי חובה ראשונית היום, לפני כל דבר אחר, היא באמת — אם אולי-אולי זה יקרה — להתגייס, כלנו, בלי הבדלי מפלגות וגוון פוליטי, ולא לא אחת הגורמים העוסקים בקליטה לעזור את כל החישובים האחרים ולהתפנות באמת למשימה הלאומית של קליטת עולים.

אתמול, בשעה של התרוממות-רוח, בפגישה של התאחדות עולי צרפת, שמענו על סוגי תוכניות לקליטת עולים. שמענו שהסוכנות היהודית יצאה בתוכנית בעלת שם עצום: פחות סוכנות, פחות ממשלה — באמת שם יפה מאוד.

דרך אגב, היחסים הגורמים בין משרד הקליטה לבין הסוכנות היהודית הם לא סוד, הם גלויים לעיני כל העולם היהודי. בארוחת הצהריים שהתקיימה כשבוע שעבר, חזק מכם השתתף בה, אחת השאלות שעלתה היתה: מה יהיה עם היחסים בין משרד הקליטה לבין הסוכנות היהודית, והכוונה היתה בעיקר למחלקת העלייה. היות שאני יושבת-ראש של

להעלות נושאים לדיון שיהיו ב"היכון", שמא כלבול הזמנים ישבש את סדר-היום. אני מצטערת מאוד, אני לא מרגישה שיש טעם לדבר בנושא כל כך חשוב אל ארבעה-חמישה חברי כנסת ובלי נוכחות השר. אני מניחה שהוא לא הגיע מפני שהקדימו את העלאת הנושא הזה כשלוש-ארבע שעות.

היורר ח' גרוסמן:
הודיעו לו והוא כדרך. הוא יבוא עוד מעט.

מרים גלזרית-עסה (הליכוד):
אני באמת כדילמה.

היורר ח' גרוסמן:
כן, אבל הדיון הזה מתקיים כיוזמת הכנסת. אני מציעה לך לפתוח. זה לא נעים, גם לא לי, ומה שקורה עכשיו זה לא לפי רצוני — אני מודיעה זאת אויבני מתביישת בכך.

מרים גלזרית-עסה (הליכוד):
אולי גברתי היושבת-ראש תשאל כמה מהנוכחים פה נרשמו לדיון.

היורר ח' גרוסמן:
יש אלה שנוכחים פה ועוד כמה חברי כנסת יבואו. אני מבקשת מאוד מהסדרנים להודיע לחברי הכנסת שרשומים לדיון.

מרים גלזרית-עסה (הליכוד):
אני רוצה להאמין שזו לא אינדיקציה לכל ההתייחסות של ממשלת ישראל וחברי הכנסת לנושא העלייה, אלא שיד המקרה והכלבול בסדר-היום גרמו למיעוט הנוכחים.

גברתי היושבת-ראש, בזמן האחרון אנחנו שומעים חדשות לבקרים, ואפילו בכוכר זה קראנו בעיתונים ושמענו ברדיו דברים בקשר ליהודי בריית-המועצות. השיתות של נשיא הקונגרס היהודי העולמי מר אדגר ברונפמן ויושב-ראש ועידת הנשיאים היהודיים מוריס אברס ואישים בכירים אחרים עם פקידים סוכייטיים רמיידוג ואנשי מפלגה בכירים, מהם חברי הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית — מכל השיחות האלה עולה כאלו מתרחש מפנה היסטורי רבי-משמעות במדיניות בריית-המועצות ואלפי יהודים יורשו לעלות בטיסות ישירות לישראל דרך בוקרשט. שמורות דומות לאלה שמענו גם לפני שנה וכתורת דומות קישטו אז את רוב העיתונות בארץ ובעולם.

משיחה עם יוסף כיוון הבוקר עולה, שהדברים בשטח נשאו בפועל כפי שהיו, הסירובים למתן יציאה נמשכים, ומספרם אף גדול משהיה; שכיתות המסורבים נמשכות במוסקבה; וכל נושא התרבות היהודית עדיין בהסגר ובאסור. אנחנו יודעים על פגיעה קשה מאוד במסורבי עלייה גם בימים אלה, וכוונתי לילולי אדלשטיין, שמצב בריאותו בכי רע והוא אינו מקבל את הטיפול הנאות ומטלטלים אותו מבית-החולים לכלא ומהכלא לבית-החולים; אנחנו יודעים שאיזה נודל, שאישיותה מסוכנת לשלטונות בריית-המועצות, עדיין רחוקה מאחזנו מאוד; אנחנו שומעים גם היום על ליוניד יוזפוביץ השוכנת שביתת רעב, ועל אחרים.

אין אנו רוצים להטיל ספק במהימנות הידיעות, אך אנו חייבים להיות ערים לעובדה שאין כל התחייבות בכתב גם מן השיחות האלה; הכול בעל-פה ובשיחות, שהן כנראה ניגוחות הפעם. אבל אנחנו — אני מתכוונת למדינת ישראל, לממשלת ישראל, לסוכנות היהודית — חייבים להיות דרוכים וערוכים לכל כיוון.

מהבחינה הזאת. אני יודעת שזה עניין כספי. אבל הרי בעלייה אנחנו חפצים, ובעיקר בקליטתה הנכונה, ועולה שיוור, עולה שחור לארץ מוצאו, עשרה שגורים ועשרה שליחי עלייה לא יצליחו לחקן זאת, והוא אומר את האמת. כנראה.

א"אפשר לדבר על קליטת עלייה במלים מפורצות וגורדניות, ולבסוף, כשהעולה מגיע, אומרים לו: אחת בן 54, איננו יכולים לתת לך מקום עבודה. בכוונה אני פורטת את זה לפרוטות, כי חיי היום-יום מורכבים מחיי שעה וממצוקות של רגעים.

חובה עלינו להגיע לפישוט ההליכים הביורוקרטיים. אני רוצה לשמוע עוד על 70 תחנות בדרך לקליטה. לא אני אומרת את זה. איש המערך, אורי גורדון, אומר זאת. בכלל, מרגיז אותי שכל נושא הקליטה מקבל לפעמים פן פוליטי מפלגתי צר. הדבר גובל — תסלחו לי, אינני רוצה להכתאט, אני נעצרת.

התכנון בתחומי הדיור והתעסוקה ופתרון בעיית חוק הפנסיה הם המפתח הראשוני לקליטה נכונה. אבל, וכאן ה"אבל" שלי גדול מאוד: בכל דיוני הוועדה, התאחדויות העולים ונציגי העולים עצמם אמרו: אנחנו רוצים גם לדבר על קליטה חברתית נכונה. לזה באמת אין לי מרשם. זה עניין של אווירה. איך יוצרים אווירת קליטה? אין לי מרשם, אבל יש לי עצה.

אני חושבת שהממשלה, ארגוני המתנדבים למיניהם, ארגוני התאחדויות העולים למיניהם, נציגי ציבור ידועים, והעיקר אמצעי התקשורת — ואני אומרת העיקר, מדוע? כי הם הדרך הם הצניור להביא את העניין הזה לידעת הציבור כולו, על כל שדרותיו. יש לי עצה מעשית, ואני יודעת שזה אפשרי: אם הגופים הציבוריים, על כל שדרותיהם, הממשלה על כל משרדיה ותחומיה, יפנו ישירות לציבור ויבקשו שיקומו משפחות — 10,000, 20,000 משפחות, יש לנו משפחות נפלאות כאלה, וכל משפחה חסכים ותמסור את שמה ותתכונה — לא ימרו משפחות עולים למשך התקופה הראשונה שלה בארץ. הם יבואו, הם יטפלו, יעזרו ויקלטו. השיחה הזאת עם העולה, ה"שלוש", ה"ברוך הבא", לא הראשון בשרה" התעופה, עם הצלמים ומסכי הטלוויזיה, אלא אחר כך, כשהוא מגיע לדירתו או למרכז הקליטה, שיבוא מישהו וישאל אותו: במה אני יכול לעזור לך? הקליטה הראשונית החברתית, ה"שלוש" וה"ברוך הבא", וכל ההתמצאות בהליכים שיש בתוכנו — לפעמים זה לא מבראות ומצאות, זה מבוכים בחברה שלנו — זה מה שהם צריכים. ויש גם עליית רוחה שאינה מצאת את מקומה. היא אינה זקוקה לעזרת הממשלה, לא למרכז קליטה, לא לדיור, הם באים בכספם — וגם להם קשה.

לכן, רבותי, כל אחד יתרום מרמיו וממחשבתו איך להביא לידי אווירה של קבלה, של נתינה לכאם. יש לנו ציבור נפלא. השאלה היא רק איך מפעילים אותו ואיך מנתבים את פעולת ההתנדבות.

אני חושבת שעלינו ליצור אווירה, ואני פונה בזה לאמצעי התקשורת — שאינם כאן: תדברו, תפנו גם אל היושבים בארץ הזאת ותאמרו להם שהעלייה חשובה. אני מתביישת לומר לכם מה אני שומעת לפעמים: לא רוצים שהם יבואו, אין לנו מקומות עבודה לילדים שלנו, אין דירות לילדים שלנו, מדוע אתם רוצים שהם יבואו? צריך להיות גם הסבר במערכת החינוך, שזה לא על השכנון זה, שזה חובה עלינו וזה חיוני לנו, וכו'. אינני רוצה לדרת מהדברים היומיומיים אל הדברים שצריכים להיקלט בתהליך חינוכי רחב.

ועדת העלייה והקליטה, מה אוכל להשיב לגברת שרלוט גייקובסון? אמרתי לה שהיחסים זקוקים לתרפיה. זו תשובה מתחמקת במידה מסוימת, אבל זו האמת.

אני פונה לשר הקליטה — שאיננו ושיגעי: שר הקליטה חייב להשלים עם העובדה, שהסוכנות היהודית היא שותפה בכירה בקליטת העלייה. זה המבנה שלנו, בינתיים. אם תהיה מהפכה וכל התשתית הזאת תשתנה — בסדר, אבל הרי לא נשנה אותה מהיום למחר. והיה ובאמת יגיעו אלפים, האם זה הזמן לוויכוחים ביניים? באותה חומרה אומר, שהסוכנות היהודית, ואני מתכוונת היום לראש המחלקה לעלייה בסוכנות, חייב לקבל את הדין, שממשלת ישראל היא האחראית לקליטת העולים שיבואו מכל מקום, ואני מדברת בעיקר על יהודי בריח-המועצות.

אפשר שכולם יעבדו תוכניות, כל משרדי הממשלה, אבל בסוף — חייבת להיות תוכנית אחת, המוסכמת על כל משרדי הממשלה והסוכנות כאחד. זה לא עניין או עסק פרטי של שני אישים, שני משרדים או יותר. זהו עניין לאומי ממדרגה ראשונה, ויש לגייס את המירב והמיטב שבתוכנו, בחוף משרדי הממשלה, והחשיבה והפעולה חייבות להיות מוסכמות ומשותפות, גם אם יש חילוקי דעות.

ברצוני להזכיר שברוך דיוני הוועדה, וגם ביום העיון בנושא: הכישלון החלקי — ואני והיה, הכישלון החלקי — בקליטת עולי אתיופיה, היה הנימוק לכישלון א"היותה של מדינת ישראל מוכנה לקליטת אלפי עולים בזמן כל כך קצר. זה נשמע נימוק די סביר. אבל לא במקרה הזה, חלילה. הרי מדברים על יציאת אלפים במשך שנה. אין זה עניין שנשמע רק בתדיר חזרים. אני חושבת ששר הקליטה צריך להגיש את התוכנית לא רק בוועדה, אלא הוא צריך להגיש את התוכנית לפני הכנסת. אם הדברים אמיתיים אני מציעה לדחות את היציאה לפגרה ולדון בעניין קליטת העלייה — אם באמת לבנו מלא בנושא קליטת העלייה.

אני גם פונה בזמן זה וזמן המקום הזה לממשלת ישראל, שתקצה משאבים מיוחדים, גם בזמן כלכלי כל כך קשה שאנחנו שומעים על אודותיו, גם אם קשה למשרד האוצר להתמודד עם הבעיות הקשות שלו, שגם בזמן זה תקצה הממשלה משאבים מיוחדים לקראת המשמיה הלאומית הגדולה הזאת. לא נקבל כל הנמקה כי מחוסר תקציב נכשלה הקליטה או לא עלתה יפה.

לבסוף, אני מציעה שתקום רשות מאוחדת של משרדי הממשלה ושל הסוכנות היהודית; ואני אומרת כאן מי יעמוד בראשה, מצדי יעמוד בראשה שר הקליטה. אבל זה חייב להיות באמת בהתרוממות רוח ובמחשבה נכונה, והייתי אומרת ריאלית, איך לבצע את העבודה. אין מקום, ואין לבי היום — ואל תאפרש כאילו אני נגר וגורמת למתח בין המשרד לבין הסוכנות לבין כמה שרים. אני מוכנה ששר הקליטה יעמוד בראש הפרויקט הלאומי הזה, אבל שיעמוד בראשו ברוח איתנה ובמחשבה נכונה, ויחד עם כל משרדי הממשלה, הרי נושא התעסוקה ונושא הדיור הם אקוטיים היום במדינת ישראל. אחד העולים אמר לי: מה אתם אומרים לנו לבוא? באנו. הוא בן 54 ואינו מוצא מקום עבודה. אומרים לו: תראה, אחת בן 54, אנחנו לא חייבים לקלוט אותך.

גברתי היושבת-ראש, כאן אני מוכרחה להזכיר את חוק הפנסיה שאת ואני יוזמת אותו. אתם יודעים שעולה שהוא מעל גיל 50, לאחר כמה שנים של עבודה אומרים לו: זהו זה. ואין לו אחר כך ממה להתקיים. צריכים להיות ערוכים

חוברת כ"ג, ישיבה שי"ד
— קליטת עולים; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת —

את המצוקות של התקופה הראשונה בקליטת העלייה. תודה רבה.

הי"ד ח' גרוסמן:
תודה לחברת הכנסת מרים גלורית-עסא.

1. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לישראל (גמלאות) (תיקון), שהחזירה ועדת התקן והביטחון לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

הי"ד ח' גרוסמן:
תודה.

אני רוצה לסיים בקריאה לשר הקליטה, לכל משרד הממשלה, לסוכנות היהודית, ולמחלקת העלייה בראשה: שבו יחד, ויחד אתנו, ולא רק נקבל את העולים, זה שום דבר, אלא נקלוט את העולים, הייתי אומרת קליטה חומרית וקליטה חברתית, תרבותית ורוחנית כאחת. בזה יהיה אולי כדי להקל

הי"ד ח' גרוסמן:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק שירות הקבע בצבא-ההגנה

2. קליטת עולים

למרות זאת יש תקווה בלב. ואתה חשש, שאם אכן היא, התקווה, תתממש, והסוכייטים ייתנו לאלפים לצאת, לנוכח תקנות ההגירה שהציעו: עלול להיות גל גדול של עלייה של כמה אלפים בשנה-שנתיים הקרובות, אבל זהו גל שיגיע לקצו, משום שתחת גג התקנות האלה עשוי מספרם המותר של היוצאים להיות כ-20,000 עד 30,000 בלבד.

על כן, מה שאנחנו חייבים כרגע לעשות זה לא להתבסס ולנוח על זרי דפנה, כאילו ניצחנו אותם במאבק הזה של העלייה. אדרבה, יש להגדיל את הלחץ דווקא עכשיו. משום שאם יש לפנינו הזדמנות או רגע היסטורי, אסור שנחמץ אותם. הגל הזה שיתחיל צריך שיפרוץ דרך ויאפשר גלי עלייה גדולים ורבים אחריו.

הפוטנציאל של עליית יהודים מברית-המועצות גדול מאוד. כ-400,000 הודיעו במפורש על כוונתם לצאת, או על בקשתם לקבל פנייה ליציאה לאיחוד משפחות, הצרכה רבים מאלה שעלו מברית-המועצות היא, שלאחר שייפתחו השערים בעקבות ה-400,000, עשוי לעלות מיליון נוסף של יהודים.

בשולי כל מה שמתרחש כרגע בעניין יציאת יהודים אני מבקש להזהיר את שר החוץ מפני הפיכת יהודי בריית-המועצות לבני ערובה במשא'ומתן פוליטי ובעניין הקשרים העתידיים בינינו לבין בריית-המועצות. יש סימנים כאילו משרד החוץ מבקש שלא לקשור את פתיחת שערי העלייה מברית-המועצות בכינון יחסים דיפלומטיים עמה. יש סימנים שמנסים לפתות את בריית-המועצות בכך שנקבל את כניסתה כשותפה שווה למשא'ומתן בוועידה בין-לאומית או כחברה בוועידה בין-לאומית בכך שנקשור זאת בעלייה.

אני מבקש להזהיר. ראשית, אין לקשור את העלייה לוועידה בין-לאומית ולכניסתם של הסוכייטים לכל משא'ומתן באזורנו. זוהי סוגיה אחת. והשנייה — יש להתנות חידוש יחסים, או נורמליזציה של יחסים עם בריית-המועצות, בנורמליזציה של גישת בריית-המועצות לעליית יהודים משם. אם בריית-המועצות לא תאפשר עלייה ולא תתייחס כבת-אדם אל בני האדם היהודים שבתוכה, אין לאפשר נורמליזציה אתה. הדברים צריכים להיות קשורים זה בזה.

ב-1977 היתה פנייה של שליח רוסי אל מר בגין. השליח הציע לו לתדש את היחסים תמורת מתן, או ויתור מסוים שלנו. התשובה של מר בגין היתה, שמי שניתק את היחסים היו

הי"ד ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו חוזרים לנושא קליטת עולים. רשות הדיבור לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

קריאה:

הי"ד ח' גרוסמן:

אתן את רשות הדיבור לנוכחים. אין לי ברירה.

קריאה:

הי"ד ח' גרוסמן:

חברי הכנסת לא ידעו שהדיון יוקדם. אני מוכרחה להתחשב בזה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, הידיעות המגיעות היום ממסוקבה מפי מנהיגים יהודים מלאות אופטימיות, והיום יותר מאי-פעם. באופטימיות הזאת אנחנו נתקלים זה שנתיים כמעט. עד היום, מאחורי האופטימיות הזאת לא הסתתרה שום מציאות ממשית שהצדיקה אותה. אדרבה, עד היום הצביעו כל הסימנים על כך שמאחורי גילויי המתינות והפתיחות הרוסית לכאורה מסתתרת קשיחות שמשמעותה אי-יציאת יהודים; ולצד רבים מאלה שיצאו, מהעשרות או מהמאות הבודדות, לא הגיעו ארצה.

כל הידיעות שאנחנו שומעים על כך שהיו טיסות ישירות דרך בוקרשט, על לימודי עברית ולימודי קודש, ובתי-כנסיות ובתי-ספר בברית-המועצות ליהודים, מתפרסמות אך ורק בעיתונות היהודית ובעיתונות הישראלית. אין להן זכר בעיתונות הסובייטית עצמה ובכלי התקשורת שם.

עם זה, היום הודיע, כפי שנתכשרנו ברדיו, אחד ממקורביו של גורבצ'וב בסיוורו בסקנדינביה, כי מדיניות של עלייה גדולה מברית-המועצות היא דבר המנוגד לאינטרס הסובייטי.

כאשר אנחנו רואים את הסירובים הנמשכים לסירובניקים, לאסירי ציון או למי שהם לוחמי ציון בברית-המועצות, את היחס הקשוח לחולים כיולי אדלשטיין — ועדיין יש ידיעות סותרות או לא מאושרות בעניין בריאותו, אבל התחושה היא שמצבו הולך ומחמיר, ולא רק שאיננו מקבל טיפול אלא התנאים שבהם הוא נמצא הולכים ומחמירים — קשה לדעת מה עומד מאחורי כל הסימנים הסובייטיים.

לקליטת עלייה מרוסיה כי תבוא, אני חושב שטעות בידיהם. הם חייבים לראות כיצד להסדיר את הדברים עם הסוכנות לפחות מבחינת נוהלי העבודה ודרך ההתבטאות.

ומלה אחרונה — לגבי עצם העלייה בשנים הקרובות וכעתיד הנראה לעין למדינת ישראל. נסתיימו התקופות של עליית מצוקה וגלי בריחה ממדינות שבהן נרדפים בני העם היהודי. רוב העלייה שתבוא למדינת ישראל היא עלייה שיש לה-אלטרנטיבה. אלה אותם יהודים שגרים באירופה, בצפון אמריקה, בדרום אמריקה ובדרום-אפריקה, והם אינם כאים הנה מסיבות השמורות עמם, ואולי על חלקן אדבר. אם מדובר על יהדות בריחה-המועצות, לצערי גם לה יש חלופה, חלופת הנשירה דרך שערי רינה.

יש להדגיש שני דברים חשובים בפני ממשלת ישראל — אם רצונה להביא עולים, ראשית, יש להפסיק אותה תפיסת עולם של משק שלט, משק שיש בו מעורבות ממשלתית גדולה. העולים הבאים מארצות-הברית, מדרום-אפריקה ומאירופה לא יבואו למשק שבו המסים גבוהים מדי, ושבו האווירה היא של "מגיע לי" מצד אחד, ומצד שני של שליטת השלטון בתחומים רבים מדי של הפרט.

אביא דוגמה. ממה שאמר לי עולה מדרום-אפריקה, שמעירו עלו בתחילת העשור הזה אלפי עולים ומחציתם ירדו מאז. הוא אמר: "אני בא מדרום-אפריקה. עולה מדרום-אפריקה יכול לצאת משם עם 30 — 40 — 50 אלף דולר. באוסטרליה, כ-5,000 דולר אני יכול להיכנס לדירה, עוד כ-5,000 דולר אני יכול לקנות מכונית, 30,000 דולר אני יכול להשקיע בעסק, ואני יכול להתחיל לחיות. במדינת ישראל, רק על דירה כפי הרגלי אני צריך לשלם 100 — 150 אלף דולר." זה בלתי אפשרי.

בדרום-אפריקה יש יהדות חמה, יהדות ציונית, יהדות שכרנע, בגלל מכשולים שאנחנו שמים על דרכה, פונה לניו-יורק, פונה לצפון-אמריקה, פונה למקומות אחרים, ואיננה פונה במספרים גדולים די הצורך ארצה.

הנושא האחרון הוא כושר המשיכה היהודי של מדינת ישראל. היום אנחנו גדולים. היום אנחנו חזקים. היום יש לכללה יציבה יחסית. אבל היום, והכול בהשוואה לישראל של 1948, כושר המשיכה שלנו מבחינה יהודית קטן הרבה יותר ממה שהיה לפני 40 שנה. לכאורה הפכנו להיות מדינה ככל הגוים, מדברים כאן בשם הפלורליזם המחשכתי, בשם הדמוקרטיה הרכה, בשם חירות הביטוי. זה בלבד אינו מה שיהודים יחפשו כאן. יהודים מחפשים במדינת ישראל קודם כול יהדות. לכן אני פונה לממשלת ישראל ומבקש יותר יהדות במדינה. יותר ציונות, יותר חינוך יהודי. יהדות תחילה, כפי שאמר אחד-העם, וסוף יהודים לבוא.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה לחבר הכנסת לנדאו. חבר הכנסת שושטק, אבקשך להחליפני, כדי שאוכל ליטול לעצמי את רשות הדיבור.

היו"ר א' שושטק:

רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נראה לי שזה דיון באחד הנושאים החשובים ביותר העומדים בפנינו, ואני מצטערת שהכניסו את הנושא הזה למיטת סדרם כיום של דיון על התקציב. שעדיין איננו.

הסובייטים, ועל כן אין ישראל צריכה לשלם כל תמורה בעד חידוש היחסים. ההוכחה היא בצד הסובייטי בלבד.

לצערי, הסימנים ממשרד החוץ הם, שאנחנו מוכנים גם לשלם מחיר וגם לעלות על פסי מדיניות שעלולים, אני מקווה שלא, להפוך את יהודי בריחה-המועצות לבני ערובה.

והיה ריבוא יהודים מברית-המועצות, ואנחנו מדברים על אלפים, יש כמה אילוצים שיש לטפל בהם כבר עכשיו. יש לתת פתרון לדיר, יש לתת פתרון לעבודה.

בנושא הדירור יש להכין כבר עכשיו את האפשרות של שיכון מרבית העולים לא בהכרח במקומות שקשה למצוא בהם עבודה. בתחום הדירור נחוצה האפשרות להציע לכל משפחת עולים שמגיעה ארצה לגור במבנה הקבע הסופי שלה, במקום שבו היא תמצא לנכון לגור. את הדירור הזה יש להעמיד לרשותה, במשכנתה או בשכירות, כפי שייראה לה. יש עליות — כמו זו מצרפת, ואולי כמו מברית-המועצות — שעדיין אינן רגילות לחשוב כפי שחושבים אצלנו, שהדירה חייבת להיות בבעלות הדייר. במרבית המקומות אנשים מבקשים לגור בשכירות. הם רוצים שהיה להם קל להיכנס וקל לצאת. עולים מצרפת אינם מוכנים פסיכולוגית להתחייב לטווח ארוך, להתחייב במשכנתה לתקופה ארוכה, שתרכיב כריזיס על צווארם. הם פשוט אינם מוכנים לכך. אתה שומע זאת מעור ועוד יהודים, מה שצריך הוא, שלא נרגיל אותם לאורח המחשבה שלנו. אורכה, צריך להעמיד לרשותם את הכלים שיקלו עליהם את הקליטה בארץ.

נושא שני הוא כמובן נושא של עבודה. הנושא ברור, ולכן לא ארחיב עליו עכשיו את הדיבור.

אני רוצה לעבור לנושא שלישי, והוא הנושא של קליטה יהודית, קליטה חברתית. אנחנו ציבור קשה, לצערי, אנחנו קשים זה לזה, ועוד יותר מזה אנחנו קשים למי שזה מקרוב כאים ולהם קשיי שפה ואינם מכירים את המנטליות ואת אורחות החיים במדינה, והם בודדים בניסיונם להיקלט במדינה. חרף הביורוקרטיה הממשלתית והביורוקרטיה של הסוכנות.

יש שני פרויקטים גדולים שכונתם אחת: להביא לכך שכל משפחת עולים תצמד משפחה ישראלית. הדבר ייעשה בהתנדבות. המשפחה הזאת תלווה את משפחת העולים הנקלטת בהליכותיה ובניסיונה למצוא דרך בכל מבוכי המסדרונות הממשלתיים. לדבר הזה יש חשיבות עצומה. תהיה להם כתובת. חשוב לראות אם אפשר להיעזר במערכת הממשלתית, שתעמיד את הכלים לרשות הארגון ההתנדבותי, כדי שתהיה אפשרות לגייס מתנדבים לפעולה הזאת. אני יודע שה"פורום הישראלי" התגייס לפעולה מן הסוג הזה. מאות כבר עוסקים בכך. יש ארגונים וולונטריים כמו תל"ם — תנועה לציונות מנשימה, הסוכנות היהודית ומשרד הקליטה, כל אחד מצדו ניגש לעניין. לפחות ההתלהבות רבה. אני מקווה שיהיו לכך תוצאות בשטח.

בנקודה זו של הסוכנות ומשרד הממשלה אומר, שהקושי הגדול נעוץ בהעדר היכולת בין שני הגופים לתאם פעולה זה עם זה. במקום שינו לחשוב כיצד יעבדו אחד עם השני, ההתקפות של האחד על השני הולכות ומתרחבות. אם אני חייב לעשות הבחנה ביניהם, אצביע על כך שמשרד הקליטה הוא זה שיוצא ותוקף בחירות יתר, הוא זה שכמעט מעל כל במה אפשרית תוקף את הסוכנות. אם סבורים משרד הקליטה ושר הקליטה שהדרך הזאת תוביל לשינוי פעולה נוח עם הסוכנות, שאנה חייבים יהיו לשתף פעולה לצורך התארגנות מהירה

ברית-המועצות על זכות ההגירה של כל אזרחי ברית-המועצות, כי זה לא ענייננו. יש לנו השקפה על זכויות האדם, אבל אנחנו לא חלק מאותו מאבק, כי יש לנו ייחודיות במאבק הזה. היהודי אינו כמו האוקראיני שרוצה להגר, ולא כמו הליטאי שרוצה להגר, ולא כמו הביילורוסי שרוצה להגר. ההגירה שלנו איננה סתם הגירה.

היה מנהיג קומוניסטי אחד ויחיד בעולם, שנתן ליהודים לצאת, ורק לישראל, ועל הפספורט היה כתוב "רפטרואנט". זה היה פידל קסטרו בזמנו, וזה נגמר. ואנחנו רוצים שזה יחודש, אבל איננו מעמידים תנאים. נותנים ליהודים לצאת — ואיננו מעמידים תנאים.

לשאלה אם אנחנו בעד ועידה בין-לאומית — אנחנו בעד ועידה בין-לאומית לגופו של עניין; האם אנחנו בעד הטבת היחסים עם ברית-המועצות — לגופו של עניין כן. כי אורירה של דטנט היא לטובת העניין היהודי ולטובת הציאה והעלייה. אנחנו צריכים לפעול לפי אינטרסים שלנו. הלוואי שדטנט הוא דבר טוב לגופו של עניין, אבל הוא טוב גם לעניין הציויני. מי שאינו תופס את זה ונאחז כמו בקרנות המוכח בטענה שאסור לשלם מחיר, שאסור להיכנע, שצריכים להיות זקופי קומה לעומת גורכצ'וב — אני חושבת שאלה דיבורי סרק. צר לי לומר זאת. חשוב לנו שיהיה דטנט, וחשוב לנו שתהיה אווירה שתקל את יציאתם של היהודים, כי באווירה של מלחמה קרה אין לנו סיכויים רבים. גם התחלת העלייה שהייתה, גם כן היתה כעקבות יחסי דטנט בין המעצמות.

הדבר האחרון שאני רוצה לדבר עליו, אדוני היושב-ראש, הוא עניין הקליטה. אני מזדהה עם כל הדברים של חברי הכנסת עוזי לנדאו ומרים גלור-העספה בנושא זה. אני חושבת שאנחנו עושים מעשה חבלה ממש. הכיורוקרטיה היא דבר מרגיז גם לתושב ישראלי ותיק, גם אותה היא מרגיזה. לא אחת אני צריכה לנצל את שמי כחברת כנסת כדי שלא להיקלע למתחנה הזאת של הכיורוקרטיה. אבל מה על עולה חדש? הרי אפשר להשתגע. זה לא קיים בשום מדינה. כיצד קרה שבמדינה כל כך צעירה יש כל כך הרבה כיורוקרטיה? איך זה צמח במהירות כזאת?

לעניין התעסוקה — ככל שתורבה עליה תהיה יותר תעסוקה. זה הוכח בכל ההיסטוריה של מדינת ישראל. הצמיחה באה עם גלי העלייה, גם הצמיחה במשק. מי שחושב ההיפך פשוט אינו תופס את העניין. אנחנו צריכים להתמודד עם הנושא הזה.

יש שאלה של אנשים שעולים בגיל קצת יותר מבוגר, אני נחקלת בהם וחשה כאב לב. מגיעים אלי מכתבים, ואני עומדת חסרת אונים. אין לי מה לומר לאנשים אלה. כל יום מגיעים אלי מכתבים מגולים בגיל 50 ומעל 50 ומעל 50 — רופאים, מהנדסים — הם עברו עשר שנים ויוצאים לפנסיה עם כלום, וזה במקרה הטוב. שהם מקבלים עבודה בגיל מעל 50; זה המקרה הטוב ביותר, אלה המאוששים. ובכמה משפחות כל אחד מאתנו מטפל; זה טיפול אישי. איננו צריכים לעסוק במתן צדקה. כולנו, כל חברי הכנסת, הופכים לעובדים סוציאליים. אין זה תפקידנו. תפקידנו ליצור תנאים אוביקטיביים שלא יורקקו לנו, לחסדים שלנו ולעסקנות שלנו. אני מודה פה בפני הכנסת, אדוני היושב-ראש, שיש יום אני עוסקת בעסקנות ובשתדלנות. אני מודה ומתוודה — ואין גאוותי על כך — שאני יודעת שאני חייבת להיות שתדלנית בגלל התנאים האובייקטיביים, החקיקתיים, ותנאי הקליטה הקיימים בארץ.

אני חושבת שלנושא הזה יש שני אספקטים. יש האספקט הפוליטי, ואי אפשר להתעלם ממנו. דיברו עליו גם חברת הכנסת גלור-העספה וגם חבר הכנסת עוזי לנדאו.

גם אני אינני בעד זה שיהודים יהיו בני ערובה. היה לי לזרז לראות את התנהגותה של ההנהגה היהודית כארצות-הברית כאשר התפוצצה פרשת פולארד. הם הופיעו כאילו היו בני ערובה, ואיש לא כפה זאת עליהם. הם התנהגו כך. וכפי שאמרתי, זה היה לי לזרז. ודאי שאינני רוצה שמישהו, משטר כלשהו, יהפוך את היהודים לבני ערובה.

מה קרה עם העלייה מברית-המועצות? תחילת העלייה היתה הפתעה. כולנו עמדנו נדהמים בפני התופעה הזאת, אחרי שרובנו איבדנו את התקווה. כמו שפעלה כמתחרת החלוצית הצייונית בברית-המועצות, ומתוך קריאת הספרות, אני אומרת: הוויכוח עם ברית-המועצות על הצייונות לא נגמר. מאז ומעולם לא הכירה ברית-המועצות והמפלגה הקומוניסטית הסובייטית בזכות המיוחדת של העם היהודי לריכוז. טריטוריאלי בארץ-ישראל. הרי זה לא מקרה שבזמן מלחמת העולם השנייה נקראו יחידות שבהן היו 80% יהודים על שם המדינה שבה הם פעלו. לא היתה שום יחידה יהודית. היתה דיכוייה ליטאית. היו כה 80% יהודים, אבל היא לא נקראה דיכוייה יהודית. היא נקראה דיכוייה ליטאית. הבסיס הטריטוריאלי של היהודים לא הוכר, וכל הניסיונות שהיו שם היו ניסיונות נפל, כמו הניסיונות בכירוביג'ן ובמקומות אחרים.

מברית-המועצות אין הגירה. והנה פתאום הסובייטים אפשרו ליהודים להגר לישראל. וית הציאה היתה לישראל, לא למקום אחר. זאת אומרת, שהם נתנו ליהודים דה-פקטו, לא לפי שינוי או רפורמה כלשהי באידיאולוגיה אלא למעשה, לצאת ולנסוע לישראל, ורק ליהודים. בצורה כזאת, בעקיפין, הם הכירו בייחודיות של העם היהודי ששם, בברית-המועצות, הוא אקס טריטוריאלי.

מה שקרה בדרך, הנשירה, זו היתה טרגדיה בשביל כולנו. זה היה מעשה שטפח על פנינו ועל התביעה הלגיטימית הלאומית שלנו בדבר זכותנו להגירה עצמית בארץ-ישראל. ההגירה העצמית הלאומית של העם היהודי. הם מעולם לא הכירו בלאומיות של העם היהודי. הפוורה היהודית לא נראתה בעיניהם כחלק של לאום יהודי שיש לו שאיפה לאומית לריכוז טריטוריאלי.

אנחנו צריכים להביא בחשבון, שפתאום נפרץ איזה סכר, אכל ב"יוגוסלבים", כלי להודות בזה, עם נסיגות נוראות, עם טרגדיות שאנחנו מכירים ביחס למסורכי העלייה, לאסירי ציון ולאחרים. היתה הודמנות היסטורית, אבל חלק מהיהודים שיצאו מברית-המועצות, על-פי אותה הודמנות היסטורית, הגיעו לארצות-הברית, לאוסטרליה ולמקומות אחרים. וזה היה חלק גדול מדי. נשירה מסוימת היינו יכולים להבין. את זה הבנו תמיד.

היה ריכוז על מעמד הפליט. אני חושבת שלא ירדנו לסוף הטרגדיה של נושא הפליט. הנושא הזה היה בורכוח, אני חושבת, בין כל חלקי הבית, בתוך המפלגות — האם לשלול את מעמד הפליט? האם זה רכר אנשי, הומני, או לא? אני אומרת לכם, שזה דבר בלתי נסבל שיהודי היוצא מברית-המועצות ייחשב כפליט. מדוע? כי זה טופח על פניה של התביעה המוצדקת שלנו וזה נותן נשק ביד ברית-המועצות כדי שלא לתת ליהודים לצאת. כי אם פליט — למה לא יכול להיות פליט אוקראיני? למה לא יכול להיות פליט ביילורוסי? זה משמיט את הקרקע של הייחודיות. אין לנו ריכוז עם

לכן השאלה הראשונה היא האם נוכל להתגבר עכשיו ולעמוד במבחן העיקרי, האם אנחנו נקלוט את העולים או שמא נגרש את האנשים מהארץ?

משרד הקליטה פרסם חוכמת יפה ועשירה, אשר מתבססת על עיקרון מאוד בריא, עקרון חופש הבחירה. התיאור של חופש הבחירה הוא ממש פנטסטי: אתה תגיע לשדה התעופה, וכאן יפגשו אותך, ישאלו אותך לאן אתה רוצה ללכת, וישלחו אותך לשם. לא תהיה ביורוקרטיה, ורק המיעוט, אלה שירצו בכך, ילכו למרכז הקליטה: האחרים, הרוב אני מקווה, יוכלו ללכת לקליטה הישירה.

אני שואל את שר הקליטה, שאיננו באולם: האם משרד הקליטה ערוך למהפכה הזאת? המהפכה הזאת כבר מתחילה להיות אקטואלית מבחינת הביצוע, כבר לא מספיק לכתוב אותה בספרים, צריך להתכונן.

אני יודע שאחד הקורבנות של המהפכה יהיה העיקרון של פיזור האוכלוסייה, כבר לא תוכל לשלוח את האנשים למקום שבו אתה רוצה, שאנשים ישובו. אנשים ילכו לאן שהם רוצים, ואני יודע שהרוב ירצה ללכת למרכז הארץ, משום שהמרכז מושך יותר; משום שהם באים מערים גדולות והם רוצים להוסיף ולחיות בערים גדולות; משום שבמרכז הארץ מצויה התעסוקה שהם מחפשים, בהיותם, ברובם הגדול, בעלי מקצועות חופשיים.

אבל אני קובע בצער, שמרכז הארץ אינו ערוך לקליטה הזאת. זה שנים רבות לא נבנה בתל-אביב אפילו בית אחד לקליטת עולים. הכול נמצא במשחק של השוק החופשי, והשוק החופשי אינו ערוך לכך. יש היום מחסור בדירות בתל-אביב, גם בדירות להשכרה וגם בדירות לרכישה, וכבר אינני מדבר על המחיר של הדירות לרכישה.

ושוב אני שואל: איפה ההכנות שלנו? הכנת התהליך הזה אינה עניין של יום. בניית דירה היא תהליך של שנה וחצי ושנתיים. ולכן אני קובע בצער רב, שאיננו ערוכים לקליטה.

אינני רוצה שנקיים כאן רק "גנרל דבאטה". הייתי רוצה, שמשרד הקליטה, מיד אחרי הפגרה יביא לנו תוכנית כיצד נערכנו לקלוט את ה-2,000 או את ה-3,000 הראשונים, ולא שרק נשוחח בצורה כללית. הייתי רוצה לדעת מה מתחילים לעשות מהיום, מאתמול, ממחר, כדי לרכוש את הדירות, כדי לצבור מלאי שיקל את הקליטה של האלפים הראשונים, שכן, האלפים הראשונים הם שייצרו את האווירה, הם יוכיחו אם אנחנו אכן מסוגלים להתגבר על הקשיים או שאיננו מסוגלים לכך, ואז, חס וחלילה, יתחיל תהליך הירידה.

אני רוצה לומר עוד משהו גם על ההיבט הרוחני של העניין. אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, כאשר ברית-המועצות פותחת את השערים, היא עושה גם מעשה שיפגע בנו בטווח הארוך, אם לא ניערך לכך. כי מה עושים הרוסים? בשלב זה הם שולחים אלינו את כל הפעילים, את כל הסירובניקים, היינו — הם מחסלים את תנועת הפעילות, את התנועה הציונית של ברית-המועצות, את הקבוצה אשר המאבק נשען עליה. כעבור שנה לא יהיו לנו עוד פעילים ואקטיביסטים. השאלה היא, כיצד נבנה מחדש תשתית לוחמת, כיוון ש-70 שנות קומוניזם, ההתבוללות, נישואי התערובת והחינוך האתאיסטי הרחיקו לחלוטין את הדור החדש, השלישי או הרביעי, מכל זיקה ליהדות.

לכן, אף שתמיד אנחנו נותנים לעלייה את הפרימט, אנחנו חייבים לחדש את הקריאה ולפתוח במאבק כדי להבטיח חיים

הצעתי הצעת חוק, יש בעיה. אדם בא מארץ שאין אתה הסכמי פנסיה; יש ארצות שיש. כאשר אדם בא מארצות-הברית, הוא בא עם הפנסיה והיא מלווה אותו. אבל מברית-המועצות, אני מצטערת לומר, כמעט שאין סיכוי שזה יהיה. אם אנחנו רוצים שיתור יהודים יבואו הנה ופחות למקום אחר — זה אחד המרכיבים החשובים, בסופו של דבר, כל אדם רוצה לחנך את ילדיו, לשמור על בריאותו ולהבטיח את זיקנתו. זאת זכותו האלמנטרית, גם אם הוא ציוני נלהב הוא צריך לאכול, אי-אפשר לאכול רק ציונות.

אדוני היושב-ראש, אני מייחסת לדיון זה חשיבות רק בתנאי שתהייה גם מסקנות מעשיות. אם נסתפק כחלק ההצהרתי של הדיון הזה — החטאנו את המטרה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מציע לכל הדוברים, שכאשר יבוא שר הקליטה להשיב, נצא כולנו החוצה.

היזרן א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה: גם הספקנים חייבים היום להודות, שאכן אנחנו עומדים על סף מפנה. הידיעות ששמענו הבוקר, בדבר בואם של 11,000 — 12,000 עולים השנה, הן ידיעות חשובות, מעניינות. הפעם מדובר על עולים שיבואו במישרין, שיעברו דרך בוקרשט. אין להניח שהם יגשורו בתחנה זו. הם יגיעו לישראל.

שבח וייס (המערך):

כנראה יבואו. הלוואי שיבואו.

יצחק ארצי (המערך):

השאלה איננה כמה יבואו, אלא כמה יישארו בארץ. אנחנו קוראים היום סטטיסטיקה מוטמכת אשר קובעת את מספר היורדים שירדו במשך השנים ממדינת ישראל. השאלה של קליטת העלייה מברית-המועצות היא באיזה סעיף הם יירשמו, האם הם יירשמו בסעיף של אזרחים העוברים את חבלי הקליטה ומתאקלמים בארץ, או, חס וחלילה — יגרילו את סעיף היורדים. מכל מקום, גם אם על-ידי הטיסה הישירה אנחנו מתגברים על בעיית הנשידה, אנחנו עלולים לעמוד בפני תופעה חדשה, התופעה של ירידה מן הארץ בצורה כמעט המונית. לכן, השאלה המרכזית היא: כיצד נקלוט אותם?

אני רוצה להתייחס לזעקה של העולה החשוב של השבוע האחרון, זכר וזנושנין. מה היתה ההערה שלו אחרי יומיים-שלושה ימים בארץ? — שמדינת ישראל מחזיקה בשיא עולמי של הביורוקרטיה. אורח בא לרגע ורואה כל פגע. הוא כבר הספיק לראות, וכולנו יודעים שאין זו האשמת שווא. אנחנו יודעים, לצערנו, שהוא אכן ראה את המציאות כמות שהיא, המציאות של אותו סבך. כאשר אתה מגיע לשדה-התעופה בלוד, אתה מגיע קודם כולל לסוכנות, וכאשר שולחים אותך — אתה מגיע למשרד הקליטה, וכאשר אתה מגיע למרכז הקליטה אתה מגיע שוב לסוכנות. וכמרכז הקליטה כאשר מטפלים בעורה — הרי זה לפעמים הסוכנות ולפעמים משרד הקליטה, וכאשר מתחילים לשוחח אתך על קליטתך בעבודה, זה שוב משרד הקליטה. יש כאן סבך שאינו נגמר, שאין בו היגיון, שאין בו קורס ישרים, שיש בו שרירות אדמיניסטרטיבית של מוסדות אשר נאבקים ביניהם. ודווקא את האדוות החלש ביותר, העולה אשר עדיין לא התאקלם, אשר בא ממצאות אחרת, אשר צריך לעבור את כל המשברים הפיסיים והנפשיים, דווקא אותו אנחנו מעמידים במבחן הזה.

עולים, של 50 עולים ליום? מי צריך לה? איפה יקלטו אותם?
יש תקציב? יש תוכניות? יש כתיספר, מקומות עבודה,
ישובים חדשים, שיכונים? מה הממשלה עושה? לו החירו
לממשלה לגשת לבחינות, ולו היה עליה להיבחן כמה שנכחת
ממשלה של מדינת ישראל — בעלייה, בהתיישבות, בהגשמה,
בצינונות — איזה ציון היתה מקבלת? אפס בכל נושא. בחינוך
מקצצים, בהתיישבות אין, תקציבים אין.

לדעתי, הממשלה מטפלת בדברים משניים ואין היא
תורמת כהוא זה למה שאנחנו צפויים, כלומר — לעלייה. יכול
להיות שהממשלה עצמה או השר הממונה על הנושא חושבים
שמדובר בבדיחה, אולי אפילו בדיחה וולה. "התברכנו"
בממשלה כושלת ומסוכסכת ומפורדת, ואני לא מבין, איך
אפשר לצפות שממשלה זאת תכין תוכנית רצינית לקליטת גלי
עלייה. והרי בתוך כך יש גם להפחית את זרם הידידה.

אני מדבר על הנושא הזה ממש בעצב, כי יכול להיות שיש
ממש בידיעות על שינוי המדיניות בכרית-המרוצות בנושא
הזה, ואילו אנחנו ניכשל. שם יגידו: לב — ופה יגידו: אין לנו
מקום, אנחנו לא מוכנים, אנחנו מופתעים; והם יסיקו מסקנות
כלי הרבה התלבטויות.

אני מציע, חזו כבר הצעת הסיכום שלי: הכנסת קוראת
לממשלה להציג לפנייה, לפני הכנסת, תוכנית מפורטת לקליטת
גלי העלייה הצפויים בעתיד הקרוב. אני לא מדבר על הכמות
ואני לא יודע מהו המצור, אבל העלייה צפויה, ומוטב שתהיינה
תוכניות מאשר שתהכה לגלי העלייה האלה ונישטן אתם
למקום שאיש אינו יודע עליו.

מאיר שטרית (הליכוד):
בנושאים אחרים יש תוכניות?

רפאל איתן (התחיה):
אמרתי: לו היתה הממשלה צריכה להיבחן, לא היו נותנים
לה לגשת לבחינות. היא אפילו לא ברמה של גישה לבחינות.
כמה? בעלייה, בהתיישבות, בהגשמה, בצינונות — בכל אחד
מהנושאים האלה. מי היה נותן להם לגשת לבחינות? היה צריך
לשלוח אותם לבית-ספר יסודי, שיתחילו מכיתה א'.

דב בן-מאיר (המערך):
מה אתה מציע כאלטרנטיבה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
להתחיל מכיתה ב'.

מאיר שטרית (הליכוד):
לתכנן קליטה.

רפאל איתן (התחיה):
אתה שייך לממשלה, הלאו אני לא שייך לממשלה.

תראו, אני חוזר על נושא חשוב: באה משפחה עם ילד
אחד עד ארבעה. אחד צריך ללכת לכיתה א', אחד לכיתה ג',
אחד לכיתה ד'. האם מערכת החינוך מסוגלת לקלוט היום
בשלושה חודשים 2,000 ילדים לביתו של 40 ילד, ולשמור על
רמת החינוך כפי שאנחנו מכירים אותה בבתי-הספר היסודיים?
הרי מה שקורה שם היום הוא כושה וחורפה, ואם באמת
יתממשו הציפיות של גלי העלייה, כיצד ייקלטו אלפי הילדים
האלה? ואני כבר לא מדבר על הקמת ישובים חדשים, על
מקומות עבודה, על פיתוח תעשייה וחקלאות ועל כל מיני
דברים אחרים, שהם הבסיס לקליטת עלייה.
את הצעת הסיכום שלי כבר אמרתי: הממשלה חייבת

דתיים, חיים תרבותיים וחיים חברתיים יהודיים בברית-
המרוצות. אנחנו חייבים להגיע לקצת "ידידישקייט" בברית-
המרוצות. כי אם לא ניצור את הזרם ואת התשתית של הקיום
היהודי, לא יהיה עתיד לעלייה הזאת — יתורקנו המעיינות,
ההורבות, ויגמר העניין.

חברי הכנסת, הבעיה הגדולה בדרך לכך היא בעיית
היחסים עם ברית-המרוצות. בעיית היחסים חולה להיות בעיה
דיפלומטית, והיא הופכת להיות בעיה ציונית ממדרגה ראשונה.
אם יהיו יחסים, יהיה קשר, תהיה תהודה, יהיה הרגל הישראלי.
אם יהיו יחסים — תהיה תיירות, אם תהיה תיירות — יהיה
גנע ישיר בין ישראלים לבין יהודי ברית-המרוצות, לא בכמה
ידות מחתריות, אלא בצורה המונית וגלרזה. זאת הדרך
לעידוד הצינונות והשכירות הזאת, זאת הדרך לחיזוק הרצון
לעלות לישראל. מעתה ואילך שוב לא נוכל להאשים את
הסוכייסים. עתה נוכל רק להיכשל בעצמנו, ואחר כך להאשים
את עצמנו.

אני יודע שאנחנו חזקים בהפגנות. הוכחנו את עצמנו
בתחום הזה. השאלה היא עד כמה נהיה חזקים ביום האפור,
בדאגה היומיומית. מלבד ההכנות, מלבד הצורך במאמץ עליון
של משרד הקליטה, של כל המשרדים הנוגעים בדבר ושל
הסוכנות היהודית — שתפסיק את המאבקים ותצטרף למאבק
הגדול והמרכזי הזה — אני רואה תשובה נכונה אחת מצד
הכנסת, והיא: חקיקת חוק העולה. אנחנו חייבים להוכיח, שמה
שרכשנו במשך 38 שנים בתחום של זכויות סוציאליות,
חברתיות, תרבותיות וכו', אנחנו מוכנים להעניק מיד ליהודים
שבאים אלינו מברית-המרוצות ומכל המקומות האחרים
בתבל. החובות של המדינה כתובות, והן חלות על כל
האזרחים; אבל לא כך לגבי הזכויות. בעניין זה צריך לנהוג ללא
כל מעצור, ללא כל קטנוניות, גם בתחום הפנסיה, וגם
בתחומים אחרים. קודמית, חברת הכנסת גרוממן, הזכירה זאת.
יש עוד הרבה מאוד נושאים שיש בהם מידה של אפליה כלפי
עלייה, ואנחנו חייבים לחסל את האפליה הזאת.

אני רוצה לסיים ולהגיד: אנחנו עומדים בפני מבחן
שיקבע, האם עלייה היא רק עניין לדיבורים, או, האם פירושה
של עלייה הוא גם מעשים לקליטתה. כשהיינו חלשים וקטנים
ידענו לקלוט מדי חודש בתורשדו אלפי עולים; לא 12,000
עולים בשנה, אלא, לפעמים, 10,000 עולים בתורשד. אני מקווה
שמדינת ישראל, בשנה ה-39 לקיומה, תוכיח שהיא אכן
מסוגלת לקלוט בהצלחה גם את הזרם הזה, כדי להניח את
היסודות לעלייה גדולה של יהדות ברית-המרוצות בשנים
הבאות, ובעקבותיה גם של יהודים מהמדינות החופשיות.

היורד א' שוסטק:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן.

רפאל איתן (התחיה):

אדוני הישכבראש, חברי הכנסת, אינני יודע אם זאת
בדיחה טובה או בדיחה בכלל, כי לבדיחה יש בדרך-כלל בסיס.
קשר למציאות, חוכמת חיים. הבדיחה היא שאנחנו מדברים
עכשיו על קליטת עלייה, והממשלה צריכה להיערך לאפשרות
כזאת, אבל אין פה זכר למי שצריך לתת תשובה או להתחייס
לעניין ולשמור את מה שהכנסת אומרת.

בעיתונים יש כותרות המספרות, שיתכן שחל מפנה
בברית-המרוצות במדיניות ההגירה של יהודים. נגיה שאנחנו
צפויים לגלי עלייה, ובעוד שבועיים, בעוד חודש, בתוך תקופה
קצרה, נהיה עדים ליציאה של עשרות, מאות, ואולי אחר כך
אלפים של יהודים לכיוון מדינת ישראל. מי צריך לקליטה של

שנאבה גם את העולה, ואהבה איתה רק מלה יפה; אהבה תלולה בהתייחסות, בהבנת תשתית חינוכית חברתית ותרבותית.

אולם, לא רק בקליטתו של העולה מצד החברה הישראלית יש חוסר אהבה והבנה, אלא גם הממסד עצמו מערים קשיים מיותרים על העולה.

לפני זמן לא רב נאמר במחקר שכתב אורי גורדון, ראש מחלקת עליית הנעור בסוכנות, שכל עולה חדש מבוגר 70 ימי עבודה לפחות כדי שיוכל להיקלט בארץ. בתחילת דרכו כאן נדרש ממנו להמציא כ-50 מסמכים לפקידים המטפלים בו במשרדי הממשלה המפורזים בארץ, בכל פינה ופינה. הוא צריך להתרצץ במסדרונות, לעלות ולרדת בקומות השונות, ועד שהוא מוצא את הפקיד המתאים יוצאת נשמתו.

שבת רייס (המעק):
זה פשוט הסכם עם מפעלי נייר חדרה, שהתחייבו לספק להם עבודה.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
אם אתה רוצה לדבר על מפעלי נייר חדרה, אל תמשוך אותי בלשוני, כי אז יהיה יותר גורע. נכון שצריך למצוא תעסוקה, אבל הכעיה של התרוצצות העולים החדשים, ההזדקקות שלהם לכל כך הרבה משרדי ממשלה ולניידת כה רבה — אינני חושב שכל זה נותן למישהו עבודה. ניתן להשתמש בנייר שמיוצר בחדרה לדברים הרבה יותר חשובים ויעילים מסתם מסמכים מיותרים.

אדוני היושב-ראש, רוב העולים מקרישים כחצי שנה מראשית שהותם בארץ כעולים להתרוצצות ממשרד למשרד. הם נקלעים לסבך הביורוקרטיה ולייסוריה. חלק מהם מוותרים על המשך שהייתם בארץ, וחוזרים כבר בשנה הראשונה למקום שממנו באו.

עקב כך שרר העולה בהלם. הוא מנותק מתרבות הארץ, ומעל הכול — הוא מרגיש בידיות ומעוקה. העולה מגיע הנה מתוך אהבה לארץ, אבל כאשר הוא עומד בפני מציאות כזאת, התוצאה נדונה. אדוני היושב-ראש, יש מקום לראות ולברוק מה ניתן לעשות על-מנת ליצור תנאי קליטה נאותים לעולה.

אני מציע: 1. בתום הדיון — הממשלה חייבת לשפר באורח משמעותי את רמת הסיוע, במיוחד בעניין המשכנתאות, שניתנו בשנות השתוללות האינפלציה, ופירעונן מקשה על העולים שרכשו כאן בידות. הם הגיעו למצב שבו רוב המשכנות הולכת לחשלום המשכנתה. רבים איבדו אמן בתכונת הבנייה.

2. להעמיק את הטיפול האישי ולשפר את מסלול הייסורים — פישוט תהליכי הביורוקרטיה וריכוזה במשרד אחד.

3. לשפר את הקליטה בתעסוקה.

4. לתגבר ולהעמיק את החינוך היהודי ואת החינוך ליחס נאות למסורת ישראל ולמורשת ארץ-ישראל.

נקודות אלה הן עיקריות. אם נרע להחכים, ודצרי שנחכים תחילה את אורח המדינה בחשיבות הקליטה, שהיא הכוח לכל אחד ואחד מאתנו — כפי שאמר ארפס: מעולה לעולה, כחצו עולה — אז נמציס בתחושת התסכול והזעם של העולה, תגיע, בעזרת השם, לעלייה גדולה יותר ולקליטה נוחה יותר.

הדיר א' שוטטק:
תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דנינו.

לבוא לכנסת ולהציג תוכנית מקפת להחלשת זרם הירידה ולקליטת גלי העלייה — איזה תקציב, לכמה עולים, בכמה זמן, כתחומי החינוך, העבודה, ההתיישבות והדיון. על הממשלה לבוא ולהציג את התוכנית הזאת לפני הכנסת, ולא לעשות לנו יום כיפורים חדש עם הפתעה: פתאום גלי עלייה, כולם טובעים תחתם זהו.

הדיר א' שוטטק:
רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דנינו.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שמי שיושב מסביב לשולחן הפנימי מוכיח את ההתייחסות שלנו לעלייה. אני לא יודע מי העלה את הנשוא, נראה שחברת הכנסת מרים גלזר-רעפס, ואני לא מבין איך הסכימה להתחיל בכלל בנושא זה מול אולם ריק, ששום שר מהממשלה אינו יושב בו.

דב כרמאיד (המעק):
חבר הכנסת דנינו, גם אתה באה באמצע הדיון.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
אני הייתי בדעדה, לא ישבתי בחר. אני לא מדבר על חברי כנסת, לחברי הכנסת מותר כי הם יושבים בדעות, אבל שום שר מממשלת ישראל לא יושב כאן, וזה אומר דורשני.

אדוני היושב-ראש, ההתייחסות לעלייה ולקליטת עולים אינה יכולה להיות מנותקת מהידיעה הגדולה מהארץ. הידיעה מהארץ ממחישה לנו בצורה עקיפה או בצורה ישירה את אובדן הערכים היהודיים ואובדן הזהות לאומית. אילו רק החכמו והגברנו את החינוך היהודי, היינו מונעים את המצב העגום. כפי שהוא התפרסם היום ואתמול בעיתונות. לו הצלחנו להחזיר את החינוך היהודי ולאושש את הזהות היהודית, היינו מצליחים להפית רוח חיים בעלייה ובאתגר הגדול הטמון ביישוב הארץ.

אולם לא כך הדבר. התודעה היהודית רדודה. את שייקספיר מכירים יותר מהלל ושפאיי. הוגי דעות וטופרים כלליים מוכרים יותר מרש"י ומרמב"ם. מכירים תאריכים לעזיזים ואין יחס לתוארך העברי. אפשר להביא, אדוני היושב-ראש, דוגמאות למכביר. לדעתי, זוהי פשיטת רגל של מערכת החינוך הכללית, והיא היתה חייבת לתת את הדעת על כך. מערכת החינוך שותפה, שלא במרד, לירידה מן הארץ. בשל חוסר ההתייחסות שלה לערכים הנצחיים של עם ישראל ולמורשתו.

אדוני היושב-ראש, הרשה לי, ואני מרשה לעצמי, לקרוא מעל כמה זו לראשי מערכת החינוך, לשור החינוך ולשר הקליטה שיפנו יותר משאבים ויותר כוח אדם להעמקת התודעה היהודית ולהעמקת אהבת הארץ, אהבת ארץ-ישראל. אם נטפל במניעת הירידה יהיו יותר עולים, יותר אנשים יהיו שותפים לקליטת עלייה מתוך זהות יהודית ומתוך הכרה בחשיבות העניין.

אחת השגיאות הגדולות של החברה הישראלית היא, שהיא טרם למדה להכיר שעליית יהודים לארץ-ישראל היא הכרח קיומי של החברה הישראלית עצמה. כרוח זה הוא בנפשנו ועליו לעשות ככל שניתן על-מנת להקל את הקליטה. אומנם אנו חפצים בעלייה, אך החברה הישראלית לא כל כך אוהבת את העולה, וקיימת תפיסה מעוותת גם בשל ההטבות הניתנות לעולה.

אדוני היושב-ראש, אין להבדיל בין עולה לעלייה. עולה ועלייה חד הם. כשם שאנו אוהבים את העלייה, הכרחי הוא

יכרת ובעלת משמעות מברית המועצות. זהו עוד ניצחון קטן בקרב הגדול, במלחמה הגדולה למען עקרון ההגדרה העצמית של כל יהודי בכל מקום בעולם. זהו עוד ניצחון בקרב על עקרון ההגדרה העצמית של העם היהודי.

שמעתי כמה מן הדוברים הראשונים כאן, ויתכן אותי מי שצריך. אולי שמעתי באופן נסתר, אבל נדמה לי ששמעתי צלילים של אכזבה כלשהי, או לפחות הרגשתי שקיימת אי-נוחות בשל העובדה שהולכת להתבצע עלייה שלא בעקבות מדיניות אנטי-סובייטית. כל הזמן שמענו, מאגף מסוים מאוד בחברה הישראלית, תיזה ברורה: גישה אנטי-סובייטית, עם הרבה תקיפות, אם אפשר גם אגרסיביות ותוקפנות, היא תביא לעלייה. תיזה זו אינה שומע אותה כבר שנים. והנה, מולה באה תיזה הפוכה, שהאמינה בהידברות, אומנם מתוך עמדה תקיפה, מתוך עמדת כוח, אבל הידידות. גישה זו האמינה שהיא אשר תביא לעלייה מברית המועצות.

מתברר שבשלטון הסובייטי החדש אין הגישה האנטי-סובייטית עוזרת. מה שמביא לעלייה זו ההידברות. נדמה לי, ששמעתי נימה קלה של אכזבה מפי אלה שתוחלתם בעצם נכזבה, שכן, מה שעשוי היום להביא עולים מברית המועצות אינו הגישה האנטי-סובייטית, אלא גישה ההידברות התקיפה. נדמה לי, שקשה להם, לאנשים המייצגים את האגף ההוא — וחלק מהם שמענו גם היום במליאה — לראות בכישלונה של התיזה הזאת. הוכח היום, שההידברות היא המפתח לצורך ולרצון לימרוש וכות ההגדרה העצמית של יהודי ברית המועצות.

הוכח גם דבר נוסף: יכול להיות ויכוח בעניין הוועידה הבין-לאומית או בעניין מעורבותה של ברית המועצות באזור, ויכוח שעניינו הנשוא המדיני במזרח התיכון. אבל, אני כאמת מתקשה שלא להבחין בקשר בין המעורבות הסובייטית באזור, בין הצורך, הן הצורך כשלעצמו והן הצורך היהודי, בקיומה של ועידה בין-לאומית — לא מתוך איוו אהבה ויצאת דופן לברית המועצות, כי יש מעט מאוד סיבות לאהוב את המדינה הזאת ואת המשטר הקיים בה, אבל, מתוך צורך יהודי — לכין היכולת והצורך להוציא יהודים מברית המועצות.

אדוני השר, אני רוצה לגעת בשתי נקודות הקשורות בעניין קליטת העולים. לפחות על אחת מהן הייתי מבקש תגובה גם לגבי הנתונים והעובדות וגם לגבי הסיבות.

הנשא הראשון שעליו הייתי מבקש את התגובה — אני מבין שלפני ימים מספר הוחלט שלא לקיים השנה את הידיד "פנים אל פנים" בארצות הברית. ירד זה התקיים במשך השנתיים האחרונות, והוא זכה לתשכחות מפי מי שהיה מעורב בו — בעיקר מפי אנשי משרד הקליטה והסוכנות, שהיו מעורבים בו והיו צד בו. אני מתקשה קצת להבין כיצד גורמים שכל כך התנאו במפעל כה חשוב, שכנראה גם הניב באמת פירות רציניים — אדוני השר, תענה לי לאחר מכן בדברייך? אני מתקשה להבין כיצד גורמים שכל כך התלהבו מעצמם ומהעניין החליטו השנה שלא לקיים את הידיד "פנים אל פנים". אני מבין שתלו את הסיבות הללו כהעדר יכולת להציע פרויקטים, או ביכולת מוגבלת להציע מקומות עבודה. אבל, נדמה לי שיתכן שיש סיבה נוספת. מפי אנשים המכירים את הנשוא די מקרוב הבנתי, שאפשר גם לחשוב על סיבות אחרות. כגון: אולי דמיון לא לגמרי ממוצה, אולי העדר רצון מספיק, אולי העדר תנופה מספקת בקרב אנשים שהיו ממונים על העניין הזה. אני, ככל אופן, מצו מאוד על טגירתו של הידיד הזה, שהיה מפעל חשוב, ואבקש לשמוע אחר כך את תגובתו של השר בעניין זה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שנכנס השר לקליטת העלייה לאולם המליאה, לפני רגע, רציתי גם אני להצטרף למחאות, שנחשכו מן השר, עקב העובדה שהוא לא שהה כאן. גם אני ביקשתי למחות בתקיפות נגד העובדה שהשר לא היה כאן בדיון שאמור — — —

השר לקליטת העלייה י' צור:

חצי שעה לפני הדיון הודיעו לשר על קיומו. אני התכוונתי בהחלט להשתתף בו, אבל, עם כל הכבוד, אי-אפשר להודיע לשר — גם הכנסת איננה יכולה לעשות זאת — שמתקיים פה דיון חצי שעה לפני הזמן. יש לשר סדר-יום עמוס ביותר, וגם בכך צריך להתחשב.

לכן, אני מבקש לקחת את כל הדברים שנאמרו כאן בחזרה, ולהתנצל לפני על שמתקיים כאן דיון שאיני יכול להשתתף בו.

אליעזר קולס (הליכוד):

אל תגוים, לא יותר מדי התנצלויות, כי גם אתה — — —

השר לקליטת העלייה י' צור:

סלה לי, אי-אפשר חצי שעה לפני הדיון — — —

שבת רייס (המערך):

הוא שר בממשלה, יש לו סדר-יום מוכן מראש, יש גם חברי כנסת שאינם נמצאים בדיונים. אניני אומר זאת, חס וחלילה, נגד חבר הכנסת צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זהו. אני מבקש סליחה, אנא אפשרו לי להמשיך.

מאחר שהשר הבהיר את הסיבה שבגללה הוא נעדר מן האולם, ואין לאיש מאתנו סיבה לפקפק באמיתות הדברים, נדמה לי שהשאלה צריכה להיות מופנית עכשיו אל הכנסת: מדוע יוצרים מצב שבו חצי שעה לפני דיון שאמור להיות חשוב אליכא — — —

מרים גולדרייט-תעסה (הליכוד):

אני הצעתי להזמין את השר בין השעה 14:00 ל-15:00.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נדמה לי, שעכשיו, לאחר שמעת דברי השר, השאלה צריכה להיות מופנית כלפי הכנסת.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני דיברתי גם עם יושב-ראש הכנסת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש, אם אפשר, בהזדמנות, לקבל תשובה. השר לא חייב לקבל התראה של חצי שעה על דיון שאמור להיות בעל משמעות.

דוד דנינו (הסיעה הרתית-לאומית):

עכשיו נודע לי שמישהו גרם לכך שנושא זה יוכנס באמצע סדר-היום, ונגדו צריכים למחות. הוא גרם לכך שהכנסת תסתגר ותגיע למצב כזה.

היור' א' שושטק:

אל תראג, לא צריך לעשות חקירות, הדבר הוסבר. בבקשה תמשיך, חבר הכנסת צוקר.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מבקש לעבור עכשיו לדברים לגופם. הם חייבים, כמובן, לעמוד בסימן הידיעות על אפשרות של עלייה מסיבית,

אבל, רבותי חברי הכנסת, ככל זאת עלינו לבחון ולבדוק מדוע קיימת, לצערנו, המגמה השלילית, שלפיה רוב יהודי ברית-המועצות שוכים וכו כשנים האחרונות לצאת ממנה מבכרים להישאר בווינה ומשם להגר לארצות-הברית, לקנדה ולמדינות אחרות. בין אותם יהודים יש מסורבי עלייה, לוחמים למען העלייה לארץ-ישראל, ואלה אינם עולים אליה בסופו של דבר. המאזן השלילי הכללי בהגירה — כלומר עודף מספר היהודים על מספר העולים — זה מה שצריך להדאג אותו. עלינו לשאול את עצמנו, מה הסיבות למשבר הגדול ביותר הפוקד את מדינת ישראל, כי, לאמיתו של דבר, לא כשל המצב הביטחוני יהודים אינם עולים, ואחרים יורדים ממנה; גם לא עקב המשבר הכלכלי, שהולך ככל זאת, ברוך השם, ומשתפר; גם לא בשל המצב המדיני הבין-לאומי, כי נדמה לי שישראל מגיעה יותר ויותר למצב של יחסים טובים יותר עם העולם הגדול, ובמיוחד עם ארצות-הברית וגם עם ארצות אירופה; גם לא עקב הטרור הערבי, המפיל, לצערנו, קורבנות וחללים בתוכנו, אבל הוא משתולל גם בעולם הגדול.

ובכן, מה הם ככל זאת המניעים והסיבות למאזן השלילי הזה? עובדה היא — ואמרנו זאת בדיונים על הירידה מן הארץ, שהרי כבר התקיימו דיונים על כך בכנסת — שישראל, לצערנו הרב, חדלה להיות בעלת כוח משיכה ליהודים. קיים משבר אמון במדינה היהודית ובהנהגתה, זה מה שצריך לעורר את כלנו, ובמיוחד את ההנהגה בישראל. נדמה לי שגם ההתקוטטות בין שני השותפים הגדולים המנהלים את המדינה לעיני כל ישראל — גם המצב הזה איננו תורם לתדמיתה החיובית של המדינה היהודית. אבל, אל נולול גם בדברים הקטנים, שבעיני הם חשובים וגדולים, הם הוזכרו גם כאן, ובהם — נתיב הייסורים שעובר העולה החדש כאשר הוא מחליט לעלות לארץ-ישראל.

במחקר טוען אורי גורדון, שכל עולה חדש חייב לבזבז 70 ימי עבודה לפחות כהתמצאות בין 27 גופים ציבוריים ופרטיים כדי שיוכל להשתקע בארץ ולהיקלט בה. 50 מסמכים נדרש העולה להציג בפני הפקידים השונים המטפלים בו. את מחצית השנה הראשונה לעלייתו מבזבז העולה בהתמצאות בין משרד למשרד, ולא אחת זו גם הסיבה הלידה — זאת אומר אורי גורדון, חבר ההנהלה הציונית, אשר גם עומד להתמודד על ראשות ההסתדרות הציונית, כפי שפורסם, ויכול להיות שהוא ישנה את המצב.

יש, למשל, שמונה סוגי עולים, ולכל אחד מהם מסלול קליטה וחכירות שונות. כגון: עולה — בן עולים, עולה קשיש, משפחת עולים, עולה הנשוי לישראלית, עולה קטין, קטין חוזר, אזרח ישראלי לילד חוץ-לארץ — ועל כל אחד למצוא את עצמו בחוק הביורוקרטיה הכללית במדינה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

בלי להיכנס לשאלה מהיו יהודי.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

בלי להיכנס. בעיניי המכס יש לא פחות משמונה סוגי פריטים בחפציו של העולה. לייבוא חפצי בית מארץ מגוריו האחרונה של העולה יינתן פטור כתנאים הבאים: החפצים הובאו מארץ, שהעולה גר בה שנה אחת לפחות ערב כניסתו לישראל בפעם הראשונה; החפצים הגיעו לישראל בתוך שלוש שנים מיום העלייה; החפצים נשלחו בלא יותר משלושה משלוחים; אישור הזכויות מותנה בכך שהעולה יכול לעשות שימוש בחפצים לפי הערכת גובה המכס, ולכן על העולה להציג מסמך המעיד על היותו בעל דירה רשומה על שמו, או

הנושא השני — וזהו אסיים את דברי — הוא קליטתה של העלייה השכונה של יהודי אתיופיה. אני יודע שהמשרד ניהל מלחמה צודקת, חשובה ועקבית — ועדיין לא הצליח לנצח בה — נגד הגזירות הקשות מאוד, הקשות מדי, של הרבנות הראשית בכל הנוגע למעמדם האישי של עולים אלה. איני יכול לנתק את המאבק הזה של הרבנות בעולים מאתיופיה ממצבם החברתי, מן התחושה שלהם על מידת קליטתם, ובעיקר על מידת אי-קליטתם כאן בחברה. אני חושב שהמאבק של המשרד ראוי לגיבוי. הייתי מבקש לשמוע יותר על הנושא הזה.

אני מודאג מאוד — זה הסעיף האחרון בנושא האחרון — מהנתונים על התאבדות בקרב עולי אתיופיה. אין זה מסוג הדברים שמתנגחים עליהם, אבל, באמת קשה להישאר שווה-נפש נוכח הנתונים על ההתאבדות בקרב העולים מאתיופיה נוכח התופעות הקשות ביותר המתרחשות בקרב הקהילה המבודדת והשכונה הזאת. החברה הישראלית לא גילתה תיאבון מוגבר לקלוט את הקבוצה הזאת; אמרתי: לא גילתה תיאבון מוגבר, כי יש ערים שבהן הדבר נעשה בצורה טובה יותר ויש מקומות שבהם הדבר נעשה בצורה הרבה פחות טובה. אבל, אני באמת תוהה אם אין מקום לבחינה ציבורית — אולי לא רחוקה על-ידי המשרד עצמו — של מצב קליטתה של העלייה השכונה, הטובה והמסורה הזאת מאתיופיה.

היו"ר א' שופטק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אדוני היושבים-ראש, כנסת נכבדה, הבוקר התבשרנו כי מנהיגים יהודים מארצות-הברית, שחזרו משיחות במוסקבה, מדווחים על סיכומים חשובים שהגיעו אליהם עם ההנהגה הסובייטית. בין השאר — תיפסק הטרדת יהודים, ידונו בחיוב בבקשה להקם בתי-כנסת, יתירו לימודי עברית ורבנות, ירשו ליהודים לקבל ספרי קודש, יינתנו רשיונות להקמת מסעדות כשרות, ומעל לכול, בשורה משמחת — והלוואי שתתאמת — אלפים ירשו לעלות לישראל בטיסות ישירות ממוסקבה.

ידעיה מרעישא זו, שאין לה תקדים בהיסטוריה של ברית-המועצות מאז עליית הקומוניסטים לשלטון, לפני 70 שנה, משתלבת בדיווח המניעו אלנו בדבר דמוקרטיזציה כללית ובדבר שינויים משמעותיים במדיניות החוץ והפנים של ברית-המועצות.

כל זה מוכיח, שהעיתוי לדיון בבית הזה כבעיות העלייה והקליטה מתאים, חשוב ודחוף, ואני רוצה להודות לחברת הכנסת גלוריה-תעסה על זמנתה כנודן, ובה נקווה כי אומנם יתגשמו חלומותיהם של אחינו בברית-המועצות, והשערים בפני הרוצים לצאת את רוסיה יפתחו, והעיקר — שיעלו לישראל וישתקעו במדינה היהודית, שרק היא יכולה להבטיח להם חיים יהודיים מלאים, חיים של כרכה וחיים של רווחה.

רבותי חברי הכנסת, לא אכנס כעת לבעיה הקשה המלווה את הנושא של יציאת יהודי ברית-המועצות — אם מותר לנו, מדינת ישראל, על זמנתה כנודן, לחפוש של העולים לבחור לעצמם את המקום המתאים להם לחיי חופש ודורו. פניית ראש הממשלה מר שמיר בביקורו האחרון בארצות-הברית לשלטונות אמריקה, להימנע מלתת מעמד של פליט ליהודים המהגרים מברית-המועצות ואינם עולים לישראל — פנייה זו עוררה בכל זאת ריבוח גם בקרבנו וגם בקרב יהדות ארצות-הברית. ובכן, זו בעיה שאנחנו צריכים לדון בה, ולכן אין לבטל גם את הדעה שיש לגשת לנושא זה ביתר זהירות.

יצילו את ישראל ואת היושבים בתוכה. זה מה שיקרב זה מה שימשוך את יהדות העולם למדינת ישראל.

הייר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר שושטק.

אליעזר שושטק (הליכוד):

אותי היושב-ראש, חברי הכנסת, איני יודע אם מקרה הוא שהדיון בקליטת עולים מתקיים ביום שבו מתפרסמות כל הידיעות האופטימיות המשמחות על עלייה המונית, על בתי-כנסת ברוסיה, על לימוד עברית בצורה חופשית — ואם לא בכיתות הרב באופן פרטי. הייתי מבקש מחברי הכנסת ומעם ישראל, שלא נהיה אימפרסיוניסטים ולא נקבל את כל הדברים האלה בהתלהבות. העובדות עדיין לא נבדקו ודבר אינו בטוח. הלוואי שתתחיל העלייה מרוסיה ותהיה גדולה משהיתה עד עכשיו. מרבן שאנחנו צריכים להיות ערוכים לקראתה, ועם זה כל ניפול פתאום לאופטימיזם ולאמונה שברוסיה חל מפנה כל כך קיצוני ביחס ליציאת יהודים משם.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אנחנו רוצים לקות.

אליעזר שושטק (הליכוד):

אמרתי רק: לא להיות אימפרסיוניסטים.

אין ספק שיש מפנה. כבר לפני כמה שבועות, בטרם שמענו על הידיעות המשמחות האלה, אמרתי מעל הבמה הזאת שיש מפנה. המנהיג הרוסי גורבצ'וב מנהל עכשיו נאום גורבצ'וב בבירוקרטיה בתוך רוסיה, וחלק גדול מעניין יציאת היהודים קשור בבירוקרטיה בתוך בריית-המועצות.

אנחנו צריכים להודות ולשמוח על כך, אבל בלי התלהבות כזאת, שהנה אנו בפאתי גן עדן של מטה. עוד נכתוב לנו מאבקים די רציניים על כל דבר ודבר. אינני שולל את מה שמוסרים לנו אנשים שהיו בבריית-המועצות, אבל ודאי הוא שהם מוסרים קצת מהדהורי לבם, או מה שהיו רוצים שיהיה.

בכל פעם שאנחנו מרכיבים על עלייה וקליטה, מתחיל זרם הדברים הזה, שלפני אנחנו לא ערוכים. אני רוצה להגיד לשר, שכבר לפני שנה, כשעוד לא היה החלום הזה של גורבצ'וב, קיבלתי משר הקליטה תוכנית מפורטת מאוד לקליטת עולי רוסיה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

נכון. צחקו עלי.

אליעזר שושטק (הליכוד):

או בא השר והודיע, שהוא מכין תוכנית לקליטת 10,000 איש ויותר, והוא קיים את דבריו. תוכנית יש ובירוקרטיה גם כן יש ודאי תהיה גם מחר. אם גורבצ'וב נלחם בחירוף נפש ברוסיה נגד הבירוקרטיה, נדמה לי שגם אנו זקוקים לאיזה גורבצ'וב שייאבק נגד הבירוקרטיה בארץ, ולא דווקא ביחס לקליטת עלייה: הבירוקרטיה קיימת בכל שטחי חיינו.

אני לא מודאג כל כך מהטיפול הלא-ראוי של משרד הקליטה. אני משוכנע שבמשרד הקליטה ובסוכנות יעשו עכשיו הרבה מאוד מאמצים כדי שהקליטה תהיה יותר קלה ותחסכנה הרבה תלאות שהיו קיימות עד עתה.

חברי הכנסת, אני מודאג מהאווירה של הקליטה בארץ, תסלחו לי שאני אומר זאת. כרגע שמתחילים להגיע עולים בהמוניהם ריש לקבוצ וזכיות מיוחדות והסכנות מיוחדות, מתחילים בארץ הקנאה, היריב והלעג. האווירה הזאת של הקליטה מדיאנה אותי הרבה יותר מפעילות המשרדים.

חורה שכירות לתקופה של שנה לפחות ועוד גידוד שנות ומשנות, וזהו רק חלק קטן של נתיב הייסורים.

אותי השר לקליטת העלייה, אני מצדיק אותך על העובדה שאין יכול להתייבב בכנסת ולהיות נוכח בדיון, שמודיעים עליו בצורה נה פתאומית. וככל זאת אני רוצה לשאול אותך: האם ניתן להסביר לכשרורם פשוט כמותי לשם מה הוריה-הלוודסה הזאת?

חברי הכנסת, הריה אם באמת נזכה, ובצורת השם יפתחו שער בריית-המועצות ליציאת היהודים, האם אנו צריכים לקלוט אותם? האם שני הגופים המסורבלים לקליטת העלייה — הממשלה והסוכנות — מסוגלים לכך? האם הכפילות מוצה ואין דרך לבטלה? הרי אנו מרכיבים על איחוד כל מנגנוני הקליטה והעלייה כבר כמה שנים.

חברי הכנסת, אם נזכה לעלייה המונית מרוסיה, נהיה מחויבים לטפל בה בדרכים חרישות ופחות בירוקרטיות, כי הדפוסים הקיימים והמקובלים עשויים לנשוא זה צריך לעמוד ראש הממשלה. אינני רוצה, חס וחלילה, לפגוע בשר הקליטה, שעליו לנהל את הכל, אבל כדי לתת לעם כולו את התחושה שזהו משימה משותפת, על ראש הממשלה לעמוד בראש הצוות הזה. על הצוות להתוות את הדרך ולרכז את המפעל הגדול הזה, אם נזכה לו בצורה השם.

את המשאבים הכספיים לכך אפשר יהיה לגייס גם בקרב אחינו בתפרצות, היודעים כי מצבנו הכלכלי אינו מזהיר. מבית חירום למטרת קליטת עליית יהודי בריית-המועצות יכולה להצליח, אם נדע איך לארגן אותה.

יש להיערך ולתכנן את נושא הדיון. בין דיון קבע ובין דיון זמני. נושא התעסוקה המתאימה צריך לעמוד בראש דאגתנו. עלינו לדעת שמבריית-המועצות תגיע אינטליגנציה, ועלינו לתת את הדעת לקליטתם של עשרות אלפים אשר יגיעו בצורת השם. אבל, בראש ובראשונה יש לחפש את הורכים להתגבר על תופעת הגשירה שבדרך, ולא דווקא עלי-הי הסכמים עם שלטונות ההגירה בארצות-הברית.

חברי הכנסת, בל נשכח כי יש מעט יהודים בטוריה ובתימן הצפונית, והם נמצאים בסכנת חיים ממש. הצלתם היא משימה קדושה. תימן נטבחו בשנים האחרונות יהודים, וחלק מהקהילה היהודית שם היה צריך להתגמלם. לכל הפחות למראית עין. כמו כן, חייבים של יהודי אתיופיה ושל מיעוט יהודי במדינות מוסלמיות שונות בסכנה. הצלתם היא תוכנית כהחיים וכמדינת יהודים.

חברי הכנסת, כרצוני להתייחס בסוף דברי לנושא היחידה. מתן לגיטימציה ליחידים העובדה שאין מתביישים בירידה מן הארץ אינם מעודדים את היהודים לעלות. כאשר 20.3% מאוכלוסיית ישראל מצדיקים את היחידה ממנה, המצב צגום. היום התפרסמו נתונים על היחידה מהארץ מאז קום המדינה.

ישראל קמה למען העם היהודי. מודע העם היהודי אינו נהר אליה? המשבר כתוצאה הציונית מוכיח, כי הציונות אכזבה לא רק את העם היהודי בתפרצות אלא גם את הנער בישראל, אשר נולד כאן התחנך על ברכי הציונות, בהשליכו את הטלית והתפילין, את האמונה ואת דרך התורה. רק תורה למקורות והשבת התרמית היהודית למדינת היהודית הם אשר

לקבוע שני דברים יסודיים. לא בכפייה נביא עליה לארץ ישראל. לא יועילו כל המאמצים למנוע קליטת יהודים במקומות אחרים ולכוף עליהם לבוא לארץ ישראל. אני מתכוון לדברים שנעשו או שירכו שיעשו, לשלול מעולים מרסיה את האפשרות לעבור ישירות לארצות-הברית.

אני צריך להגיד לכם, שאנו רואים בדאגה חמורה עולים מרסיה: הברירה להגור לארצות-הברית, ואין כל ספק, כי מהגרים אלה אשר היו תחת השלטון הסובייטי והקומוניסטי אינם מחוסנים מפני כל מה שהתבוללות עלולה לעשות להם. אני צריך להגיד לכם, עד כמה אנחנו לא בטוחים בעתידם בכלל ובעתידם מבחינת הישארותם בתוככי העם היהודי. ללא כל ספק, אנחנו רואים את זה בחומרה רבה.

לעומת זה, הצעדים והדברים שנעשו ונאמרו עד עכשיו כדי לכוף עליהם ולשלול את אפשרותם ואת רצונם להיות שם ולקבל כל מה שמהגרים מקבלים — לא זו הדרך. הדרך היחידה שבידינו היא למשוך אותם לארץ ישראל. אנחנו חייבים למצוא את הדרך למשוך אותם וגם לבחון למה ומדוע לא באים לכאן.

אם נסתכל על העלייה מארצות הרוחחה, הרי ברובה הגדול היא עלייה של החוגים החרדיים, ואילו החילונים אינם חושבים אפילו לעלות לארץ.

עלינו לבחון מהו כוח המשיכה של ארץ ישראל. אם זוהי ארץ ככל הארצות, אין זה מקום שיכול למשוך אנשים לבוא אליה. אם היא ארץ ככל הארצות, ואם הגישה כלפיה היא כמו לכל המדינות, כפי שכבר אמרתי בהזדמנות קודמת, אותה גישה של האיטלקים לאיטליה, או של האירים לאירלנד, שכאשר לא טוב ולא נוח להם במדינתם הם נוסעים לחוץ-לארץ: אם אין דבר המייחד את ארץ ישראל, הרי אין כל סיבה לעולים לבוא לכאן. זוהי גם הסיבה לכך שיהודים יורדים מכאן.

עלינו לחשוב ולמצוא דרך להחזיר את התודעה של ייחוד עמנו, של ייחודה של ארץ ישראל. אין כל ספק שייחודה של ארץ ישראל הוא בגלל קדושתה: שייחודה של ארץ ישראל הוא בגלל המצוות התלויות בארץ, אלה המשרשרות בתודעתנו מאז היחית לעם, מאז ניתנה ההבטחה: "לך ולזרעך אתן את הארץ הזאת". מאז ועד היום, הקשר הנפשי, העמוק, הקדוש, של זכותנו על ארץ ישראל בגלל ייחודה, בגלל קדושתה, הוא אשר החזיק אותנו בכל הדורות, ביגון ובששון לא שכחנו את ירושלים, לא שכחנו את ארץ קדשנו.

מפני שאנחנו מתעלמים מהעיקרון הזה ושוכחים את הייחוד הזה, ואנחנו רוצים לערסל את עצמנו ואת בנינו מערכי הקדושים, בעצנו למה שהגענו: לאזכרה ולמפח גפס כאלה, כאשר אנחנו רואים לנגד עינינו את תופעת הירידה המבישה של בני נוער מארץ, גם היורדים, אני מצטער לקבוע, רוב רובם הם דווקא חילונים ולא חרדים. הקשר של יהודי חרדי לארץ ישראל הוא קשר עמוק, שורשי, שאינו מתנתק בגלל חוסר נחתה בארץ.

אותי שר הקליטה, בוצתי להביא לחשומת לבך דבר חשוב מאוד. אני יודע את מאמצין ומערך מאוד מאוד את הפעולות שאתה עושה ושואף לעשות. אבל מצער אותי עד מאוד, שבתקופה שבה אתה מכה כשר הקליטה יצאה הגזירה לפגוע בשיבות ובמוסדות שמהותם את כוח המשיכה הגדול בדור לבני נוער ולחילונים לארץ ישראל — תוך בדיקה אם הם ציוניים או אינם ציוניים. מהי הבדיקה הזאת? וכי יש הוכחה

אני יודע שכאשר מגיע לארצות-הברית מהגור לשכונה, יוצרים אנשי המקום בשביל המהגר אורירה של קליטה. מיד באים לבקר אצלו, מתחילים להתעניין איך יחיה ואיך יסתדר. הדבר הזה לא קיים אצלנו. אין אצלנו אורירה של קליטה. כולם משליכים יתבם על המשרדים הממשלתיים, על הביורוקרטיה, ואחר כך צועקים שהביורוקרטיה אשמה באי קליטה.

אין אורירה של קליטה בארץ. העולים סובלים יותר מהזרות ומההתעלמות מהם מאשר מהמשרדים שצורכים לסדר את ענייניהם. דברו עם העולים, הם יגידו לכם ממה הם סובלים יותר. מזה אני מודאג.

אנחנו זוכרים את התקופה שבה הייתה לנו עלייה מבורכת מרסיה. עולים הגיעו בהמוניהם ועלייתם לוותה בלעז על ה"יולבר" כחול או לבן ועל כל מה שאנחנו זוכרים מהתקופה ההיא. חברי הכנסת, אם יש איזה דבר שאנחנו צריכים לשים אליו לב עכשיו, זו השאלה, כיצד נקלוט — אני, אתה ואנחנו — את העולים, ולא כיצד יקלטו משרד הקליטה והסוכנות את העולים. אם נעשה זאת לא תעמוד הביורוקרטיה בדרך, והיא לא תוכל לקלקל את מה שאנחנו ניצור בשביל העולה. זהו אולי הדבר היחיד שעלינו לשים לב אליו עתה. תודה רבה.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרש.

דן תיכון (הליכוד):

אני אקבל דקה?

היורד ד' בן-מאיר:

נראה, השר רוצה ללכת.

דן תיכון (הליכוד):

דקה, דקה.

היורד ד' בן-מאיר:

חכה, יש לפנך רשומים בתור. תקבל רשות דיבור אחרי הרשומים בתור.

מנחם פרש (אגודת ישראל):

כבוד הויכוח, נכנס נכבדה, אני מעריך מאוד את יחמתה של חברת הכנסת מרים גלוריה-תפסה, שהעלתה את הנושא של קליטת עולים, וטוב עשתה הכנסת שהחליטה לקיים דיון בנושא זה. לדעתי, ואני חושב שלדעת כולנו, נושא זה הוא אחד הנושאים הכאובים ביותר, נושא המחייב דיון יסודי נוקב וחשוב-הנפש. לא אחת אני חושב, ואני חושב שכולנו חושבים ככיוון זה, איך תשפוט אותנו ההיסטוריה שאחר כל כך הרבה שנים הודוות, שבהם חיכנו וציפינו לאפשרות של קיבוץ גלויות, לאפשרות לחיות כאן תחת ריבונות יהודית, נותרנו כ־40 שנה אחרי קום המדינה עם בעיה כזאת, בעיה מבישה ומביכה של קליטת עולים.

קליטת העולים קשה, אך תופעת הירידה היא הנושאת את משמעותה החמורה של הבעיה. לא פעם אחת אני חושב, אם אומנם רוצה העם היהודי במדינה יהודית, נתבונן בעובדות ונראה, שלא רק שלא עולים לארץ ישראל, שלא רק 4 מיליון יהודים נמצאים בארץ ואילו כ־13 מיליון יהודים נמצאים בגולה, אלא גם לא באים אפילו לבקר בארץ. תארו לעצמכם — לפי הסטטיסטיקה, מאז קום המדינה לא באו לבקר בארץ יותר מ־10% מיהודי העולם. האם יכול להיות נושא יותר כאוב מנושא זה? האם אין צורך לעשות חשבון-הנפש, למה הגענו למה שהגענו?

לפני שאומר את דברי בקשר לקליטת העולים אני רוצה

דב בן-מאיר (המעריך):

הפסק לדבר, הקשב למה שאני אומר כפי שאני הקשבתי לך, ואולי ישכנע אותך משהו מתוך דברי.

ובכן, הדבר השני שמפליא אותי הוא הצעות נגד הביורוקרטיה. דיבר היום חבר הכנסת איתן, שעמד בראש אחת המערכות הביורוקרטיות הגדולות במדינה — הצבא. האם זו לא ביורוקרטיה? אבל כל אחד מאוהב בביורוקרטיה של עצמו ומגנה את הביורוקרטיה של זולתו. ובמקום שכולנו נעסוק יחד בנושא ונתמודד אתו, כל אחד מאתנו מעלה בדבריו את הסיבה והאשם בה, במקרה כזה או במקרה כזה, וחושב שבכך הוא הציל את נפשו.

חברי הכנסת, יש לנו דבר טוב — משרד הקליטה הזה והיכן תוכנית. הבה נתאחד כולנו יחד סביב השאלה החשובה. אל נדרש בשאלה מי אשם או למה זה לא עובד, אלא נתאחד סביב השאלה: מה עושים כדי שהעלייה הזאת העתידה להגיע לארץ אכן תיקלט? אינני מבין מרע מדתה שיכולה לייצר מטוס משלה, טנק משלה וטילים משלה אינה יכולה לקלוט עלייה כפי שהיינו רוצים. בעיתונות מתפרסמות ידיעות על כך שיש לנו מרעלים בכורסה הניויריקית וכן הלאה, אבל קראו את הכתבה האחרונה ב"טיים" על ה"סופר-נובה", כמה ישראלים מעורבים עכשיו בפרויקט הזה של גילוי ה"סופר-נובה", ומהי המשמעות של הגילוי הזה. קראו כמה ישראלים תורמים לנושאים שונים. יבוא חבר הכנסת יובל נאמן ובמקום לדבר על התנהלויות, שהן חשובות לגבי, יספר כאן מה הם ההישגים של מדינת ישראל בקהילת המדענים הבין-לאומית. את כל זה אנחנו יכולים לעשות, ו-10,000 יהודים אנתנו לא מסוגלים לקלוט בארץ הזאת? מה זה פה? איזה מין דבר זה? איזו מדינה זאת שלא מסוגלת להתמודד עם קליטת 10,000 עולים? כאשר ב-1950 זרמו מיליון וחצי יהודים לארץ, וגנרו במעברות ובמתחנות צבא ובכפרים נטושים, יכולנו להתמודד עם קליטת 230,000 יהודים לשנה, ואז בנינו את מוביל היקן ומוביל הירדן ובנינו נמלים ואת קריית האטום כדמונה ועלי-יד פלמחים — אז יכולנו לעשות הכול.

מרס גלור-תעסה (הליכוד):

למה אתה מדבר על האטום?

דב בן-מאיר (המעריך):

מה יש, לא ידוע שזה קיים? בעבר קראו לזה טקסטיל.

היום כל הכנסת רוצת, שמה לא נצליח לקלוט 10,000 או 30,000 או 50,000 יהודים שיבואו לארץ. אני באמת מתפלל על ההתגדרות של עצמנו ועל התירוצים הנשמעים פה; ויש מי שמוגים כבר את הסיבות — ביורוקרטיה כזאת, ביורוקרטיה אחרת.

אין לחפש עתה דרכים חדשות, אלא יש להתארגן לכיצוד לפי מה שיש. צדק חבר הכנסת שוטסק, ואני מסכים אתו, שהבעיה איננה בביורוקרטיה, הבעיה איננה במשאבים. הכישלון שלנו בקליטה הוא כישלון חברתי. הפקיד של הטובנות והפקיד של משרד הקליטה יכולים לתת לעולה את הכול — דירה ועבודה וחינוך ובריאות. דבר אחד הם לא יכולים לתת לו: לבוא ביום שיש לפני שכת עם עוגה ולומר "ברוך הבא" למדינת ישראל — זאת יכולים רק השכנים לעשות. אבל השכנים אדישים לעולה, ואנחנו — המנהיגות — לא תובעים מעצמנו והמציבות להפסיק את המיזרן לבשרים והבילויים ולחשוב שזה תפקידו.

חבר בקהילה היהודית בארצות-הברית, נוסף על תרומתו לישראל ולדברים אחרים, תורם גם לארגונים וחלטטריים

טובה יותר להיות העולים ציונים מעצם עלייתם לארץ-ישראל? אם נשפוט מי זכאי לקבל את התמיכה, האם רק מי שדוגל בציונות מעוטלת מקורשי ישראל זכאי לה? ללא כל ספק, בישיבות אין ציונות כזאת. אבל בני ישיבות אלו הם ציונים אשר עמוק בלבבם חוקים עקרונות היסוד של העם היהודי והקשר שלו לארץ-ישראל.

הגזירה הזאת שבאמצעותה אתה פוגע בישיבות — עלי-יד הפסקת ההקצבות הניתנות לסטודנטים שבאו לארץ-ישראל, אלה בני הישיבות — דע לך, ההתחשבות הזאת עמם באמצעות האידיאלוגיה האישית או התנועתית שלך אינה במקומה: אין לעשות זאת בד בבד עם מילוי התפקיד החשוב מאוד שבידיך. הוא קליטת העלייה. קליטת העלייה צריכה להיות מבוססת על עקרונות יסודיים, כי הקשר שלנו עם ארץ-ישראל הוא קשר אשר ניתן לנו על-ידי תורתנו ומשום שהיא מבטיחה לנו את הארץ — תורה זו היא המסמך אשר בגללו אנו תובעים את מימוש זכותנו ובעלותנו על ארץ-ישראל. בזכות שמירת התורה, העמקת ערכיה והשרשת הערכים הקדושים שלנו, תוך החזרת התודעה שארץ-ישראל היא ארץ הקודש, ללא כל ספק, אנחנו נמשוך לכאן עולים ולא נגיע לתרפה זו של ירידה מהארץ.

כידך, אדוני השר, לתקן הרבה מאוד אם בסיכום הדיון הזה תודיע על ביטול הגזירה הזאת הפוגעת בישיבות.

אני חייב לומר משפט נוסף על העול הגדול שאין לו כפרה — גם מוסד עליית הגור החליט לפגוע בישיבות ובמוסדות תוך בחינת השתייכותם לציונות. השתייכות לתנועת הציונות החילונית אינה צריכה ולא יכולה להיות המבחן לציונות התורתית. אנחנו מצוים על ציונות תורתית. על ציונות תורתית מסרנו את נפשנו. על ציון וירושלים הקרבנו את חיננו. אל תערכו את הפרשיות ואל תערכו גישות אידיאלוגיות שונות. כאשר קיימנו ועתידינו תלויים בנושא זה.

גדעון גדות (הליכוד):

זהו אחד הנאומים הציוניים שנשמעו בכית.

היזר א' שוטסק:

תודה לחבר הכנסת מנחם פרוש. רשות הייבור לחבר הכנסת דב בן-מאיר.

דב בן-מאיר (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כמו חברי כנסת רבים אני מופיע בפני נוצר ומבקרים. אחת השאלות שהם שואלים אותי חמיד היא: מרע הכנסת ריקה? אחת התשובות שלי היא, שהסיבה לכך היא שיש דיונים שבהם ידוע מראש מה יאמר כל נואם. כמו באי את הדוגמה של נושא העלייה והירידה, ואני אומר כך: נתי שיש דיון על עלייה וירידה, נציג רק-ח יאמר שיש ירידה ואין עלייה מפני שאנחנו שולטים בעם אחר, כל הכסף משועבד לצורכי ביטחון ואין מקצים אותו לבניית שיכונים לזוגות צעירים. חברת הכנסת שולמית אלתי תאמר שזה בגלל הביורוקרטיה, מפני שאי-אפשר להינשא בנישואים אזרחיים ואי-אפשר ללל לנשום בארץ הזאת. חבר הכנסת הרב מנחם פרוש יאמר שזה בגלל שעזבו את תורת השם. ידוע מראש מה יאמר כל אחד כמעט.

הדיון היום אינו שונה משמונה דיונים דומים לפחות שהיו בכנסת על נושא זה. כל אחד בא, זורק את מה שיש לו לומר וחושב שבכך הוא מיצה את הנושא; העיקר הוא שדבריו נשמעו.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עכשיו אתה זורק את דברין וחושב כך.

איה חינוך יקבלו הילדים של אותו קולט, שבמקום לחשוב איך יוצאים לחוץ לארץ יחשבו איך קולטים ומסבדים שצריך להיקלט טוב בארץ. העניין הזה יתכן אותם לקליטה וישרש אותם בארץ, עוד לפני שידרשו העולה עצמו.

אדוני השר, אני פונה בעניין זה אליך ואל הסוכנות ואלינו: יש להקים צוות משימה התרבותי לאומי לקליטת העלייה. צריכה להיות הרשמה לזה. אני מוכן להתנדב לעמוד בראש קבוצה כזאת, לגייס 100 — 200 משפחות שיקבלו על עצמן 100 — 200 משפחות עולים. אני מקווה שכל חבר כנסת יודיע שהוא מוכן לעשות זאת, למרות עיסוקיו, בשל עיסוקיו, כי רק אנשים עסוקים מסוגלים להתמודד עם דברים כאלה. יודיע כל חבר כנסת, כמה אנשים הוא מקבל על עצמו לגייס כמשפחות קולטות. והיה אחראי לכך — ידבר פחות ויעשה יותר בנושא הזה.

אם ייעשו הדברים האלה, לא תהיה בעיה של קליטת עלייה. חינוך, ריוק, עבודה — את כל הבעיות הללו אפשר לפתור, ויגייסו את הכספים אם כמגביות ואם בתקציבים. לא תהיה בעיה. הבעיה היא הקליטה החברתית, ההתגייסות לקליטה החברתית. אם יעשה הדבר על-ידי תנועה כזאת, אני בטוח שלא תהיה בעיה לקלוט את היהודים האלה ויהודים רבים אחרים שיבואו כעכבותיהם.

ח. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

העונשין (תיקון מס' 21), שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושאים: "שביחה כבתי-חולים ממשלחיים" ו"הקיצוצים הקשים בתקציב הביטחון".

היו"ר א' שושטק:
תודה רבה.

היו"ר א' שושטק:
הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

מסעם ועדת הכנסת — החלטת שכר חברי הכנסת (תשלום בעד שירותים רפואיים (ביטול) (תיקון); הצעת חוק

ט. קליטת עולים

לעזוב את מוסקבה ולבוא ישר לישראל, ולא — אין לנו כל סיכוי לקלוט אותם. שכן אם עומדת לפנינו הברירה לנסוע לתל-אביב או לניו-יורק, תמיד יעדיפו לנסוע לניו-יורק, ואם ירצו אי-פעם להגיע לתל-אביב, יעשו זאת דרך ניו-יורק וללא איבוד שום זכות מזכויותיהם. אם הם ייסעו ישר לישראל, קרוב לוודאי שיאבדו את הסטטוס הנפלא הזה של היות פליט בארצות-הברית. הם יכולים להגיע מישראל לארצות-הברית רק אם יפנו ככל אזור ישראלי לשגרירות האמריקנית, ודרך זו קשה. אין ספק שאם יגיעו דרך רינה, ייסעו 90% מהם ישר לניו-יורק, אפילו תהא הקליטה שם גרועה.

אדוני השר, זו עמדת. באחת הישיבות בענייני ה"בונדס" נקלעתי לשיחה עם ראשי הפדרציה בשיקגו, והם ביקשו ממני להעביר אליך ואל ראש הממשלה מסר, שכן אין ספק שנושא זה מפצל את הקהילה היהודית בארצות-הברית. השקפתם שונה מהשקפתי. הם עדיין חיים בדעה, שאל לה לממשלת ישראל ללחוץ על שר החוץ האמריקני, שיפעל לביטול הסטטוס של פליט היהודים העתיבים את ברית-המועצות. הם ביקשו ממני להעביר מסר זה, ואני מנצל את הכמה הזאת כדי להעבירו אליך, ואולם, אני אומר לכם: אל תוותרו בעניין זה. אם תוותרו, ייסעו כולם לניו-יורק.

לא יהודים בקהילה שלו, וגם עוסק בעבודה התנדבותית. הוא יודע שעליו לקלוט אדם שבא מברית-המועצות לקהילה היהודית; זה תפקידו והוא עושה את זה עם ילדיו ומשפחתו. אצלנו, הפרט לא לוקח את התפקיד לידיו, לא משום שהפרט הישראלי רע, אלא משום שאנחנו לא מארגנים את הנושא הזה.

שמעתי הבוקר ברדיו את ראש עיריית ירושלים טדי קולק, שהציע רעיון יפה, שהרשויות המקומיות העומדות במגע ישיר עם האזרח יקבלו את קליטתו על עצמן. בעבר היו ועדות קליטה ברשויות המקומיות ועדות קליטה במועצות הפועלים. למה אי-אפשר להקים אותן מחדש?

יש לנו כל כך הרבה קשישים במדינה, קשישים צעירים. היום קשיש בגיל 75 הוא עדיין במלוא פעילותו. ואולם, כל הזמן שומעים רק דבר אחד על הקשישים, שהפנסיה שלהם נשחקה, שזה נשחק וזה נשחק. אוכלוסיית הקשישים אצרת עוצמה אדירה של יכולת התגייסות. מדוע אי-אפשר להקים מערכת של מתנדבי קליטה שתפעל כצוות משימה גדול של 20,000 — 30,000 איש? לכל משפחת עולים יצמד קולט, ולא סתם אדם, אלא אדם בעל יכולת, מנכ"ל של חברה, פקיד בכיר, אדם שיש לו מהלכים, היודע איך להפעיל מערכות ויכול לפתוח דלתות. לא יצא עולה משדה-התעופה בלי שילוח אותו הקולט האישי שלו, שהוא אזור מדינת ישראל. זאת תהיה בראש ובראשונה מערכת חינוכית ממדרגה ראשונה. תארו לכם

היו"ר א' שושטק:

אנחנו ממשיכים בדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הפעם אקצר בדברי. מי שהאזין הבוקר לדבריו של ישראל זינגר מהקונגרס היהודי העולמי הופתע, הופתע פעמיים לטובה. שכן, נדמה לי שחל שינוי משמעותי בברית-המועצות בטונו לגורלם של היהודים ושל מי שרצים לעלות. לעומת זה, נראה שיש תפנית בהשקפת העולם של היהודים בארצות-הברית, ותפנית זו אולי חשובה לא פחות מהשינוי בברית-המועצות.

לפני כשבועיים חזרתי מסיוור של ה"בונדס" בארצות-הברית והייתי עד למחלוקת בתוך הקהילה היהודית בארצות-הברית סביב השאלה של מתן סטטוס של פליט ליהודים העתיבים את ברית-המועצות. ואכן, השאלה הזאת הפכה לשאלה אקטואלית וחשובה בקרב יהודי ארצות-הברית. קיימנו ויכוחים ארוכים במיוחד עם מי שמכתיים הדור החדש של המנהיגות ה"בונדס". הנושא הזה מעסיק את יהדות ארצות-הברית, והוא מעורר מחלוקת גדולה. אני סברתי שעל היהודים

אדוני היושב-ראש, הערה שלישית ואחרונה, ובקיצור נמרץ. יש לי רשעם שיותר מדי ארגונים בארץ קמו ועלו "טרמפ" על נושא העלייה, בחלקם בתום לב, בחלקם מתוך חזרות עסקנות ובחלקם התחילו בתום לב ונגרדו לחדוות העסקנות. אנחנו, עסקנים ציבוריים מקצועיים, אין לנו מה להלך על עסקנים אחרים, אבל בכל זאת, אם אפשר לפנות אליהם: חברים יקרים, אל תסרידו את המערכת בטעות של ניהול: אל תסרידו את המערכת בארץ מכתבים חוזרים כאשר אין תיאום בין ארגון אחד לשני. מרוב מהומת ניהול, מהומת ארגונים ומהומת פעלתנות נשקע, בסופו של דבר, בתהום של תהו ובהו בכל הקשור בארגון העניינים האלה. אני ממליץ מאוד לרכז את הטיפול בנושא זה במשרד שנועד לעניין הזה, משרד הקליטה, ומסעמנו עלינו לעשות כל מה שנוח לעשות כדי שהסוכנות היהודית תגיע לעוד ועוד תיאום עם משרד הקליטה. ושני המוסדות האלה יחד, בצוותא ובמתואם עם משרד ממשלה אחרים, יעשו את העבודה העיקרית, ואנחנו נסייע להם כאן, בבית הזה, בכל אשר נוכל. תודה רבה.

הד"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לשד הקליטה.

השר לקליטת העלייה י' צוד:

רבותי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, אין ספק שזהו זמן שבו אנחנו מפענחים שוניים והתפתחויות בברית-המועצות שיש להם משמעות לגבי שאלת היהודים. בדיווח של שני ראשי הארגונים היהודיים בארצות-הברית על השיחות שקיימו בברית-המועצות יש יסוד רב של תקווה. אנחנו נמצאים, דא, בימים ובשבתות של הכוונה. כפי שעדיין אי-אפשר לומר שהשינוי התרחש, יהיה זה עיוורון לומר שדבר לא קרה. זה חשוב לא כדי להגדיר במדויק את הסיטואציה, זה חשוב כדי לדעת לקבוע מדיניות וכדי לדעת מה עושים. אין ספק שמתחוללת דרמה בתוך ברית-המועצות. עד כמה היא תשפיע על שאלת היהודים, עד איזה עומק ובאיזו עוצמה — אלו שאלות שיוכרעו, לפי דעתי, בזמן הקרוב ביותר. הדברים נאמרים לא רק על סמך דיווחים של ארגון ברית-המועצות של ארצות-הברית, אלא מסר זה נקלט בעשרות דיווחים על פגישות של נציגים ישראלים ואמריקנים עם נציגים של השלטון הסובייטי.

הייתי אומר, שבתקופה הקרובה אנחנו חייבים בהמשך גדול של מאמץ מדיני. אני מסכים בהחלט עם מה שנאמר פה בתחום המדיני. אני חושב שזהו תקופה חשובה מאוד. ישראל צריכה להידבר עם ברית-המועצות. אנחנו עוסקים במשך שבועות בשאלות: כן ועדיין בין-לאומית או לא ועדיין בין-לאומית? כן יידן, לא יידן? איני רואה את השלום עומד מאחורי הדלת, אם כי חשוב מאוד להמשיך בתהליך המדיני. אבל בינתי לבין הרוסים יש הנשק היהודי. אין לנו דבר חשוב יותר. הייתי אומר את זה גם לאנשי הליכוד. עם כל הלבטים, צריך להעז ולומר לרוסים: באו דבר, ובהכרח, לדיבור מדיני יש שני צדדים. לנו יש לבטח הדאגה לביטחון ישראל, אבל אנחנו רוצים את היהודים, ואנחנו רוצים עלייה לארץ. גם הרוסים חוששים ממשמעת של הגירה לארצות-הברית, וחשש זה עולה בעשרות שיחות עם הסובייטים, כי להגירה לארצות-הברית יש אפקט פנימי על החברה הרוסית, מה שאין כן לעלייה לישראל. ואנחנו צריכים לדבר עם הרוסים ולהיות נכונים לשוחח אתם גם עם הנשאים המדיניים המעסיקים אותם, ובכלל זה נושא המזרח התיכון.

אני חי בהכרה ובתחושה עמוקה, שאלה הם רגעים שבהם או נפרץ הקיר או חלילה מתחצבים, ולא יהיו מצבי ביניים. נאמר את זה בצורה מאוד ממשית: או שמדיניותנו של גורכצ'וב

הד"ר א' שוסטק:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, אחרון הנאמים בדיון הזה.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, בראשית דברי אני מבקש להשמיע הערה שיש בה מידה מסוימת של חזרה בתשובה, והיא מופנית בעיקר לחברי, שד הקליטה יעקב צוד.

בדיון שהתקיים כאן בנושא של הענקת מעמד פליט ליהודים היזאנים מברית-המועצות נקטתי עמדה נחרצת בזכות השארת המצב כפי שהוא — חופשי, פתוח. לא שמתי אז את הדגש במה שצריך הייתי לשימו כמובן — האם אפשר לגרום לכך שעולים יעדיפו, בדרך כלל כפיתות, את העלייה לישראל על כל מקום אחר. את זה אני רוצה לומר עכשיו. אני רוצה לומר את זה עכשיו בעיקר לאור השמועות, ואני מקווה שהן תהיינה לעובדות, שאכן יש סיכוי ליציאת יהודים מברית-המועצות דרך רומניה, במסופי "אל עלי". אני מעריך, כמובן, סידור כזה.

עכשיו, ברשותכם, אשמיע הערות אחרות בעקבות הדברים שהושמעו כאן. הערה ראשונה — בנושא הביורוקרטיה הנרצבת, מל העולים. אני חושב שזהו כבר בבחינת פולקלור לדבר על הביורוקרטיה של עצמנו, והיא אכן ענפה ומסובכת למדי. כאשר רוב הדברים עמדו או עומדים בראש מערכת ביורוקרטיות מסובכות. אילו עשה כחצור, כל מי ששועב בנושא זה, את המאמץ העליון לשיפור המצב, הרי היינו משיגים הישג חשוב. על כך צריך היה, כמובן, להוסיף את ההישג של תיאום עם מערכת ביורוקרטית אחרת. זה כבר לא עניין אוטומטי של מחלוקת ההחלטות.

אני נזכר בתקופת ערב הבחירות של שנת 1977, כאשר ר"ש, מפלגת "הזהר" הישראלית, יצאה עם מודעות אדירות על הצורך במינהל תקני בישראל, ורוב המדעות היו נגד הביורוקרטיה הישראלית המסועפת. מי שבחן אז את ההרכב האנושי של האליטות של ר"ש מצא, שבראשה עומדים רוב הביורוקרטים וראשי הביורוקרטיה של מדינת ישראל, שהם היו כעצם מסעפי הביורוקרטיה ומסאכיה.

הערה שנייה, אני רוצה ליצור פקפוק מסוים בצורך של פרטום הסטטיסטיקות בדבר היקף הידיה וכיצד כזה ובאמיתותן. הגעתי למסקנה שרוב הסטטיסטיקות שנמסרות כאן בכנסת, בעיקר בתחום הכלכלי והחברתי — כזה הגענו לשיא. כל נאם מביא את הטבלאות שלו, בנושאים מסובכים מאוד. אין לנו אפשרות לוודא, באופן חרישמשעי, את היקף הידיה. די אם נאמר שהוא גדולה, גדולה מדי. אבל גם כאן, איני מציע שניתקף בפיק ברכיים. כאשר אני קורא את התאור ההיסטורי של אנשי העלייה השנייה, של אנשי הבולת, אני רואה שמתוך כ-40,000 יהודים שעלו לארץ במסגרת העלייה השנייה, בין ראשית המאה האחת עד פרוץ מלחמת העולם — כמחציתם ירדו מן הארץ בנסיבות קשות ומורכבות. אני מציע שנראה את האור הגדול הגנו באותם של העלייה הגדולה למדינת ישראל אחרי הקמתה, בכלל זה העלייה מברית-המועצות שמעתי מחברי שד הקליטה שמתוך יותר מ-200,000 יהודים שיצאו מברית-המועצות בתקופות שבהן הייתה יציאה בהיקף סביר — היקף היציאה לעולם אינו סביר — בהיקף ממש, רוב גדול באותה עת הגיע לארץ 95% מהם ושאר בארץ. זהו הישג היסטורי העולה על ההישג של העלייה השנייה בקשר להישגאות בארץ. כל עולה שיגיע לכאן, כל עולה שיקלט כאן — זהו עולם ומלואו. אני ממליץ מאוד לא להיכשל מן המספרים העצומים. עוד 2,000 עולים, עוד 3,000 עולים, עוד 8,000 עולים, לא זה מה שחשוב.

רבותי, זאת היום הבעיה של מדינת ישראל. התווכחו פה היום על חקציב, על בריאות, על חינוך. על קליטת עלייה. עם כל הכבוד, זאת הבעיה: אם הארץ הזאת לא תצמח, הרי כל הנאומים וכל הביורוקרטיה שנקל בהן או לא נקל בהן לא יועילו. לא הגעתי הנה בזמן משום שהייתי בדיון עם סטף ורטהיימר — כי זאת הבעיה. כולנו חולים במחלות פוליטיות, זאת הבעיה של מדינת ישראל. המדינה נושמת כלפי חוץ ואין קלט. אין משיכה.

אני אומר לחבר הכנסת צוקר, זה נכון. העניין של פנים מול פנים — האמן לי, לא היה משהו כמונו שרצה לעשות זאת. לא היה כאן דבר מהמשחקים של מלחמות היהודים. כל עניין היריד בנוי על כך שלא אנתנו עושים אותה, שהחברות עושות, שהחברות באות אל הישראלים. החברות ברחו ברגע האחרון. אנתנו מחפשים דרך, בנושא זה דני היום עם סטף, אולי בענייני יוזמות, אבל זה מלמד על מחלה אנושה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

השר לקליטת העלייה י' צור:

ודאי שיש אפשרות. ישכנו היום עם סטף.

היו חברות. חברות הטכנולוגיה, "High Tech", שעליהן התבסס כל הנושא כשנה שעברה — אף לא אחת מהן מוכנה להשתתף ביריד השנה הזאת. חברות גדולות כמו חברת הבנק, התעשייה האווירית, החלבטו מאוד ועמדו לכרות מהעסק, לא בגלל כסף, זאת הבעיה העיקרית.

יש בעיות הנחונות לשליטתנו. הדבר הגרוע ביותר בעניין הביורוקרטיה הוא, שהכול נוהגים להסתמך עליה ולשנוא אותה. התוכמה היא ליצור שיטות שבהן יודקקו לה פחות.

בתחום קליטת העלייה ובקשר לתוכנית האב בנושא יהודי ברית-המועצות, אני חושב שהיעד צריך להיות: ניהול הנושא כפרויקט שלם ולא במסגרת של חלוקת אחריות בין הסוכנות לבין ממשלה. הפרויקט הזה מתנהל כמדינת ישראל, הוא תלוי בממשלת ישראל, וכך יש להתייחס אליו. אנתנו נעביר הרבה מאוד סמכויות לראשי ערים, ישבנו אחס לפני שבועיים כמרזו השלטון המקומי. מתר אנתנו יושבים עם טדי קולק. אני רוצה שישכרו דירות, ואני יודע שעיריית ירושלים נערכת לקליטת 1,000 משפחות. אני לא אראה בזה חוסר כבוד למשרד. להיפך.

אני מאמין שאדם נקלט בחברה היראליית ואין מושג של קליטה ראשונית — כדי להצדיק את קיום הסוכנות יצרו מושג שאינו קיים במציאות. אני רוצה שאדם ייכנס לדירה שכורה, יגור בה שנה, יתחיל לעבוד אחרי חודשיים-שלושה חודשים. כל הסידור הזה של קליטה ראשונית כמשך חצי שנה — לא עובדים, לומדים עברית, מתרגלים — זה הורס את האנשים; הורס אותם. יש עולים מכרית-המועצות — ואני פוגש אותם היום, הם עובדים, הם פועלים ב"רמטא" בבאר-שבע, יש שם הרבה מאוד רוסים — שקליטתם הצליחה מסיבה אחת, ואותה הם אומרים לי: אחרי יודע למה זה הצליח? כי לא היינו לא כמרזו קליטה ולא באולפן. ירדנו מהמטוס והתחלנו לעבוד פה. פה למדנו עברית, כמפעל.

אנתנו הופכים את העולה ליעד לארגונים. מתעסקים בו.

כמה ביקורת ספגתי בנושא קליטת עולי אתיופיה, כשאמרתי: ילכו לעבוד. יהיו פועלים פשוטים. איני יכול עכשיו לפתוח אקדמיה לגילאי 40 — 50, זה לא עובד.

אני מאמין, ואני מנסה לפתח כיוון זה — יש עכשיו

תתממש, או שתגיע תקופה שבה יחזור הכול חזרה. ואין הרבה זמן. אין ודאויות. אין זה משטר דמוקרטי שבו התהליכים הם פתוחים וגלויים ויש בהם אבולוציה. יש פה מתחים פנימיים. יש פה הרבה אי-ודאות.

אני לא רוצה להרחיב את הוויכוחים שהיו פה בשבועות האחרונים בקשר לנשיה. אני רק אומר, ואני אומר זאת בשמחה, כאילו הצלחנו לשכנע משהו, שהוויכוח החרף שקיימנו עם יהודי ארצות-הברית בשבועיים האחרונים, בעת שהתבססה פה ועידת הנשיאים וה-Council For Soviet Jewry בנושא מעמד הפליט, הביא אותם למאמץ גדול בנושא הסיסות הישירות.

מבחינה עקרונית, אין הבדל בין סיסות ישירות לבין ביטול מעמד הפליט, זוהי בעצם עקיפה של אותו עניין.

דב בן-מאיר (המערך):

השר לקליטת העלייה י' צור:

אבל מה קרה? הופעתי בפני ועידת הנשיאים. אני אומר ששכנעתי בדברי, אבל יכולתי לקלוט את התחושות. הופעתי בפני המועצה האמריקנית למען יהדות ברית-המועצות, הארגונים חופפים במידה מסוימת. היתה השפעה גדולה לעמדה החר-משמעת של חצתה הפעם הזאת את הבית אלא עשתה מיקס של רעות, ער שלא היה אפשר להגיד זה ליכוד, זה שמאל, זה ימין. היה ביטוי חר-משמעי של עמדת הממשלה ושל רעת רוב רובה של הכנסת. אמרתי זאת ליהודים: עליכם להחליט — או שאנחנו שותפים או שאנחנו מתחרים. אם אנתנו מתחרים — יש כללי משחק אחרים. לפי המצב הקיים היום בדינה — אנתנו מתחרים. אמרתי: שותפות אתכם — לא בכל תנאי; לא בכל תנאי. אני ידעתי עם מה הם יוצאים לברית-המועצות, כוונתי היא למורים אברים. הם הבינו שבשאלה הזאת תלוי לא רק סיכוי לכואם של היהודים לארץ אלא גם עתיד הקשרים בין יהודי ארצות-הברית לבין ישראל.

זהו דיון על קליטת העלייה. אני מבקש להעיר כמה הערות בשולי הדיון הזה, אשר חחר במידה רבה על עצמו. מה לעשות. השאלות חוזרות על עצמן.

היידר א' שוטסק:
האם הפרסום שהיה לא זיק לכל העניין?

השר לקליטת העלייה י' צור:
יכול להיות. אני יודע כבר שבוע על הדוח הזה.

חמקן רז (המערך):
מה היתה השאלה?

השר לקליטת העלייה י' צור:
אם הפרסום המקדים אינו מזיק. פרסומים מעולם לא עזרו.

אחס יודעים מה מרזיג אותי ביותר? לא כל הדברים שנאמרו פה. מה שמרזיג אותי ביותר, כשר לקליטת עלייה, הוא נושא הצמיחה של המשק, התעסוקה. האמינו לי, אנו נגביר על כל הצרות. הקושי הגדול ביותר שאני חש בחברה הישראלית — יחד עם הדברים הנכונים שאמזי חבר הכנסת שוטסק על התחום החברתי — הוא שלמשק הישראלי אין היום כוח משיכה. בתוכנית האב שהכנו, הבנויה על מודל של קליטת 10,000 עולים, הצגנו חתך של עולים אלה, אפשר לדעת. זו איתה בעיה. עשר חתך מרמצע של 10,000 עולים מבין עולי ברית-המועצות הנמצאים בישראל, וזה היה הכסיס למודל: כמה מהגורמים יש ביניהם, כמה רופאים, כמה מרענים.

כותבים אחר כך? — לא תיאמתם את מעבר העולים לאשדוד. התחלתי לבדוק, מה פירוש "לא תיאמתם".

דוגמה נוספת — עכשיו קיבלתי מכתב על מעלה-אדומים; מתברר שראש המועצה במעלה-אדומים חושב שאי-אפשר להביא לשם עולים מאתיופיה. אם אינני מקבל את דעתו, פירוש הרבר שלא תיאמתי אתו. אני גם לא אתאם אתו. כבר אמרתי, לא יהיה גומרוס קלאחוס.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

מה שאני שלחתי לכם היה על אשדוד.

השר לקליטת העלייה י' צור:

לא, לפני שכור כתבת גם על מעלה-אדומים. אני מכיר את זה. אבל נעבור את זה. בראשון-לציון כבר אין שביתות. היו בעיות גם בעמישב שבפתח-חקה.

ובכן, אין ספק שהעניין החברתי הוא עניין מפתח. בסופו של דבר, התחרות אינה ברמת החיים, אף לא בהרבה דברים אחרים שאנחנו אומרים עליהם שזה מחירה של ארץ-ישראל, אלא בתחושת השייכות.

עם זאת, עלינו לדעת שבצד תחושת השייכות יש לתת לעולים אפשרות לשמור על אורח חייהם. השכור השתתפי בחיפה בכנס לדגל מלאות 15 שנים לעליית יהודים מברית-המועצות. בכנס ישבו 1,500 עולים ושמעו אריות של זמרות רוסיות. גם אחרי 15 שנים בארץ השירה הזאת חסרה להם. כל מי שמסתכל על האנטנות הגדולות על הבתים יידע, ש-80% מהן הן של רוסים, הרוצים לקלוט את שידורי ברית-המועצות.

רבתי, אין לי ספק שזה יהיה אתגר, אולי נקודה ארכימדיט לשינוי מצב הרוח הלאומי. בסופו של דבר, במצב הרוח הלאומי יש גם המרכיב של עד כמה רוצים בנו, והאם אנחנו עדיין בבחינת "אור ליהודים", זה בהחלט אתגר ייחודי מאין כמוהו.

אני רוצה להעיר עוד שתי-שלוש הערות. בקשר לעלייה מאתיופיה, חבר הכנסת צוקר, נושא הרכנות מצר בבג"ץ, ואינני יכול לעזור בשלב זה.

גם אני חרד לנושא ההתאבדות. לפני יומיים שחתי יומתי עם שרת הבריאות הקמת ועדה מקצועית המורכבת מאנתרופולוג, מעובר סוציאלי ומפסיכיאטר, ותפקידה לעבור ולסקור את המקרים, כדי שנוד קצת יותר לשורשם של הדברים. גם אני מודה שבשאלה זו אינני רגוע, ואין לי עליה חשבוות.

אני מסכים מאוד לדברים שאמר חבר הכנסת שבח רייס. ההתמודדות על הציונות היא ההתמודדות על כל אחד ואחד. מעבר לעליית יהודי ברית-המועצות אין עוד עלייה המונית לישראל, ולכן עלייה זו היא עליית מפתח. אשר לעלייה מהמערב והצלת גליות אלה, אנחנו כבר לא מדברים במספרים אדירים. צריך לזכור, שמן המערב מעולם לא עלו המונים. בישראל חיים לא יותר מ-50,000 יהודי צפון אמריקה, ואין להיבהל מהמאבק על כל 1,000 יהודים. אינני צני למאמץ הגדול שנעשה עכשיו בנוגע ליהודי רוס-אפריקה. היום יש בישראל 15,000 יהודים מדרום-אפריקה, והלוואי שיהיו 25,000. יכול להיות שהרוב לא יבוא לישראל, אך אסור להתייאש מזה. אסור גם ליהפך לצניס כלפי המדינה.

אין לי ספק, שהעלייה מהמערב תלריה הרבה בשאלת כוח המשיכה שלנו. ככל שניהפך להיות חברת צריכה, כך יפתח כוח

פרויקט יפהפה של עולי רוס-אפריקה. מי שרוצה יבקר בראשון-לציון. העברנו את נושא קליטתם לראש העיר, מר ניצן. הם שכרו את הדירות, הם קולטים יחד אתנו. משרדי הממשלה צריכים לתת.

אני מאמין בדרך הזאת. אני מאמין שזאת צריכה להיות הדרך המרכזית לגבי יהודי ברית-המועצות. יש לדאוג לדיור שכור. לא תהיה לנו כריזה. הם יחליטו איפה הם רוצים לחיות. אני מאמין שאפשר להצליח. אלה אינן משימות בלתי אפשריות.

תחום התעסוקה הוא תחום קשה מאוד. גם אין עולי חשבוות פשוטות ומיידיות.

בכל אופן, אני פועל מתוך תחושה, שהיה ויפתחו השערים, יהיו 1,000 המשפחות הראשונות המפתח, כי 1,000 משפחות זה 10,000 מכתבים. הם יהיו המפתח. אני אומר את זה אפילו אני שלם לגמרי עם מה שאני אומר. אני רוצה לפזר אותם בארץ. אני רוצה לתת להם לגור במקומות שבהם הם רוצים לגור. ירצו לגור בירושלים, יגורו בירושלים; בתל-אביב — בתל-אביב. אני רוצה להתעסק עם כל הבעיות האחרות. מי שרוצה ללכת ליהודה ולשמרון, שילך. אני לא גומר עכשיו "כיונס" פוליטי בינינו.

דב בן-מיאיר (המערך):

אפילו ליישיבות של הרב פרוש.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אפילו שם. כי התחושה של חופש הבחירה בארץ היא תחושת מפתח. לכן, אל לה לקליטה להיבנות על מרכזי קליטה. תחת זאת נשכור דירות.

הדבר השני הוא הצורך לקלוט את העולים במהירות האפשרית בעבודה. בתחילה יש לעשות זאת אפילו בדרך מלאכותית — המדינה תשלם את המשכורות במכוני מחקר, באוניברסיטאות, במפעלים. מוטב לי לשלם למפעל, והמפעל ישלם לעובד, מאשר להושיב אדם ולומר לו: עכשיו, קידום השכלה.

העניין המקצועי בקשר ליהודי ברית-המועצות הוא כאמת מרכזי. אם לומר את האמת בקשר לעניין זה, הרי אמריקה מפתח אותם גם בשל הדיפיה אחרי המימוש המקצועי ולא רק בשל רמת החיים.

אשר לנושא החברתי, אני לא יודע אם אכן מגיע עונש לחברה הישראלית כולה. ההתייחסות לעולה שונה במקומות שונים, והדבר תלוי מאוד בהנהגה המקומית. לאחרונה ביקרתי בחיפה, חבר הכנסת רייס.

שבח רייס (המערך):

אני מציע שתעבור למחוז שלנו.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני בן חיפה. באמת, כבר מזמן לא נהניתי כך. 50 המשפחות הראשונות של עולי אתיופיה עוברות ללב חיפה, לשכונת-שפרניצק ולרמות-רמז. ביקרתי אצל ארבע משפחות. ככל מקום שביקרתי בו — בתים משותפים, דירות יד שנייה — חיכה לי יושב-ראש ועד הבית. תענוג היה לראות את זה. לעומת זאת, באתי לעיר אחרת, חיכתה לי הפגנה של הירידים, שמחו על כך שאני גרמתי לירידת ערך רירותיהם ב-50%.

ומה כותבים אחר כך? גברתי יושבת-ראש הוועדה, עם כל הכבוד, אין אנו רבים היום, אינני מחפש עילה לריב, אבל מה

הד"ר א' שוסטק:

תודה רבה. יש הצעות סיכומים של כמה סיעות. חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה תביא הצעת סיכום.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

הצעת סיכום של סיעות הליכוד והמערך בכנסת:

עליית יהודים וקליטתם בארץ הינן כיום המבחן העליון של הציונות. קליטה טובה, נכונה ומכובדת של עולים הינה תנאי וערובה לעלייה של יחידים ולעלייה של קבוצות קטנות וגדולות כאחת ולשימת מחסום בפני הירידה.

קליטת עולים כיום, בעיקר לרגל השמועות על עלייה גדולה מברית-המועצות, צריכה להיות בבחינת משימה לאומית מדרגה ראשונה.

והיה אם יפתחו השערים, שעריה של ברית-המועצות, ידקם צוות משימה לאומי אשר בראשו יעמוד שר הקליטה וישתתפו בו נציגי כל משרדי-הממשלה, מחלקת העלייה של הסוכנות היהודית ונציגי גופים ציבוריים כמו רשויות מקומיות ואחרים.

הצוות יגבש תוכנית אב מפורטת לקליטת עלייה בתחומי הדיור, התעסוקה, הבריאות, החינוך וכו', והקו המנחה יהיה: בחירתו החופשית של העולה בכל התחומים — בחירתו כמקום מגוריו, בחינוך ילדיו וכו'.

הכנסת קוראת לממשלה להחיש את קצב הבראת המשק ולחדש את הצמיחה הכלכלית, שהיא היא הבסיס המבטיח הצלחת הקליטה בתחום הכלכלי.

הכנסת תפעל לקידום חוק העולה, וכך תהיה אפשרות לתדע את העולה מראש על זכויותיו וחובותיו.

צוות המשימה יעבד תוכנית לפישוט הליכי הקליטה, שיביא לצמצום משמעותי של ההליכים הביורוקרטיים בקליטה.

הכנסת מציינת שהקליטה החברתית הינה תנאי להצלחת הקליטה, ומשום כך היא ממליצה שצוות המשימה יזום הפעלת תנועת התגברות לאומית, אשר במסגרתה יאומצו משפחות העולים על-ידי משפחות ותיקות, אשר תלווינה את העולים כהליכי התערותם הראשונים בארץ.

הכנסת מבקשת מן הממשלה להציג בפניה בהקדם האפשרי תוכנית מגובשת בהתאם לקווים שפורטו לעיל.

הד"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן להביא את הצעת הסיכום של סיעת התתיה.

רפאל איתן (התתיה):

הצעת סיכום של סיעת התתיה:

הכנסת מקבלת בכרחה אפשרות של יציאת יהודים מברית-המועצות.

הכנסת קוראת לממשלה להציג בפניה תוכנית לקליטת גלי העלייה, תוכנית שתכלול פעילות בתחומי החינוך, ההתיישבות, התעסוקה והשיכון לעולים העתידיים להגיע.

הכנסת קוראת לממשלה להציג בפניה את הערכותה לבליימת זרם הירידה כחלק מתוכניתה לקליטת עולים.

הד"ר א' שוסטק:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ורדיגו לקרוא את

המשיכה שלנו, כי לא נצליח להתחרות עם המערב בתחום זה. בראייה כוללת ייתכן שזו הטעות, המתרחשת בתהליכים החברתיים של מדינת ישראל. אי אפשר לשנות אותם בנאומים, אבל צריך לדבר עליהם. ככל אופן, יכולתנו להתחרות היא אשליה. אנחנו מדברים תמיד אל מיעוט, שדווקא לא מתמכר לתכרת הצריכה, לצריכה הראונית והרעבתנית ולרמת החיים, אלא למשהו יותר מזה.

ואולם, אי אפשר לקיים לאורך ימים את הרומן עם יהדות המערב, בעיקר עם יהדות ארצות-הברית, בנחיתות קומה מצרנו. רבי קונסרבטיבי בשם נוישינר, אינני יודע אם אני מבטא נכון את שמו, פרסם באחרונה מאמר: האם אמריקה היא ארץ הבחירה? והוא עונה: כן, ומפרט את הנימוקים אחר לאחד. מאמר זה הכה הרבה גלים, הוא מפרט את הנימוקים אחד לאחר, ככוסר התעלמות אדיר מהמציאות האמיתית, וקובע שארצות-הברית היא ארץ הבחירה ליצירה היהודית, לקיום היהודי, לעתיד היהודי.

דב בן-מאיר (המערך):

זה ויכוח היסטורי ישן. זה היה גם עם ספרד — — —

השר לקליטת העלייה י' צור:

נכון, גם "בבל וירושלים".

שבח וייס (המערך):

חזרה לתורת דובנוב.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני אומר שאנחנו מתמכרים יותר מדי לציונות של מלחמת של חמישה כוכבים, של עצרות וכינוסים וקונגרסים. אנחנו צריכים לדעת שזה בנפשונו, כי ככל שאתה נותן לגיטימיות מבחינה ערכית ושוריון ערך לקיום היהודי שם ופה, אתה נוטל מעצמך גם את הכלים המאפשרים לך להתמודד עם הירידה. כי אם יש שוריון ערך — מה נאמר לצעיר הישראלי?

אני יודע שאי-אפשר להשיג זאת בהטפות מוטר, אבל הייתי אומר, שלמרות כל התלות שלנו בארצות-הברית, עלינו לעמוד בצורה יציבה ובטוחה מול היהדות בארצות-הברית.

דב בן-מאיר (המערך):

כאן ררושה זקיפות קומה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

לא השתמשתי בביטוי הזה, אינני אוהב אותו.

אני אומר בסיום: תקופת הקליטה של האדם היא חקופה קשה מאין כמות, כי לפני שהאדם נקלט הוא נעקר. זאת באמת תקופה קשה של עקירה, של פרידה, ושל ייסורי קליטה בארץ. אנחנו לא חברה קלה והביורוקרטיה בתוכנו אינה קלה, אבל אנחנו גם ביורוקרטיה נוחתת — וצריך לזכור, שיש פה דבר והיפוכו: כשאתה נותן, אתה יוצר את הביורוקרטיה. עם זה, אני חושב שאין מדינה היכולה לרשום לעצמה כאופן יחסי, מבחינה מספרית — אפילו לא בהתחשב עם שנות העליית הגדולות — פעילות מסוימת כל כך בנושא זה וסיוע עמוק כל כך שמקבל האדם הבא אליה.

תחושת הציבור, אני חושב, היא תחושה נכונה, ואני אצטט אותה: יש רצון שיבואו אנשים, כי יש בכך גם משום הענקת משמעות וערך לחיים שלנו כאן. מי ייתן, באמת, שהסימנים יהיו לעובדות, שהשאיפות יהיו למעשים, שלא נחמץ את השעות היפות האלה, שלא נכבז אותן על דברים קטנים, ושנדע באמת ללכד את הרבים סביב משימות משותפות, כי אחרי הכול, אלה היו תמיד השעות היפות של מדינת ישראל ושל החברה הישראלית.

הצעת הסיכום מטעם סיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל-מורשה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

סיכום הדיון בנושא קליטת העולים מטעם הסיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל-מורשה:

א. הכנסת מודאגת מכך שיש ישראל פסקה מלהיות בעלת כוח משיכה ליהודי הגולה, לעלייתם לארץ-ישראל.

ב. הכנסת מצפה, בחפילה ובחקווה, כי תתאמתנה אומנם השמורות על אפשרות של עלייה רבתי מברית-המועצות.

ג. הכנסת קוראת לממשלה להביא בפני הכנסת בהקדם תוכנית מגובשת לקליטת יהודי ברית-המועצות.

ד. הכנסת קוראת לממשלה, למוסדות הקליטה שלה ושל הסוכנות לקצר את דרך הייסורים ואת השיטות הביורוקרטיות שבהן נתקל העולה החדש בתקופה הראשונה של שהותו בארץ.

ה. הכנסת קובעת כי יש לברוק מחדש את החלטת ממשלת ישראל ופנייתה למסדות ההגירה של ארצות-הברית שלא לתת ליהודים, אשר בדרךם לישראל מגיעים לארצות-הברית, מעמד של פליטים.

ו. הכנסת קובעת כי כדי לקרב את עם ישראל למולדתו ולהביא לעלייתו לארץ-ישראל יש לשנות את שיטת החינוך הכללי, המנתק את הנוער ממקורותינו המקדשים, אשר הם הם אבני היסוד לקיומנו כעם ישראל, לזכותנו לארצנו, ארץ-ישראל, ולזכות קיום תורה ומצוות משך כל שנות גלותנו הארוכה הגענו, בסיעתא דשמיא, עד הלום.

הי"ר א' שוסטק:

תודה. נצטרך להצביע, אף-על-פי שאיני רואה איך נעשה זאת.

י. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

1987, והצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73), התשמ"ז—1987, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצעת חוק המרשם הפלילי וחקנת השבים (תיקון מס' 2), התשמ"ז—1987, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה למזכיר הכנסת.

יא. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1987, התשמ"ז—1987* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ברשותך.

הי"ר א' נחמיאס:

כן, אדוני.

דן תיכון (הליכוד):

הייתי רוצה להבין כיצד תתנהל כאן ההצבעה וכיצד תנהל את הדיון — חוק חוק בנפרד?

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים לדיון בהצעת התקציב ובחוקים הנלווים בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים להביא את החוקים לפני הכית. לאחר מכן ניגש להסתייגויות גם לחוקים הנלווים וגם לחוק התקציב.

אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, בבקשה.

* "דברי הכנסת", חובר' י"ד, עמ' 1501; נספחות.

חייב להגיד שהיום חל ראש חודש ניסן, ועל החודש הזה כתוב בתורה: "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה". כפי שמסבירים חז"ל, חודש אחד מתוך 12 חודשים אפשר או לכפול ולקבוע אדר א' ואדר ב' או לא לכפול ולקבוע את החודש שאחריו כחודש ניסן. אפשר לעשות זאת רק בחודש הזה. לכן נאמר "החודש הזה לכם", ובחודש הזה קרו כל הישועות לעם ישראל, בכלל זה יציאת מצרים. זה שהתבשרנו לגבי יהודי רוסיה כחודש ניסן — כחודש הזה שהוא שלנו, ושכנחו חז"ל לקבוע אם הוא ניסן או אדר ב' — זוהי בשורה גדולה שבה צריכים כולנו לשמח, והיא נוגעת לכלכלה, כי אין ספק שעקב הגירה זו ועלייה זו נצטרך לחשוב מאין יילקח תקציב לכלכלת אותם עולים.

אדוני היושב-ראש, תקציב המדינה, שהוצג בכנסת לפני חודשים ימים עליידי שר האוצר, לא עמד בפני עצמו. הצעת התקציב והצעות החוק הנלוות כתחום יציבות המשק, המיסוי, שוק ההון והקצבות היו חלק נכבד מתוכנית כלכלית כוללת שעברה שינויים רבים עד שאושרה כפי שאושרה עליידי הממשלה. מאחר שאנחנו נקיים כאן דיון על כל חוק בנפרד, אני פטור מלהתייחס להיבטים הכוללים והייחודיים ולתרום מהם הסגולות לתוכנית הכוללת. בדברי עכשיו במסגרת הדיון כחוק התקציב אבקש להתמקד במשמעותו של התקציב במשק, בנושאים השונים שעלו בדיונים בוועדה ובצורת העבודה בגיבוש התקציב.

תקציב המדינה לשנת 1987, המסתכם ב־40.080 מיליארד שקל חדש, הינו המשך של התוכנית הכלכלית שהפעילה הממשלה ביולי 1985. התוכנית הכלכלית שהופעלה ביולי 1985 הצליחה בעיקר בשני תחומים כלכליים מרכזיים: ריסון האינפלציה והורדתה מ־400% בשנה ל־20% ואיזון יתרות מטבע־החוץ. הגורמים העיקריים להצלחת התוכנית אז היו: מענק חירום אמריקני בשיעור 1.5 מיליארד דולר, ירידת מחירי הדלק וחומרי הגלם — הקול הצרוד שלי מעיד שעבדנו במשמרות רבות עד שהגענו לביצוע הצעת התקציב — ירידת ערך הדולר לעומת ערך המטבעות האירופיים וירידת שער הריבית בחוץ־לארץ.

עם זאת, התוכנית של יולי 1985 לא הביאה שום צמיחה, וכך נכנסנו לשנה ה־14 — להוציא שנתיים שכן 1981 לכן 1983 — שבה אין צמיחה במשק הישראלי. מן הראוי הוא שבידנו יהיה כלל זה נקוט: משק שאין בו צמיחה יש בו נסיגה. אין כל אפשרות של דריכה במקום בכל הקשור למשק, אסביר שנושא הריבית במשק הישראלי הוא חלק שבו לא יכולה להיות צמיחה.

לצד ציון הישגי התוכנית הכלכלית אי־אפשר להתעלם מן העובדה שכמה מגזרים מרכזיים במשק — ואחת הבעיות שלהם היא שיעור הריבית — נקלעו לקשיים גדולים. די אם אזכיר את ההתייחסות על כל גווניה, החקלאות, ההשכלה הגבוהה, מערכת הבריאות, הקבלנים, התעשייה, הבנקאות וכל היתר.

ציינתי בראש ההיגשים את בלימת האינפלציה. עם זאת, מן הדיון לציון כי גם האינפלציה ברמתה הנוכחית היא עדיין גבוהה פי־עשרה מהשיעור הממוצע של האינפלציה בעולם החופשי. בכל אירופה ובארצות־הברית, גם אינפלציה בשיעור נמוך עלולה להתפרץ ולהגיע לשיעורים גבוהים שימוטטו את יציבות המשק. היעד שלנו צריך להיות אינפלציה של פחות מ־10%.

כאמור, תקציב המדינה המוגש היום הוא המשך של

הי"ר א' נחמיאס:

קודם כול, נשמע את הרצאתו של יושב־ראש ועדת הכספים על חוק התקציב ועל החוקים הנלווים. לאחר מכן נשמע הסתייגויות ותתחיל בהצבעה על החוקים.

דן תיכון (הליכוד):

חוק חוק בנפרד?

הי"ר א' נחמיאס:

כל חוק בנפרד.

דן תיכון (הליכוד):

ונצבי?

הי"ר א' נחמיאס:

ודאי שנצביע.

דן תיכון (הליכוד):

אבל התקציב יבוא רק לאחר מכן — — —

הי"ר א' נחמיאס:

יושב־ראש ועדת הכספים ירצה על חוק התקציב ועל החוקים הנלווים בכללם. זה יהיה הפתיח שלו.

אדוני יושב־ראש ועדת הכספים, בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בעזרת השם, הריני מתכבד להביא לאישור הכנסת את החוקים הנלווים לתקציב המדינה וכן את חוק תקציב המדינה לשנת 1987 לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

ברשותי, אדוני היושב־ראש, אפתח את נאומי בדבר תורה שיש לו השלכות ברורות על נושא התקציב. במדרש השבח אנחנו עוסקים בהקמת המשכן, והנה משה רבנו, שניצח על מלאכת הקמת המשכן, מצא לנכון להגיש כחום העבודה דין־חשבון: "בו אני עושה לפניכם חשבון" — כך מוטר המדרש את דברי משה. הנה נתכנס כל העם לקבל את הדוח הכספי, ובמאזן שהגיש משה, כל הנחתונים, הן בצד ההכנסות והן בצד ההוצאות, התאימו לו לה. עד שהוא יושב ומחשב — מספר המדרש — ושכח 1,775 שקלים, משה כבר ראה בעיני רוחו את הדרישה להקמת ועדת חקירה שתבדוק מה היה ל־1,775 השקלים, כיצד קרה שהם נעלמו. אמר משה: "עכשיו ישראל מציאין ידיהם לאמור: משה נטלם". מה עשה? האיר השם עיני ונזכר משה שכ־1,775 שקל עשה שימוש לצורך ווי העמודים. מה היו ווי העמודים? על ווי העמודים, שהיו אומנם קטנים מאוד, עמד המשכן כולו, הם החזיקו את המשכן, וכאשר שכח משה את ווי העמודים, הרי כל האמון היה מוטל בספק.

רבותי חברי הכנסת, גם אנחנו, מתוך שרוצים להקים מבנה גדול של תקציב המדינה, אנו שוכחים לעתים את ווי העמודים — דברים שהם אולי קטנים בהיקפם, אבל על וויים אלה עומדת החברה כולה — —

קריאה:

אולי תאמר בכל זאת: להבדיל?

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

— — — וויים אלה מחזיקים ומקימים את המדינה ואח עתידה. אסור לנו לשכוח אותם, אסור לנו לזלזל בהם. אם נעשה זאת, עלולים אנו, חלילה, לשעבר את עתידנו ולהעמיד בספק את יכולת קיומו.

הבוקר נתבשרנו באמצעי התקשורת על שינויים במדיניות ההגירה של ברית־המועצות כלפי המבקשים לעלות לארץ, ואני

לחוסך ולמשקיע, אם לא יבזכזו את הכסף בקניות ויציאו אותו בשוק ההון.

שיעורי מס נמוכים יותר, לא ייתכן שבכל העולם כולו תהא מגמה של הורדה ניכרת בשיעורי המס ורק בישראל ישמרו על שיעורי המס הגבוהים. אף כי לא הוכח כי הקטנת שיעורי המס מביאה לבטח צמיחה, הרי בכל מקום יש בכך משום עידוד לאורח להשקיע ולהפנות את השקעותיו לאפיקים יצרניים.

יש דבריהם חולה במשק הישראלי, מעין חמנון הלופת אותו בורעותיו ומחבל בכל ניסיון להבראה. כוונתי למערכת ההצמדות במשק. בנושא זה חובה עלינו לעשות שינויים דרסטיים יסודיים. אינני משלה את עצמי, שניתן לשנות זאת מהיום למחר, אולם המשק חייב להיעזר לכך, ועל קובעי המדיניות לתת דעתם על כך. ללא שינוי מהותי במערכת ההצמדות, יהא הדבר ככחינת טובל ושרץ בידו.

אחד הגורמים העיקריים במדיניות הכלכלית, בכל מדינות כלכלית, הוא השכר המשולם במשק. בשנה זו עשו מאמץ להוריד את עלות העבודה על-ידי השתתפות הביטוח הלאומי, שמילא תפקיד של גורם ממתן ככך שבאמצעותו נטולו את השפעות הפיחות שהיה, ואם אני מדבר על פיחות, אני מזהיר שלא לעשות פיחותים, כי כל פיחות גורר עוד פיחות, אם נשמור על יציבות המחירים ועל השכר — כל גאולה לשכר מביאה מכול — אם לא תישמר מערכת השכר ויהיו תוספות שכר מעבר למוסכס ולחזוי, תהיה הרעה ברווחיות הייצוא. לעומת זה, אם יהיה פיחות בגובה תוספת השכר, הרי יהיו לפיחות ללא ספק השפעות אינפלציוניות מיידיות. אין פיחות ללא השפעה אינפלציונית.

לכן, אם לא יעלה השכר ואם תהיה שמירה קפדנית על מימוש התקציב כפי שתוכנן, יהיה אפשר לשמור על יציבות המחירים, ולמרות הפיחות שהיה — אף שכל חברי ועדת הכספים התנגדו לו — נשמור על מתח רווחיות הייצוא.

אם נסכם פרק זה, אי-פריצת מערכת השכר, שיפור הרווחיות לאור הרפורמה במס, שוק הון חופשי, עידוד מעורבות הציבור — כל אלה ישמרו על המגמה שתשתית כבר קיימת, דהיינו שמירת יציבות המחירים שתשמש כבסיס לצמיחה, שכולנו מצפים לה.

מסיבה זו אינני יכול להצטרף לחוגים, אשר קיבלו אתמול את חוק שכר מינימום. החוק יביא נזק לתעשייה, וכסופו של דבר גם לעובדים עצמם.

יאיר צבן (מפ"ם):

אתה מדבר בשם יושב-ראש ועדת הכספים?

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):
לא, את זה אמרתי בשמי אני.

יאיר צבן (מפ"ם):

זה חוק שהכנסת כבר קיבלה.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):
ועתה, כרשותכם, לסיכום דיוני ועדת הכספים ודרך עבודתה — — —

דן תיכון (הליכוד):

לא היו דיונים, לא צריך לסכם.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):

— — — לקראת הכנת חוק התקציב לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, הקדישה הוועדה דיונים רבים מאוד

המדיניות הכלכלית שהתוודעה בשנת 1985. תקציב 1986 הסתיים ללא גירעון, וזה הישג נכבד הראוי להערכה. משום כך, נקודת הפתיחה של התקציב לשנת 1987 היא, שהוא נמשך מ-1986, ובעצם נכנס מ-1986 ללא גירעון; ואולם, בתחזית של 1987 יש כבר גירעון. אסור שעבודה זו תביא אותנו לכלל טעות. התקציב הוכן בתנאים גרועים, או שמה אומר, קשים יותר מאלה שעל-פיהם הוכן תקציב 1986. אציין רק את אחת הסיבות. השנה לא נקבל את סיוע החירום האמריקני שקיבלנו לפני שנה, סיוע אשר השפיע הרבה בכל תחומי הפעילות. מסיבה זו ומסיבות אחרות, תקציב השנה גירעוני, והגירעון רק בתחזית מגיע ל-1.4 מיליארד שקל.

זאת אף זאת. התקציב מתוח יותר משנים קודמות מבחינת היחס בין ההוצאות להכנסות. ודאי יתרחשו אירועים במערכות המשקיות ובאופן טבעי יהיו להם השלכות ממשיות על התקציב. כמו למשל חינוך ובריאות: התקציב הוא נומינלי, והוא מביא בחשבון עליית מחירים מינימלית, ואילו על-פי נתונים שונים באווירה הכלכלית ברחוב אנו צפויים להתקירות.

התקציב בנוי על הנחות שעדיין לא התממשו. קשה לצפות לשנת הכספים 1987 תסריט הדומה לזה שהיה בשנת 1986. הכיוון המסתמן הוא כמעט הפוך. מחירי הדלק הם בכיוון עליה, השכר בגובה הרבה מרמתו ביולי 1985, ומחירי מוצרים רבים יעלו ללא כל ספק במידה ניכרת. כל אלה חייבים להיות בתודעתנו וברקע אישור התקציב הנוכחי.

כמו כן, אני מבקש להדגיש נקודה שמשום מה לא טורחים להדגישה בצורה מספקת. הגורם המרכזי להצלחת התוכנית הכלכלית ב-1985 היה נכונותו של הציבור הרחב בארץ לשאת בעול הנגירות שהוטלו עליו. באותה תקופה חש כל אזרח באווירת החירום לנוכח הנתונים הכלכליים המאיימים. לכן הוא קיבל על עצמו, מתוך הבנה ורצון טוב, את אשר הוטל עליו. לא כן המצב עכשיו. ברחוב יש תחושה של רוחות הציבור שב וממלא את החנויות והמשכורות חוזרות כמעט למה שהיו. הססמה המנחה רבים מאוד ברחוב שלנו היא: אכול ושתה. במלוא האחריות אני מבקש לקבוע, שללא השתתפות הציבור אין סיכוי לשום תוכנית כלכלית, ואשי המשק חייבים להתייצב בפני הציבור ולומר את האמת לאמיתה, שעדיין רחוקים אנתנו מרחק רב מהבראה מוחלטת, ולמעשה אנתנו עומדים על פרשת דרכים, כאשר סטייה קלה כלבד יכולה להחזיר אותנו אל המצב הכלכלי הנורא שהיינו נתונים בו אך לפני קצת פחות משנתיים ימים.

אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת, השאלה המרכזית היא, האם התוכנית הכלכלית המובאת לאישורנו בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, ובלבה תקציב המדינה, תוביל את המשק הישראלי להשגת היעדים הכלכליים שרצינו להשיג?

דבר אחד צריך להיות ברור. אחרי שאסביר את התקציב המתוח ואת הבעיות הרעיוניות שיש למשק, ואחרי שנוציב עליו היום בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, לא יסתים הטיפול בתקציב, אלא יהיה צורך בפעילות ובפיתוח 365 יום בשנה. ימי שבת, חגים ויום כיפור לא יעברו על התקציב, אבל חרץ מימים אלה אנתנו זקוקים לרחמי שמים בגלל כל קבוצות הלחץ. שלא יפריצו את התקציב ולא יחזירו את האינפלציה.

שוק הון חופשי שמעלתו מעורבות קטנה והולכת של המדינה במשק, ולעומתה מעורבות גדולה והולכת של הציבור. אין ספק, ולא ארחיב על כך עכשיו את הדיבור, שהרפורמה במס מאפשרת לראשונה את הגידול בהכנסה הפרטית. רוב ממונו בידו, בהגדרת שר האוצר, ומבחינה זו הדבר מסייע

לעשות תוכנית-אב, למען הביטחון, כדי שידעו היכן הם עומדים, ולא יופתעו חס ושלום מירידה מוקדמת של כמה חודשים בלבד, דבר שיביא לקשיים ולפשיטות רגל.

הוועדה הקדישה זמן רב לדיון על תקציב משרד החינוך והתרבות, יש לציין בסיפוק ולהעלות על נס את עבודת ההכנה הקפדנית של עובדי המשרד: המנכ"ל, מר עקיבא סלע, צוות העוזרים, וכראשם השר, אשר הניחו לפנינו חוברת מפורטת בדבר המשמעות המעשית של תקציב החינוך.

כבר בתחילת הדיונים נוצרה הכנה בין חברי הוועדה, כי לא נוכל לחמוך כהטלת אגרת חינוך. ראינו בכך סכנות מהותיות לעניין החינוך, ולא התעלמנו גם מן ההיבטים הכספיים והכלכליים. כידוע, בינתיים כבר פיצלתי את חוק ייצוב המשק, והוצאנו את אגרת החינוך מהצבעה. היות שאגרת חינוך תסתכס ב-100 מיליון שקל בערך בשנה, וכדי שמשרד החינוך לא ייתקל בקשיי מימון, החליטה אמש הוועדה לאשר מימון ביניים עד ל-15 במאי 1987, והממשלה חייבת להחליט עד תאריך זה מה בא במקום אגרת חינוך. אם עד מועד זה לא תקבל הממשלה החלטה מחייבת, החליטה הוועדה לנקוט את האמצעים העומדים לרשותה, וזאת במגמה לזרז את הממשלה בקבלת החלטה מפורשת. הוא הדיון גם באשר לקיצוצים האחרים בתקציב החינוך.

על-פי קיצוצים אלה, הנפגעים העיקריים מהם הם: החינוך הממלכתי-דתי — קיצוץ של 7%; החינוך העצמאי — קיצוץ של 20%, והחינוך בהתיישבות, שאף בו יש קיצוץ משמעותי. לעומתם, לתיאטרונים ולשאר התחומים לא הורידו בחינוך הממלכתי הקיצוץ הוא, בסך-הכול, 3%.

לא נוכל לתת יד להרס מפעל חינוכי שהוכיח את עצמו והעמיד דורות שהם לתפארת ישראל. לא יעלה על הדעת שהנטל בעול הקיצוצים לא יהיה שווה בכל מגזר ומגזר, כאשר מגזר אחד נוטל את החלק הגדול בקיצוץ והמגזר השני כמעט כלום. לכן שמחתי, כאשר חברי הוועדה קיבלו אתמול גם את עמדותי, והחליטו יחד כמו באגרת חינוך, שעד ה-15 במאי חייבת הממשלה להחליט על גורל משרד החינוך מבחינת הקיצוצים.

אני מבקש להביא לידעת הכנסת שינוי שחל בדבריו ההסבר בתקציב משרד החינוך, בעמוד 257, סעיף 2. סעיף זה עוסק במשאבים לבנייה חדשה. במקור נאמר: המקורות התקציביים למימון התוכנית הם: תקציב משרד החינוך, תקציב מפעל הפיס ותקציב משרד הבינוי והשיכון. יש למחוק את מפעל הפיס, שכן לפי תוכנית מפעל הפיס, הם לא יוכלו להיות שותפים למימון תוכניות הבנייה. כפי שיושג ראש מפעל הפיס הודיע לנו.

כפי שכבר אמרתי, לפני הוועדה הופיע ככוד נשיא בית-המשפט העליון, השופט מאיר שמגר. הוא סרטט לפנינו תמונה עגומה מאוד של המצוקה הקשה השוררת במערכת בתי-המשפט. בעיקר בחתום תוספת שופטים, מבנים ומערכת המחשוב. מערכת השיפוט בישראל עוסקת מדי שנה ב-700,000 תיקים משפטיים, שבאופן טבעי הם פעילים ומצריכים טיפול שוטף. לא ייתכן שהמדינה לא תעמיד לרשות בתי-המשפט את הכלים הדרושים לביצוע משימתם. במיוחד חמור הדבר, שאף היום, ב-1987, מערכת בתי-המשפט עדיין עובדת בצורה ידנית. גם המחשב, שכבר הגיע לכל בית-עסק קטן, טרם הגיע למערכת המשפט.

ועדת הכספים, בישיבתה אתמול, החליטה להמליץ בפני שר האוצר להוסיף סכום של 8,600,000 ש"ח לתקציב משרד

לתקציב ולחוקים הגלויים אליו. חברי הוועדה עשו עבודה מאומצת וקשה, וישבו בשלוש משמרות כדי לסיים את העבודה. זו ההזדמנות להודות לחברי בוועדה על הרצינות שהצטיינו בה.

אני חייב גם לשבח את צוות העובדים של הוועדה: מזכיר הוועדה, הידוע המשפטי, הכלכלני גברת אלחנני והמזכירות, שעבדו ללא הרף. הם תרמו תרומה גדולה מאוד לעבודתה המעשית של הוועדה ולקידומה.

בתחילה היתה כוונה, שכל אחד מחברי הוועדה ייטול על עצמו משרד ממשלתי, ללמד היטב את כל פרטי התקציב, ישב עם נציגי האוצר והמשרד, ובעת הדיון בוועדה הוא יוביל את הדיון. לצער, מטעמים שונים לא יצאה תוכנית זו לפועל. אני מבקש לומר כאן, שכדי לייצל את עבודת הוועדה ולהגביר את הפיקוח הפרלמנטרי, אני מבקש עתה הצעה, שעל-פיה כל חבר מחברי ועדת הכספים ייטול על עצמו את האחריות למשרד מסוים.

דן תיכון (הליכוד):
למה לא תקים ועדת משנה לענייני תקציב?

אברהם יוסף שפירא (יור' ועדת הכספים):
יש לי ניסיון עם ועדות משנה.

הוא יהיה הרפנט שלו כל השנה. כך נבטיח שוועדת הכספים תחזיק באופן שוטף את האצבע על דופק התקציב.

ועדת הכספים, במליאתה, קיימה דיונים מעמיקים כתקציביהם של שמונה משרדים: משרד הפנים, המשרד לענייני דתות, משרד החינוך — שלושה דיונים — משרד הבריאות, משרד החקלאות, משרד העבודה והרווחה, משרד הבינוי והשיכון ומשרד הביטחון. במסגרת הוועדה המשותפת עם ועדת חרץ וביטחון.

כן הופיע לפנינו נשיא בית-המשפט העליון, השופט שמגר, כעניין תקציב בתי-המשפט, ובעיקר בעניין מחשוב מערכת השיפוט בישראל.

הדיונים היו אכן מעמיקים ורסודיים, וכלי להיכנס לפרטי הדברים, אני חייב לציין, בצער, כי לא גיליתי אצל משרדי הממשלה ראייה כוללת ודאגה לצרכים הכלכליים של המדינה. נדהמתי לגלות, ואני אוכר זאת בצער רב, בזבוזים גדולים, שגם מדינת מבוססת כמערכ אין יכולת להרשות זאת לעצמן. יש אפשרויות רבות לחיסכון ולייעול, לאיחוד פונקציות, לביטול כפילויות, כלי לפגוע בטיב השירותים הניתנים לציבור ובהיקפם. הבעיה היא, שכל משרד רואה את עצמו, ואת עצמו בלבד.

בנושא תקציב הביטחון קיימו שורה ארוכה של דיונים ממצים ומעמיקים מאוד על כל ההיבטים. מטעמים מובנים, אינני יכול לפרט. הגדלנו את תקציב הביטחון ב-788 מיליון ש"ח, השורים כ-400 מיליון דולר. המקור להגדלת התקציב: 672 מיליון ש"ח הכנסות מהסיוע של ארצות-הברית; 100 מיליון ש"ח מס ערך מוסף; 16 מיליון ש"ח היטל יבוא.

במסגרת זו ולנוכה המשבר הצפוי בתעשייה הביטחונית ובתעשייה האזרחית העובדת למען ביטחון ישראל, וככל המחקר המתלווה אליה, אני רוצה להזהיר מפני כל קיצוץ וצמצום במחקר ובפיתוח. הייחודיות של עצמו היתה והתבטאה חמיר במח. עלינו להמשיך במגמה של עידוד עמוק, שכן יש בכך משום הבטחת עליונות מול כל ארב.

התעשייה הביטחונית, וגם התעשייה האזרחית, חייבות

אני חייב לקבוע בצער רב, שלא חל כל שינוי ככל הקשור ליחס הממשלה לצרכים הדתיים של האוכלוסיה. להיפך, במידה מסוימת חלה אפילו נסיגה. בדרך השם, הארץ נבנית, נבנות ערים חדשות, מוקמות שכונות חדשות וכצדן מבני ציבור כלליים ומרכזי מסחר. אך בנושא אחד יש תמיד בעיה. בהקמת מבני דת: בתי-כנסת, מקוואות — וכשכילנו המקוואות חשובים יותר מבתי-כנסת. מה שהיה ברור בחוץ-לארץ, שבכל מרכז יהודי מוקמים, בראש ובראשונה, מקוואות ובתי-כנסת, לצערי הרב, במדינה של יהודים אינו מוכן בהכרח. הסכום המוקצב לצורכי הקמת המקוואות ובתי-כנסת הוא מינימלי ביותר. לא רק לחיים זהו היחס, אלא, לא עליו, גם למתים אין מגלים יחס טוב יותר. בתי-עלמין רבים בארץ זעקים לפיתוח, להרחבה, ואין היענות תקציבית לכך. אם יש תחום אחד במדינה המבוסס כרובו על התנדבות, זהו התחום.

רוב הציבור היהודי במדינה, גם אלה שאינם מגדירים עצמם כדתיים, נזקקים בשלב משלבי חייהם לשירותים של המשרד. המשרד מופקר גם על הפעלת התקציב לישיבות. התקציבים המיועדים לבני ישיבות ולעולם התורני כולו בישראל אינם עומדים בשום יחס לתמיכה בהשכלה הגבוהה. הישיבות הן הבתים הגדולים לתורה והן אלה המבטיחות את המשך קיומו של עמנו. אשר לעולם התורה — מדברים חמדי על תמיכה ולא על תקציב. הכולל סמנטי זה מעיד יותר מאשר כל דבר אחר על המצב.

ידוע שמעולם לא ביקשתי תוספת, אני מדבר על השחיקה משנת 1984 ועד היום, ואני מתבייש לומר שהיא מתבטאת בעשרות אחוזים. לא הבאתי יחס לתמיכה בהשכלה על הסיוע לתק"ם או על הסיוע ליהודה ולשומרון. אני מאמין ביושרם של חברי בוועדה. אני מאמין בהצלחתו, שכיום מן הימים אניגו לכך שיתייחסו אלי כפי שאני התייחסתי לכל יתר הנושאים.

הופיעה בפנינו בוועדת הכספים משלחת רבנים מההתיישבות ורבני שכונות אשר זעקו על קיפוחם בתנאי העסקתם. היה זה יריד, חבר הכנסת יאיר צבן, שהגדיר את התופעה כבושה וחרפה למדינת ישראל. על דעת כל חברי ועדת הכספים מקובלת עמדה זו, שחייב לחול שינוי כמשכורת הרבנים.

על המצב הקשה של בתי-הדין הרבניים כבר עמדתי בפרק הקודם של דברי. כל נשכח שרק בשנת 1985 נפתחו בבתי-הדין הרבניים 65,000 תיקים.

בוועדת הכספים הובעה דעה, כי לאור הצרכים המורכבים של המשרד, היה זה מועיל אם היתה מתגבשת תוכנית-אב רב-שנתית, אשר תקבע סדרי עדיפויות בתחומי הפעילות השונים.

כולי תפילה ותקווה שהצוות החדש במשרד הדתות יתן מענה מקסימלי, בתקציב המקסימלי העומד לרשותו, על הבעיות המהותיות בתחומי הדת והמדינה.

דן תיכון (הליכוד):

תקציב מינימלי, לא מקסימלי.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אם כך אומר, גידו שאני סתמן.

כנסת נכבדה, יכולתי להאריך בדברים על תקציב המדינה. אולם בגלל קוצר הזמן והמלאכה המורכבת אסתפק בדברים שאמרת.

כרשותך, אדוני הישכר-ראש, אני מבקש לשגר ברכה

המשפטים, הנחוץ בעבור תוספת שופטים, שיפוז מבנים והתקנת מערכת מחשוב. הסכום יתפרס כמשך כמה שנות תקציב.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
8,600,000 ש"ח. דובר על שנת התקציב הקרובה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

אני מדבר על המחשוב. דובר על פריסה של שלוש שנים.

אינני יכול שלא להעלות גם את המצוקה הנוראה של בתי-הדין הרבניים. בתי-הדין אלה מופקדים על אחד התחומים הרגישים ביותר בחיינו, ולעתים הם דנים בדיני נפשות ממש. אינני יודע כמה חברי כנסת ביקרו בבתי-דין רבניים. אבל אני יכול לומר לכם, שזו פשוט בושה וחרפה שמערכת שיפוט רשמית במדינת ישראל שוכנת במבנים שאינם ראויים לריזור בני אדם. המבנים משפיעים באופן קשה על תנאי העבודה, ויש להם השלכות על האווירה השוררת בהם.

אני רוצה לנצל כמה זו ולקרא לגורמים הנוגעים בדבר לתת דעתם לצורך הדחוף לכוא לקראת בתי-הדין הרבניים ולפתור את הבעיות הקשות בתחומי המבנים ותנאי העבודה.

שעות רבות הקדשנו לדיון על תקציב משרד הבריאות. יש מחלוקת בין משרד האוצר לבין משרד הבריאות על סכום של 35 מיליון ש"ח. המשרד היה צריך לגבות את הסכום הזה באמצעות אגרות, אבל בינתיים חתמו שר האוצר ומוכ"ל ההסדרות על הסכם שלפיו לא יגבו האגרות. עכשיו יש מחלוקת על 35 מיליון ש"ח. האוצר סבור שאפשר לגבות את הסכום הזה תמורת אותם שירותים שאינם כלולים בהסכם שנחתם עם מוכ"ל ההסדרות.

מצוקתיה של מערכת הבריאות אינן בגדר חידוש. הכנסת אף מקדישה לכך דיון מדי כמה חודשים, כאשר אנחנו עומדים כל פעם בפני משבר חדש, אם משבר האחיות ואם משבר עובדי המשק והמינהל. אין ספק כי מערכת הבריאות חולה והיא דורשת הכרעה יסודית, ולאו דווקא באמצעות הגדלת תקציב, אלא בהתייעלות ובשינוי כללי העבודה.

שמענו בסיפוק את דבריהם של שרת הבריאות ואנשי משרדה על המגמה להעניק אוטונומיה רבה יותר לבתי-החולים, דבר שיבא לחיסכון ולייעול.

מערכת הבריאות כולה, בגלל התקדמות הרפואה ופיתוח המכשור הרפואי, חייבת לעבור להיערכות מחדשת. המותאמת לצרכיה של מדינת ישראל. על-פי החלטת הוועדה קיימתי שיחות עם שר האוצר ואנשי המשרד במגמה לקרב בין הצדדים. אני מציין כסיפוק, שנוצר בסיס להבנה ולהמשך השיחות.

משום כך החליטה ועדת הכספים אתמול בערב גם בנושא זה, שמשרד האוצר יעביר למשרד הבריאות מימון עד 15 כמאי, בערך 3 מיליוני שקלים לחדוש, ועד אז יצטרפו שני המשרדים לסכם סופית את הבעיות של משרד הבריאות.

אעשה שקר בנפשי אם לא אקדיש כמה משפטים לתקציב משרד הדתות. לפני כמה חודשים, כאשר מונה שר חדש, השר זבולון המר, התחלף הצוות הבכיר במשרד וכן מונה מוכ"ל חדש, צעיר ונמרץ, מר זבולון אורלב. הן השר והן המוכ"ל הביאו אתם למשרד מטען חשוב של ניסיון רב בניהול מערכת גדולה כמו משרד החינוך. עם זאת, הם נתקלו במשרד הדתות בבעיות שאין דומה להן.

שאתחיל להביא את החוקים, שהיום יום שלישי, אמצע השבוע, יום המהווה מעין חפר שבין פרשת השבוע שהיתה לבין פרשת השבוע הנוכחית. בשבת סיימנו את ספר שמות שהוא ספר הגאולה. השבוע התחלנו את ספר ויקרא שהוא ספר הקורבנות. לכלל גאולה כלכלית טרם הגענו. אבל קורבנות, הן במישור האישי והן במישור הממשלתי-הציבורי, נהיה חבים עוד הרכה. להקריב כדי שאכן נוכל להגיע לעצמאות כלכלית ולהבראה איתנה של המשק הישראלי. כל זאת מותנה ביכולתנו לבצע את התקציב כפי שתוכנן וללא חריגות.

אדוני היושב-ראש, כמקובל, יש הרבה הסתייגויות. יהיו הסתייגויות שאבקש להשיב עליהן. תודה רבה.

יב. הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 30), התשמ"ז — 1987 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

להאמין שבעת שמגישים את תקציב המדינה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לא נמצא ולו שר אחד על יד שולחן הממשלה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:
סליחה, אני ממלא את מקומו של שר האוצר.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אדוני היקר, אני מעריך אותך כשר, ולא כסגן שר, אבל איני סבור שכל שולחן הממשלה צריך להיות ריק.

דן תיכון (הליכוד):
אנחנו יכולים לעבור לשבת שם.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אנחנו השקענו בעניין עבודה רבה, לילות רבים, אמרתי גם דברים קשים על משרדים, ולצערי הרב, הגיעו הדברים רק לאחרונה. הכנסת, שכבר יודעים את זה, אין פה אפילו שר שיוכל להגיב על זה. תודה רבה.

היור' א' נחמיאס:
תודה לאדוני, יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת. אני מבין אותך על שוכתי, כיושב-ראש הוועדה, להביא בפני הכנסת בפעם השלישית את התקציב של המדינה. אני מודה לך על העבודה הרבה שהשקעת, אתה וכל חברי הוועדה, כל אחד על-פי כבודו ומעלתו. אני בטוח ומשוכנע שהעבודה הרבה שהשקעתם לא תהיה עבודה שווא. יישר כוח.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
תודה רבה.

היור' א' נחמיאס:
חברי הכנסת, כפי שאמר יושב-ראש ועדת הכספים, להצעת החוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 30) יש כמה הסתייגויות. רשות הדיבור לראשון המסתייגים, חבר הכנסת דן תיכון. יש לך הסתייגות אחת.

דן תיכון (הליכוד):
שתי הסתייגויות שהן אחת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני ידוע כמי שלקח חלק בהכנסת מרבית התיקונים לחוק לעידוד השקעות הון, עוד בחוקי עבודתי במשרד התעשייה והמסחר. אני מקדם בברכה את התיקון מס' 30, זה צעד חשוב בכיוון הנכון. אבל יש לי הערה אחת ואולי הסתייגות אחת.

לחברי המועצה המייעצת של בנק ישראל, שאחרי כל כך הרבה זמן החליטה, סוף סוף, הממשלה למנות אותם. כמי ששימש בעבר כיושב-ראש המועצה המייעצת אני מודע לחשיבותו של הגוף הזה בהתחייבות המדיניות של בנק ישראל ובעיקר בנושא הריבית. הצלחתה של המועצה המייעצת תלויה במידה רבה מאוד בצורת הפעלתה על-ידי הנגיד.

אני מבקש לשגר ברכה מיוחדת לעמיתי וידידי הרב לורין, ששימש בעבר יושב-ראש ועדת הכספים. אין לי ספק כי ניסיונו יעמוד לו גם בתפקיד הזה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים ולומר, עוד לפני

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את החוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 30), התשמ"ז — 1987. כאשר הוגשה הצעת החוק, היה מספר התיקון 29. אציין את עיקרי התיקונים שהוכנסו לחוק זה אגב דיני הוועדה.

חברה בהשקעת חוץ שיש לה מפעל מאושר, שהאישור לו ניתן בשנות המס 1983 או 1984, תהיה זכאית להטבות הניתנות לחברת משקיעי חוץ בתקופה שבה היא אינה זכאית להטבות לפי תיקון חנאל.

חברה בהשקעת חוץ שביצעה הרחבה של מפעל מאושר, בכל מועד שהוא, תהיה זכאית להטבות הניתנות לחברת משקיעי חוץ, החל מתום התקופה שבה היא זכאית להטבות לפי תיקון חנאל.

לצורך קביעת שיעור השקעת חוץ, ניתן יהיה להגדיל עד 31 בדצמבר 1987 את שיעור ההשקעה בהון מניות לבדו, עד לגובה שיעור השקעה הנמוך ביותר בהון המניות. כולל הלוואות כעלים, בכל אחת משנות המס 1985, 1986 או 1987.

הטבות המסלול החלופי לא תינתנה לחברה משפחתית או לקיבוץ. כיוון שבנופים אלה ההכנסה נחשבת כמחולקת לחברים ואין אפוא אפשרות להחיל עליהם את המסלול החלופי.

אגודות שיתופיות תהיינה רשאיות לבחור במסלול החלופי, אך החל מהשנה שבה יבחרו בו, לא יחולו עליהן הוראות סעיף 62 לפקודה, הקובעות ייחוס הכנסה לחברי האגודה כאילו היתה שותפות.

הטבות המסלול החלופי מותנות בכיטול המענקים לפי חוק עידוד השקעות הון, והן לא יחולו במקרה שניתן מענק לחברה בעל המפעל. כמו כן לא יינתנו הטבות במקרה שחברה שכרה ציוד שבשלו נתקבל מענק על-ידי אדם אחר, או במקרה שהחברה שכרה מבנה שבשלו נתקבל מענק על-ידי אדם אחר ולחברה זכות לרכוש את המבנה, או במקרה שקיימים יחסים מיוחדים בין החברה לבין המשכיר.

אדוני היושב-ראש, יש כמה הסתייגויות לחוק זה, ואהיה מוכן, לפי הצורך, לענות למסתייגים.

מורי ורבותי, אני חייב להגיד עוד מלה אחת. אייפשו

לא חיתן שום הסבה, שום סיוע, למשקיעים במפעלים תעשייתיים המשלמים לעובדיהם. פחות מ-50% מן השכר הממוצע במשק. חבר הכנסת שפירא, קיבלו אתמול חוק שכר מינימום. למרות הפגמים שבו, זהו אירוע חשוב וחיוני מאין כמוהו בתולדות הכנסת, אבל זה לגבי כלל המעסיקים. מי שמקבל סיוע מן הממשלה, הטבות מן הממשלה, להשקעה בתעשייה, במיוחד בעיר פיתוח — אנחנו תובעים להתנות זאת בכך שהוא לא ישלם לעובדיו פחות מ-50% מן השכר הממוצע במשק. תודה רבה.

הד"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צבן. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אני מבקש להשיב.

הד"ר א' נחמיאס:
בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להשיב למסתייגים. קיבלתי חומר מן הממונה על הכנסות המדינה. משנת 1983 עד שנת 1985 — ואני אומר בפירוט, לא כאשר היה יורם ארדור שר האוצר — — —

דן תיכון (הליכוד):
הרשה לי לומר משהו, זה חשוב מאוד.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
קודם שמע אותי עד הסוף.

שרים וראשי ממשלה הבטיחו למשקיעי חוץ, כי יאריכו את התוקף הקררי תיקון רגנאל. אנו רק קיימנו את ההבטחה, ומכאן הרטרואקטיביות.

רק אתמול שמענו מחברי הכנסת חיים קופמן וחיים רמון, בקשר ל"אגרי ול"דן" — זה לא קיים כתוק — שעליהם לקיים הבטחות שהובטחו. ולא מדובר לא בחברי כנסת ולא בשרים.

רבותי, אני רוצה להגיד משהו. חבר הכנסת צבן, אני רוצה שתשמע את דברי. דרך אנכי, הממנה אמר לי שאחד השרים שהבטיח זאת הוא שר הכלכלה גר יעקבי. אני רוצה לשאול משהו. אנחנו רואים אילו מאמצים עושים אותו שר הממשלה — — —

דן תיכון (הליכוד):

אני יודע שהוא נתמנה רק ביולי 1984, ואתה מדבר על מרס 1983.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
חבר הכנסת דן תיכון, אני יודע שאתה מרגיש מצוין כאשר אתה קורא קראות ביניים, אבל בבקשה, כקש רשות מהישיבה ראש.

לצער הרכ, לא בא אף לא משקיע אחד. כפי שאמרתי, עם כל ההצלחות וההבטחות האלה, זה 14 שנים שאין צמיחה במשק. ואנחנו נתנו הטבות מפליגות במצפה-רמון כדי שתוקם שם תעשייה. לכד מתוק לעידוד השקעות הון שנותן כערך עד 40% מענק, ניתנו להם עוד דברים. נוסף על המענק יכולים לקבל גם הנחות מס. לא הייתי רוצה לצלם את מי שהגיע למצפה-רמון.

החוק הזה עבר בקריאה ראשונה לפני כחצי שנה, הדיונים התקיימו בחודש הכספים והסתיימו לכאורה פעמים מספר; אבל בעקבות הצרות שהצרות, לקח האוצר את התוקף הזה בחזרה, שינה אותו, המוצר הסופי מוצג בפנינו.

יש כאן בעיה אחת ריחידה, וההסתייגות שלי עוסקת בה. אנחנו מתבקשים כעצם לתת הטבות למפעלים שהושקע בהם הון ורטרואקטיבית משנת 1983. היום, במרס 1987, באה הממשלה ומבקשת שאנחנו, קרי מס הכנסה, נחזיר מס למשקיעים וזרם, רטרואקטיבית, מ'1 במרס 1983. נניח שאנחנו צריכים להחזיר מס רטרואקטיבית, צריכים היו לכרא אלינו ולומר: ההחזר יחול על השקעות שראשיתן בחודש הראשון של שנת המס 1983. אבל פתאום לוקחים חודש מיוחד, חודש מרס 1983, כי ברשימת המשקיעים באותו חודש נמצא כנראה מישור שמישהו אחר חפץ בקרן, וכאים לנסות ומציעים לחוקק חוק רטרואקטיבי ארבע שנים וחודש אחד אחורנית. כל מי שמעין ברשימת המפעלים הללו איננו יכול להסכים לחקיקה רטרואקטיבית. דבר כזה לא נעשה בבית הזה מאז יום היווסדו.

אני יודע שמפעלים חוק רטרואקטיבי שנה אחורנית. לפני שנה, במועד הזה, כיום הזה, הביאו תיקון לחוק לעידוד השקעות הון שעסק במתן הטבות למשקיעים וזרם והפעילו אותו שנה אחת אחורנית. קמנו, חבר הכנסת צבן ואנוכי, ואמרנו: איך מפעלים את החוק הזה שנה אחורנית? עתה באים ורוצים להעניק הטבות ורמות ארבע שנים וחודש אחורנית. כל מי שחודר למעמדה של מערכת המיסוי במדינת ישראל צריך לבוא ולומר: זה לא יעבור. אם אנחנו עושים פעם אחת שנים ארוך טווח אחורנית, אנחנו נעשה זאת להבא לעתים קרובות.

במשך חודש וחצי עד חודשים ביקשתי שיביאו את הרשימה, ואכן הרשימה מתחת לפנינו. רבותי, ייתכן שאני טועה, ייתכן שאני חושד בכשרים, אבל אני בא ואומר לכם, שלא יעלה על הדעת שאנחנו ניתן יד לחקיקה רטרואקטיבית שתשתרע על פני ארבע שנים וחודש.

זו הסתייגותי, ואני מקווה שהיא תתקבל במליאה.

הד"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לצרף את קולי לדברים שהשמע כאן חבר הכנסת דן תיכון, ואני רוצה להחזיר את הביקורת בגושא הרטרואקטיביות. חוש הצדק הטבעי המינימלי מתקומם כאשר אתה בזמן את היחס לרטרואקטיביות בתחומים שונים של חיינו. כאשר נפגע אדם בתאונה עבודה וענינו נדון בבית-הדין לעבודה במשך כמה וכמה שנים וצריך לפצות אותו באופן רטרואקטיבי על הפגיעות. על נכותו, על-פי פסיקה של בית-הדין, חוש הצדק "המפותח" שלנו אינו מעניק לו את הפיצוי הריאלי המלא של ההפגעות שלו, אלא רק שנתיים לאחור. ואם, למשל, אירעה הפגיעה בתקופת האינפלציה הנוראה של שנות ה-80 — 1982, 1983 ר-1984 — כל זה יעלה בעשן, כאשר במציאות כזאת, מציאות המיסודת על עול, מביאים לפניך הצעת חוק המיועדת להיטיב במפורש עם קבוצה ספציפית מאוד, שלחצה על מקרי הכוח בשלטון, אינך יכול שלא להתקומם. על כן אני מציע למחוק את הסעיף הזה של רטרואקטיביות.

ההסתייגות השנייה שלי מתייחסת לכך שהממשלה שלי

הי"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, מי לסעיף 1 עם ההסתייגות שנתקבלה?
גאולה כהן (התחיה):
נא למנות.

ה צ ב ע ה

כעד סעיף 1 עם התיקון

— 12

שנתקבל

— 14

נגד

סעיף 1, עם התיקון שנתקבל, לא נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, ב"ר 12 קולות בעד ו-14 קולות נגד, הסעיף לא התקבל.

אדוני יושב-ראש הוועדה, האם אתה מטעים שנמשיך להצביע בלי הסעיף הזה?

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
כן.

הי"ר א' נחמיאס:
לסעיפים 2 ו-3 אין הסתייגות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 2 ו-3 נתקבלו.

הי"ר א' נחמיאס:
אחרי סעיף 3, חבר הכנסת צבן מציע להוסיף סעיף 4. אני מעמיד את הצעתו להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת חבר הכנסת צבן אחרי סעיף 3 לא נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 3 כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

לסעיף 4 אין הסתייגות. אני מעמיד אותו להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 4 נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

לסעיף 5 יש הסתייגות לחברי הכנסת דן תיכון, מאיר שטרית ואיר צבן. אני מעמיד את ההסתייגות להצבעה.

ה צ ב ע ה

כעד התיקון של חברי הכנסת

ד' תיכון, מ' שטרית ור' צבן — מיעוט

נגד — רוב

התיקון של חברי הכנסת ד' תיכון, מ' שטרית

ו' צבן לא נתקבל.

חבר הכנסת יאיר צבן, אני מכיר את השקפת החיים שלך ואני יודע את מי אתה מייצג. אין לי שום טענה אליך. אני מתפלא על חבר הכנסת דן תיכון, שהיה ממונה בעבר על אזורי הפיתוח במשרד התעשייה והמסחר.

יאיר צבן (מפ"ם):

הוא למד את המקצוע.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

הוא למד את המקצוע וביצע היטב את הדברים. הוא הביא אותי לנחיצות, אותו דן תיכון. ובאמצעות מה הוא רוצה להביא לכאן את המשקיע? באמצעות חוק שכר מינימום שהתקבל אתמול? באמצעות שיעור הריבית הקיים במשק?

רבותי, כאשר הגיעה "אתא" להתפרקות, ישב חבר הכנסת צבן שביתת שבת ליד בית ראש הממשלה. כל עוד לא יתפוררו לגמרי התעשייה והמשק היצרני — סלחו לי על דברי — תתנוג הדמגוגיה ועל הצמיחה יאמר "קריש".

אני מבקש להסיר את ההסתייגות.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת הכספים. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה על חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 30), התשמ"ז — 1987.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לשם החוק לא נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

אני מצביע את שם החוק במקורו, כהצעת הוועדה.

ה צ ב ע ה

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

לסעיף 1 הסתייגות לחברי הכנסת דן תיכון, מאיר שטרית ויאיר צבן.

ה צ ב ע ה

כעד התיקון של חברי הכנסת

ד' תיכון, מ' שטרית ור' צבן

לסעיף 1

— רוב

נגד — מיעוט

התיקון של חברי הכנסת ד' תיכון, מ' שטרית

ו' צבן לסעיף 1 נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

ההסתייגות התקבלה.

אריאל וינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא. אני ספרתי את הקולות.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת אריאל וינשטיין, האם אתה מטיל ספק?

אריאל וינשטיין (הליכוד):

כן. אני מטיל ספק. איראפער לומר מיד: ההסתייגות נתקבלה.

חוכרת כ"ג, ישיבה ש"ד

— הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 30): הצעת חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ (הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף); הצעת חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון) —

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):
אני רוצה לבקש שלא להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. האם אני יכול לעשות זאת?

היו"ר א' נחמיאס:
בוודאי. בבקשה, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לא להביא את החוק הזה לקריאה שלישית.

היו"ר א' נחמיאס:
תודה. חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 30), התשמ"ז — 1987, לא יובא לקריאה שלישית.

יג. הצעת חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ (הוראת שעה)

(תיקון מס' 3 והארכת תוקף), התשמ"ז — 1987 *
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לחוק אין הסתייגויות. אני מעמיד את סעיף החוק, 1 — 10, להצבעה.

ה צ ב ע
סעיפים 1 — 10 נתקבלו.

היו"ר א' נחמיאס:
אנחנו ניגשים להצביע על חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ (הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף), התשמ"ז — 1987, בקריאה שלישית.

ה צ ב ע
חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ
(הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף),
התשמ"ז — 1987, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
אני קובע שחוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ (הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף), התשמ"ז — 1987, התקבל בקריאה שלישית.

יד. הצעת חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון), התשמ"ז — 1987 ** (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

בניהולם לפי פקודת מס הכנסה וחוק מס ערך מוסף, קובע חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות), כי גוף ציבורי כמשמעותו בחוק לא יזא רשאי להתקשר בעסקה שבה הוא רכש נכס או שירות אלא עם מי שמנהל פנקסים כאמור.

ראוי לציין את החשיבות שבניהול פנקסי חשבונות, שהוא אמצעי חשוב לגביית מס אמת.

התיקון הזה בא להכניס תיקונים בחוק כפי שהמליצה עליהם הוועדה הציבורית למיסוי ולמאבק בהון השחור. לחבר הכנסת ארצי הסתייגות.

היו"ר א' נחמיאס:
אני מעמיד להצבעה את סעיף 5 כעמדת הוועדה.

ה צ ב ע
סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
לסעיף 6 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותו להצבעה.

ה צ ב ע
סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:
אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, אתה מתבקש להביא את הצעת חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ (הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף), התשמ"ז — 1987, בבקשה, אדוני.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית חוק היטל על שירותים מיובאים ונכסי חוץ (הוראת שעה) (תיקון מס' 3 והארכת תוקף), התשמ"ז — 1987.

תוקפו של החוק העיקרי פג ביזם 31 במרס 1987. מוצע להאריך את תוקף החוק בשנה נוספת, היינו עד 31 במרס 1988. כמו כן, מוצע לבטל את ההיטל בשל רכישת כרטיס נסיעה בכלי טיס או בכלי שיט כשיעור של 20% מהמחיר ששולם בשל כרטיס הנסיעה לחוץ-לארץ, וכן לבטל את ההיטל בשיעור של 15% בשל מכירת שירות קרקע למי שנוסע לחוץ-לארץ.

נוסף על התיקונים האמורים כוללת ההצעה תיקונים המתחייבים מהניסיון שנצבר במשק מהפעלת החוק.

אני מבא את החוק, כפי שאמרת, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר א' נחמיאס:
חברי הכנסת, אנו עוברים לחוק הבא. אני מזמין את יושב-ראש ועדת הכספים להביא את חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון), התשמ"ז — 1987, בבקשה, אדוני.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון), התשמ"ז — 1987.

במטרה לאכוף ניהול פנקסי חשבונות על מי שחייב

* "דברי הכנסת", חוב' כ"ב, עמ' 2321; נספחות.
** "דברי הכנסת", חוב' כ"ב, עמ' 2321; נספחות.

— הצעת חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון);
— הצעת חוק יציבות המשק (הוראות שונות) —

ההסתייגות לחוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון), התשמ"ז—1987. לסעיפים 1 ו-2 אין הסתייגויות. מי לסעיפים כעמדת הוועדה?

ה צ ב ע

סעיפים 1 ו-2 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת "א" ארצי לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 4 נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שלישית על חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון), התשמ"ז—1987. מי להצעת החוק בקריאה שלישית? מי נגד?

ה צ ב ע

חוק עסקאות גופים ציבוריים (אכיפת ניהול חשבונות) (תיקון), התשמ"ז—1987. נתקבל.

טו. הצעת חוק יציבות המשק (הוראות שונות), התשמ"ז—1987 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הסכמנו שגביית השיא יכולה להיות 22%, אבל החברים ביקשו לעגן את זה בחוק, והיה ריכוז אם לעשות זאת, שהרי אסור להעלות מעל 22% אלא באישור שר הפנים, שר האוצר וועדת הכספים. כפשרה קיבלה הוועדה החלטה: הבאנו הפעם את הארנונה לתוק, בתנאי ששני השרים, או מי שהם יסמיכו, יאשרו עליה מעל 22%.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה ליושב-ראש ועדת הכספים. חברי הכנסת, יש הסתייגויות. חבר הכנסת צכן כאן? — איננו. חבר הכנסת אברוצ'ירא? — איננו באולם. חבר הכנסת חופיק טובי — איננו באולם. חבר הכנסת חיים רמון — איננו באולם. חבר הכנסת יעקב שמאי — איננו באולם. חבר הכנסת ורדיגר פה? — איננו באולם.

חבר הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אדוני, יש לי הסתייגות.

היו"ר א' נחמיאס:

אילו היית יושב במקומך, היית דואה אותך. נכון, יש לך הסתייגות. הפתחלתי על מקומך, לא היית אפילו לא רצית לבזוז אותך. בבקשה.

מרכזי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתנצל שנעלמתי מעינו של היושב-ראש. אני פשוט הלכתי לקחת את החוק, שעלינו לדון בו עכשיו, כדי לקרוא את ההסתייגות שלי.

ההסתייגות שלי מתייחסת לסעיף 14 — הגבלת העלאת הארנונה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לאדוני. חבר הכנסת ארצי, האם אתה רוצה לנמק את ההסתייגות שלך?

יצחק ארצי (המערך):

כן, אדוני.

היו"ר א' נחמיאס:

בבקשה, אדוני.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, כנסת נכבדה, אני מסתייג מהסעיף שבו כלולה החמרה בעונשין. אני טוען, שעובר הציבור שעבר עכירה שעד עכשיו נחשבה לעבירה משמעותית, אין להעניש אותו עונש כבד, כיוון שאין למעשה, לרשותו הכלים לבדוק אם אכן החברה היא חברה המצוידת בכל האישורים או לא. כשמישים לו את האישורים הוא צריך להאמין, להתייחס אליהם ולפסוק בהתאם. אם מבטלים אותו, איננו מעלה על הדעת שמוצדק להטיל עליו קנס.

לכן אני מסתייג, ואני מבקש לקבל הסתייגויותי זו ולהשאיר את המצב כפי שהוא כעת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו ניגשים להצעת חוק יציבות המשק (הוראות שונות), התשמ"ז—1987, בקריאה שנייה ושלישית. אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, בבקשה הבא את דברך על הצעת החוק.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית את חוק יציבות המשק (הוראות שונות), התשמ"ז—1978.

בהמשך לתוכנית הכלכלית, שהתחילה בחודש יולי 1985, מוצעת תוכנית נוספת שמטרתה יציבות המשק. מטרה זו תושג בין היתר, על-ידי הפחתת עלות העבודה והמשך הקפאת המחירים כמשק, ועל-ידי צמצום הוצאות הממשלה. צמצום הוצאות הממשלה בא לידי ביטוי בהפחתת הסכומים המועברים לרשויות המקומיות על-פי חוק, וחלוקתם מתוך הבאה בחשבון של פוטנציאל ההכנסות העצמיות ברשויות אלה.

עלי לציין, כי הכנסת החליטה על חלוקת החוק לשני חלקים, והחוק הנוסף באגרת חינוך נשאר בוועדה. רבותי, אני רוצה להסביר: חוק יציבות המשק כולל פיקוח מחירים, עלות עבודה, ארנונה ואגרת חינוך. היות שראיתי שבועדת הכספים לא יהיה אחד שיציע בעד אגרת החינוך, ביקשתי מן החברים לפצל את החוק, ואני משהה את ההצבעה על אגרת החינוך. דהיינו, לא יצטרכו להביאו שנית לקריאה ראשונה, ורק הוצאתי אותו ברגע זה מההצבעה. אני פשוט מפרט את המצב.

הצבענו על הפיקוח על המחירים; הצבענו על הנושא של עלות העבודה; בנוגע לארנונות — כאן היו הרבה ריכוזים.

* "דבר הכנסת", חוב' י"ז, עמ' 1775; נספחות.

יכול לערער לערכאות על כל מס ועל כל אגרה, אבל לא על הארנונה. מה שאתם קובעים כאן הוא סכום מוחלט, שאין האזרח יכול לערער עליו. אנחנו ההגנה היחידה שלו, ולא הרשות המקומית.

לכן אני מציע לכם לקבל את ההסתייגות הזאת, וכאמת לעשות רפורמה שממנה האזרחים יוכלו ליהנות, ולא להעביר מכיס לכיס סכומים שהאזרח חסך בכיסו אך הוא צריך לתת אותם למטרה אחרת.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת וירשובסקי. חבר הכנסת אברהם ורדיגו, יש לך הסתייגות בנושא הזה. האם אתה סומך על ההתמקד של חבר הכנסת וירשובסקי?

אברהם ורדיגו (מורשה פא"י):

אני רוצה לנמק את הסתייגותי.

הי"ר א' נחמיאס:

בבקשה, חבר הכנסת ורדיגו.

אברהם ורדיגו (מורשה פא"י):

אדוני הישכ"ר, חבר הכנסת, ההסתייגות היא של כמה חברי כנסת. היינו מודעים למצב שהתהווה בשנה הזאת, לאחר שלפני שנה גבו הרשויות המקומיות מעל למקובל ומעל למותר, וכפי שנאמר על-ידי חבר הכנסת וירשובסקי, אומרים לנו — לא בדקנו את הקופות ולא ראינו את החשבונות בבנקים, אבל אנשים מוסמכים טוענים שיש רשויות מקומיות, במיוחד הגדולות, שיש להן חובות גדולות בבנקים, ואני אפילו לא יודע מה נעשה בכספים האלה, לאן הם מופנים ולאלו רווחים.

כיושב ראש ועדת המשנה של ועדת הפנים, אשר טיפלה במשך למעלה משנה בנושא זה, אני מודע לבעיה ולמצב. במשך השנה-שנה וחצי האחרונות נפגשתי עם עשרות אורחים, עם נציגי ארגונים שונים, עם תעשיינים, עם סוחרים, עם בעלי עסקים, כולם יועצים חזקים, ואין אנחנו יכולים בשום פנים ואופן להסכים להסדר זה. מכיון שגם הגבלת העלאת הארנונה ב-22% בחוק יציבות המשק אינה פותרת את הבעיה המרכזית של ההעלאה המוגזמת והמיותרת של הארנונה בשיעור זה, ואני מתכוון דווקא בערים המבוססות, שנהנת מעודפי כספים גם בימים אלה, עוד טרם ההעלאה. ועכשיו אנחנו מוסיפים להן עוד 22% מתנה.

לכן הגשתי את ההסתייגות שלי. ולחלופין אני מציע שבסעיף קטן (ג), אחרי "רשאים" יבוא "ביאשור ועדת הכספים של הכנסת".

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת ורדיגו. חבר הכנסת צבן, האם אתה סומך על קודמין?

אי"ר צבן (מפ"ם):

אני מבקש לנמק את הסתייגותי.

הי"ר א' נחמיאס:

בבקשה, אדוני.

אי"ר צבן (מפ"ם):

האם מבררים עכשיו רק על הארנונה?

הי"ר א' נחמיאס:

הגענו לסעיף שבו יש לך הסתייגות משותפת עם חבר הכנסת ורדיגו וירשובסקי. אני מציע שתעבור על הסעיפים

אדוני הישכ"ר, חבר כנסת נכבדים, אף-על-פי שהקשבה להנמקת הסתייגות אתה מקובלת, הייתי מבקש להקשיב לי בהסתייגות הזאת, כי היא נראית לי חשובה. היא אינה הסתייגות קנטורית, היא אינה הסתייגות פוליטית, היא הסתייגות לגופו של עניין.

חבר כנסת נכבדים, אני מבקש מכם לראות, שבאמצעות התיקון הזה המובא לפנינו אנחנו מעלים את הארנונה הכללית של הרשויות המקומיות ברחבי המדינה ב-22% נוסף על העלאה של עד 170% שעלו הארנונות בשנה שעברה. כל חברי הכנסת המתמצאים בנושא המוניציפלי אמרו לפני שנה, שהעלאה של 100% מספקת את כל הצרכים של השנה ההיא. למרות זאת העלו ב-170%, הורמו סכומים אדירים לרשויות המקומיות, והשנה, במקום להסתפק בהעלאה של השנה הקודמת ולקבוע שמה ששולם בשנה שעברה ישולם גם השנה, הוסיפו להעלו ב-22%. אני חושב שיהיה צורה לא הגונה וצדקה לא צודקת לכיסי האזרחים.

חבר כנסת נכבדים, אתם מתגאים ברפורמה במסים, ואומרים שאנחנו חוסכים לאזרח בעל ההכנסה הנמוכה הביטחית סכומי כסף בגלל הרפורמה במס. כל אגורה הנחסכת על-ידי הרפורמה תעבור לרשות המקומית על-ידי התוספת של 22%. דעו מה אתם עושים.

לכן, ההסתייגות המוגשת כאן לפניכם קובעת, שההעלאה השנה לא תהיה בשיעור של 22%, אלא יחולו הארנונות בשיעורים של השנה שעברה. ואולם, אם בשנה שעברה, למרות ההעלאה, לא הגיעה רשות מקומית זו או אתר להעלאה כפי שקבע אותה שר הפנים בהנחיית שהוציא, מותר להעלות את הארנונה כאותו רשות ב-22%, כדי שלא לפגוע פגיעה חמורה ביכולת התפקוד שלה. על-ידי כך נעזר לרשות המקומית האינדיבידואלית הנפגעת, אך לא נרד לכיסי האזרחים ברשויות שבהן ההעלאה מיותרת.

אני יודע שבעירי, תל-אביב, יש לעיירה עודף רציני ביותר של כספים, בגלל המסים שהיא גבתה בשנה שעברה, ואין כל הצדקה להעלות את הארנונה עוד ב-22%. עכשיו אומרים אנשים: אבל הרשויות המקומיות כבר גבו את הכסף, כרוב המקרים. זה נכון, אבל ההצעה מאפשרת שתהיה החזרת כספים באתר הדרכים: או שהכסף יחזור, או שהוא ירדש לזכות האזרח לשנה הבאה או לתשלומים הבאים.

בני שלטא (הליכוד):

חבר הכנסת וירשובסקי, יש לך כמה בעיית תל-אביב, חיאהב על זה שם, לא כאן.

מדריך וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אילולא התערכה כנסת ישראל בגובה הארנונה, או היה חבר הכנסת שליטא צודק. אבל, מכיון שהכנסת מתערבת ואומרת: אנחנו רוצים לשמור על יציבות מחירים, איננו רוצים להעלות מסים, איננו רוצים להעלות שכר, ואנו רוצים להקפיד מחירים — למה לתת לרשות המקומית סכומים שהיא אינה זקוקה להם השנה?

לכן אני קורא לכם גם בשעה זו שלא להצביע בעד הסעיף כפי שהוא מופיע בחוק. אתם עושים דבר שהוא לרעת האזרחים.

אני רוצה להשמיע בפניכם אזכרה אחרונה. למה אני עומד כאן ומסתייג? מסיבה פשוטה: ניסיתי להעלות את הנושא הזה בפודמים שונים, ואנשים פשוט לא הקשיבו לי. האזרח הישראלי — זאת יודעים גם שר התחבורה וחברים אחרים —

יעריכו את התפתחות הביטחון הסוציאלי במדינת ישראל. היום הזה חלה בו מהפכה שנגר. ואני רוצה לומר, שאילו זה היה קורה לאחר דיון רציני בממשלה, לאחר דיון רציני בכנסת, לאחר דיון רציני בוועדת הכספים, הייתי אומר לעצמי: רע לך. אותה במעוט, אבל הרוח למד את זה, דן כזה בטובד ראש, בדק את כל ההשלכות וקיבל את ההכרעה אשר קיבל.

אני רוצה לשאול את מי שמדבר בנושא של עלות העבודה: אני מבין שיש רגנה למפעלים יצרניים שהקפאו להם את המחירים, אשר צריכים לשלם תוספת יוקר ואין להם ממה, ולא רוצים לאשר להם העלות מחירים. אני מבין זאת, אם כי אני חושב שאפשר היה לעשות זאת בדרכים אחרות, לא דרך הביטוח הלאומי. הביטוח הלאומי חייב להיות מתוך למשחק. אבל, אני שואל אתכם: עצמאים שלא נפגעו מכל התהליכים האחרונים במשק, מי שיש לו משרד גדול של מרדע עורכ"ד, מי שיש לו משרד גדול של רואי-חשבון — מרדע צריך להפחית 4.5% בכל חודש משכרם של כל העובדים ולהוסיף אותם לכיסם של אותם עצמאים? מרדע יבואן צריך להפחית מכל עובדיו 4.5% בחודש, ולהוסיף את הכסף לכיסו? האם זה יבטיח צמיחה? האם זה יבטיח יציבות?

עכשיו אתם משנים את הסדרים בביטוח הלאומי, אתם מורידים את התקבולים, אתם יוצרים תלות של הביטוח הלאומי באוצר. עשייתם זאת ללא דיון. האם אתם כל כך בטוחים שהדבר יצליח? מרדע לא לקרוא לזה הוראת שעה? מה ההתעקשות הזאת? הרי הוראת שעה אינה מונעת מכס את הזכות להאריך את זה אחר כך, כעבור שנה. מרדע ההתעקשות הזאת? תחליטו שזוהי הוראת שעה לשנה, לפחות זה.

אני קורא לחברי מסיעת המערך, הרי אתם תומכים בעניין זה לגופו. תצביעו לפחות בעד ההסתייגות המשמעותית, הגם שהיא סמלית, כי מה שהיא אומרת זה, שכעבור שנה יבוא העניין לדיון מחדש.

אני מצטרף להנמקות שניתנו כאן בעניין הארגונה ומחזר על הנמקה נוספת. תודה רבה.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת יאיר צנן. רשות הדיבור לחבר הכנסת דנינו, אתה רוצה לנמק?

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
לא, אדוני הישכ"ראש.

הי"ד א' נחמיאס:

חבר הכנסת צוקר, אתה מבקש לנמק?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הנימוקים של חבר הכנסת צנן היו כה משכנעים, שאיני מוצא צורך להוסיף עליהם.

הי"ד א' נחמיאס:

חבר הכנסת, אנו ממשיכים, רשות הדיבור לחבר הכנסת אהרן אבנחצירא, בבקשה. זו ההסתייגות האחרונה.

אהרן אבנחצירא (ת"מ):

אדוני הישכ"ראש, רכזי חבר הכנסת, ברשותכם תברשות הישכ"ראש — ואני מודה לו על כך שהחזיר אותי לתוך — אני רוצה להביע את ההסתייגות לגבי הפרק של חוק הביטוח הלאומי, המדבר על עלות העבודה.

יגאל בן (הליכוד):

שבהם לא היית נוכח. תוכל להתייחס אליהם בנאום הגדול שלך.

יאיר צנן (מפ"ם):

אדוני הישכ"ראש, חברי הכנסת, אני מציע לשנות את שם החוק. אני חושב שזאת צריכה להיות רגנה המשותפת של כל הכנסת, בין שאנחנו בקואליציה ובין שאנחנו באופוזיציה. ששם החוק ישקף את מהות החוק. אין זה רציני לקרוא לחוק הזה חוק יציבות המשק. החוק הזה כולל שני סעיפים כבדים, שמחייבים אותו לשנות את השם, ואם אתם מתעקשים על כך שהם יכללו בחוק הזה, צריך לשנות את השם ולקרא לחוק הזה חוק להרחבת הפערים החברתיים. כי לכן תגרום הרפורמה במס, ולכן תגרום ההחלטה הגורפת בנושא של עלות העבודה ועודי הביטוח הלאומי.

לכן, מתוך נאמנות להערכה זאת של מהות הסעיפים הצעתי, ששמות החוק יגמלו כן, ושיאמרו כן דברי אמת: "חוק זה כולל הסדרים שונים המכוונים להעשרת השכבות האמידות על חשבון ציבור העובדים, להשבת הפערים החברתיים, לשינוי יסודי בהסדרי הביטוח הלאומי ולהגברת תלותו באוצר, הם באים לסכן את ההישג שבבלימת האינפלציה בלי להבטיח את צמיחת המשק".

שר התחבורה ח' קורטו:

ואז תצביע בעד החוק?

יאיר צנן (מפ"ם):

אם השם שאני מציע יתקבל והמטרות יוגדרו כן, לפחות על הסעיף הזה אצביע בעד.

יגאל בן (הליכוד):

אבל לא מדברים על ההסתייגות הזאת.

יאיר צנן (מפ"ם):

אני מציע לך לעקוב, אנחנו מדברים עכשיו על כל חוק יציבות המשק.

יגאל בן (הליכוד):

לא, הגענו לעניין הארגונה.

יאיר צנן (מפ"ם):

אני מדבר על כל ההסתייגויות. אתה רוצה שאנמק כל הסתייגות לחוד?

הי"ד א' נחמיאס:

חבר הכנסת צנן, במסגרת ההסתייגויות אני הולך על-פי סדר הופעתן. כאשר היו ההסתייגויות שדוברת עליהן זה עתה, אתה לא היית כאולם.

יאיר צנן (מפ"ם):

אבל ביקשתי להעביר אותי — — —

הי"ד א' נחמיאס:

בסדר. עכשיו אנחנו דנים על עניין הארגונה.

יאיר צנן (מפ"ם):

אתייחס לארגונה אחר כך.

הי"ד א' נחמיאס:

אחר כך לא יהיה לך זמן, לכן אני מרשה לך, לפני משותף הדין ומתוך חברות, לדבר על זה עכשיו.

יאיר צנן (מפ"ם):

בנושא של עלות העבודה, בפרשת הביטוח הלאומי, שהיא פרשה חמורה מאין כמוה, ער ידובר ביום הזה, כאשר יתחזק

חיים רמון (המערך):

— — —

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רמון, אתה עומד על עמדתך? בבקשה.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אין זה סוד שאנחנו, החלק של הבית השיך לקואליציה, חייב היה להגיע לפשרות, ולא כל מה שרצינו לתקן בחקצי המדינה אכן חיקנו.

אחד הדברים שלא הצלחנו לתקן, לצער, זהו נושא עלות העבודה. צריך לדעת שעלות העבודה היא מענק שהמדינה נותנת לכלל המעסיקים במשק, בסכום המגיע ל-1.1 מיליארד ש"ח ברוטו; ההערכות לגבי הנטו נעות בין 400 ל-500 מיליון ש"ח. זהו סכום אדיר. אנחנו התכשנו במשך חודשיים על 24 מיליון ש"ח לתקציב החינוך; כל המערכת הושבתה על 35 מיליון ש"ח לתקציב הבריאות. אלה השיעורים שעליהם נאבקנו, ושם ניסינו לתקן ולמנוע התמוטטות מערכות. והנה פה, בהינף יד, אנחנו נותנים למעסיקים 500 מיליון ש"ח.

בין המעסיקים יש כהחלט כאלה שצריך לעודד אותם ולהקטין את עלות העבודה במשק היצרני, אבל אינני מבין על מה ולמה צריכים אנו לתת, למשל, לבעלי המקצועות התופשיים הקלה בעלות העבודה? למה למשק השירותים, למה ליבואנים, למה לסוחרים, למה למשק הלא-יצרני צריכים אנו לתת מתנה של 110 — 150 ש"ח? לא די בכך שהקטנו את מס העסקים מ-7% ל-4%, זהו הקל עליהם את עלות העבודה? לא די בכך? במהלך הזה הקלנו על המשק הלא-יצרני יותר ממה שהקלנו על המשק היצרני, כיוון שהמשק היצרני אינו משלם מס מעסיקים. יש צדק סוציאלי, צדק חברתי כלשהו בעניין הזה, בעיקר בהתחשב במצוקות התקציב? לא הכנתי ואינני מבין את ההתעקשות של האוצר בעניין הזה.

אנחנו לפחות חתרנו לכך שהנושא הזה יהיה בבחינת הוראת שעה, שהפגיעה בביטוח הלאומי לא תהיה עניין של קבע, וגם בכך לא נעתרו לנו. אני מקווה שהנושא הזה, שיעבור כנראה בעוד דקות ספורות במליאה, איננו סוף פסוק למאבק בנושא הביטוח הלאומי ובנושא עלות העבודה. אני מקווה שנושא זה יתוקן, אם לא במהלך השנה, לפחות לקראת שנת התקציב הבאה. תודה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת חיים רמון, חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה על חוק יציבות המשק (הוראות שונות), התשמ"ז — 1987, בקריאה שנייה.

יגאל כהן (הליכוד):

אני רוצה להשיב על הסתייגויות.

הי"ר א' נחמיאס:

סלי.

חיים רמון (המערך):

היושב־ראש מינה אותך?

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ה

התיקון של חבר הכנסת י צבן לשם החוק לא

נתקבל.

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת יגאל כהן, אני לא התזדוית אותו לתור. פתח את הדף האחרון של ההסתייגויות ותראה שההסתייגויות האחרונה היא שלו. זה שתבו הכנסת אהרן אבוהצירא היה מנומס — זה ענייני, לא ענייני. פתח את דף 8 ותראה את הסתייגויות.

יגאל כהן (הליכוד):

אבל זה לא על הביטוח הלאומי.

הי"ר א' נחמיאס:

לא חשוב.

אהרן אבוהצירא (תמ"י):

כדי להקל את הדין, לא אנמק את ההסתייגויות לגבי הארגונות וכו', אלא רק לגבי הביטוח הלאומי.

בוועדת הכספים אין ריכוז בין קואליציה לבין אופוזיציה על כך שצריך לעשות כל מאמץ כדי שעלות העבודה תפחת במידה המקסימלית האפשרית. השאלה היא איך, באיזו דרך מנסים לעשות זאת.

הדרך המוצעת, שלפיה זה ייעשה על-ידי חוק הביטוח הלאומי, היא דרך חדשה ומסוכנת מאוד לקיומו של הביטוח הלאומי. מה אומרת ההצעה? היא אומרת שהאוצר יעביר מדי שנה אותו סכום לביטוח הלאומי, הסכום אשר יופחת.

אני רוצה לומר לכם מתוך ניסיון, כמי שהיה בעבר שר העבודה והרווחה, שבשנת 1981 היה האוצר חייב כסף לביטוח הלאומי. עד היום לא שילם האוצר את חובו לביטוח הלאומי.

דבר נוסף, בשנת 1981 הפחתנו את עלות העבודה בביטוח הלאומי על-ידי הפחתת תשלומי הביטוח הלאומי, אבל בלי תלות את הביטוח הלאומי באוצר כשום מקרה. פירוש של הצעה זו הוא, שהביטוח הלאומי הופך להיות תלוי בקיומו וברצונו של האוצר. מחר, מסיבות שאינן תלויות בו או כן תלויות בו, לא יוכל האוצר להעביר כסף לביטוח הלאומי — הביטוח הלאומי יצמוד בפתחו של האוצר ולא יוכל לתפקד.

אני חושש מפני מצב זה, ואגב, זהו ריכוז שמתנהל כבר כמה שנים בין האוצר לבין הביטוח הלאומי. האוצר היה מעוניין שהביטוח הלאומי יהיה תלוי בו יותר ויותר, והבעיה היא עצמאותו של המוסד לביטוח הלאומי. כל הגדולה, הכוח הדינמי של הביטוח הלאומי מתבטא לא רק במעשים שהוא עושה אלא בעיקר בעצמאותו מבחינה תקציבית. חוק זה יהפוך את הביטוח הלאומי לגוף התלוי באוצר.

לכן הצעתי למחוק את הפרק הזה של חוק הביטוח הלאומי. אנחנו לא צריכים אותו. אנחנו רוצים ליצור מצב של הפחתת עלות העבודה. אפשר לעשות זאת בדרכים אחרות, בלי לפגוע ובלי לקשור זאת בביטוח הלאומי מבחינת תלותו באוצר. רבותי חברי הכנסת, הצעתי כאן למחוק את הסעיף הזה, ולא לקבלו, ועם זאת לקבל את העיקרון של הפחתת עלות העבודה ולהטיל על האוצר להביא הצעה אחרת. אגב, בוועדת הכספים הוצעו הצעות אחרות, חשוב לציין זאת. הביטוח הלאומי, לעומת זאת, הוא גוף התיקון. אנשי מבינים את המשמעות והם באו לוועדת הכספים ואמרו במפורש שהם נגד. אבל אין להם כנראה הכוח להתמרד מול האוצר, ואנחנו כחברי הכנסת צריכים לעזור בשמירת עצמאותו וכוחו של המוסד לביטוח הלאומי. תודה רבה.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת אהרן אבוהצירא.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 10 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 10 לא נתקבלה.

סעיף 10, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 11 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 11 לא נתקבלה.

סעיף 11, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר הכנסת י' שמאי אחרי סעיף 11 לא נתקבלה.

הי"ר א' נחמיאס:

יש הסתייגות נוספת של חבר הכנסת חיים רמון אחרי סעיף 11.

חיים רמון (המערך):
היא בוטלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אם היא בוטלה, היא לא תועמד להצבעה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אני מאמץ אותה.

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אם כן, אנו עוברים להצבעה על סעיף 12.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 12 לא נתקבל.

סעיף 12, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 13 לא נתקבל.

סעיף 13, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ר א' נחמיאס:

לסעיף 14 יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):
ההסתייגות בוטלה.

הי"ר א' נחמיאס:

אם זה בוטל — בוטל, אבל יש המשך באותו סעיף.

באותו סעיף יש הסתייגות לחברי הכנסת ורדיגר, וירשובסקי, צבן, דנינו וצוקר. מי להסתייגות של חבר הכנסת?

ה צ ב ע

התיקון של חברי הכנסת א' ורדיגר, מ' וירשובסקי, י' צבן, ד' דנינו וד' צוקר לסעיף 14 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לשם פרק ב' לא נתקבל.

שם פרק ב', כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 2 לא נתקבלה.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת י' צבן וח' טובי לסעיף 3 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 3 לא נתקבלה.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר הכנסת י' צבן לסעיף 4 לא נתקבלה.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 4 לא נתקבלה.

סעיף 4, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת י' צבן וח' טובי לסעיף 5 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 5 לא נתקבלה.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 6 לא נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת י' צבן וח' טובי לסעיף 6 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 6 לא נתקבלה.

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיפים 7 ו-8 לא נתקבלה.

סעיפים 7 ו-8, כהצעת הוועדה, נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לסעיף 9 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת א' אבוהצירא לסעיף 9 לא נתקבלה.

סעיף 9, כהצעת הוועדה, נתקבל.

חוברת כ"ג, ישיבה שי"ד

— הצעת חוק יציבות המשק (הוראות שונות): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת:
הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) —

ה צ ב ע

סעיף 16 נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו עוברים לתוספת. לפנינו הסתייגות של חבר הכנסת
אהרן אבוחצירא, שמציע למחוק את התוספת. אני מעמיד זאת
להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת א' אבוחצירא לתוספת
לא נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את התוספת, כעמדת הוועדה.

ה צ ב ע

התוספת, כהצעת הוועדה, נתקבלה.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את חוק יציבות המשק
(הוראות שונות), התשמ"ז — 1987, בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

חוק יציבות המשק (הוראות שונות),
התשמ"ז — 1987, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני קובע שחוק יציבות המשק (הוראות שונות),
התשמ"ז — 1987, נתקבל בקריאה שלישית.

טז. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — חוק לתיקון פקודת
מס הכנסה (תיקון מס' 72), שהחזירה ועדת הכספים; חוק
לתיקון פקודת העיריות (תיקון מס' 31), שהחזירה ועדת הפנים
ואיכות הסביבה.

וכן מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא "ההשכלה
הגבוהה — סכנת התמוטטות", תודה.

יז. הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

משלושה ילדים, ויש לו בשנת המס הכנסה חייבת ששעור
המס החל עליה הוא 45% או יותר, יהיו קצבאות הילדים שהוא
זכאי להן הכנסה חייבת בידו.

החוק האמור חל בתקופה שמ"ו בפברואר 1984 עד 30
בספטמבר 1986.

עקב אילוצים תקציביים, מוצע לשוב ולהטיל מס על
קצבאות הילדים בתקופה שבין 1 באפריל 1987 לבין 31 במרס
1988. עם זאת, מוצע לקבוע שהמס יוטל רק בתקופה שבה היה
הנישום זכאי לנקודות קצבה בשל לא יותר משלושה ילדים.
לכן, אם לאחר תחילת השנה נולד לנישום ילד רביעי, לא יחול

היו"ר א' נחמיאס:

לחבר הכנסת אברהם ורדיגר יש הסתייגות לחלופין. אני
מעמיד זאת להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון לחלופין של חבר הכנסת א' ורדיגר
לסעיף 14 לא נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 14, כעמדת הוועדה.

ה צ ב ע

סעיף 14, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אנחנו בסעיף 15, ובו הסתייגות לחבר הכנסת יאיר צבן.
אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 15 לא
נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 15, כעמדת הוועדה.

ה צ ב ע

סעיף 15, כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר א' נחמיאס:

לסעיף 16 אין הסתייגות. אני מעמיד אותו להצבעה.

היו"ר א' נחמיאס:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו
היום על שולחן הכנסת:

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אנחנו ממשיכים לחוק הבא: הצעת חוק מיסוי
נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987, בקריאה שנייה
ובקריאה שלישית. חבר הכנסת יגאל כהן, בבקשה.

יגאל כהן (כשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא
לקריאה שנייה ולקריאה שלישית חוק מיסוי נקודות קצבה
(הוראת שעה), התשמ"ז — 1987.

חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה) קובע, כי אדם
הזכאי ביום הראשון לשנת המס לנקודות קצבה בשל לא יותר

* "דברי הכנסת", חוב' י"ז, עמ' 1775; נספחות.

מצרכים חיוניים ללא הרף, עד הטלת מסים על קצבאות הילדים, ובאופן פרללי משחררים ממס בעלי הכנסות או מקטינים את המס לבעלי הכנסות גדולות ובכך מעשירים את העשירים.

זהו הביטוי האמיתי של מדיניות הממשלה הזאת — פגיעה בכל הצורות ככל השכבות העמלות, ככל השירותים החברתיים, ולעומת זאת, העשרת העשירים, מתן מענקים להם בצורת שחרור מס, הקטנת מסים, ויחד עם זה עוד תוספת להוצאות המלחמה, להוצאות הצבאיות, להוצאות על התנהלות; והיום אנחנו עדים להקמת התנהלות חדשות על חשבון עירות הפיתוח, על חשבון קצבאות הילדים, שהחוק הזה מסמל אותן.

על כן, כשאנחנו מתנגדים באופן יסודי להצעת החוק הזאת, בהסתייגות שלנו אנחנו באים להעלות את רמת המס שעליה מוטל המס הזה, כשאנחנו אומרים שמס על קצבאות הילדים למי שיש לו עד שלושה ילדים, והמס השני על הכנסתו הוא 50% במקום 45%. זה איננו מבטל את העמדה הבסיסית שלנו נגד החוק הזה בכלל.

הי"ר ד' תיכון:

תודה לחבר הכנסת חופיק טובי. חבר הכנסת צבן. גמרת להסתייג בחוק הזה?

יאייר צבן (מפ"ם):
כן.

הי"ר ד' תיכון:

טוב. אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה.

שרה דורון (הליכוד):
לא היה צלצול.

הי"ר ד' תיכון:

היה צלצול. אבל אני מוכן לצלצל ולהמתין דקה. הואיל לצלצל.

אנחנו ניגשים להצבעה על חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987. הבטחתי לחברת הכנסת שרה דורון — אני לא יודע אם בירכו אותך מעל דוכן זה —

קריאות:

וראי, וראי.

הי"ר ד' תיכון:

וראי. אבל לבקשתה אני אמתין עוד כמה שניות.

אנחנו ניגשים כאמור להצבעה בקריאה שנייה. קיימת הסתייגות של חבר הכנסת יאייר צבן לשם החוק.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חבר הכנסת

י צבן לשם החוק — מיעוט

נגד

התיקון של חבר הכנסת י צבן לשם החוק לא

נתקבל.

שם החוק, בנוסח הועדה, נתקבל.

הי"ר ד' תיכון:

לסעיף 1 אין הסתייגות, ואני מעמיד אותו להצבעה.

עליו החיוב במס החל במועד שבו הוא זכאי לקצבה בשל הילד הרביעי. תודה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה, רבותי, לחוק זה יש הסתייגויות של חבר הכנסת יאייר צבן, בבקשה.

יאייר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, לא בכדי הגשתי גם כאן הסתייגות לשם החוק, ואני מציע לקרוא לחוק: חוק מיסוי נקודות קצבה (מס על ביטול ניכוי מס) (הוראת שעה). הטעם לכך שביקשתי גם עתה לשנות את שם החוק הוא, ששם החוק צריך לשקף את מהותו.

אנחנו לא נאלה מלחזור ולהזכיר לכנסת ולציבור את מקורו של העניין שלפנינו. מקורו בועדת בן-שחר, שעה שהפכו את נקודות הניכוי של העובדים בעד הילדים לנקודות קצבה במס הכנסה. אלמלא קיבלה בשעתה הסתדרות העובדים את ההצעה של ועדת בן-שחר, אין להעלות כלל על הדעת שהיו מביאים בפנינו הצעה כזאת. ולא ניתן היה להגיע למצב כה מגוחך, שבו היו מטילים מס על ניכור ממס, כי אז היתה הכדיחה חוגגת ברחובותינו.

כיוון שנגלגלו את הניכור ממס ואת הניכור לצורה של קצבה — זה נראה כמתח נטף שהממשלה נותנת לאזרחים שיש להם ילדים — אפשר, כמובן, להטיל על זה מס. אבל זה אבסורד מדרגה ראשונה, ובאוצר יודעים שזה אבסורד מדרגה ראשונה. לכן צריך לבטל את העניין הזה.

אילו לפחות קבעו השנה, כשלב ביניים, שהמיסוי הזה יחול על אלה שנמצאים בדרגת המס 48%, ולא 45%, היינו עושים צעד ממש לגבי מקבלי ההכנסות הבינוניות; והרי הממשלה אומרת לנו בהתייחס לרפורמה במס שהיא רוצה לעודד מהנדסים, הנדסאים, טכנאים, ואת אלה הממלאים במערכות הייצור פונקציות שכדאי לתמך אותן. הנה היתה אפשרות לכך: אנשים הנמנים עם קבוצת המשתכרים בין 2,000 ל-3,300, לחודש, היו זוכים בתוספת של סכום המס הזה על-ידי ביטול, אם היו מעבירים אותם לדרגת מס של 48%. אבל הממשלה הזאת עושה הכול תרתי דסתרי ואיפכא מסתברא.

אני מציע לכנסת שלא לקבל את החוק הזה, כביטוי של מחאה חריפה על הניצול לרעה של האשראי שנתן בשעתו ציבור העובדים לממשלה כאשר כוננה ועדת בן-שחר את השיטה החדשה במס ההכנסה. אני מאוד מקווה, אדוני היושב ראש, שגם אתה תסייע לי להעביר את ההצעה הזאת.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. הסתייגות נוספת לחבר הכנסת חופיק טובי, בבקשה.

חופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, סיעתנו מתנגדת להצעת החוק בכללותה, ואת עמדתנו הכענו בעת הדיון בקריאה הראשונה. זה פרצופו של התקציב המוגש לנו היום: הורדת שכר העובדים ורמת חייהם, קיצוצים בשירותי החברה והעלאת שכר הלימוד. היום הפנינו, ובצדק, אלפי סטודנטים נגד העלאת שכר הלימוד. ברכתנו ותמיכתנו שלוחות להם במאבקם הצודק, רק מאבק מלוכר יביא למניעת העוול, הגזל והפשע שבהעלאת שכר הלימוד.

זהו תקציב המצטיין בקיצוצים בכלל שירותי החינוך והבריאות, בהקטנת סובסידיות ובהעלאת מחיריהם של

חוברת כ"ג, ישיבה שי"ד

— הצעת חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה): הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 73) —

ה צ כ ע

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

לסעיפים 4 ו-5 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ כ ע

סעיפים 4 ו-5 נתקבלו.

היו"ר ד' תיכון:

יש גיליון תיקון לחוק מיסוי נקודות קצבה. נא לעיין בו. הוא הונח על השולחן, אבל מי יכול היום להתמצא בים הניירות. אני מבקש שאחד הסדרנים יעביר את התיקון לחבר הכנסת צבן.

חבר הכנסת, החוק אושר בקריאה שנייה. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית.

יארד צבן (מפ"ם):

איראפטר, אני מצטרף מאד. אין לנו גיליון תיקון.

היו"ר ד' תיכון:

כן, כן, אני מבקש שיביאו לך.

יארד צבן (מפ"ם):

יכול להיות שאני אצביע בעד הגיליון, אם זה תיקון — זו שאלה אחרת.

קריאה:

זה לא תיקון, זה בלבול.

היו"ר ד' תיכון:

אפשר, חבר הכנסת יארד צבן, אני יודע, לכן אני ממתיך. לאלה שמעוניינים אני אומר, שחבר הכנסת יארד צבן ינאם היום 72 דקות.

אנחנו ניגשים להצבעה על חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה), התשמ"ז — 1987, בקריאה שלישית.

ה צ כ ע

חוק מיסוי נקודות קצבה (הוראת שעה).

התשמ"ז — 1987, נתקבל.

ה צ כ ע

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 2 לא

נתקבל.

התיקון החלופי של חבר הכנסת י" צבן לסעיף

2 לא נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

יש תוספת ללוח ההסתייגויות, ולסעיף 2 יש הסתייגות גם לחבר הכנסת תופיק טובי. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ כ ע

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לסעיף 2 לא

נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

לסעיף 3 יש הסתייגות לחבר הכנסת צבן. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ כ ע

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 3 לא

נתקבל.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

יח. הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 73), התשמ"ז — 1987 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

(תיקון מס' 73), התשמ"ז — 1987, בקריאה שנייה וקריאה שלישית. יביא את החוק חבר הכנסת חיים רמון בשם ועדת הכספים. מתי החוק הזה עבר, אני לא יודע.

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, אני אערכך אותך. החוק הזה עבר אתמול בשעת לילה מאוחרת, כאשר היושב-ראש התקוץ עם חבר הכנסת שלמה עמר. אני מוסר לך את האינפורמציה הזאת.

החוק הזה, לתיקון פקודת מס הכנסה מס' 73, מקורו בהצעת חוק פרטית של חברי הכנסת קופמן ורמון.

ההצעה כמקורה באה לפטור מניה של חבר באגודה שיתופית, בכל אגודה שיתופית, מתשלום מס רווחי הון על המניה לאחר שהוא פודה אותה. הפטור הזה יינתן לאדם העובד באגודה שיתופית לאחר 25 שנות עבודה, או עקב אובדן כושר עבודתו.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 72) — — —

יארד צבן (מפ"ם):

73.

היו"ר ד' תיכון:

קודם 72. אני מצטרף.

רכותי, אני יודע שזה התחלף, אבל להבא אבקש להקפיד. לא יכול להיות ש-73 יעבור לפני 72.

חיים רמון (המערך):

הרבה דברים יכולים להיות.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים להצעת חוק לתיקון פקודת מס הכנסה

מבחינה כלכלית והן מבחינה חברתית. אין בעיה של יחסי עבודה מצד אחד, ויש מוטיבציה לעבוד מצד שני. אין בעיה של עובד ומעביד. כולם שותפים לרווח ולעבודה. המדינות מעודדות זאת על-ידי פטורים והלוואות למי שמקים קואופרטיבים.

רוני מילוא (הליכוד):

איך זה בא לידי ביטוי בכלכלה במודח-אידופה?

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

אתה טועה, שם אין קואופרטיבים. שם זה לא קואופרטיב. אני מדבר על קואופרטיב אמיתי. אני מציע לך ללמוד מה קורה בשבדיה או בדנמרק.

רוני מילוא (הליכוד):

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

כאשר תרצה להקים התאגדות קואופרטיבית בשבדיה, לדוגמה, תקבל מהמדינה הלוואות ופטורים ממס, כי שם הם מעדיפים את צורת ההתאגדות הקואופרטיבית — הן יוזמה פרטית של עובד ומעביד והן כעלות של איגודי עובדים; גם זה וגם זה.

בגרמניה, לצערי, נכשל משק העובדים. גם שם הם מעדיפים היום את צורת ההתאגדות הקואופרטיבית. בארצות-הברית יש רנסנס לצורת ההתאגדות הקואופרטיבית, רנסנס אדיר.

כאן, בעניין שולי, בעל השלכות תקציביות שוליות, דבר שהיה נהוג במשק במשך שנים, באים ונלחמים נגדו בכל הזמן, עם כל ההשמצות וכל ההכפשות. אני לא הייתי חתום על העניין הזה. לא התחייבתי. איש לא חייב אותי להגיש את הצעת החוק הזאת. אם לא הייתי שלם אתה מבחינה אידאולוגית, לא הייתי מכיא אותה להצבעה ולא הייתי דוחף לקבלה.

אני שמח שאנחנו מביאים היום את החוק הזה להצבעה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, ואני רוצה להאמין שזוהי ראשית דרך, אומנם צנועה, שבה נעודד את ההתאגדות הקואופרטיבית גם במדינת ישראל. תודה.

הו"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, יש כמה מסתייגים. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש שתי הצדקות לחוק מסוג זה ולקבלתו בכנסת ישראל, והן אינן כוללות את התחום של ההבטחות ערב בחירות, אם כי הבטחות ערב בחירות יש להן יסוד אידאולוגי אמיתי, ואין זה פסול להבטיח ואין זה פסול גם לקיים.

מבין שתי ההצדקות, אחת היא שלילית. כל עוד יש במשק פטורים על רווחי הון כבורסה, כל עוד יש במשק פטורים על רווחים אחרים שאותם מנה קודם לכן חבר הכנסת חיים רמון, אין היגיון עקרוני לשלול פטורים כאלה דווקא בתחום כזה כמו מניה של קואופרטיב. אבל אינני רוצה לשים את הדגש בהנמקה השלילית.

ההנמקה החיובית היא, שאכן יש צורך לעודד קואופרציה, ואני אומר את זה גם מנקודת ראות כלכלית, גם מנקודת חברתית וגם מנקודת ראות רעיונית. אין צורך להחביש בכך. הציונות הסוציאליסטית בארץ הזאת ראתה את קידום

אינני רוצה לחזור היום על כל הנימוקים לחוק הזה. שהושמעו בקריאה טרומית ובקריאה ראשונה. לא הייתי נדרש לחוק הזה אלמלא כמה פקידים באוצר, שניסו להגדיר אותו כ"שותף פוליטי". אינני יודע מי הם אותם פקידים, אלה שפניתי אליהם ושאלתי אם הם אמרו את הדברים האלה, הכחישו זאת. אבל אני מניח שמישהו אמר את זה.

אני רוצה למחות באופן חריף על ההגדרה הזאת. הצעת החוק עברה בקריאה טרומית על דעת כל הסיעות, לא רק הליכוד והמערך, גם אותן סיעות שלא הבטיחו — מפ"ם, התחיה, ר"צ, על דעת כולן, ללא יוצא מן הכלל. הצעת החוק עברה בקריאה ראשונה לאחר שחברי הכנסת הביעו דעתם על החוק, ולא היה להם שום מחויבות. כולם, ללא יוצא מן הכלל, תמכו בהצעת החוק.

אני רואה כתוצאה ועזות מצח מצד דוברים באוצר להגדיר זאת כ"שותף פוליטי", זהו, לצערי, מה שנתפס היום כביכור. החוק הזה הובא לפחות על-ידי, ואני לא הייתי בין אלה שהבטיחו זאת.

הו"ר ד' תיכון:

רבותי חברי הכנסת, הייתי מבקש שיקראו לסגן שר האוצר לפחות, כי מושמעים כאן דברים חריפים נגד עובדי המשרד, ומן הראוי שמישהו יגיב. יבוא סגן שר האוצר לפחות.

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, לא נהוג אומנם לדווח על מה שקורה בישיבות ועדה, אבל אני מרשה לעצמי לומר את מה שאני אמרתי בוועדת הכספים.

הו"ר ד' תיכון:

אבל אני לא מרשה.

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

את מה שאני אמרתי.

הו"ר ד' תיכון:

אסור לך לצטט — — —

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

את עצמי אני מבקש לצטט.

הו"ר ד' תיכון:

אבל עשה זאת מהר, בלי ריכות.

חיים רמון (בשם ועדת הכספים):

אגיד רק את מה שאמרתי בוועדה. תבעתי משר האוצר לקיים כיוור יסודי ורעיוני מי אחראי לזה, מי ניסה להכפיש עניין הנתון בוויכוח. אינני טוען שאין בו פנים לכאן או לכאן, אבל הוויכוח הזה הוא כהחלטת ירכוה ענייני. יש הסבורים שצריך לתת פטור למי שמשקיע בבורסה בהון ספקולטיבי. יש הסבורים כך. אני לא נמנה עמם. יש הסבורים שצריך להעניק פטור על מניה של אדם הנכנס לעבוד באגודה שיתופית ורוצו מקום עבודה. יש באוצר הסבורים שמי שמשקיע ואינו חייב לעבוד, יש לתת לו פטור על השקעות כשיעור של 75% מהשקעתו. זה כן, אבל אם מנסים לפטור אדם המשקיע כסף על-מנת ליצור מקום עבודה מרווחי הון, אז זה "שותף פוליטי".

אני רוצה לומר לחברי הבית: בנושא הקואופרציה אנחנו מפגרים אחרי ארצות רבות בעולם, ובתחילת שנות ה-50 היינו מן המחקרמים בעולם. מדינות העולם הנאורות הגיעו למסקנה, שהקואופרציה היא ההתאגדות החיובית ביותר במשק הן

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אני יודע שאני חבר בסיעה קטנה, וככל זאת אבקש שלא תהיה בויה בעיני אנשים. כדאי לשמוע את הדברים.

יש קיצוצים בתקציבי החברה, החינוך והביטחון, ודווקא בימים אלה חוברים שני חלקי הקואליציה, שני החלקים הגדולים הנושאים באחריות לכל המתרחש במדינת ישראל, ומעלים הצעה לפטור ממס רווחי הון את מניות הקאופרטיבים. נראה שיש אזרחים מדרגה אחת, ויש אזרחים מדרגה שתיים.

אדוני היושב-ראש, לפני כמה דקות העבירה הכנסת את חוק יציבות המשק, ובו גם מס ארנונה, ובכך חייבה את כל האזרחים לשלם באופן שווה. פתאום יש פה קבוצה מיוחדת, השולטת כנראה על הקואליציה כולה, והיא דורשת לפטור אותה ממס. אני יודע ששר האוצר התנגד לזאת, וכנראה בשל כך הוא לא יושב פה. שר האוצר מתנגד להעניק פטור ממס רווחי הון על מניות כאלה. אף-על-פי-כן חברו שני חלקי הקואליציה ונתנו פטור לחברי הקאופרטיבים.

לדעתי, נדרך מהחלטה זו ריח לא נעים, ואין היא יאה דווקא לשני החלקים הנושאים באחריות. אדוני היושב-ראש, אני משוכנע שלו הביאה סיעה אחת הצעה כזאת לבית, היא לא היתה מתקבלת, אבל מאחר שהחברו שתי סיעות, זה עובד.

חברי "אגד" אינם מתנהגים אל שכיריהם באופן חברי, הוגן, תרבותי ויפה, ואינם נותנים להם שווין זכויות, אלא משלמים להם שכר עלוב ומביש. והנה הם לא מתביישים לבוא ולבקש פטור.

לכן, אני חושב שההטבה הזאת אינה במקומה, ויש מקום להחזיר את הצעת החוק לוועדה, לקבל את דעת האוצר, ולא לומר שאם יש החלטת קואליציה והחלטת ממשלה היא מחייבת, ורק עכשיו בשעה קשה למדינה מתגברים על האוצר ונותנים פטור לחברי קאופרטיבים. אני מציע להחזיר את הצעת החוק לוועדה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. אדוני יושב-ראש ועדת הכספים, אתה רוצה להשיב? בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להשיב למסתייגים, ואני חייב להגיד שחוק מזה ששני חברים וידידים מתוך הוועדה שלי, שאני מחבב אותם, מביאים את החוק הזה, חוק מזה אין בחוק הזה כלום.

אני רוצה לשאול דווקא את אלה השומרים על הצד הסוציאליסטי. הקרן של אדם שיש לו מכונת משא והוא נוהג בה 25 שנים, לא הובטחה. אם הוא ימכור אותה כתנאי האינפלציה, האם הוא יקבל פטור ממס אם יהיה לו רווח? כמעט-אין אני אומר, שלפעמים מפטרים עובד ונותנים לו 150% פיצויים, האם הוא פטור ממס? האם הוא מקבל יותר מיהודי שעובד את "אגד" או "דן"?

יאר צבן (מפ"ם):

— — —

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת יאיר צבן, אם אתה רוצה לשאול אותו שאלה, הרם את ידך. בבקשה, תשאל.

יאר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אנחנו רוצים לדעת אם אתה מרבר

הקואופרציה כאחד המסלולים החשובים גם בבניין הארץ, גם בבניין חברה.

העקרונות שעליהם בנויה קואופרציה, שותפות וצדק חברתי, הזכיר בצדק חברי, חבר הכנסת חיים רמון, שיש להם היום עת פריחה בעולם המערבי — כשבדיה, בפילנדר, קראתי עכשיו מאמר מעניין מאוד על ארצות-הברית. חברת "ג'נרל מוטורס" מקימה בעמק טנסי מפעל ששמו "סאטר", של 6,000 עובדים. לייצור מכונות קטנות, ללא מנהלים, בניהול עצמי של עובדים על יסודות קאופרטיביים, זאת כניסוי חברתי מעניין.

בשנות ה-40, כאשר הארץ הזאת לחמה להכרה של מדינות העולם בזכותה לעצמאות, היינו מוקד של עלייה לרגל לראשי מפלגות סוציאליסטיות, לראשי איגודים מקצועיים, שבאו ללמוד כאן איך נעשו ניסויים חדשניים תחת שלטון זר. נרשום לפנינו שהיום אנחנו אחת הארצות המפגרות בעולם המערבי בכל התחום של ניסויים חברתיים, בכל התחומים של דמוקרטיה תעשייתית.

לכן היתה הצדקה עקרונית לתת עידוד גלוי ומצדק בנושא הקואופרציה.

אבל אנחנו לא מדברים בחלל הריק, מדובר בקאופרטיבים מסוימים, שקמו כחלק בלתי נפרד מחברת העובדים, ועם זה לא מקיימים את המהות של היותם חלק בלתי נפרד מחברת העובדים. הדבר החמור יותר הוא, שיש בהם עיוותים קשים ביחוד כיחס לשכירים, בפער בין תנאים של שכירים לתנאים של חברים. לכן, ומשום שהעיקרון נכון, אין אנו יכולים לתת יד תופשית ודרור מלא לכל יצרי לבנו הטובים.

על רקע זה אני מציע שתי הסתייגויות. הסתייגות אחת — על אופי הפטור. אני מבקש מחברי הכנסת להקשיב למה שאני מציע, זאת הצעה הוגנת. אני אומר כך, בואו נכיר בערך המלא של ההצמדה, של ריבית שנתי הוגנת צמודה, ונראה את כל הקרן שהשקיע חבר קאופרטיב "אגד" או "דן" בשנה מסוימת במניה כאילו היא תוכנית חיסכון, ונשחרר אותה ממס. מדוע? משום שאילו היה מפקיד את הכסף בכורסה, גם אז היה משוחרר ממס. האם אפשר לגבות ממנו בשל כך שהיה שותף לקאופרטיב והמניה שלו יצרה מקום עבודה? ודאי שלא. מה שהיה מעבר לזה ייחשב כרווח הון ריאלי, שגם עליו איני ממליץ להטיל שיעורי מס רגילים, אלא 50% הנחה. אני חושב שזאת הצעה הוגנת מכל בחינה שהיא, יש בה תמריץ הוגן, אבל הוא סביר.

הדבר השני הוא עקרוני מאוד בעיני. אני מבקש, חברים, שתתמכו בהסתייגות שלי האומרת שזאת תהיה הוראת שעה לשנה, ושנחנו נאמר מעל הכמה הזאת לחברי הקאופרטיבים: יש לכם שנה לעשות צעדים ביחוד בנושא הפרישה מהעבודה של השכירים; תעשו משהו בכיוון הזה — נאריך את ההוראה; נקדם את זה הלאה; לא תעשו — יפקע חוקפו של החוק הזה. אני מבקש באופן הענייני ביותר לתמוך בהסתייגויות שלי. תודה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. הסתייגות נוספת לחבר הכנסת דוד דנינו, בבקשה.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו נמצאים בעיצומו של הקיצוץ בתקציב המדינה, קיצוץ כדברים בסיסיים וחיוניים שהם יסוד חינו.

הי"ר ד' תיכון:

רבותי, אני יודע שזה מעייף, אבל אני מבקש שקט והקשבה.

— הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 73):
— הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 72) —

יאיר צבן (מפ"ם):

חיים רמון (המערך):

לחבר הכנסת יאיר צבן היתה הצעה טובה: לתת רק לקואופרטיב ערבי בנצרת.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

חבר הכנסת יאיר צבן, יושב פה הממונה על הכנסות המדינה, סגן שר האוצר ונציב מס הכנסה, או שאתה יכול לסדר שפועל שמקבל פיצויים יהיה פטור ממס מעל 2,200, או אפילו על 150%, או שתשחרר את זה, אחרת החוק אינו נכון.

הי"ר ד' תיכון:

תודה, רבותי, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על הצעת החוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73), התשמ"ז — 1987. יש הסתייגות של חבר הכנסת יאיר צבן לשם החוק.

ה צ כ ע

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לשם החוק לא נתקבל.

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ר ד' תיכון:

לסעיף 1 יש הסתייגות לחבר הכנסת יאיר צבן.

ה צ כ ע

התיקון של חבר הכנסת י" צבן לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' דנינו לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר ד' תיכון:

אני עובר להצבעה בקריאה שלישית על חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73), התשמ"ז — 1987.

ה צ כ ע

חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 73), התשמ"ז — 1987, נתקבל.

ט. הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 72), התשמ"ז — 1987 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

שעברו מאז הונחה הצעת החוק על שולחן הכנסת — ומספרה היה תיקון 74 — נדונה ההצעה בלהיטות רבה הן בקריאה הראשונה והן בוועדת הכספים, וכרגיל — מה שיצא מלפני הוועדה אינו בדיוק מה שעלה על שולחנה.

הלח של החוק הוא כתיקונו של סעיף 121 לפקודה, שעניינו שיעור המס ליחיד, מדרגות המס הנמוכות הורחבו, ובמקום מדרגות 50% ו-60%, באה מדרגה אחת, של 48%.

אכן, על הכנסה חייבת בסכומים גבוהים, לפי ההצעה — למעלה מ-81,000 שקלים תרשים כתשעת התורשים מאפריל

עכשיו בעד החוק או נגד החוק? אנחנו רוצים לדעת איך להתייחס לדברך.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

אני הצבעתי בוועדה נגד החוק. ציפיתי מיהודי כמון שבמקום לדבר על הכורסה, תבוא ותאמר לשני הידידים שלנו, חברי הכנסת חיים רמון וחיים קופמן, שאם הם רואים ל"אגד" ול"דן", עליהם לדאוג גם לעובר המשתכר 3,000 שקל ומקבל פיצויים על אותו שכר, וחייב דחר מ-2,200 שקל מס.

חיים רמון (המערך):

וב"אגד" ו"דן" לא?

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

אני מוכרח לומר שאני מפרגן להם, הייתי מעלים עין מכך, אבל אני יכול — — —

אראל וינשטיין (הליכוד):

ל"סולל-בונה" אנו מפנים מיליונים. קבלן קטן שפושט רגל — אבוד.

מרים גלוד-העסה (הליכוד):

באמת לא היו צריכים לתת ל"סולל-בונה".

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

מי שמשקיע בחנות מכולת ומנהל אותה כמשך 25 שנה יכול לפשוט רגל. איש אינו מבטיח לו את ההשקעה, ואם הוא מוכר את החנות ומרוויח, הוא צריך לשלם מס.

חבר הכנסת צבן, במקום להסתכל על הכורסה חסתכל קודם על העובדים. על הפיצויים שהם מקבלים הם חייבים לשלם מס, ופתאום יוצרים אי כמדינת ישראל, שבו בעל הקרן הדרווח יהיה פטור ממס. אבל, הייתי מעלים עין מזה, אך אני יודע ש"אגד" ו"דן" כתכונות ציבוריות קיבלו הרבה סובסידיות ותמיכות, ושם מחללים שבת בפרהסייה. להוסיף לכאלה הכנסת נטו, זו סובסידיה נוספת לחילול שבת.

שבח וייס (המערך):

חבר הכנסת שפירא — — —

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שבח וייס, לא, החוק הוא חוק כלכלי. נישאר במסגרת.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

לחוק הזה אין היגיון כלכלי. הוא מעודד את העם היהודי לתת הכנסת נטו למי שמלכתחילה מתכנן חילול שבת.

הי"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הכא: הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 72), התשמ"ז — 1987. קריאה שנייה וקריאה שלישית. יביא את החוק יושב-ראש ועדת הכספים.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק לחיקון פקודת מס הכנסה (מס' 72), התשמ"ז — 1987, המונחת לפניכם, עיקרה שהיא מכניסה רפורמה חשובה בשיעורי מס ההכנסה המוטל על יחידים ועל תאגידים. כמשך התורשים

* יזכיר הכנסת, חוב' י"ז, עמ' 1775: נספחות.

האזרח לבין מדינה. כאשר האזרח חייב למדינה, הוא יחזיר את חובו בהצמדה מלאה, פעמים רבות עם ריבית, פעמים גם עם קנסות. כאשר המדינה חייבת לאזרח — נעשים כל התגלילים וכל התעלולים האפשריים כדי שלא לשלם לאזרח את המגיע לו. השיטה הזאת פסולה מעיקרה.

בתוקף תפקידי כיושב־ראש ועדת־המשנה של הוועדה לביקורת המדינה בעניין נציב חלונות הציבור הגעתי לממצא שלא ייאמן, ממצא פנטסטי. נכה צה"ל שהתדיין שנים ארוכות עם משרד הביטחון על הקצבה המגיעה לו, קיבל אותה בסופו של דבר על־פי החוק בדבר פיצור על איחור בתשלום. שמעו היטב, בחשבון יצא שהוא קיבל 1% בדיקום ממה שהגיע לו בערך הריאלי — 1%. חבר הכנסת שפירא הביא את הדוגמה של סוחר, 'צמאי', עוסק מורשה כלשהו, שבשנת 1983, בשיא האינפלציה, שלם בטעות תשלום יתר של 1,000 שקל. ערכו של הסכום היום הוא 41,000 שקלים. בא החוק שלנו, שאנחנו קיבלנו אותו כאן בכנסת, עד התיקון הזה, ואומר שהוא יקבל הצמדה מ־1 באוקטובר 1986, משמע שהוא היה מקבל היום 1,100 שקלים. הוא שלם בטעות תשלום יתר של 1,000 שקל בשנת 1983, והוא יקבל היום 1,100 שקלים. אחרי מאמצים וויכוחים יש פשרה. הוא יקבל לא 1,100 שקלים אלא קצת יותר מ־4,000 שקלים. אבל הוא לא יקבל את הסכום המגיע לו.

חברי הכנסת, אני אומר לכם שאנחנו חייבים לעקור את הנחל הזה מהחיים שלנו ומהחוקה שלנו.

לעיקרו של עניין — הרפורמה המוצעת כמס היא, בעיני אחת השעזריות הגדולות בתולדות המדינה שלנו. ואני אומר זאת לא מכיוון שמתקבלת תוכנית כלכלית כלשהי או מתקבל מהלך כלכלי כלשהו המנוגד לדעתי. האמינו לי, אני מרגיש כזה. אינני יודע איך אני אסתגל למצב הפוך. אבל, כאשר הולכים לעשות רפורמה ששר האוצר מגיר אותה כרפורמה מהפכנית, ואני מסכים שהיא רפורמה מהפכנית, וזה מחקקים ללא דיון רציני בממשלה, ללא ועדת מומחים ציבורית, כפי שהיה ברפורמות הקודמות, ללא דיון רציני בכנסת, ללא דיון רציני בוועדת הכספים — מי יישא באחריות?

מדוע אנחנו צריכים לשמוע רמזים של צמרת בנק ישראל, שהיא מודאגת מאוד מהמהלך הזה, מההיבטים הכלכליים שלו? היא אינה מודאגת כל כך מההיבטים החברתיים שלו. מדוע אנחנו צריכים לשמוע הדלפות, ששר האוצר נאלץ להכחישן בשפה בוטה אבל בהרגשה רפה, על כך שאנשים בכירים מאוד באוצר שוללים את הרפורמה הזאת מקצה אל קצה? חברי הכנסת, אני שואל: מה ברע? לכם? מה ברע? אומרים שמחר יכריזו על הקמת ועדת המומחים. מה ברע? האם לא היה אפשר לחכות, לתת הנחיות לוועדה, לפתוח בדיון רציני ולעשות רפורמה? ודרושה רפורמה, השאלה היא איזו רפורמה.

באים בטענה נגד ההסתדרות, שהיא התנגדה לביטול פטורים. אני שואל: מה חשבתם? שדבר כזה יהיה בלי מהלך של דיונים וביירוים? כלי ועדת מומחים? איך נצטוו הפטורים האלה? מה הצביעות הזאת? איך נצטר פטור כזה?

באה קבוצת עובדים, בדרך כלל זה מתחיל במערכת הציבורית, ותובעת תביעת שכר. בא המעסיק הציבורי ואומר: אני לא יכול למלא את תביעת השכר שלך. אני לא יכול, כי זה יגרום תביעות נוספות. אתן לך הטבה בצורת פטור. לא ינוכה לך מס הכנסה על פדיון קרן השתלמות. זה בא ביחומתו של המעסיק הציבורי. עובדות השנים, ההכנסה ושכחת. אז מופיע המעסיק הציבורי, בדמות האוצר, ומאשים את העובדים שהם

1987 עד דצמבר 1987, ולפי נוסח הוועדה — למעלה מ־66,000 שקלים חדשים, יהיה מס יסף של 10%, כך שבשארית שנה זו יהיה השיעור המרבי 52.8%.

בהצעת החוק נאמר, כי חברה תהיה חייבת על הכנסה מדיכידנו מס של 25%, ובמקביל, החזר המס המגיע לחברה בשל תיקון שומה לא יעלה על 25% מהסכום שבו הוקטנה ההכנסה החייבת בשל תשלום הדיכידנו. בנוסח שהוועדה מציעה למליאה, שיעור המס על דיכידנו שמקבלת חברה תושבת ישראל יהיה 8.33%, ושחברה תושבת חוץ מקבלת — 25%.

הוועדה החליטה להציע למליאה להאריך את ההשעיה של החוק הנוהן הקלות למשקיעים ב"אלסיט" בשנה נוספת.

הצעת חוק פרטית של חבר הכנסת יאיר צבן, שבאה להרחיב את חובת המדינה לשלם הפרשי הצמדה בשל תשלומי יתר של מס ערך מוסף, שולבה בחוק זה בסעיף 26. בהודעות זאת אני מבצע, כך אני בטוח, את רחשי לב כל חברי הוועדה בברכי את חבר הכנסת צבן על ההתמדה ועל התוריצות המאפיינות את עבודתו בוועדת הכספים.

אני רוצה להגיד, שהוא התפשר עם האוצר. אנחנו רצינו, למעשה, שמש ערך מוסף יהיה סימטרי. כפי שכשמישהו אינו משלם הוא נושא בהצמדה ובריבית, כך אם שלם משהו בטעות יותר מכפי שצריך היה לשלם, יש להחזיר לו גם כן עם הצמדה וריבית. הוא יתר הרבה. על־פי דרישתו יוצא שמי ששילם ב־1984, בטעות, 1,000 שקל, היה צריך לקבל עכשיו, עם ההצמדה — 41,000 שקל.

יאיר צבן (מפ"ם):
ב־1983.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
ב־1983, סליחה.

חבר הכנסת צבן התפשר על כך שאותו אדם יקבל 4,100 שקל.

לכן, כיושב־ראש הוועדה, אני ממליץ מאוד על כך. יש בכך מינימום של צדק. אני מבקש לקבל את ההצעה של חבר הכנסת יאיר צבן.

אדוני היושב־ראש, אלה עיקרי הדברים. לחוק זה יש הסתייגויות רבות. אני מקווה לענות עליהן לפי הצורך. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. רבותי, אנחנו ניגשים לשמיעת נימוקי ההסתייגויות. הסתייגות ראשונה של חבר הכנסת חיים רמון — איננו באולם. הסתייגות, ואולי יותר מאחת או שתיים לחבר הכנסת יאיר צבן, בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לנמק את כל ההסתייגויות שלי בכך אחת, פרט להסתייגות שלי לסעיף 22.

אני רוצה להקדים ולומר, שאני מודה ליושב־ראש הוועדה על הדברים שהוא אמר בקשר ליחמת החקיקה בעניין מס ערך מוסף. אני חייב לומר מידע עשיתי את זה, אם כי יוזמה זו נוגעת, בדרך כלל, לעוסקים מורשים שברובם הם סוחרים עצמאיים שלא מזדמן לי כל כך לעסוק בענייניהם. מה שהביא אותי לכך, בין השאר, הוא הרזג ההולך ומצטבר על האי־סימטריות החזרת ונשנית בחקיקה שלנו ביחסים שבין

יאידי צבן (מפ"ם):

כן, להימנע, אבל מצבו ישתפר.

אדוני סגן שר האוצר, הרפורמה הזאת התבשלה במסכת המשותף של הליכוד והמערך בקואליציה הלא-קדושה הזאת: זאת לאחר שיוזם נבא, יעקב קופ ואורית אבן-שושן פרסמו את המחקר שלהם, המציב את ישראל בפסגת האירשויות העולמי בהתפלגות ההכנסות בעולם המערבי המפותח. או למה זה יגרום? ריש להוסיף על זה את עניין עלות העבודה, ששם אתם מורמים 1.1 מיליארד או 1.2 מיליארד שקלים ברוטו, כמה מאות מיליונים פחות בנטו, לאותן שכבות. למה יגרום כל הדבר הזה יחד, אם לא לשידוד מערכות טוטלי בחלוקת ההכנסות?

אדוני היחשבראש, אני רוצה לסכם ולומר, שרעתי מה שצריך היה לעשות עכשיו, אם בכלל, זה חיקונים חלקיים, מאוד מאופקים, בסף המס ובמדרגות המס, וללכת לזרועות מומחים, ללכת לריון פרלמנטרי וציבורי רציני, ולהכריע תוך ראייה של התמונה הכוללת. מה כוונת לכם בעצמות? מי שהתקש על כך משקולים של יוקרה, משקולים אידיאולוגיים, משקולים אינטרסטיים, יודע בדיוק מה שאני יודע: שהרפורמה הזאת תעשיר את העשירים, תסייב רק בשוליים עם אלה שמדברים על כך שצריך לתמרץ אותם — שכבות מקבלי ההכנסות בשיעור 2,000 ר' 3,000 שקלים לחודש — תורע את מצבם היחסי של מעוטי ההכנסה ותגביר את הפערם התכתיים. ואם להיות חזיר מאוד: ספק רב, אדוני היחשבראש, אם היא תמלא פונקציה חיובית כלשהי באתגר המרכזי שלפנינו, בעידוד הצמיחה.

לכן אני מציע לחברי הכנסה לחמוך בהסתייגות שלי, כדי למנוע את הנזקים הכלכליים והחברתיים של הרפורמה הזאת.

הד"ר ר' תימן:

תודה. הסתייגות נוספת לחברי הכנסה חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני היחשבראש, חברי הכנסה, במסגרת הניסיונות לשפר את התוצגות הכלכלית שהונגשה לנו על-ידי הממשלה ניסו, חברים מהקואליציה, לשכנע את האוצר לשנות את הרפורמה — או את מה שהוא קורא לו רפורמה — בצורה לא חריפה, לא חריגה. ניסו לשכנע אותו להפוך את מה שהוא קורא לו רפורמה, ואני קורא לו החוק של מענק לעשירי המדינה, לרפורמה אשר תחזק את המעמדות הבינוניים שמשותבים בין 2,000 ל-4,000 שקלים בחודש, מעמדות שהם חוט השדרה של המשק. כוונתי למהנדסים, לטכנאים, למנהלי כוח אדם, לפועלים המקצועיים — אלה שיש להם אופציות לרדת מהארץ, אלה אשר מוסיפים תפוקה, אלה האנושים שרצינו לעודד אותם לעבודה. והנה בא האוצר ומציע לנו חוק, אשר נתון מתנה של 400 מיליון שקלים לארכזה מאותם, דבר שלא תהיה לו שום השלכה על כלכלת ישראל.

מנין אני יודע את זה? כי 1984 עשינו את הניסיון הזה. חברות ועצמאים נהנו, כתוצאה מהאינפלציה, ממיליארד דולר הכנסה לכיסם. הם נהנו מזה לא בסימיה, אלא ניצלו בדין את האינפלציה; אולי לא בצדק, אבל בדין. האם הייתה צמיחה או? האם הם השקיעו את הרווחים בצמיחה? האם יצרו מקומות עבודה? האם היו השקעות במשק? אין מקום אחד בעולם שבו הביאה הנוטזה והאזת של מתן מענק ל-2%—3% מהאוכלוסייה להשקעה כלשהי במשק. ונתנו את זה ב-1984. השכבות האלה קיבלו 400—500 מיליון דולרים מתוך סך מענק האינפלציה דא.

מקבלים את ההטבה הזאת בלידי פטור. מי בישראל את הדייטה הזאת? וההנמקה מהי? ההנמקה היא עלות העבודה: איננו יכולים להגדיל את עלות העבודה לכן ניתן לך את הפטור ממס. מי יצר את הפטורים על עבודה במשמורת? לא הממשלות?

אני לא אומר שכל דבר הוא קדוש.

כן סתם (התערעה לזכירות האזרח ולשלום): מה רע בפטורים על עבודה במשמורת?

יאידי צבן (מפ"ם):

יש מי שאומר שזה רע.

אני אומר: דבר אינו קדוש. באנו נבדוק את זה. דאיי שאם יש פטורים לא מצדקים למאן העליין אני אהיה הראשון שאלחם לביטולם, ראשית לכול, פטור ממס על רוחי הון במרדסה. באנו נדון בזה ברצינות.

הצד הכלכלי הוא חמור מאוד. ואני אומר כאן, זאת עלולה להיות בכייה לשנים, לא לחדות. לשנים, מכיוון שזה עלול למנוע את ההישג היחיד שיש לממשלה הזאת בתחום הכלכלי, ההישג של בלימת האינפלציה. זה יגדיל את הגירעון התקציבי, כי העלות הממשית של הרפורמה הזאת מתקרבת למיליארד שקל. זו העלות האמיתית. איך אתם מסדרים שם את הסעיפים — זה לא חשוב. ובשנה הבאה תהיה העלות גבוהה יותר. בשנה הבאה צריך יהיה להחזיר מיליארדים של דולרים, את המניות הבוקאיות. זאת שנת בזירות. איך תסתדרו עם כל הדברים האלה? תדפיסו כספים, או, לחלופין, תצטרכו לסגת מהרפורמה הזאת בכל מיני צווחות ותרגילים מתוחכמים.

יש פה גם הצד החברתי, חבר הכנסה צוקר, החלוקה הקיימת היא חלוקה חלקית, ההתפלגות הקיימת לעשירונים ולמאותים היא התפלגות חלקית, כי היא מבוססת בעיקרה על התפלגות ההכנסות מיניעה אישית. היא אינה כללית ורובה, היא אינה כללית ורווחי הון, ולכן יוצא שבמאן העליין יש אנשים המשתכרים כמה אלפי שקלים בחודש, כאשר תבטיח את עניין הרכוש ואת עניין רוחי ההון באותו העליין של האוכלוסייה — זו תהיה הקצפת, לא השמנת, של החברה הישראלית. ואז תדע ממה מורכבים הפטורים האמיתיים. הם לא מורכבים מהפטורים של חברת החשמל. זה לא החלק הכבד.

אני אומר שאתם צומדים להורים 240 מיליון שקלים חדשים — ואני אחזאי למספרים. עם התיקון הזה — אולי פחות. אני מדבר על הרפורמה המקודית, זה מה שהחלטתם. זאת הרפורמה שאין בלתה.

הד"ר ר' תימן:

התיקון האחרון אינו משמעותי בתחום ההכנסות.

יאידי צבן (מפ"ם):

אני רוצה לדייק. לא בדקתי, אינני יודע. אני אומר: הרפורמה שהייתה, שאין בלתה, שקצת נתבלתה, הרפורמה הזאת אמרה הייתה להיות למאן העליין, ל-1% של האוכלוסייה, על-פי ההתפלגות מיניעה אישית, 240 מיליון שקלים; ונוסף על כך היא כללית, כמובן, את הרווחים שיש להם מרכוש, מהון וכדומה.

סגן שר האוצר ע' אמרדי:

היא לא אמרה להורים, אלא להימנע — — —

חיים רמון (המערך):

אבל מצבם של האחרים הזה באוכלוסייה ישתפר לצומת השנה שעברה.

100 מיליון מהרפורמה, עדיין. מתוך 600 מיליון הוא יקבל 100 מיליון. לא 200, 100. נראה כל כך? אסוף? שוד ושבר? לא יגמרו את החודש מפני שקיבלו 100 מיליון ולא 200 מיליון? וארבעת המאות העליונים יקבלו במקום 400, 200 מיליון, ואת 200 המיליון האחרים ניתן למי שצריך לתת: לשכבות שעליהן דיברנו.

אידי צבן (מפ"ס):

מה אתה אומר על עלות הרפורמה?

היידר ד' חיסון:

חבר הכנסת צבן, הרי אתה — — —

חיים רמון (המערך):

אני מבקש: כלי שאלות מדויקות.

היידר ד' חיסון:

ניתן לך הודמנות פעם נוספת.

חיים רמון (המערך):

אני רוצה לומר דבר נוסף: גם עלי-פי ההצעה שלי אני מכבד את הצהרותיו של שר האוצר, שדוכ ממנו של אדם יהיה כידור, ובכל מקרה שום אדם במדינת ישראל לא ישלם יותר מ-50% מס, אם כי שיעורי המס אינם הכעיה, הכעיה היא הרווח במדינת המס. ופה נטפלו לשיעור. לא השיעור הוא הכעיה אלא מתי מגיעים לשיעור, באיזו מהירות מגיעים למס השולי הגבוה. ופה המציאו: 60%, דבר נורא. אני מכיר מדינות מפותחות מאוד, טובות מאוד — הלוואי שנגיע למחצית הרמה החברתית הכלכלית שלהן — ששיעורי המס השולי בהן הם ברמה הזאת.

לצד הרב, פה נכשלת אני, נכשלו גם חברי שחמכו בכך, הצלחנו לשפר, אני מודה, במידה לא גדולה, אם כי זה גם כן משהו — שמחת עניים — העברנו כ-30—40 מיליון ש"ח מהמאן העליון למעמד הביניים — שלא יקבל מזה הרבה. זה מה שהצלחנו לעשות. אני רק מקווה שהאוצר אכן יעמוד בהוצאות הנוצרות שחוקם מתו בכורך תגיש לנו רפורמה אמיתית במס — זו איננה רפורמה — ובפרט הזאת שהוצעה תגיש אמת נתקן את כל העיות שאנחנו מחוקקים היום. אם זה לא יקרה, אני מקווה שלקראת שנת המס הבאה נמותק את חרפת מה שקרר "הרפורמה" מספר החוקים של מדינת ישראל.

היידר ד' חיסון:

הסתייגות נוספת לחבר הכנסת גרשון שפט.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני הדיכבראש, חברי הכנסת, עקרונות אני בעד הרפורמה, אבל בהצעה המוצעת היום יש שתי בעיות. האחת היא, שלי לא ברור לאן ילכו הכספים שייחסכו עלי-די העשירונים או המאות העליונים. האם הם ילכו לצמיחה במשק, או לחיסכון, או לזכויות, או להוצאות ולהכבדה רבה עוד יותר על מאון התשלומים? אני זוכר שהיו שנים שבהן היה המס גבוה הרבה יותר והצמיחה היתה גדולה. לכן איני בטוח, איני יודע, ואני חושב שצריך עוד לראות, מתוך הניסיון, אם אומנם הודדת המס מן העשירונים או המאות העליונים תביא להתברר הצמיחה. ניסיון העבר בארץ לא הוכיח זאת בינתיים.

נקודה שנייה, יותר קריטית, היא שהרפורמה הזאת אינה מבוצעת בשלמותה, ולכן ההסתייגות שלי לגבי החלקיות שלה. היום מחליטים על אותם דברים טובים, נותנים לאותם עשירונים את האפשרות לשלם פחות מס, וכאשר תשכ הוצעה

עכשיו באים חברים באוצר ואומרים: צריך לפצות אותם, הרי הם מסכנים, אין אינפלציה. אין אינפלציה, הם התחילו לשלם מס, כפי ששילמנו כולנו, ואז אומרים: לא, נחזיר להם את זה במה שקוראים לו באוצר "רפורמה".

עכשיו באים ומספרים לציבור שנעשתה רפורמה. בסך הכול מונים שלוש או ארבעת המאות העליונים 60,000 איש. והציבור הרחב יחפש את הרפורמה בנרות, איפה היא? בחודש הבא הוא יגיד: יופי, אמרו לנו בבכנסת שעשו רפורמה, עכשיו משלמים פחות מס. הוא יסתכל על חלוש המשכורת שלו ויראה עוד 10 שקלים, עוד 15 שקלים, עוד 20 שקלים. הוא יגיד: זו הרפורמה? ואז הוא יבין שרימו אותו.

יתרה מזאת, גם האוצר ידע שזה לא בסדר, הוא אומר: נשפר את זה, תהיה ועדה, הוועדה תחקן את הטען חיקון. הלוואי שהאוצר צודק, אבל אני איני מאמין בכך. גם אם הוא צודק, וכבוד תשעה חודשים, בשנה הבאה, תהיה הרפורמה, באו נחלק בינתיים את 400 מיליוני השקלים האלה בצורה צודקת יותר. אני רוצה להבין, איזה היגיון יש בנתינת 200 מיליוני שקלים בקירוב ל-17,000 מפתנים? מה זה עושה במשק, חוץ מאשר התפרצות נוספת של צריכה ראווהית, חוץ מאשר עוד צריכה סטוביסטית? מה זה עושה?

אני הצעתי הצעה השומרת על מגירת התקציב ואיננה פוגעת בו כדוא זה. אין פריצה, לא תהיה אינפלציה.

אידי צבן (מפ"ס):

היית מגיד את זה כ"שחוד בחירות"? מה אתה אומר?

חיים רמון (המערך):

הייתי אומר שיש לפעמים, שחברים מסודים לחברים.

היידר ד' חיסון:

רבותי, רבותי, חבר הכנסת רמון.

חיים רמון (המערך):

אני מצטער על ההצהרה הזאת ואני מבקש למחוק אותה.

היידר ד' חיסון:

הם לא יכולים להגיב.

חיים רמון (המערך):

אני מצטער על ההצהרה ואני מבקש למחוק אותה.

היידר ד' חיסון:

למחוק אי אפשר, אבל התנצלת זה טוב.

אידי צבן (מפ"ס):

שר האוצר לא יכול להגיב?

היידר ד' חיסון:

הוא אינו.

אידי צבן (מפ"ס):

שיבא ריגב.

חיים רמון (המערך):

אני מבקש למחוק אותה מהפרוטוקול.

היידר ד' חיסון:

קריאה, בבקשה.

חיים רמון (המערך):

הצעה שנייה במדינת המס, אשר ישפרו את הרפורמה. מה הם יעשו? מה, הם ימסרו אסוף על ארבעת המאות העליונים? גם עלי-פי ההצעה שלי עדיין המאן העליון יקבל

מהי משמעות הדבר? הנימוק היה שזה ימרוץ אותם למה שקוראים ראגה לצמיחה כלכלית, להקמת מפעלים, אולם, טענה זו היא מופרכת. לא מדובר כאן על הגרלת הצמיחה אלא על הגרלת הרווחים.

ומדוע היא מופרכת? בשעתו דובר הרבה בכנסת על חוק המיסור בתאגיד אינפלציה. שאחרי-כן חוקן שמו אבל לא תוכנו. זה היה "סריק" תחוקתי, כדי לתת לבעלי ההון הגדולים ביותר לעשות ספקולציה חשבנית, כך שהם יקבלו למעשה מיליארדים של שקלים כרווח נטף. באותו זמן לא הייתה צמיחה והכספים לא הושקעו, אלא הם פשוט עשו ספקולציות שהעניקו להם רווחים נטפים.

חברי הכנסת, עובדה היא שממשלת ישראל מבצעת אתה לאחת את ההוראות של ג'ורג' שולץ, את ההוראות של הממשל האמריקני, לא רק בתחום הרפורמה במס. אחת הפקודות של שולץ, באותן עשר הנקודות המפורסמות, הייתה לקצץ בשירותים הניתנים בתחומי הבריאות, החינוך והסעד. זה בצע, ועוד איך. בצורה אכזרית ביותר, ועל זה דובר כאשר נדון על חוק התקציב. אחת הפקודות הייתה גם לבצע את הפיחות, וגם זה נעשה. פקודה נוספת היא רפורמה בשוק ההון וגם היא נכנסה בשלב הקרי "תוכנית כלכלית". הורי אומר, לתת לבעלי ההון הפרטיים ולחברות הפרטיות אותן זכויות שהיו לממשלה בשוק ההון וגם למכור חברות ממשלתיות לבעלי הון פרטיים.

אחת הפקודות, היא חודדת תשנית, ניתנה באמצעות ועדה מטעם הממשל האמריקני, המפקחת על ביצוע ההוראות, ואשר הייתה כאן בתורש הקדום. אחת הפקודות התחזות תשונות היתה, שלא להעלות את השכר, כשום אופן. במילים אחרות, לא לתת פיצוי של שחיקת השכר שהייתה. כל זה כוונת ב-100%, או לפחות ב-90% — הכול בגלל התלות המחולטת בממשל האמריקני, לא רק התלות הצבאית הפוליטית אלא גם התלות הכלכלית והחברתית.

לאחר הניסיון הזה ולאחר העובדות האלה, הרי הדברים הם פשוטים ביותר. ראו מה קורה בחינוך ובבריאות — הפגנה עצומה של סטודנטים מתקימת היום — מפני שלא רוצים להוסיף סכום מינימלי לשני השירותים האלה, והרי מדובר בסך הכול ב-60 מיליון ש"ח. הכול מפני שהממשלה הזאת היא ממשלה המשרתת את המעמד של בעלי ההון והגדולים, ומדיניותה של מפלגת העבודה אינה שונה, ביסודו של דבר, מהמדיניות של הליכוד בתחום הזה.

הערה אחת בקשר לשעורריה של איהחזרות מלוא ערך הכסף לאזרחים, לבעלי מלאכה ולבעלי מקצועות חופשיים ששילמו יותר מדי למס הכנסה. כבר החכר פה, שאם אורח או בעל עסק או בעל מקצוע חופשי לא ישלם את מלוא הסכום המגיע ממנו לפי חוק מס הכנסה, או יאחר בתשלום, הוא ישלם כפל כפליים בהצמדה וריבית, וכמו כן גם קנסות. אבל אם קורה להיפך, אם הוא ישלם בסכום סכום גבוה מדי, או אם גבו ממנו יותר מדי, אין מחזירים לו את המגיע לו.

עכשיו עשו פשרה, ואני מתפלל מאוד ששני מ"ם כוועדת הכספים, חבר הכנסת יאיר צפן, הסכים לכך. אלה ששילמו 1,000 שקל יותר מדי, לפי מה שהתפתח במשק בארבע השנים האחרונות, מגיע להם סכום של 41,000 שקל בחישוב של הצמדה וריבית. אולם הסכום שיקבלו, זה הפשרה שנתקבלה, יגיע רק ל-4,500 שקל. הורי אומר, 10% עד 12%. מדוע הוויתור הזה? מדוע נוהגים במקרה זה להיפך ממה שנהגים כאשר האורח אינו משלם את מלוא הסכום שהוא חייב בו? זה מלמד על האופי של התקציב, על האופי של

ששר האוצר אמור למנות מחר, ועדת המומחים, היא שתצטרך לקבוע למי לבטל הטבות, למי לשנות את המצב כפי שהוא היום, זה יהיה הרבה יותר קשה. מדוע זה יהיה קשה? מפני שאילו אפשר היה לעשות זאת היום, הלא היו ערשים ואת היום. למה לא הביאו את זה היום? כי הייתה התנגדות. פה התנגדות של ההסתדרות, פה התנגדות של קבוצות לחץ, פה התנגדות של משהו אחר. אגב, אני רוצה לומר, שחלק מההתנגדויות האלה היו גם צדקות, ולא כל אותם ביטולים שהאוצר הביא אומנם היו צריכים להיות. יהיה קשה מאוד לבוא אחר כך לציבור ולהגיד: הנה, תראו, אומנם כשנה שעברה או לפני חודשים מספר עשינו הנחות גדולות במס, אבל עכשיו הגיע הזמן לבטל הטבות. אני רוצה לראות את המערכת של האוצר עומדת מול המערכת של הכנסת, מול המערכת ההסתדרות, מול המערכת של ועדת הכספים, מול המערכת הפוליטית, ואחר כך מבצעת את הדברים שאותה ועדה אולי תקבע.

לכן, אני חושב שהדבר הזה הוא חלקי, ואני אומר: יכול להיות שצריכים להיות שינויים, אבל עקרונית צריכה להיות רפורמה במס. ההחלטה הזאת המוצעת היום לא תשיג, לדעתי, את המטרה. יכול להיות, יבואו אנשים, יבוא האוצר, ויגידו: אנחנו נכפה את המלצות ועדת המומחים. אינני מאמין בזה. לא יהיה בכוונתו של האוצר לעשות את זה, אבל ייתכן, שאם האוצר יעמוד על כך, הוא יצליח. אינני יודע, אינני חושב, ולכן ניסיתי, בלי הצלחה, לשכנע את אנשי האוצר, את ועדת הכספים, שישו את העניין לחודשים-שלושה חודשים, עד שוועדת המומחים תגמור את עבודתה, ואז תוכל הרפורמה להיות מאושרת כעסקה שלמה על-ידי כולם. אז כל אחד לא יהיה שבע רצון מחלק אחר, אבל הכנסת תוכל להחליט על החבילה כשלמותה.

לא הצלחתי לשכנע, ולכן האפשרות היחידה שהייתה לי היא להגיש הסתייגות לשם החוק, שהוא, למעשה, הרפורמה רק בחלקה. רפורמה זו לא תשיג את המשמעות שרצו, ובצדק, האנשים שרצו בה והגישו אותה לבית.

הו"ר ד' תיכון:

תודה. הסתייגות נוספות לחבר הכנסת תופיק טובי. חבר הכנסת וילנר, בבקשה, במקומו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אנחנו כמה מסתייגים, אבל מחר בעיני שאיש מהמסתייגים שקדמו לי לא הזכיר ולא התייחס לכך שכל הרעיון הזה המכונה "רפורמה במס הכנסה" לא נוצר בישראל.

כאשר עמדה מדינת ישראל בפני פשיטת רגל ההממשל האמריקני החליט לתת מענק חירפעי, מענק חירום בסך של 1.5 מיליארד דולר — המענק הזה ניתן בשלבים, בחלקים. בכל שלב קיבלנו איגרת ממוזיק המדינה מר שולץ, וביאגרת הזאת היו הוראות לביצוע: אם תבצעו — תקבלו את מחצית סכום המענק לשעת-חירום; אם תבצעו עוד — תקבלו עוד רבע; ואחר כך תקבלו את החלק האחרון.

ההוראות האלה לא היו טרדיות, הן פורסמו. אחת ההוראות הייתה לבצע את מה שקוראים עכשיו "רפורמה במס הכנסה". גם אני בעד הקטנת מס ההכנסה, אבל השאלה היא למי להקטין, ופה קרה דבר שיכול להטעות, אבל אני חושב שעכשיו הוא כבר לא מטעה איש, כי האמת כבר ידועה: זה בא להקטין את מס ההכנסה לבעלי ההכנסות הגבוהות ביותר — הפחתה משיעור מס של 60% לשיעור של 45%.

נטייע, בין השאר, בגלל העובדה שקבוצות הכוח ניצלו פה את נחן.

אני מסכים בהחלט לשיפור שהובא היום לפני ועדת הכספים ולא התקבל, שעיקרו היה בעצם ריחוק שונה מהותית של מדרגות המס ושל הסכומים שעליהם יתולו מדרגות המס. איני רוצה להכביר מלים. משום שבניין זה אני מסכים עם חבר הכנסת חיים רמון, אבל אני מבקש לשאול את חבר הכנסת צבן, שהעלה ארגומנטים לא פשוטים כנגד הרפורמה הנוכחית

היזיר ר' תיכון:

הוא איננו באולם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן, אבל הרי כולנו מדברים לפוטוקול ולא למליאה.

אני רוצה לשאול אותו כמה דברים, ואני אומר שהוא העלה כמה נקודות מהותיות שקשה להפיל אותן סתם כך. אני עדיין רוצה לדעת איך הוא אפסר לקיים משק מודרני בעולם המערבי כשיעורי מס כפי שאנחנו נתונים בהם. לאור מה שקורה בעולם המערבי ולאור מה שקורה בארצות הברית, אי אפשר לקיים משק מודרני שינתק את עצמו, חבר הכנסת וילנו, מן העולם המערבי. אני לא רוצה להתנתק מהעולם המערבי, ואצלי אין דבר פטול רק משום שהוא נולד בארצות הברית. לא, אין לי הבעיה הזאת, אני משוחרר מהעניין הזה, ואפשר למצוא שם לעמים גם כמה דברים שאפשר ללמוד מהם. נכון הוא שמצוין תצא תורה, אבל יש עוד כמה מקומות שמהם יצאו כמה דברים.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת צבן, שאיני מאמין שאפשר להישאר חלק מן העולם המערבי כשיעורי מס כפי שאנחנו נתונים בהם. נוסף על כך, איני מאמין שאפשר לעודד מישור לעבודה כאשר גובים ממנו מס בשיעורים כל כך גבוהים, והדברים נאמרו ואיני רוצה להכביר מלים.

יש נקודה חשובה שהדוברים לפני לא ציינו אותה, ומשום כך אני רוצה לעשות זאת. מי שרוצה להחזיר אנשים ארצה, סטודנטים, בעלי תארים גבוהים הלומדים היום בארצות הברית — מי שמבקש להחזיר אותם יתקשה לעשות זאת כאשר קיימים אצלנו שיעורי המס הללו. מי שרואה את עצמו כציוני ואינו מסתפק רק בלהג ציוני, אני מציע לו שיביא גם את הנקודה הזאת בחשבון.

אדוני הישכיראש, אני עובר עכשיו לסוגיה האחרונה בדברי, ואני פונה עכשיו אליך, אדוני יושב ראש ועדת הכספים. אמרתי קודם, כשלא הייתי פה, שוועדת הכספים נכשלה באופן מוחלט בכל הקשור לדיני המס בהצעת הרפורמה, משום שלא היו בה דיונים. הדיונים התקיימו בעצם בפורום אחר, לא פרלמנטר. עכשיו נשאר לך, אדוני הישכיראש, להקפיד על כמה דברים. מתח ידעו פורמלית על מיניה של ועדת המומחים — כך נמסר לנו היום — ואני מקווה שהשר יעמוד בזה, ואין זה רק מבחן של שר האוצר, אדוני יושב ראש ועדת הכספים, זה גם מבחן שלך ושל הוועדה. אני רוצה לראות באיזו מידה תהיה הוועדה מעורבת, תביע את דעתה לפחות לגבי כתב המינה, מה ה-reference של אותה ועדה, או שנהיה שוב במצב שבו הדברים יונחו ללא ויכוח ציבורי, ללא עימות אידיאולוגי, יש כאן מקום לעימות אידיאולוגי. זה בין השאר באחריותך, אדוני יושב ראש ועדת הכספים. אני רוצה לראות באיזו מידה אכן יקפידו על לוח הזמנים, ובעניין הזה של הוועדה הוא קריטי. לוח זמנים

המדיניות הכלכלית, על כך ששודדים את המקסימום ממי שלו צריך לשלם ומעניקים את המקסימום למי שלא צריך להעניק לו, ונוסף על כך מרבים גם בחשבוניות.

מכל הסיבות האלה אנחנו נצביע נגד החוק הזה של רפורמה במס הכנסה. זו אינה רפורמה, זו שעורריה. תודה.

היזיר ר' תיכון:

תודה. רשות הדיווח למסטיג האחרון, חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני הישכיראש, חבר הכנסת, כפי שאמר דוברים לפני, עניינו היום הוא בעצם ריחוק ברפורמה לשיעורין או כרבע רפורמה. מיד אחיינס לרפורמה החלקית שבחלקית הזאת. אבל לפני כן, נדמה לי שאני פטור מלומר דברים, שנדמה לי שגם אתה, אדוני הישכיראש, הזכרת אותם היום בהודמנות אחרת, לגבי אופיו של הדין בוועדת הכספים על הרפורמה במס, או אם לדייק יותר — לגבי העור הדין בוועדת הכספים ככל מה שקשור ברפורמה האמורה להיות כל כך יסודית.

למעשה, החרד של ועדת הכספים היה החרד שבו ניתנה גושפנקה, חותמת פלסטיק, למה שסוכם בפורומים לא פרלמנטריים, בפורומים פוליטיים, והיתה זו רוגמה נוספת למה שעושה ממשלת האחדות הלאומית לפרלמנט שלנו — בעצם היא רוקנה את ועדת הכספים מתוכנה. ועדת הכספים לא נתבקשה לרין רצינית בדברים הללו, אנשים, אם התבטאו, התבטאו במסגרות חרץ פרלמנטריות, והסיכום כולו נעשה בדברים שבהם לא היתה כניסה לוועדה. בדברים הללו היתה כניסה רק לקבוצה מאוד מצומצמת, שנחמתה מכת הפתקציה הפוליטית שמילאה ולא מכת החברות בוועדת הכספים, ונדמה לי שראוי לציין את העובדה המעציבה והעגומה הזאת.

אשר לרבע הרפורמה, שעליה אנחנו דנים היום, אני לא אעשה לעצמי עבודה קלה כפי שעשה לפני חבר הכנסת חיים רמון, אשר דילג על שלב חשוב בהיסטוריה של הרפורמה הזאת ובעצם לא הצביע מרוע אותה רפורמה, שהוא רצה בה דברים מתחרי סיעתו רצו בה, לא הגיעה לכלל מימוש — משום שבאותה סיעה ממש, שבה הוא חבר, היו חברים שתחילה הסתייגו מעצם החידוש שבניין, ואחר כך הגנו על האינטרסים של הקבוצות החזקות ביותר המיוצגות בהסתדרות, של ענפי הכוח בתוך ההסתדרות. נכון שגם האוצר טעה ברבע שהציע ביטול מחולט של כל הפטורים — וחבל לדבר על ביטול מחולט משום שיש כמה דברים שצריך לעודד וצריך לתגמל וצריך לתמוך — אבל חברי סיעת המערך לא יוכלו להאשים רק את האוצר בעובדה שהובאה רפורמה צולעת. הם יכולים, קודם כל, להביט אל עצמם, פנימה, קודם כל, להצביע עליהם עצמם כאחראים לעובדה שציינו היום הוא כרבע רפורמה בלבד. אני באמת מקטן כמי שיכול לולג על שלב כל כך חשוב בהיסטוריה ולהאשים את כל העולם חוץ מאשר את עצמו.

ובכן, הרפורמה המקורית נכשלה באמת בגלל קבוצות כוח, שאינן נמנות עם הקבוצות החלשות, כפי שאמרתי. וחבל שהיא נכשלה, כי הרי עכשיו אותה ועדת מומחים שמנתה, כל תפקידי יהיה בעצם להחזיר את הגלגל לאחור, וכל מי שמקווה שיצא משהו מהרפורמה ירדע בדיקו למה לחכות — להצעה המקורית, פחות או יותר; להוציא אלמנט אחד חשוב, ואצין אותו מיד, הוא מקוה בעצם שתחזור הרפורמה המקורית למסגרת, הגלגל ייטוב לאחור ונחזור למצב המקורי. אפשר היה למצוא את המצב הזה, אפשר היה לרין ולהתווכח היום על רפורמה רצינית יותר, מהותית יותר, מקיפה יותר. אך הדבר לא

חיים רמון (המערך):
לא היתה צמיחה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
בתקופתו של אריזון היו שנתיים של צמיחה.

כאשר אנחנו מדברים דנים הרבה על מעלימי המס, על ההון השחור — האם אתם חושבים שאלה שעושים את ההון השחור שייכים לעשירון התחתון, לאלה שמרוויחים 1,000 שקל בחודש?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש כאן טיפול בהון השחור?

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
מי שעושה את ההון השחור לא מרוויח 1,500 שקל לחדש. אם אתה רואה לעשירון התחתון — בעלי ההון השחור נמצאים בעשירון העליון, לא בעשירון התחתון. עכשיו אומרים שמדובר על מיליארדים.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל על אלה — — —

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אם רוצים לחסל את ההון השחור, צריך להגיע לרפורמה במס של 30% ולחותר על 48%. אילו גבו היום מס אמת בשיעור של 30%, לא היינו צריכים לדאוג אם ארצות-הברית תשלח לכאן 100 מיליון דולר, או לא. הצרה היא, שלא משלמים מס אמת, וכל מס גבוה מביא לקיום הון שחור. זה יום חג לאלה שהביאו את חוק הרפורמה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גם על הון שחור יש מיסוי — — —

הי"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת רן כהן, יש כאן אנשים שנכנסו למליאה בשעה 10 בבוקר והם עדיין יושבים, והם עייפים. תתחשב בהם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שישבו. אני יושבתי כאן קודם.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
חבר הכנסת רן כהן, אני רוצה להגיד לך משהו. אנשים המחזיקים מיליונים רבים בפתים פטורים בכלל ממס, ואנשים העובדים במשק יצרו, מזיעים ומסכנים את כספם — בפתים לא מסכנים דבר. האם אתה רוצה שאלה ישלמו 60% מס? זה הצדק?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
על רוחו הון שישלמו מס.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
בהא אתם רק תגדילו את ההון השחור. לא יבואו לכאן משקיעים מחוץ לארץ. ממשלת ישראל תוציא עשרות מיליוני דולרים רק כדי להביא את המשקיעים ולצלם אותם. איש לא ישקיע פה גרוש.

לכן אני מציע להתעלם מכל הסתייגות ברפורמה, ולתגוג את זה.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת צוקר, ששר האוצר הבטיח למעט תוך יום-יומיים ועדת מומחים. אין ועדת הכספים צריכה להתערב במניינים. אין דבר כזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא הצעתי להתערב במניינים.

שיתאריך יותר מהנחיר יכניס אותו לעיבורה של שנת בחירות, ואז אפשר יהיה לשכוח מהרפורמה ולהישאר רק עם האלמנטים הקשים שלה, בלי האלמנטים החיוביים שעדיין לא גובשו.

נקודה אחרונה — והיא היתה גם המגזרת הגדולה של הרפורמה המקורית, ובוה ועדת הכספים כן תצטרך להיות מעורבת, ואני מקווה בעזרתך, חבר הכנסת שפירא — המיסוי על רווחי הון. הפגם הגדול של הרפורמה המקורית היה בעובדה, שחלק אחד מן ההכנסה — וחלק לא מבוטל שיש לו חשיבות כלכלית, יש לו חשיבות חברתית גדולה עוד יותר — לא היה נתון כלל למיסוי, הוא היה פטור והיה עשיר להכניס סכומים גדולים הרבה יותר מאשר ביטול פטורים אחרים לשכירים. יש כאן תפקיד גם לוועדת הכספים, אני מקווה שגם לכנסת כולה, וגם לשר, ואני מקווה שהשר יעשה משהו בעניין הזה ויחייב אותה ועדת מומחים להתחייס למיסוי על הכנסות מהם. אִי-אפשר להתחייס לכל הפטורים כולם ותחום אחד, קטן ושולי, מערי וקטנטן, כמו רווחים מהון, להשאיר פטור. כל הטיעונים שקשה לגבות את זה, שאִי-אפשר, שזה מסוכן. אדמיניסטרטיבי — לא יועילו, או אני מקווה שלא יועילו. בעזרתה של הוועדה, אדוני חבר הכנסת שפירא.

זהו עכשיו — ובוה אני מסיים — מבחנו של השר, שיוכיח שהוא מנסה כאמת לעשות למען החלק החיצוי של הרפורמה, שעדיין לא כלול בה ועדיין אינו חלק מן התוכנית. זהו גם מבחנה של ועדת הכספים ומבחנו של יושב-ראשה, באיזו מידה נקפיד על לוח זמנים, באיזו מידה יהיה לנו מה לומר לגבי כתב המיני ובעיקר באיזו מידה יתפוך מיסוי על הכנסות מהון לנוהג כחברה הזאת ולא למותרות שרק ארצות "מפגרות", כמו ארצות סקנדינביה, מרשות לעצמן. תודה.

הי"ר ד' תיכון:
תישב יושב-ראש ועדת הכספים. בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, איני משיב תמיד על הסתייגויות, אבל אני חייב לומר, שלגבי תיקון מס — מה שאנחנו קוראים 1974, ושהיה 1972, רפורמה במס — צר לי שבחוק חשוב כל כך — — —

הי"ר ד' תיכון:
לא, 1974, שהפך ל-1972. כמו שאני אומר.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
לא חשוב, בוא נדבר על הרפורמה במס. אני חושב שלא היו צריכים לדון בחוק הזה היום, יחד עם עשרות חוקים ועם תקציב המדינה. צריכים היו לעשות תג מיוחד — מפני שאנחנו לא יודעים לתגוג גם את מה שצריך לתגוג — ולקיים יום דין על כך שסוף סוף הגיעה הכנסת למצב שבו היא מודיעה לציבור שממשלת ישראל החליטה לעשות — — —

אני זוכר שהמס בארץ היה 87%. האם מישו מדבר על זה היום?

חיים רמון (המערך):
אז היתה צמיחה היום אין.

הי"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת רמון, הודיכוחים תמו.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
חבר הכנסת רמון, אני חייב לומר לך, שכאשר היה שיעור האינפלציה 600%, היתה שנה של צמיחה. אתה רוצה שנחזור ל-600% אינפלציה?

הי"ד ר' בן-מאיר:

לסעיף 1 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותו להצבעה.

ה צ ב ע

סעיף 1 נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 3 נתקבל.

התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לסעיף 4 לא נתקבלו.

סעיף 4, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעת חברי הכנסת י' שמאי ר' צבן לסעיף 5 לא נתקבלה.

סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 6 לא נתקבל.

התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 6 לא נתקבלו.

סעיף 6, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ד ר' בן-מאיר:

לחבר הכנסת צבן יש הצעה להוסיף סעיף אחרי סעיף 6.

י"ד צבן (מפ"ם):

כדאי שתטילו מס על רווחי הון בבורסה.

הי"ד ר' בן-מאיר:

חברי הכנסת קוראים מה שכתוב בהצעתך. לא נחזור על זה עכשיו. אתה כבר נימקת את הסתייגותך.

ה צ ב ע

הצעת חבר הכנסת י' צבן אחרי סעיף 6 לא נתקבלה.

סעיף 7 נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 8 לא נתקבל.

סעיף 8, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לסעיף 9 לא נתקבל.

הצעת חבר הכנסת י' שמאי לסעיף 9 לא נתקבלה.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 9 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת של ח' טובי לסעיף 9 לא נתקבל.

סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.

אברהם יוסף שפירא (י"ד ועדת הכספים):

לאחר שתוקם הוועדה, אני, כיושב-ראש ועדת הכספים, אומץ אותם, אם ירצה השם, והם ישמרו מה יש לוועדת הכספים להגיד להם.

מי שהאינטרס של עם ישראל עומד לנגד עיניו, ראוי שיבקש להפחית הרבה יותר מס. כל הפחתה מס תביא להכנסה יותר גדולה — לא לפרט, לקופת האוצר.

אחם מביאים חמיד את שבדיה בתור דוגמה. ראש הממשלה ביקש בארצות-הברית שלא לתת ליהודי בריית-המנוחות לכוא לארצות-הברית. הוא לא מבקש זאת משבדיה. כשהיהודים יוצאים מחסיה, הם רוצים לכוא למדינה נורמלית, ולשבדיה לא מהגר אף לא יהודי אחד מברית-המנוחות, אף שהיא קרובה לברית-המנוחות יותר מארצות-הברית.

חיים רמון (המערך):

אלו הם היו רוצים, לא היה נשאר יהודי אחד בורניה.

אברהם יוסף שפירא (י"ד ועדת הכספים):

זה יום חג גדול לכל מהגרים ולכל עובד בכיר בחברה — בלי לדבר כל הזמן על כמה הוא מקבל בדרגה וכמה נטו — ולא יצטרכו לייקר את עלות העבודה של אותם עובדים, בגלל תיקון הרפורמה במס הכנסה.

אני מודה לממשלה על כך. זה יום גדול. טוב שהדליקו את האור לחוק הזה. אני מבקש לבטל את כל ההסתייגויות, ללא יוצא מן הכלל.

הי"ד ר' בן-מאיר:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. לשם החוק יש הסתייגות של חבר הכנסת חיים רמון. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לשם החוק לא נתקבל.

הי"ד ר' בן-מאיר:

גם לחבר הכנסת י"ד צבן יש הסתייגות לשם החוק. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לשם החוק לא נתקבל.

הי"ד ר' בן-מאיר:

גם לחבר הכנסת גרשון שפט יש הסתייגות לשם החוק. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לשם החוק לא נתקבל.

הי"ד ר' בן-מאיר:

כידון שכן. מי בעד אישור שם החוק כפי שהוגש על-ידי הוועדה?

ה צ ב ע

שם החוק, בנוסח הוועדה, נתקבל.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון לחלופין של חבר

הכנסת י' צבן לסעיף 22 — רוב

נגד — אין

התיקון לחלופין של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 22 נתקבל.

סעיף 22, עם התיקון שנתקבל, נתקבל.

הד"ר ד' בן-מאיר:

ובכן, סעיף 22, עם ההסתייגות של חבר הכנסת יאיר צבן, נתקבל.

יאיר צבן (מפ"ס):
היא חלופית.

הד"ר ד' בן-מאיר:

ברור שאם היא אושרה על-ידי הקואליציה, היא חזיתית.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היא חלופית, לא חזיתית.

הד"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אני רוצה להבהיר גם לפחדטוקול, שלחבר הכנסת יאיר צבן היו שתי הסתייגויות. האחת למחוק פסקאות (2) ו-(3), או לחלופין להוסיף משהו בפסקה (3). הכנסת קיבלה את הצעת ההסתייגות שלו לחלופין, היינו פסקאות (2) ו-(3) לא יימחקו אלא לחלופין ייתכנו מה שכתוב בהסתייגות הזאת וזה מצורף לסעיף 22 שאותו אישרנו.

עכשיו אנחנו עוברים להצביע על סעיפים 23 עד 28, שאין לגביהם הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 23—28 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 29 לא נתקבל.

התיקון החלופי של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 29 לא נתקבל.

התיקון החלופי השני של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 29 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 29 [בסעיף קטן (ב)] לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 29 [בסעיף קטן (ג)] לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לסעיף 29 לא נתקבל.

סעיף 29, בטווח הוצעה, נתקבל.

הד"ר ד' בן-מאיר:

לסעיפים 30—31 אין הסתייגויות. אני מבא אותם להצבעה בטווח הוצעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 30—31 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 10 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 10 לא נתקבל.

סעיף 10, בטווח הוצעה, נתקבל.

סעיפים 11—14 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 15 לא נתקבל.

סעיף 15, בטווח הוצעה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 16 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 16 לא נתקבל.

סעיף 16, בטווח הוצעה, נתקבל.

סעיפים 17—20 נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 21 לא נתקבל.

סעיף 21, בטווח הוצעה, נתקבל.

הד"ר ד' בן-מאיר:

עכשיו אנחנו מאפשרים לחבר הכנסת צבן להביע הסתייגות לסעיף 22.

יאיר צבן (מפ"ס):

אדוני הישכיראש, חבר הכנסת, ההסתייגות העיקרית שלי לסעיף 22 מכוונת לכך שהגדרה שהטילה עלינו הממשלה כשעתה, הממשלה הקודמת, של ביטול קצבת הילד הראשון, תימחק.

לחלופין, אני מציע הסתייגות שעל-פיה אותם אזרחים, שרובם נמנים עם המשפחות הצעירות שיש להן עד שלושה ילדים, שהכנסתן אינה עולה על 90% מהשכר הממוצע במשק, תוחזרו להם קצבת הילד הראשון.

אני רואה בה כביטור סמלי לתיקון מעוות קטן בכל המהלך הזה שאנחנו מבצעים היום, ואני מבין סיפוק על כך ששר האוצר והקואליציה הסכימו לחמק לפחות בהסתייגות החלופית הזאת. תודה רבה.

הד"ר ד' בן-מאיר:

אדוני שר האוצר, אדוני יושב-ראש הוצעה, האם אתם תומכים בהסתייגות הזאת? אני מבקש להבהיר את הנקודה הזאת.

שר האוצר מ' נסים:
כן.

אברהם יוסף שפירא (יד"ר ועדת הכספים):

אנחנו תומכים בהחלט בהצעה של חבר הכנסת יאיר צבן.

הד"ר ד' בן-מאיר:

תודה. ובכן, יש כאן הסתייגות של חבר הכנסת יאיר צבן, ואני מעמיד אותה להצבעה.

תחברת כ"ג, ישיבה ש"ד

— הצעת חוק לחיקוק פקודת מס הכנסה (חיקוק מס' 72): הצעת חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (חיקוק מס' 2) —

ה צ ב ע ה

חוק לחיקוק פקודת מס הכנסה (מס' 72),
התשמ"ז — 1987, נתקבל.

גרשון שפט (התחזית):
מי נמצא?

הו"ר ד' בךמאיר:
אני קובע באתר שהחוק נתקבל בקריאה שלישית. מול סוב
וברסה.

הו"ר ד' בךמאיר:
אדוני שר האוצר, האם אתה מסכים שניגש להצביע על
הצעת החוק בקריאה שלישית?

שר האוצר מ' נסים:
אני מבקש זאת.

הו"ר ד' בךמאיר:
אני מעמיד להצבעה את הצעת החוק לחיקוק פקודת מס
הכנסה (מס' 72), התשמ"ז — 1987, בקריאה שלישית.

כ. הצעת חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (חיקוק מס' 2),

התשמ"ז — 1987 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

ח' חיסון (הליכוד):

אין יכול להיות שחוק שעבר אתמול בקריאה ראשונה
מובא עכשיו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית?

איד צבן (מפ"ם):

אדוני הישכיראש, חבר הכנסת, חוקרים בתחום מדעי
המדינה וגם בתחום הכלכלה, שחקרו את המקורות לפגמים
בחוקיקה הישראלית, מצאו שרוב הפגמים נוצרים בחוקיקה
חפזה, בחוקים של 30 — 31 במסר. הסיפול בחוק הזה מדגים
את הפגם החמור שלילי הצביעו.

אמש התח החוק על שולחנו בחסר.

ח' חיסון (הליכוד):
במליאה.

איד צבן (מפ"ם):

בחוקר-פתח, אם אתה רוצה, לא סתם בחסר אלא
בחוקר-פתח.

אברהם יסף שפירא (י"ד ועדת הכספים):
זה פשוט לא נכון.

איד צבן (מפ"ם):

פשוט לא נכון — אדוני ישכיראש ועדת הכספים, אני לא
זוכר אם היית במליאת הכנסת בעת הקריאה הראשונה. נראה לי
שהיית בחוד החודעה. אנתו היינו פה וחיברנו על החוק הזה.

אברהם יסף שפירא (י"ד ועדת הכספים):
העיקר שהיית בישיבת החודעה. לא היה חסר.

איד צבן (מפ"ם):

החוק הזה לא נזק ולא נזק ברצונות סועדה.

שבס רייס (המערך):

אין יכול להיות דבר כזה?

איד צבן (מפ"ם):

לכן, אני חושב שהוא צריך להימחק. אנתו מדברים בחוק
שנקרא: תיאומים בשל אינפלציה. החוק הזה בכללותו, כפי
שידוע לכולנו, נוצר לרעה, היו בו הרבה פגמים, והפגם העיקרי
בו הוא שהוא לא הובן על-ידי שום גורם במערכת. יחיד
מטלה, שייכנסו כנראה כיום מן הימים לספר השיאים של גינס,
אם ידאג לכן ישכיראש ועדת הכספים, הביע אותו. פקיד
השומה לא הביע אותו, הערעורים יצרו קשיים כבדים

הו"ר ד' בךמאיר:

אנתו עוברים לחוק הבא: חוק מס הכנסה (תיאומים בשל
אינפלציה) (הוראת שעה) (חיקוק מס' 2), התשמ"ז — 1987.

ח' חיסון (הליכוד):

מתי נגיע לחוק התקציב?

הו"ר ד' בךמאיר:

כאשר אודיע על כך.

יביא את החוק ישכיראש ועדת הכספים, חבר הכנסת
אברהם שפירא. בבקשה.

אברהם יסף שפירא (י"ד ועדת הכספים):

אדוני הישכיראש, כנסת נכבדה, הגי מתכבד להביא
לאישור הכנסת בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את חוק מס
הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (חיקוק מס'
2), התשמ"ז — 1987.

בחוק שלושה תיקונים:

1. נישום שחל עליו פרק ג' לחוק העיקרי וזאי לנסות
מהכנסתו 20% בלבד מהוצאות המימון ששימשו לרכישת נכס
לעסקו. שיעור זה נקבע כריבית ריאלית בשעה ששיעור
האינפלציה היה גבוה. עם ירידת שיעור האינפלציה עלה משקל
הריבית הריאלית על אשראי רגיל לכ-30% מסך כל הוצאות
המימון, ולכן מצוץ להעלות את השיעור שהנישום וזאי לנסותו
כאמור ל-30%.

2. חוקר החוק העיקרי הוא עד תום שנת המס 1987. מצוץ
לקבוע את המשך תחולתו של החוק גם לאחר שנת המס 1987.
ואולם מצוץ גם כי שר האוצר, באישור ועדת הכספים, יהיה
מוסמך להשעות את החוק לשנת מס פלנית וכלבד שהאישור
להשעה ינתן לא אחור משלושה חודשים מתחילת שנת המס.
ושר האוצר יציע את ההשעה האמורה בו כבד עם הנחת חוק
התקציב על שולחן הכנסת.

3. סעיפים 4 ו-5 לחוק העיקרי מורים על תיאום המלאי,
המקדמות מלקוחות והמקדמות לספקים לפי שיעור עליית
המורד. בשיעורי אינפלציה נמוכים אין משמעות רבה לתיאומים
אלה, ועל כן מצוץ, כי הוראות הסעיפים האמורים לא יחולו
בשנת המס 1985 ו-1986. תודה רבה.

הו"ר ד' בךמאיר:

תודה. לחבר הכנסת צבן יש הסתייגות. בבקשה.

— הצעת חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (תיקון מס' 2):
הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1987 —

בבריתם, מפני שהחוק הזה לא מוכן. היה צריך להתמודד עם החוק הזה על רקע התפתחות של אינפלציה מודטת יותר בשיעור של 20%, ולא לפנות למהלך חקיקתי לא בדוק, לא מבוקר, שאיש מאתנו לא יודע מה ההשלכות שלו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
האם שמת לב שהתנועה היא רטרואקטיבית לשנת המס 1985?

יאיר צבן (מפ"ם):
איני יכול להתייחס אפילו להצעה שלך, מפני שאם עלי להיות כן, איני יכול להוציא את עצמי מהכלל. אני לא אומר שאחרים לא בדקו את החוק, אך אני לא בודקתי את החוק ואני מודה שאיני יודע את מהות החוק על בוריה.

אני מציע לחברי הכנסת שלא לקבל את החוק הזה, להחזיר אותו לממשלה, ולאפשר לפחות ברמה של ועדת הכספים ודין רציני בחוק.

הד"ר בן-מאיר:
תודה רבה. אודני יושבראש ועדת הכספים, אתה מבקש לענות? בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אודני היושבראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לומר, שאני מתפלא על חבר הכנסת יאיר צבן. נותני לו הידס מחמאות מעל כמה הכנסת. יש בפי תשובה אחת: איך יכול להיות שאני מסוגל להעביר משהו בחסן כאשר הוא יושב בוועדה? האם ייתן לי חבר הכנסת יאיר צבן לעשות זאת? האם אוכל לעשות זאת? האם במקום שהוא יושב אני יכול להביא חוק בחסן? האם הגבלות אודני אירעם ברשות ד"ר?

אני מבין שהחוק הזה לא נזח לו, אבל אני רוצה לתת לו עוד מחמאה, שכמקום שהוא יושב איראפשר לעשות שום דבר מתחת לשטיח ובחסף.

לכן, אני מבקש להסיר כל הסתייגות.

הד"ר בן-מאיר:
בענייני סטיחים, חבר הכנסת שפירא בקיא, כך שזה בסדר. תודה.

חברי הכנסת, אנתנו ניגשים להצבעה.

הד"ר בן-מאיר:
חברי הכנסת, אנתנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת חבר הכנסת י' צבן לסעיף 1 לא נתקבלה.

סעיף 1, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הד"ר בן-מאיר:
לסעיף 2 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

לסעיף 2 נתקבל.

הד"ר בן-מאיר:
לסעיף 3 יש הסתייגות של חבר הכנסת צבן.

ה צ ב ע ה

הצעת חבר הכנסת י' צבן לסעיף 3 לא נתקבלה.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

הד"ר בן-מאיר:
לסעיף 4 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

לסעיף 4 נתקבל.

הד"ר בן-מאיר:
בזה סימנו את הקריאה השנייה. אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (הוראת שעה) (תיקון מס' 2),
התשמ"ז — 1987, נתקבל.

כא. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1987, התשמ"ז — 1987 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הד"ר בן-מאיר:
איראפשר להתחיל בהשמעת ההסתייגויות לפני ששמענו את יושבראש הוועדה. אתה יכול להתחיל לדבר, הרי אתה בקיא בתומר.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
רבותי, אני חושב שבדברי על התקציב כללתי גם את חוק התקציב. החוק מונח לפני חברי הכנסת. אני מסתייג מדבר אחד בחוק התקציב.

בסעיף 6 לחוק התקציב, בסעיף קטן (ב), נאמר: "השר לענייני דתות ושר האוצר יקבעו את המימון למטרות של תחום פעולה 05 בסעיף תקציב 22 בהתחשב בעמדת הוועד המשפטי לממשלה כאשר לקריטריונים". אני חושב שזאת בושה לכנסת לקבוע, זו הפעם השלישית, הוראה כזאת אך ורק לגבי משרד

הד"ר בן-מאיר:
אנתנו עוברים לסעיף הבא: חוק התקציב לשנת הכספים 1987. אודני יושבראש ועדת הכספים, בבקשה.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אודני היושבראש, כנסת נכבדה, קודם כול, אני רוצה לשאול את חבר הכנסת צבן, אני עומד להביא את חוק התקציב, האם גם זה נעשה בחסן?

יאיר צבן (מפ"ם):
אני אומר לך.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אני שואל אותך עכשיו. החוק עוד לא נמצא לפני. אולי נתחיל בהשמעת ההסתייגויות.

בהתייחס למדיניות של ריגון: זו הפעם הראשונה מאז שנות ה-30 שהקהילה היהודית בשיקגו צריכה לארגן עזרה סוציאלית ליהודים בקהילה. מפני שההסדרים של מערכת הרווחה האמריקנית לא הגנו הגנה של ממש. ואצלו יש המפארים את המודל הזה של שולח ושל ריגון ורצוים לחקות אותו. אני מציע לנו שלא ללכת בעקבות המודל הזה.

הסתייגות נוספת בסעיף 6 — בשיתוף עם עמית, חבר הכנסת דוד צוקר — מתייחסת אכן לענין הקריטריונים. חבר הכנסת שפירא, אני מסכים אתך לחלוטין, שלא ייתכן להחיל את הקריטריונים האלה רק על משרד הרווחה, או רק על משרד הפנים. אני רוצה להזכיר מה קרה השבוע, תראו איזה התבזות הייתה. ארבעה אנשים ישבו בחדר סגור וחילקו מיליון וחצי שקל למסודות דוגמת "בית-ברל" והמדרשה הלאומית על-שם ז'בוטינסקי, שאני שולל מבחינה אידיאולוגית את דרכה. אילו הביאו את זה באופן גלוי לשולחן הוועדה, וחילקו את הכספים על-פי קריטריונים — — —

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
אני בא להגן על הליכוד והמערך. בבקשה לוועדת הכספים היה כתוב שזה כסף קואליציוני.

יאיר צבן (מפ"ם):
אם כתוב שזה "כסף קואליציוני", הרי זה כסף פסול, טריפה, טמא, אם כך זה כתוב, בלי פירוש.

אברהם יוסף שפירא (י"ר ועדת הכספים):
חבוא לקואליציה ותקבל.

יאיר צבן (מפ"ם):
לא. ניסו לדבר אתי כדי שנסדר את זה. אני רוצה לסדר את זה. מוסדות שאכפת לי מהם, כגון "צוותא", גבעתיים, אס תניח אותם על השולחן, בכל סדרת קריטריונים שתחבר — הם יקבלו. גם "בית-ברל" יקבל, אם תניח אותו על השולחן, בכל קריטריון שתחבר. מדוע צריכים חברי כנסת להתבזות על הקצבות של מיליון וחצי שקל. עקב הסדר שחותרים עליו בחדר סגור? צריך להיות עיקרון שדברים אלה נעשים בגלוי. מוסד שראוי — יקבל. מוסד שאינו ראוי — לא יקבל.

אדוני היושב-ראש, לענין המשרדים השונים, אסתפק עכשיו בהנמקה לכמה משרדים.

אהרן הראל (המערך):
אגב, חבר הכנסת יאיר צבן, הכסף מצא על-פי קריטריונים של היועץ המשפטי לממשלה, בהמלצת מבקר המדינה.

יאיר צבן (מפ"ם):
חבר הכנסת אהרן הראל, אני יודע זאת, אבל מבקר המדינה אינו יכול להתערב בשאלה, אם מוסד זה יקבל סכום אחד, ומוסד אחר — סכום אחר. רצוי שהדבר הזה, במיוחד אם יש הסכמה בין המרכיבים, יועלה על שולחן הוועדה. זאת תהיה גם סנסציה. נגן זה בגלוי.

אדוני היושב-ראש, יש לי שורה של הסתייגויות לגבי משרד האוצר, ואתייחס רק לכמה מהן. הסתייגות אחת: אני מציע להפחית שקל אחד מתחום הפעולה הכללית כביקורת, שלא תפתח אתכם, בוודאי, על המדיניות הכלכלית שמוהל משרד האוצר. הצעתי להפחית סכום גדול יותר, כ-30,000 שקלים, מן התקציב של היחידה בארצות-הברית, פשוט כיוון שאם המדינה תושבת שאפשר לתת לשר התעשייה והמסחר סכום גדול כל כך למימון הרצאות שהייה בשליחות של

הדתות. או שמוציאים את ההוראה הזאת, או שמחילים אותה על כל המשרדים. לא יעלה על הדעת שדווקא כאשר למשרד הדתות ידובר על קריטריונים. זהו הדבר היחיד שיש לי להגיד. תודה רבה.

הי"ר ד' כ"מאיר:

חבר הכנסת, אנחנו ניגשים לשמיעת ההסתייגויות. רשות הדיבור לראשון המסתייגים בשם סיעת מפ"ם, חבר הכנסת יאיר צבן, ואחריו — לחבר הכנסת גרשון שפט. אני רוצה להודיע, שמי שלא יהיה נוכח באולם, תיפסל זכותו להסתייג.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, לחוק התקציב גופו. לפני שאני מגיע למשרדים, אני רוצה להציע את ההסתייגויות הבאות ולנמק אותן. ראשית, אני מציע שחוק התקציב ייקרא: חוק התקציב מס' 1. זאת משום שיכוא, כנראה, חוק תקציב מס' 2.

בתולדות הכנסות שלנו היה מגיע, בדרך כלל, חוק מס' 2 כתקציב נוסף, על רקע סיום הניצול של כספי התקציב לפני תום השנה. בשנה שעברה היה תקדים חיובי מבורך והוא, שהיה תקציב מס' 2 לא על רקע הוצאה חריגה כשלעצמה שחייבה הורמה, אלא על רקע העובדה שבגלל בלימת האינפלציה גדלו תקבולי המס מעבר להערכה הצפויה והיה צריך לתקצב אותם. אני חושש שבגלל הרפורמה במס ובגלל אותו פרק בחוק יציבות המשק העוסק בעלות העבודה, כאשר שני הפרקים האלה מורמים יחד בברוטו למעלה מ-2 מיליארדי שקלים, או נכון יותר יש בהם יותר על הכנסה בשיעור של למעלה מ-2 מיליארדי שקלים, אנחנו צפויים לכך שהגירעון התקציבי יהיה גירעון קשה, יהיה גירעון חריף, תהיה הורמה, ולא יהיה מנוס אלא לחוקק חוק תקציב מס' 2.

ההסתייגות שלי לסעיף 2 אומרת להגדיל את הסכום הכולל של התקציב ב-2 מיליארדים ו-42 מיליון שקלים. משום שאיני מכיר בוויטור שמציע האוצר בנושא עלות העבודה ובנושא הרפורמה במס, וזה גם מבחינה ביטוי את ההתנגדות שלנו להסתערות העצבנית, ההיסטרית, המלאכותית לעתים, לדעתי, בנושא של גודל התקציב.

בעולם המערבי כולו יש ויכוח אידיאולוגי חריף מאוד בכל הנוגע לגודל התקציב. יש תפיסות שמרניות קפיטליסטיות, חלקן מתבססות בנצחיות ליברליות, האומרות שיש אינטרס לאומי, חברתי, כלכלי בהקטנת התקציב כשלעצמה. אנחנו איננו גורסים כך. מוכן שגודלו של תקציב צריך להיות דבר מבורך, אבל אנחנו כעד תקציב שיענה על הצרכים החברתיים המתקדמים של חברה נאורה, יאפשר הענקת שירותי חינוך ובריאות ברמה ראויה ויאפשר הסדרים של ביטחון סוציאלי ברמה ראויה.

שתי המדינות המוליכות היום בעולם בתחום הכלכלי והחברתי הן שכניה ופילנד, וכבר מתחילים לדבר על "הפלא הסקנדינבי". מה שמאפיין מדינות אלה היום הוא, שיש בהן תהליך רציני ביותר של צמיחה, שאין בהן אינפלציה, שיש בהן שיעור מס גבוהים, שיש בהן תקציבים רציניים ביותר למימון השירותים החברתיים, ושכל זה מתקיים תוך כדי התמודדות מתמדת עם אתגרים של ניסויים חברתיים חדשניים.

אני מציע לכם ללכת בכיוון הזה, ולא בכיוון התאצריסטי והרייגניסטי, שהביא על אותן ארצות בעיות חברתיות קשות ביותר. בפגישה שהייתה לי לפני שנה בשיקגו עם אחד ממנהיגי יהדות ארצות-הברית, מר פיליפ קלוצניק, הוא אמר לי,

מסכום ההשקעות במחקר ובפיתוח בישראל הם למטרות ביטחוניות. מחקר שנעשה באוניברסיטה העברית בירושלים מגלה כי מכל השקעה של דולר במחקר ובפיתוח מוכרות התעשיות הביטחוניות מוצרים בשלושה דולרים. זאת אומרת, שמכל דולר יש שלושה דולרים ייצוא. זאת, לעומת מכירת מוצרים בשווי 15 דולר בתעשיות האזרחיות. לפיכך, אם אנו מדברים על האספקט הכלכלי, הרווח מן המחקר והפיתוח למטרות אזרחיות גדול פי חמישה מהרווח מן מחקר והפיתוח של התעשיות הביטחוניות.

שינוי המדיניות בכיוון השלום יפתח את קשרי הכלכלה עם הארצות הערביות, עם ברית-המועצות ועם ארצות סוציאליסטיות אחרות, ופיתוח זה ישנה לטובה באופן מהותי את בעיית הייצוא והייבוא של ישראל ואח כל מצבה הכלכלי.

במקום זה עוסקת ממשלת ישראל בתחומים מסוכנים ביותר לא רק לכלכלה, אבל גם לביטחון. ואני מתכוון לחזור ולהעיר על התחום הגרעיני. האטומי, כשידברנו בשבוע שעבר על דרום-אפריקה, הזכרתי שבין תחומי שיתוף הפעולה הצבאי והכלכלי של ישראל עם דרום-אפריקה יש גם שיתוף פעולה בתחום הגרעיני. שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה, מר שמעון פרס, קפץ ממושביו ותקף אותי בקולי קולות, בצבנונות ובהיסטוריה: איך אתה מעז להשמיץ את מדינת ישראל, את ממשלת ישראל? מאין לקחת את הידיעה הזאת? מאיזה מקורות אנטישמיים? רציתי להתלונן על כך, אבל אמרתי לעצמי שתלונתי לא תועיל.

כעבור יומיים, בערב שבת, היה שידור בטלוויזיה הישראלית באותו נושא. בשידור הוכח, ממקורות זרים כמובן, אבל ללא הסתייגות, כי שיתוף הפעולה של ממשלת ישראל עם המשטר הגזעני בדרום-אפריקה כולל שיתוף פעולה בתחום הגרעיני. נאמר כי דרום-אפריקה נותנת את האורניום וישראל נותנת את הידע לפיתוח נשק גרעיני.

מדיניות זו נפשעת לא רק כלפי השחורים בדרום-אפריקה ובנמיביה ובאפריקה, אלא מבחינת כל מוסר ומצפון במדינת ישראל. המדיניות הזאת תביא במשך השנים סכנה לישראל. תגובתו של מר פרס היא, כמו שאומרים, "על ראש הגב בוער הכובע". למה הוא קפץ פתאום? — כי הוא קשור לנושא הזה מזמן שיתוף הפעולה עם צרפת לקראת המלחמה ב-1956.

אני רוחה את כל השמצותי נגד, ואני מאשים אותו באמירת דברי כזב ושקר בפני הכנסת. לפחות היה שותק.

חברי הכנסת, בימים האחרונים היו אנשים ששיבחו את שר החוץ מר פרס על כך שאמר שאין קיום לאריאל ולעמנואל. אני מסכים אתו שאין קיום להתנחלויות האלה. לעומת זה, הוא אמר שהוא מסכים להתנחלויות בגוש-עציון, בבקעה, ברמת-הגולן, בירושלים הכבושה ובשכונות הלוויין שלה. אם כן, פרס מתנגד להתנחלויות ולא מתנגד להתנחלויות, כי כשר וכראש ממשלה דה-פקטו לא התנגד, ופוליטיקאי הוא אומר: התנחלויות לא, למעט בתחום "תוכנית אלון".

ואני אומר: אין קיום לשום התנחלות, ועוד יוכח הדבר. כשם שאיש לא האמין שיהרס את ימית, כך יוכח שאין קיום לשום התנחלות. התנחלות היא רק מחסום לשלום ומרשם לאפשרות של מלחמה נוספת.

בקשר לוועידה הבין-לאומית אני רוצה לומר, שוועידה בין-לאומית לשלום במזרח התיכון היא עכשיו על הפרק הבין-לאומי, גם אם תהיה ההתקדמות קשה. אבל ועידה

ה"בונדס" לשבוע אחר — להוצאה אחת ושתי פגישות — במלך "ריגנסי", אין, כנראה, צורך בסכום הזה בתקצוב ההוצאות של נציגות האוצר.

אני מציע לבטל את היחידה לשכר והסכמי עבודה במשרד האוצר. היחידה לשכר והסכמי עבודה גרמה נזק כל ישראלי בתחום החברתי בכלל ולמצבם של העובדים במדינת ישראל במיוחד. היחידה הזאת הפיצה נתונים מטעים בכל הנוגע לרמת השכר ולשחיקת השכר במשק הישראלי. היחידה הזאת ביטלה את הכנסת וביטלה את ועדת הכספים של הכנסת שעה שהיא סירבה ומסרבת, זה שנה וארבעה חודשים, להניח על שלחנה של ועדת הכספים את הניתוח שלה לגבי שחיקת השכר. לפיכך אני מציע לבטל את ההקצבה המיוחדת ליחידה זו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על-פי ההבנה שהושגה בין יושב-ראש הכנסת לבין ראשי הקואליציה והאופוזיציה, אני מקצה דבריו ושומר לשמור את הזכות, בסיום ההצבעה, להגמקה קצרה של מספר מוגבל של סעיפים.

היזיר ד' בן-מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת יוסי שריד, ובהיעדרו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אחרי שהכנסת אישרה שורה שלמה של חוקים כלכליים ותקציביים, התפקיד שלי עכשיו הוא לתת, בערכה, מה היא השלמות הזאת של תקציב המדינה ושל החוקים הנלווים אליו? אסור לשכוח את סידורת התקציב גם בקריאה השנייה ובקריאה השלישית. זהו תקציב שרובו המכריע מוקדש להכנת מלחמה נוספת ולהמשך הכיבוש. למעלה מ-70% מכל תקציב המדינה מוקדשים למטרות צבאיות ולהחזר חובות, קרן וריבית. למטרות צבאיות ורכש קודם. זהו תקציב שכל כולו לרעת העובדים ולרעת שכבות הביניים, וכל כולו לטובת בעלי ההון. ככל שגדולים יותר — ייהנו יותר מהתקציב.

זהו תקציב אכזרי של קיצוץ בשירותי הבריאות והחינוך עד לקטסטרופה במצבם של שירותי הבריאות וגם של החינוך וההשכלה הגבוהה. אין תרופה לכלכלה הישראלית ולסכנות היותר גדולות בשבילה לעתיד.

אין תרופה גם לתלות המסוכנת והמשפילה במעצמה זרה, הנותנת לנו גם פקדות כלכליות וחברתיות, ומשנה את המדיניות בכיוון השלום ואף את מבנה הכלכלה הישראלית.

התעשייה הצבאית נעשתה לתעשייה העיקרית של מדינת ישראל. הייצוא של ישראל בנוי ביסודו על ייצוא צבאי. ועכשיו הגענו למצב שגם אחרים, ולא רק אנו, אומרים שהתעשיות הביטחוניות הן גולם שקם על יצרנו, כך כותב למשל עיתון "מעריב", שהשקפותיו רחוקות משלנו. אני רוצה להביא את הנאמר בו: שלוש מדינות שאפילו רבין הגדירן לא סימפתיות — ואנחנו יודעים מי הן, אחת מהן דרום-אפריקה — רוכשות 30% עד 40% מסך כל הייצוא הביטחוני של ישראל. אם ישתנה בזה המשטר, יצטרכו לפטר 8,000 עובדים. אם כן, יש לא רק אינטרס אידיאולוגי ופוליטי של הממשלה אלא גם אינטרס כלכלי, שיישארו משטר האפרטהייד בדרום-אפריקה, שיישארו המשטרים הצבאיים הפאשיסטיים במרכז-אמריקה והמשטרים הקוברים באפריקה.

אבל זה לא נכון. אפשר לשנות את כיוון הכלכלה הישראלית. אני מסתמך גם על מחקר שנעשה לאחרונה באוניברסיטה העברית בירושלים ונאמר בו, ואני מצטט: 60%

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא ממנה עליו, על האופוזיציה.

אני רוצה להתייחס לשני נושאים ולהם בלבד, ולמעשה, בלי התייחסות אליהם כל תקציב המדינה נראה שונה. ומאחר שהם כבדי משקל, מובן שהם לא עלו לדיון בשום פורום. שכן, ועדת הכספים לא נועדה כנראה לדון בדברים האמיתיים אלא לדון בדברים שעלי-יד. הנושא האחד הוא מה שצפוי לנו בעניין הסיוע למושב, הנושא השני, הכבד ממנו בהרבה, הוא נושא ה"לביא". אני רוצה להבהיר לחבר הכנסת דן חיון ששכנס כרגע לאולם, שביקשתי לדבר רק על שני נושאים, שמבחינת שיעורי התקציב שלהם, מבחינת עלותם הכספית, הם עשויים לשנות מהותית את התקציב כולו.

אמש נחשך מאתנו התענוג המפוקפק לאשר בכוח כפייה סיוע מפוקפק למושבים, לפני דיון, כפי שרצתה ביקשה מפלגת העבודה לעשות. לעתים אני תוהה, המפלגה הזאת היא ממש בית יוצר לנושאים אין להפסיד בכחירות, איך להצטיר כמי שדואג לקליינטים ולא לעניין. כמי שדואג ללקוחותיו ולא דווקא לעניין הלאומי. נחשך מאתנו התענוג שבכפייה לאשר סיוע שלא נבדק כספית, סיוע שענינו הוא כישלונה של שיטת היסטורית שלמה שקרסה — כל שיטת הערבות ההדדית שהולוכה את המשק המושבי אל עבר פי פחה.

כל המספרים שנמסרו עלי-יד ועדת רכיד, ואני רוצה לקבוע זאת באחריות מלאה, עלולים להתגלות כמספרים מוטעים ומוטים כלפי מעלה. כל המספרים כולם עלולים להתגלות כמוטים כלפי מעלה. הנתונים נמסרו עלי-יד אינטרסנטים, עלי-יד בעלי עניין, עלי-יד מי שסיכך את עצמו. וורצים לבקש מאתנו סיוע שעלול להגיע לשיעורים מדהימים של 600 או 700 מיליוני שקלים חדשים, שאישורם פירושו הוא שינוי מהותי של מסגרת התקציב, בין שזה ייעשה עלי-יד הלוואה ופריסה, ובין שזה ייעשה עלי-יד מחיקה של כל גוף שהוא. אם ייתן סיוע כזה כלי רפורמה אנרגית כללית, בלי שידוד מערכות מוחלט של המשק המושבי, אנחנו נשליך את כספנו לריק. אנחנו נפרוץ את מסגרת התקציב. וכשנעה שמתוכננים על סיוע למשרד הכריאות ולמשרד החינוך בשיעורים של 20 או 30 מיליוני שקלים חדשים, אנחנו נשליך 600 או 700 מיליוני שקלים חדשים לכיסוי חובות שברובם, לא כולם, נוצרו עלי-יד ארגוני קניות שהם ביטוי לשיטה משחיתה ומושחתת. ארגוני קניות שחטאו בהלוואות למושבים בשיעורים של מאות אחוזים לחודש לעתים. ועכשיו מבקשים שאנחנו נאשר את הדברים הללו בלי שום ביקורת, תוך כפייה, תוך לחץ מלמעלה, כמספרים מוטעים כלפי מעלה.

נדמה לי שלא יהיה טעם לעזרה ולסיוע לאותם משקים הזקוקים באמת לסיוע — ורבים מהם זקוקים באמת לסיוע ויש לסיוע להם — בלי רפורמה אנרגית כללית ומחולטת. כמו כן, אין טעם במתן הסיוע בלי מציאת האחרים לכישלון הזה, שכן סיוע זה רק יאפשר להחזיק את האף מעל למים, אבל לא יאפשר הכראה כללית של המשק המושבי החולה, הנגוע הזה.

הנושא השני, הכבד יותר, שעשוי לשנות כליל את תמונת תקציב המדינה, הוא נושא ה"לביא". הנושא הזה יגיע בקרוב לדיון, במסגרת דוח מבקר המדינה. בנושא הזה רנה גם ועדת הכספים כמשך שתי ישיבות. אנחנו מדברים על סכום של מאות מיליוני שקלים שנה, סכום שלא יהיה בן, בשום פנים ואופן, עם כל הרצון הטוב של כולם, כדי להביא את הפרויקט הזה לייצור סדרתי. פשוט אי-אפשר. הסכומים הכספיים הנדרשים פשוט אינם כרשותנו, פשוט אינם במסגרת סיוע

בין-לאומית לא תהיה הצגה בלבד. כפי שמציע שר החוץ, אלא היא תאפשר משא ומתן ישיר בין הצדדים והיא תהיה גורם משפיע אשר ירחיק את הצדדים לשלום מתקבל על הדעת על כל הצדדים, שלום צודק שצריך לכלול זכויות לעצמאות לאומית לשני העמים — לעם ישראל ולעם הערבי הפלשתיני, מדינת ישראל ומדינה פלשתינית עצמאית בצדה.

אני רוצה עוד להעיר, שכל זה קשור לפוליטיקה ולכלכלה. כבר שבוע ימים מתקיימת שביתה של אלפי אסירים ביטחוניים פלשתינים בשל תנאי מאסר איומים. בתי-הכלא הם איומים. כולנו יודעים זאת, במיוחד לגבי האסירים הפלשתינים. אבל משעה שנכנס הגונדר החדש, מימון, מתנהגים בסדרים כלפי האסירים הפלשתינים. קשה לי להגיד את זה, אבל חיתנו להם את תנאי המעצר שאתם נוהגים לדמיאניוק. שמעתי פרטים מה נעשה שם מאז נכנס דוד מימון לחפיקו. והבוקר שמעתי ברדיו שמימון מבקר את הגונדר הקודם, את מנהל שירות בתי-הסוהר הקודם, שהיה ליכרלי מדי, ולכן הוא הנהיג תנאים של התעלות ממש באנשים. אסירים הם אנשים ולא חיות.

אתמול התקיים יום הארמה. האוכלוסייה הערבית, המקופחת מבחינה כלכלית ומכל הבחינות, הפגינה אתמול אחדות למפת. אחדות על בסיס של קריאה לשוויון זכויות במדינת ישראל ולשלום על בסיס צודק לשני העמים.

בתחום זה אני רוצה להזכיר לכנסת דבר שאולי לא שמו לב אליו. יש בינוני חילוקי דעות. אבל אם אני שומע דיבורים גועניים מכהנא, שנכנס לשוק הכרמל בחל-אביב וצעק יחד עם חברי הכנופיה שלו: "ערבים החוצה", "יהודים, אל תקנו מערבים", והם חילקו כרחים גועניים איומים, ואיש לא עצר כעת — זה מעיד על ערכו של החוק, כביכול, נגד הסתה גזענית.

אשר לכהנא, לכל הרוחות, אתו אין מה לדבר. אבל אני קורא מה שאומר יושב-ראש מפלגת העבודה מר פרס. אני קורא בעיתון "הארץ" מ-22 בחודש זה, מהרצאתו במועדון המסחרי ההתעשייתי בחל-אביב. הוא אומר: "הבעיה של ישראל היא דמוגרפית ולא יאוגרפית". יפה. אבל תקשיבו מה הוא אומר: "הבעיה היא מה קורה בלוד וברמלה, אם בלוד, 45% מהתלמידים בבתי-הספר הם ערבים, או אולי מה שהשגנו בעזרת חיילים ישיגו הערבים בעזרת הילדים שלהם". אתם מכינים מה פירוש הדבר? זה מזכיר את גולדה מאיר, שאמרה שכל ילד ערבי שנולד גורם לה סיוטים ונדודי שינה כלילה.

בסיום, תשאלו: איך מתקשרים הדברים עם הכלכלה, עם התקציב? הם מתקשרים גם מתקשרים. כי המדיניות הזאת, המונעת שלום, המדיניות של כפיית שלטון הכיבוש על מיליון וחצי פלשתינים ועל רמת-הגולן הסורית, המדיניות הזאת של הדיכוי, של ההפצצות בלבנון — זה מונע שינוי התקציב מיסודו. והרי אמרתי שהבעיה היסודית היא שינוי המבנה של הכלכלה הישראלית. זה אפסרי, עוד לפני כיסוס משטר סוציאליסטי. זה אפשרי אם תהיה מדיניות של שלום.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה רבה. במקום לחבר הכנסת יוסי שריד, רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, ואחרי — לחבר הכנסת תופיק טובי.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כול, אני רוצה להודיע לחבר הכנסת צבן שדאבר קצרות, כפי שהבטחתי.

היורד ד' בן-מאיר:

למה דווקא לו ולא ליושב-ראש הישיבה?

האדמה, שמקורו במדיניות הפקעת האדמה ונישול האוכלוסייה הערבית מאדמתה, יישאר כיום מחאה ומאבק של מאות אלפי האזרחים הערבים בישראל נגד מדיניות זו, הנמשכת בצורות שונות, נגד מדיניות האפליה הלאומית וההתייחסות לאוכלוסייה הערבית כאל אזרחים נחותי זכויות, כאל אזרחים על-תנאי. מדיניות הנישול מהקרקע הננקטת כלפי התושבים הערבים נמשכת מאז קום המדינה, וכיום היא מתקיימת בצורות שונות; גם הפקעה ישירה של הקרקע קיימת, כמו מה שבוצע לאחרונה לגבי מגדל כחם.

מדברים על הצעת חוק חדשה כדי לנשל את האוכלוסייה הערבית כנגב משטחי קרקע נרחבים, שעדיין נשארו בידי בעליהם הערבים הבדואים. נישול הציבור הערבי מהקרקע לובש כיום צורה של הרצאת שטחי קרקע נרחבים משטח שיפוטן של רשויות מקומיות ערביות וצירופן לרשויות מקומיות יהודיות שהוקמו או שמתכננים את הקמתן, וכדרך זו, בדרך של החקנת תקנות מקומיות, משנים יעד או מפקיעים אדמות למטרות ציבוריות, כמו פריצת דרכים לצורך סליחת אוטוסטרדות, למשל בשטחי אדמת הכפר רמה או נחף, או שמצופים 2,000 דונם משטח שנועד להיות חלק משטח שיפוטם של הכפרים אל-מכר ורג'ידה בגליל לשטח שיפוטם של העיר עכו, המרוחקת כעשרה קילומטרים מהם, והמפריד בינה לבין קרקע זו הם שטחים השייכים ליישובים יהודיים, אך בהם לא נוגעים.

שטחים נרחבים הנמצאים בבעלות תושבי העיר אום-אל-פחם וקרובים לכביש ואדי-ערה, וחלקם מהווה אזור סגור לאימונים צבאיים, עומדים להיות מוצאים משטח שיפוטם של העיר אום-אל-פחם לצורכי התיישבות והתנחלות חדשה. מה שאירע בכפר-קסם, הכפר הפצוע, לפני כשלושה שבועות — הריס בית המגורים ועקירת עצי זית ועצי פרי בני עשרות בשנים על שטח של כ-13 דונם, שהם בבעלות המשפחה הגדולה מדורי דורות, בטענה שזוהי אדמת המדינה, אדמת הלאום, כפי שמגדירים אותה — אירועים מהסוג הזה, הנושכים בכל רחבי הארץ, מצביעים על המשך מדיניות הנישול והעקירה של התושבים הערבים מאדמתם.

אלפי תושבי הכפר תמרה, פליטים מכפרים סמוכים, שרכשו אדמה פרטית והקימו בתיהם עליה, עומדים כיום בפני סכנת משפטים וצור הריסה, ולמרות הכסחות שר החקלאות מינהל מקרקעי ישראל לפתור את הבעיה, הסכנה עדיין קיימת.

כל זמן שממשלת ישראל מנהלת מדיניות, שלפיה אדמת המדינה או אדמת הלאום היא ליהודים בלבד, כשהערבים הם מחוץ לתחום, כשאפילו מה שברשותם מגדירים אותה לפעמים כאדמה בידי זרים, כל זמן שמדינה מקרקעי ישראל מוציא את הנשמה לרשות מקומות ערביות עד שהוא ניהוט להטכיל לה שטח אדמה חיוני לשימוש ציבורי, כמו הקמת בית-ספר, יישאר יום האדמה יום מאבק נגד מדיניות הנישול וההפקעה, למען יתחי התושבים הערבים בשוויון מלא, כאזרחים שווים זכויות לכל דבר, במדינת ישראל, במולדתם, ואין להם מולדת אחרת בלתי.

בדיון על תקציב המדינה חשוב לציין כמה מסימני האפליה שהיא מנת חלקה של האוכלוסייה הערבית במדינת ישראל. ניקח את השטח המוניציפלי, כוללת האפליה הזועקת ברמת השירותים אחרי 40 שנות קיום מדינת ישראל. קיימת האפליה הזועקת, למשל, בין פעולה לבין אום-אל-פחם. כשהוכרזות המחירדות של העיר כיוב, של מחסור אינס ככיתות לימוד, של מצוקת הריון המועצות, טופחות על פניהם

החוף שלנו, אינם כרשות המקורות המקומיים שלנו, ופשוט אי-אפשר לייצר את זה.

רן תיכון (הליכוד):
אולי יסייע לנו העם היהודי?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם העם היהודי, שיש לכ, ימצא כ-4 מיליארדי דולר כדי לייצר 300 מטוסים, אני קונה את מה שאתה אומר, אבל זהו הסכום שנוחץ לייצור של 300 מטוסים, על-פי ההערכה הבדוקה ביותר. חסרים 4 מיליארדי דולר — אחרי שמשרד הביטחון מגיע לתקרת ההוצאה.

רן תיכון (הליכוד):
על פני כמה שנים?

הי"ר ד' בן-מאיר:
15 שנים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
על פני 11 או 12 שנים: מ-1991 עד 2003. זה אחרי שהסיוע במטבע חוץ יגיע לסכום של 550 מיליון דולר, התקרה שקבע השר. ועם כל הצער, יש לקבוע שהמשך הפרויקט הזה לא רק שהוא משנה מהותית את סדרי העדיפויות של צה"ל, אלא שתמורה בו ומציאת אלטרנטיבות ישנו לחלוטין — ואתה אומר את זה, ובצדק, חבר הכנסת תיכון, לפני כמה ימים — את פניו של תקציב המדינה, וראי את תקציב הביטחון. ביתניים האינצידה תונגה.

צה"ל מוטרד מאוד מהנושא הזה. הוא סבור שיש פה אפשרות — אני מדגיש, אפשרות — של פגיעה ביטחונית. צה"ל מוטרד קשות והגיש אלטרנטיבות סבירות לפרויקט ה"ליכא", סבירות מבחינה תעסוקתית, סבירות מבחינה הייצור, סבירות מבחינת קידום טכנולוגי, ובעיקר סבירות יותר מאשר ה"ליכא" מבחינה ביטחונית וצבאית. לא ייתכן שממשלת ישראל חיינוע מהכרעה בעניין הזה. ואמרתי: הסכום — בלי שאנקוב בסכום מדויק — הוא סכום המגיע כמעט ל-40% מתקציב משרד החינוך, שמוצא מדי שנה על פרויקט שעלול שלא להסתיים, לאסוננו. ועם כל הפרובלמטיקה שקשורה בזה — ויש בזה פרובלמטיקה ככדה מאוד בכל מה שקשור לתעסוקה ולידה הטכנולוגי שנוצר בארץ — נרמה לי שבלי להחליט על זה, כל דיון על התקציב אינו דיון רציני.

הי"ר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני לנמק את ההסתייגויות שלנו הקשורות לסעיפים שיש להם נגיעה לאוכלוסייה הערבית. התקציב המוגש לנו משקף, כמו תקציבים קודמים, את מדיניות האפליה הלאומית כלפי האוכלוסייה הערבית בכל שטחי החיים: בעבודה, בשירותים, במערכת החינוך ובמעמדם במדינה. חבר הכנסת מאיר וילנר, שקדם לי, חסך לי את דבריו על הצהרתו של מר פרס, המוהירה מפני סכנתם של 45% ילדי לוד הערבים לקיומה של ישראל, כביכול. הצהרה זו, למעשה, מבטאת את המדיניות הגזענית שהנהיג ועדיין מנחה את ממשלות ישראל ביחסן כלפי האוכלוסייה הערבית.

אחמול ציינה האוכלוסייה הערבית בישראל, יחד עם הכוחות הדמוקרטיים היהודיים, את יום האדמה ה-11. יום

זועקת קיימת במכסות המים להשקיה. השלטונות מצאו להם כיום תשובה לחלונות ולתביעות של הפלחים הערבים, היא: מצוקת המים בישראל.

ניקה לדוגמה את הכפרים סח'נין ועראבה, שמספר התושבים בהם הוא למעלה מ-27,000 נפש והם מעבדים למעלה מ-28,000 דונם בבקעת בית-נטופה. הופקצו מהם כ-2,000 דונם להעברת "המוביל הארצי", תוך הבטחה שיציבו להם מכסת מים להשקיה. אולם עובדות שנים על שנים והם, תושבי סח'נין ועראבה, אינם זוכים לטיפת מים אחת להשקיה. זה היה המצב עוד לפני מצוקת המים בישראל, שאינה גורמת ככל זאת לביטול אספקת מי ההשקיה ליישובים היהודיים הסמוכים לכפרים האלה.

אלה הן דוגמאות בלבד, חברי הכנסת, למדיניות האפליה הלאומית הנהוגה בישראל במשך שנים, ואשר התקציב משקף אותה באופן סמוי, ולעתים גם בצורה דוקרת עיניים. אין בתופעות האלה מקריות, וכל התירוצים של השלטון הם חיפוי למדיניות המלווה את אפליה לאומית.

אולם האוכלוסייה הערבית, בחמיכת הכוחות הדמוקרטיים היהודים, לא תשלים עם מדיניות האפליה הזאת ותיתאבק לשוויון זכויות בכל השטחים, כדי שתזכה לחיי כבוד, כאזרחים שווי זכויות לכל דבר במולדתם.

ההסתייגויות שלנו לתקציב כווננו גם למטרה זו.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת תופיק טובי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיג, ואחריו — לחבר הכנסת דן תיכון.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

הי"ר ד' בן-מאיר:

מה אתה שואל, חבר הכנסת דנינו? לא שמעת.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

שאלתי לפי איזה סדר מזמנים חברי הכנסת לנמק את הסתייגויותיהם.

הי"ר ד' בן-מאיר:

יש סדר. כשיגיע עוד מעט תורך, אודיע לך מראש. בבקשה, חבר הכנסת ורדיג.

אברהם ורדיג (מורשה-פא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני כשבועיים נתקיים כאן דיון בנושא הצורך בהורדת שערי הריבית במשק. בהודמנות זו התרעמתי על העובדה שזה שנתיים כמעט אין תערה מיעצת לבנק ישראל, וגופים חלופיים פועלים כביכול במקום הוועדה, אשר בלעדיה אין פעילות חקיקה ונורמלית במערכת הכניאות וככוכב הממלכה.

השבוע הליטה סוף סוף הממשלה על מיניר הוועדה המיעצת, וליושב-ראש שלה היא מינתה את חבר הכנסת לשעבר, הרב שלמה לוריצן, שהיה במשך שנים יושב-ראש תערת הכספים של הכנסת וניווט את הוועדה על בעייתיה הקשות בכשרון רב. אני שולח לו מכאן ברכת חזק ואמץ.

אדוני היושב-ראש, סוף סוף, לאחר מאבקים והתכתשויות בתוך הקואליציה בין הליכוד למערך, ובין הקואליציה לבין האופוזיציה הקטנה והחלשה, אנו מתקרבים, מותשים וחלושים, להצבעה על חוק התקציב לשנת הכספים, התשס"ז—1987. אבל, זוהי דרכה של הכנסת. מרי שנה

של נציגי השלטון, המחללים מצרכיה החיוניים של אוכלוסיית העיר אוס-אל-פחם, אז מדברים על העור ניהול תקין ותובעים לפור את העירייה. עד מתי יימשך מצב כזה, שמכלל 120 ערים וכפרים ערביים יש, בסך הכול, לא יותר מארבעה יישובים, וכיניהם נצרת ושרפרעם, שבהם קיים ביוב? הרי אם יימשך המצב האיום הזה, יתפשטו המחלות והמגפות על פני הארץ כולה. ואיך אפשר לפתור בעיות קשות אלה או אלה בשירותים המוניציפליים במגזר הערבי, כשההקצבה הממלכתית לרשויות הערביות המקומיות, כממוצע לגולגולת, היא 25% בלבד מההקצבה לרשויות המקומיות היהודיות? עובדה היא, למשל, שיש כ-55,600 עובדים בשלטון המקומי בארץ כולה, מתוכם רק 2,280 ערבים, כלומר 5.14%. זה מתוך ציבור המהווה 15% מכלל האוכלוסייה.

ומה תגידו על מצב השכונות הערביות בערים המעורבות? מה תגידו על השכונות עגמי וגביליה ביפו, ואדי-נינס בחיפה, שכונת הרכבת הערבית בלוד, השכונה הערבית ברמלה, העיר העתיקה בעכו — שכונות שכולן זועקות על צפיפות הדיוור ורמת השירותים הירודה? האם לא היה זה ראש עיריית תל-אביב-יפו, שאמר, כתייתם למצב התושבים הערבים ביפו, כי זו בושה לחברה הישראלית? מי אשם בכך?

ועוד כמה עובדות. ניקח את שטח התעסוקה: מצב האבטלה כיום — לעומת 7%—8% מובטלים בכוח האדם בישראל כולה, מהווים המובטלים בקרב האוכלוסייה הערבית למעלה מ-20%, ובעיר נצרת אף יותר מזה. מבין 10,000 עובדים בכירים בישראל, יש רק כ-20 ערבים. מתוך 4,000 חברי רייקטוריונים כ-200 חברות ממשלתיות, יש רק ערבי אחד. האם מקרה הוא שמבין עובדי המנגנון הממשלתי רק 3%—4% הם ערבים?

ניקה לדוגמה את מצב ההכנסה מעבודה, יש לזכור שלעובדים מיעדים העיסוקים השחורים, הקשים, הבלתי מקצועיים — עבודות הניקיון, עבודה במסעדות, כחתנות בנוין, כבתי-מלון, השכירים בין עובדי האדמה וכדומה. 27% מכלל העובדים הערבים משתכרים פחות משכר המינימום הממוצע הקיים במשק, בו בזמן שמתוך כוח העבודה היהודי, מגיע שיעורם ללמעלה מ-8.5%. אף שהאוכלוסייה הערבית מהווה רק 15% מאוכלוסיית מדינת ישראל, מהווה הציבור הערבי 55.5% מהעשירון התחתון מבחינת רמת החיים.

כדי להמחיש את מצב צפיפות הדיוור, אציין ש-56.7% מהאוכלוסייה הערבית מתגוררים ארבע נפשות יותר בחדר אחד, לעומת 10% בסקטור היהודי. במגזר הערבי חסרים למעלה מ-2,500 חדרי לימוד, ומחסור זה גדל משנה לשנה. בסקטור הערבי יש 1.5 עובדים סוציאליים בלבד על כל 10,000 תושבים, לעומת 5.6 עובדים סוציאליים לכל 10,000 תושבים יהודים. בנצרת-עילית, שמספר תושביה מגיע ל-25,000 נפש, יש 12 עובדים סוציאליים, מספר עובדים זהה מטפל כ-130,000 התושבים הערבים באזור נצרת.

התיעוש בכפר הערבי הוא כמעט אפס. מדברים ומבטיחים — בעיקר חברות הסתדרותיות — אך אין כל תוצאות ממשיות. הכפרים הערביים ממשיכים להיות בתי-מלון לעשרות אלפי הפועלים הערבים המהווים "ידיים זולות" למעבידים בישראל.

משנה לשנה עולה זעקתם של הפלחים הערבים המקופחים ומפועלים לרעה. אין שום הגנה על תוצרתם, יבולי הזיתים, שמן הזית, הטבק ויבולים אופייניים לפלחים הערבים תקועים במחסנים ללא שום דאגה ממשלתית להצלחתם. אפליה

על-פי ההלכה המקודשת מדור דור. על כך אנו מודים ומתריעים, ועם זה אין אנו יכולים להשלים וניאבק כל עוד כוחנו עמנו.

לסעיף 20 — משרד החינוך והתרבות. לפי הצעת הוועדה, התקציב בסעיף זה הוא 1,860,509,000 שקל חדש. הנני מוחה על כך שהמשרד הקצב מיליונים לחרבות קלוקלת, לתאטרונים המכונים ומשפילים את עם ישראל, תורת ישראל, המדינה וכיטחונה; לטלוויזיה, אשר משחיתה בחוכניותיה את הנער ושהיא צורך לסוגיה מזמן, גם עקב היחסים בחוץ המערכת; אני מוחה על הקיצוצים ללא התחשבות בחינוך הדתי על כל גווניו, על סגירת בתי-ספר, על חיסול כיתות, על פיטורי-מורים ועל גזירות שונות ומשונות שאינן עומדות בשום פרופורציה לקיצוץ בתקציב המשרד. גם בנין ההפליה הכוללת בין המוסדות להשכלה הגבוהה לבין ישיבות, אשר קיומן מבטיח לנו את העתיד כעם יהודי בארצו — אני מציע להפחית שקל אחד מתקציב משרד החינוך והתרבות.

בנוגע לתקציב המשרד לענייני דתות, סעיף 22 — הוועדה אישרה סך 124,200 מיליון שקל חדש. על אף טענותי למשרד בדבר הזנחת נושאי הקמת בתי-כנסת ומקוואות ביישובים ובשכונות החדשות בערי ישראל, יודע אני שהסיבה היא התקציב הזעום שהמשרד מקבל, וזו גם השיטה מימים ימימה, מאז קום המדינה, לראות במשרד זה כעין ספח מיותר שלא כדאי להשקיע בו ובפעולותיו. על כן, הנני מציע להוסיף שקל אחד לתקציבו בחקירה שבשנת הכספים הבאה נעמוד, אם ירצה השם, בפני מצב טוב יותר והמשרד יוכל לקיים את תפקידיו וייעודיו.

לסעיף 023 — משרד העבודה והרווחה. על אף הערכתו לשר, לסגנו ולעובדיו, הנני רואה במשרד זה את האחראי העיקרי לחילולי השבת ההמוניים במפעלים ובעסקים בימי שבת וחגי ישראל ולהצפת המדינה בהיתרי עבודה בשבתות, כאשר מגיעים אנו היום לאלפי מחללי שבת במפעלים שונים, לא ביטחוניים, במדינת ישראל. קיומיה לגישה חדשה לעומת העבר. צר לי לומר שהתאכזתי, והמערכת הממונה על נושאים אלה מטעם המשרד איננה פועלת כראוי. על כן, הנני מציע להפחית שקל אחד מהתקציב המיועד למשרד זה.

לסעיף 24 — משרד הבריאות, שתקציבו לפי הצעת הוועדה הוא 407 מיליון שקל חדש. הנני רואה פגיעה סיסטמטית במערכת הבריאות, אחת המערכות החשובות בחיי העם והמדינה. מערכת זו, שחלו צמצומים בתקציבה, עומדת מרי פעם בסכנת התמוטטות, אם עקב שביית אחיות ורופאים ואם עקב שביית עובדי המינהל והמשק ואחרים — דבר המסכן חיי אדם, ואין לך דבר גדול מחיי אדם. קשה לי להבין את גישת הממשלה והאוצר למערכת הבריאות, שהרפואה בה עומדת על רמה גבוהה, ולענינו נהרס בניין זה ואין פתרון. על כן הנני מציע להוסיף שקל אחד לתקציבו של המשרד.

בנוגע למשרד קליטת עלייה, סעיף 30 בתקציב — הוועדה, הקציבה סכום של 49,415 מיליון שקל חדש. הנני מציע להפחית שקל אחד, זאת מהסיבה כדלקמן: דק היום התקיים כאן דיון מקיף על בעיות הקליטה. צר לי לקבוע שלמרות התביעות מצד גופים וולונטריים דתיים המטפלים בעלייה ובקליטה ורואים לעזור לעולה העובר דרך יישובים בהגיעו ארצה, אין משרד הקליטה מאפשר לגופים אלה להיות נוכחים בגמל התעופה ולקבל את פני העולים הדתיים הרוצים ומעוניינים בקשר עם אנשים אשר מבינים יותר לרוחם ולבעיותיהם. על כן, הנני מציע להפחית שקל אחד מהתקציב המוצע.

התאריך הקובע הוא אשר דחק אותנו לסיים את הדיון בתקציב, על כל ההסתעפויות, ולהצביע בדרך כלל בחצות על תקציב המדינה.

אומר גלרית: איני מקנא בשר האוצר ובחבר עוזריו המסורים, שהכינו את התקציב הלאומי אחרי שיפוצים ושכלולים. בוודאי איני מקנא בשר האוצר כימים אלה, כאשר מימן ומשמאל מופעלים עליו לחצים להיטיב ולהיטיב, ומי כמחור יודע ומשוכנע שהמקורות מהם הוא שואב את התקציב מזולזלים.

למרות זאת, ולמרות הערכתי הרבה לשר האוצר, לסגנו ולכל המערכת שעליה הם מופקדים, לא אצביע בעד התקציב. ואפרט את הסיבות לכך:

לסעיף 04 — משרד ראש הממשלה. מתוך תקציב בסך 14,006 מיליון שקל חדש, לפי הצעת הוועדה, אני מציע להפחית שקל אחד עקב כל הקשור להקמת המרכז המורמוני במרכזי הרהצופים בירושלים, אשר החל כאכילוס, וראשי המורמונים טרם חתמו על התחייבות בגוף ההסכם עם המינהל. אני רואה הנהגה משועת מטעם הממשלה ומשרד ראש הממשלה, המתעלמים מהחלטותיהם הם בנושא זה. אין אנו מסוגלים להשלים עם העובדה המצערת שבתוכני ירושלים, מול מקום המקדש, יוקם מרכז מיסיונרי, ועל כך תגובתנו.

לסעיף 05 — משרד האוצר. מתוך תקציב בסך 169,420 מיליון שקל חדש, לפי הצעת הוועדה, אני מציע להפחית שקל אחד עקב האפליה הכוללת בהקצבת משאבים למוסדות חינוך דתיים על כל גוניהם ולישיבות גבוהות — לישיבות הסדר ולישיבות אחרות — המופלים לרעה בצורה סיסטמטית מדי שנה, בלי להתחשב בציבור אורחי המדינה הגדול וההולך וגדל, בדרך השם, ובכל זאת רואים בו מין ריר משנה שאליו מתייחסים שלא כהתאם לצרכיו, לדרשותיו ולמגיע לו על-פי החוק ועל-פי הצדק.

לסעיף 06 — משרד הפנים. מתוך סך של 24,847 מיליון שקל חדש, לפי הצעת הוועדה, אני מציע להפחית שקל אחד עקב ההורעה מטעם המשרד, אשר הוגשה לבג"ץ וממנה משתמע שמי שהתגייס ככל צורה של גיוור יירשם כיהודי. אומנם יודע אני שבמחשבה שנייה, מצטמצם המשרד וראשו על אימוץ החלטה זו ורואים בכך טעות ושגיאה, אך בכל אופן מעשה זה גרם להסתבכות בנושא ירשום גויים כיהודים, דבר העלול לסכן את טהרת עם ישראל.

לסעיף 07 — משרד המשטרה. התקציב בסעיף זה, לפי הצעת הוועדה, הוא 468,172 מיליון שקל חדש. כחבר ועדת הפנים וכחבר ועדת משנה לענייני משטרה ובתי-סדר הנני מודע למצב הקשה שבו נתונים המשרד ומשטרת ישראל עקב הקיצוץ בתקציבהם. אם בשבועות מנים עסקנו, עלינו להבין שיש צורך חובב לחגור ולחזק את משטרת ישראל ולהוסיף על תקציבה. על כן, הנני מציע להוסיף שקל אחד לתקציבה, זאת אף שיש לנו טענות למשטרת ישראל וטענות לגבי התנהגות שוטרים במקרים שונים כלפי האוכלוסייה החרדית והדתית, הנאבקת על השבת ועל קודשי ישראל.

לגבי הסעיף 08 — משרד המשפטים, שתקציבו לפי הצעת הוועדה הוא 74,200 מיליון שקל חדש, הנני מציע להפחית שקל אחד, זאת עקב המגמה הכלת פוסקת של התערבות השיפוט החילוני בשיפוט הרבני-דתי ועקב ביטוי העליזות של השיפוט החילוני מול השיפוט הדתי, דבר המתבטא במסקידין של בני-צ'ע נגד מסקידין רבניים שנמסקר

ואכן אישרנו את האמיסיות בשבוע שעבר. לאחר שנאשר את הכסף למושבאים, יעבור בעצם התקציב כולו מן העולם עוד בטרם נגדל. ברצונו האחרון נעשים שינויים וייתורם ללא בריקה ובקרה.

בשעות האחרונות היינו עדים לחוקים מסובכים ביותר, שלא נדעו בוועדת הכספים: חוקים שמטבע הדברים צריכים היו להיות מדויקים. במשך שעות רבות לאחר שמיעת משלחות, השגות ופרופסורים. החוקים הובאו אחתה בשעות הבוקר המוקדמות ולא הוקראו. שאלו: מי כעד? מי נגד? הסתל עבר. אנחנו מתייחסים כך לפקודות ולחוקים שעל-פיהם נחיה במשך שנים רבות. אני אישית מקבל געל-נפש מהתהליך הזה.

אבל, אילו חשבנו שהתהליך הזה מאפיין את השנה הזאת כלכד — רבותי, זו השנה השישית שאני עוסק בענייני תקציב. ואני יכול לומר לכלכם, שהמחזה הזה חוזר על עצמו מדי שנה בשנה. הדין בתקציב אינו רציני. אילו ישב כאן יושב ראש ועדת הכספים, הייתי אומר לו: אדוני, חדל, זה פשוט לא לכבד הבית הזה. יש להקים מייד ועדת משנה לענייני תקציב, שחשב לאורך כל השנה ותדון אן ורק בנושא התקציב.

היו"ר ד' בן-מאיר:

יש הצעה להקים ועדת תקציב.

דן חייכן (הליכוד):

אני מציע את ההצעה הזאת מדי שנה, אבל שום דבר לא מתקדם, כי אנחנו שומרים על האתחיות שלנו. אני לא צריך לומר לכם, שבאין ועדה שעוסקת בתקציב, אנחנו, חברי ועדת הכספים, מאשרים כמעט מדי יום כיומו בקשות מנוחלות, ואנחנו מדברים על חיסכון בתקציב. אבל גם ברצונו האחרון —

דוד דינו (הסיעה הדתית-לאומית):

אתה הצבעת בעד כל מיני העברות.

דן חייכן (הליכוד):

— כבר גדל התקציב, מאתמול להיות, בסכום משמעותי עקב פשרות. שאני מתבייש לומר מה הן. האמינו לי, שיש לי השפעה בוועדת הכספים וגם אני יכול לעצור את הוועדה הזאת במהירות, והיא תיעצר. גם אני יכול לומר שאני רוצה כספים יחידים.

רבותי, אנחנו הולכים ומזרחדים, ובאין דין רציני בתקציב — אנה אנו באים, כי בנפשנו הדבר. התקציב הזה מהווה את המסגרת שעל-פיה אנחנו חיים, זה אולי האירוע החשוב ביותר בתולדות הכנסת, ואין פרלמנט בעולם שאין לו ועדה לענייני תקציב. אבל אנחנו מפחדים שמא נקים ועדת משנה וזר x, או חבר הכנסת y, יהיה יושב ראש הוועדה, ואז ייד יושב ראש ועדת הכספים מונכס; ואני לא מדבר דווקא על היושב ראש הנוכחי, כך היו הדברים גם בכנסת העשירית, עת התחלתי את כהונתי ועבודתי בכנסת.

לכן, כל מה שאנחנו עושים ב־30 וב־31 במרס — הסל שגוי, בכלל זה הווק של "אגרי ורין". אסור היה לדון בו בצורה כזאת, כי הוא לא נדון בוועדה. כחמש דקות אחרי שדיברתי על רטוראקטיביות בחוק לעידוד השקעות הון, אישרנו חוק רטוראקטיבי עוד יותר ממנו. ואני התייבשתי, כי אין לנו כבוד עצמי, ואנחנו, חברי הכנסת, תושבים שכל ראלים גבר, שכל מי שחזק יותר חוטף. מצפים מאתנו להתנהגות אחראית ומבוגרת. הסתכלו על האולם הזה, הדין לא מעניין איש.

לגבי סעיף 40 — משרד התחבורה, כבר התירתי פעמים מספר על העובדה המצערת, שחברת "אל על", שאינה טסה כביכול בשבתות וזוכה בכי רב על ההפסדים הגדולים הנגרמים עקב שמירת שבת, מחזירה מטוסים לחברות זרות לשימוש בשבתות וחגים, וחברת בת של "אל על", כמו "סן דוד" ואחרות, מחללות את השבת בפרהסייה. על כן, הגני מציע להפחית שקל אחד מסעיף 20 — תחבורה אורית — ולהוסיף שקל אחד לסעיף 0111 — לפעולות בטיחות בדרכים, נושא שהוא לקוי. לצערנו, ואינו מסופל כראוי, והראיה — תאונות הדרכים הקטלניות ומספר הנפגעים יום יום בכבישי הארץ.

ולכסוף, חברי הכנסת, אדוני היושב ראש, ברוב אדיבותך, סעיף 81 — תקשורת, שהקציבו הוא 20,247 מיליון שקל חדש. משרד זה אחראי ישירות להפעלת הטלוויזיה הזאת ורוחק ודוחף להקמת הערוץ השני, שמטרתו כלכלית טהורה ועל כן ייתן דורו לתוכניות קולקלות ולפרסומת משחיתה ובלתי מבוקרת אשר תפגע ודאי בנפש הנוער.

חברי הכנסת, צר לי שאיני יכול להיות שותף למערכת הזאת, שבעיני היא משוכשכת ובלתי אמינה, ולתקציב הכללי, אשר מכל פינוחיו מבצבצת אפליה לרעה כלפי כל נושא המכונה רתי. על כן לא אתן יד לאישור תקציב זה. תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת ורדיגר, אני עקבתי אחרי הפעמים שהצעת להוסיף שקל ולהפחית שקל, זה משתנה. למעשה לא הצעת דבר.

דן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש לך תקציב מאוזן.

היו"ר ד' בן-מאיר:

הוא הציע תקציב מאוזן.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

יש הפרש של שלושה שקלים. בכל אופן, הצעתי להוסיף לדברים טובים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

נכון. רשות הדיבור לחבר הכנסת דן חייכן, ואחריו — לחבר הכנסת אלעזר גרנות, ואחריו — לחבר הכנסת דן כהן.

דן חייכן (הליכוד):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לייחד כמה מלים לצורה שבה אנחנו, חברי הכנסת, חברי ועדת הכספים והממשלה מתייחסים לנושא התקציב.

הדין בתקציב הוא לא רציני, לא מעמיק, וגורם לנזשה כמעט לכל חברי הבית שלקחו חלק בדיונים. אף הממשלה, בצורה שבה היא מתייחסת לתקציב, מבזה את עצמה. היא מאשרת את התקציב, וכעת הדיונים בוועדת הכספים — דיונים רדודים ולא מעמיקים, חלקיים, ומוטב היה להם שלא נבראו יותר משנבראו — מופיעים שרים בפני ועדת הכספים, אינם מקבלים את החלטת הממשלה ומקבלים תוספת, בצדק או שלא בצדק, ומי מהם לא צודק בטיעוניו כאשר לבקשה לתוספת?

ה־31 במרס הוא מועד שאני אישית איני אוהב אותו. יש לי רושם שאני נמצא בשכונת "חאפ", כולם מסתערים, כולם חוטפים, ובאין דין מעמיק, נהרסת מסגרת התקציב.

אשר לתקציב של היום, לאחר שאושרו הכספים לתק"ס, אני רוצה לשבח את הקיבוץ הארצי שלא בא לוועדת הכספים,

היידר ר' כרמאיד:
רנצ, זה בית דירות ברמי מפתח, בשכירות חודשית, אין זה הולך?

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
זה נראה ברמי מפתח. זה דבר שהוא כאמת מנקה עיניים. אין לו שום משמעות ושום תועלת, ואני מציע לסלקו. הוא מעמס כספי, אבל בעיקר אסתטי המנקה עיניים.

אשר למשדר החוץ, כאמור משדר ראש הממשלה של המערך, אני רוצה להבדיל בין כמה עיסוקים וכמה הייתי אומר, שטח פעולה של המשדר הזה. לסעיף 0215, דיונים מדיניים על השלום, אני מציע להוסיף שקל אחד לאות הוקרה, אפילו לצד הדקלרטיבי שבעבודתו של המשדר הזה מאז נבנס השו פרס לפעולות. אני מקווה שמאחורי הדקלרציות מסתתרים גם סיכויים לפחות לצעידה לקראת הכיוון הנכון, אני מקווה.

ואולם, אני אומר ששר חוץ המדבר על שלום ערף בעיני משד חוץ שאיננו מדבר על שלום. במציאות של ימינו, גם לריבד על השלום יש משמעות וחשיבות.

דוים קופמן (הליכוד):
יש סיג לתוכמה — שתיקה.

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
זה מתאים לאלה שכל חוכמתם בשחיתותם.

גם לקשרי תרבות ומרע, ואיני מתכוון לאותה לשכה, אני מציע להוסיף שקל חדש אחד.

היידר ר' כרמאיד:
אתה מקמץ בשקלים.

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
צריך להיות מאוזן גם על השקל החדש הזה. גם אני אחראי לתקציב ולכן שם גרנצ וכן אני מוסיף.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מאין ניקח 51 שקל?

היידר ר' כרמאיד:
זה, גם אני מנהל את החשבון.

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
בעניין הזה, אם יתברר שזהו הסכום היחיד שחסר, אני מודיע מעל כמה זו, שאני מוכן לתרום את 51 השקלים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תוריד את זה מסעיף אחר.

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
עכשיו אני רוצה להגיע לעניין משדר הביטחון. אני מציע להקציב למשדר הביטחון כולו שקל אחד פחות. אני מציע לעשות כן כביטוי סמלי למחאתי על המדיניות הקשוחה, המיותרת והמזיקה של משדר זה בשטחים המוחזקים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
אני מאמין שהשטחים האלה מוחזקים כאשר הם מוחזקים למטרה של שלום. הם בידינו. הם ניתנו כעירבון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הם לא ניתנו, הם נכבשו.

אני מסתפק בדברי אלה. אני מבקש למחוק את ההסתייגות שלי, אין להצביע עליה. תודה רבה.

היידר ר' כרמאיד:

תודה. רשות הריבד לחבר הכנסת אלעזר גרנצ, ואחרי — לחבר הכנסת רן סנן, ואחרי — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

אלעזר גרנצ (מפ"ס):

אדוני היושב ראש, חבר הכנסת, חבר הכנסת רן חיימן, אנחנו איננו מחזיקים מפני שבצעם אנחנו איננו משפיעים. ייתכן שגם בשנים קדמות, ולא כל כך קדמות, זה היה סדר הדברים. מידם שממשלה זו יודעת שאין לה אופוזיציה — הכול הפקר. מה שהיה רע — הוא רע יותר; מה שהיה רע יותר — הוא עכשיו בלתי נסבל. זהו סדר הדברים.

אדוני היושב ראש, אני בחרתי לעסוק בשלושה משדרים, כי יש לי נגיעה כלשהי לעבודתם בתוקף חברותי בוועדת החוץ והביטחון. אחת, מפני כבודו של ראש הממשלה, במשדר ראש הממשלה. לענין זה, מה אומר ומה אדבר? אנחנו מדברים במשדר ראש הממשלה, ובעצם היינו צריכים לדבר בשני משדרים: במשדר ראש הממשלה של הליכוד ובמשדר ראש הממשלה של המערך. אגיע גם למשדר ראש הממשלה של המערך, כשאדבר על מלא-מקום ראש הממשלה, על שר החוץ ועל משדר החוץ.

ובכן, מדובר בשני משדרי ראש הממשלה, ד"ר שאמרו זאת, שהרי כל יום אנחנו רואים את מצב הדברים, ואם אומר שאיננו תקין, תהיה זו הפלגה נדיבה. לגבי כל ענין שמשדר ראש הממשלה נקט בו עמדה אחת, נקט המשדר השני עמדה אחרת, הפוכה על-פי רוב, ושונה תמיד.

לכן, כשהעגלה, כשכלכלת ישראל, שקועה בבוץ, אין שום סיכוי להיחיה אלא אם העמוד על קרקע מוצקה. הדבר קשה כיחוד כאשר כמעט בכל ענין מושכים לשני כיוונים, ובענייני התקציב לכל הכיוונים.

אבל דווקא בעניין זה אני יכול לומר דבר אחד: התקציב הזה, כיוון ששוקע, שוקע אל אותו מקום שממנו את מגמותיה ומדיניותה הכלכלית של מדינת ישראל: סטגנציה בכל מה שנוגע לצמיחה, ומעבר, לפעמים אסתי יותר, לפעמים סוער יותר, אל תברה שוויונית פחות, אל תברה צודקת פחות, אל תברה המעשירה עשירים ומדלדלת ומדרששת את מי שיש להם פחות.

במשדר ראש הממשלה של הליכוד אני מציע להוסיף 50 שקל להוצעה למעמד האשה, שהיא הוצעה היחידה במשדר זה שעשתה עבודה ראויה ומנסה לפעול במידה מסוימת של הצלחה באחד התחומים שבהם ניתן לתקן מצב של אי-שוויון. שהוא אי-שוויון עמוק, ואף-על-פי שהתוצאות עדיין מוערות, המאמץ ראי לבידה, ובנצט זה אפשר לתת את הכרסה בדרך אחת.

אני מציע למחוק את כל הסעיפים של לשכות השרים שאינם עוסקים בשום דבר ועל כן עוסקים בכל דבר — ובמשדר ראש הממשלה, שבו יש הרבה דירי משנה, והוא כמו בית-דירות: לשכת השר ארנס, לשכת השר שפירא, לשכת השר הורביץ, לשכת השר רצמן, לשכת השר מרדכי ולשכת סגן השר מלוא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לי אין לשכה.

אלעזר גרנצ (מפ"ס):
יש שר שפירא. אני ריבדתי על השר שפירא, ואני מציע לך שרעיונות הגולות שלך לא יעבידו אותך על דעתך.

השאלה היא אם רוצים חיים, אם רוצים להתקדם, אם רוצים משק בריא, אם רוצים משק עובד, או לא רוצים בכך.

קריאה:
לא.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
התקציב המונח לפנינו מסמל אי-התמודדות מוחלטת עם ההון השחור, עם הכלכלה השחורה. אלוהים אדירים, אי-אפשר להתעלם מקיומן של שתי החופעות הללו, הגורמות לנוזל חמור ביותר לכלכלה החוקית. אין כאן מצב של קיום כלכלה שחורה בצד לכלכלה חוקית בלי השפעה ביניהן. השפעה כזו קיימת. צר לי לחלוק על יושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת שפירא, אך אני אומר באופן חד-משמעי: הוויכוח אינו בין המיסוי על העבודה לבין ההון השחור. שני גורמים המסייעים זה לזה הם האי-מיסוי של ההון השחור, כיוון שהוא אינו גלוי, והאי-מיסוי של רווחי ההון, אף שהם גלויים. וכאן הסיוע הוא הדדי, בין השניים.

התקציב הזה מסמל נסיגה ופגיעה בהרבה מאוד מרכיבים. אינני רוצה לפרט את כולם אך אעמוד על חלק מהם: האחד — כבר רואים בעין, אדוני היושב-ראש, שעקב קיצוץ תקציב הכיסוחן, עקב ההחלטה לצמצם את היחסים עם דרום-אפריקה ועקב המשבר הקיצוץ בתעשייה הביטחונית, תעמוד בשנה הקרובה התעשייה הביטחונית במדינת ישראל בפני משבר שכמוהו היא לא ידעה עד כה. מה צריך לעשות? האם לשבת באפס מעשה ולחכות לפגיעה, למפולת, למשבר, לאבטלה, להיסטוריה? או שמה צריך להכין מיד את הכלים, להכין תוכנית הסבה, תוכנית להתמודדות עם הבעיה של חוסר היכולת ליצור ולייצא?

באים אלי אנשים מעיירות הפיתוח, רבותי, אל ישלה איש את עצמו. אין שום תוכנית לכניית מפעלים בעיירות הפיתוח. בשנה הקרובה ימשיכו עיירות הפיתוח להיות הגורם המרכזי בתוכו את עיקר האבטלה במדינת ישראל. אני רוצה שהתקציבים יופנו להקמת מפעלים בעיירות הפיתוח. מדוע לא ניתן לעשות זאת נוסף על המרכיבים שמחמודדים אתם ממילא? אלא מאי? מה שנעשה זה כיכוי שרפות. אינני אומר שלא צריך לעשות מה שנעשה לגבי "סולל-בונה", או תנועת המושבים, או קופת-חולים, אבל כל זה אינו אלא כיכוי שרפות. אין כאן כל התמודדות במטרה לעודד קדימה בנושא של תיעוש ושל קדמה בעיירות הפיתוח, בשכונות ובמוקדי האבטלה.

היור"ד בן-מאיר:

מרוכב מים לכיכוי שרפות לא נשארו מים לצמיחה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני סבור שיש מים, ואומר לך מנין. אילו היה מיסוי על רווחי הון, ולא היו מקציבים סכום של 250 מיליון שקל, המושקע היום בהתנחלויות — וזה גם לרעת השלום, גם לרעת היחסים בין יהודים לערבים, גם לרעת התקציב — — — אמירה סרטני (מפ"ם):
רק כמה שמוספים לעשרים אפשר היה לעשות משהו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, ומה על הפרומה? לפרומה הזאת יש מחיר. בבקשה ממך, אתה יודע טוב יותר ממני שבעיירות הפיתוח יושבים 10% מכלל תושבי מדינת ישראל. אילו לקחו רק חלק מהתוספת שעומדים לתת למאות העשר — קרוב ל-220 מיליון שקל תוספת הכנסות נטו — ואילו החליטו להשקיע חלק מהם בחינוך ובפיתוח עיירות הפיתוח, היינו במצב אחר, היינו עומדים בפני תקציב אחר.

אלעזר גרנט (מפ"ם):

הם מוחזקים בידינו כדי שיוחזרו לבעליהם תמורת שלום ובמסגרת של הסכם שלום. אני מציע שלא נחוכח על דברים. הם בוודאי כבושים, אבל הם לא סתם כבושים. כבושים יכולים להיות כבושים לחמדי, ואני רוצה לדבר על הזמניות של העניין. אני מבטא זאת בכך שאני אומר שהם מוחזקים, ולכן אין לי ריכוז על כך שהם כבושים.

מתברר ומסתבר שאין כיבוש נאור, והכיבוש פוגע במי שכבוש או נכבש על כורחו, והוא פוגע בכבוש ומעוות את דמותו. אם אנחנו חיים היום בחברה אלימה, אם אנחנו חיים בחברה שערך חי האדם פחות בה והמוסר החברתי הכולל שלה הולך ופוחת, אין שום ספק שהעובדה שעל כורחנו ועקב מריניות שגויה אנחנו ממשיכים להחזיק בשטחים אלה ולשלוט בעם שאינו רוצה בשלטוננו — לעובדה זו יש השפעה חמורה על כל אורחות חיינו.

באותה גריעה של שקל חדש אחד אני רוצה גם לבטא את מחאתנו על האחריות הרופפת של משרד זה בעניינים המסורים לאחריותו. שחלקם נחגלו כפרשיות בשנה האחרונה, ועל המדיניות שמשרד זה אחראי לה, המדיניות המתבצעת בתחום הקשרים עם דרום-אפריקה עד כה ועם היבשת הדרום-אמריקנית.

אנחנו ערים לכך, שישאל חייבת לקיים את ביטחונה, ושלשם קיום ביטחונה עליה להתחרות בנשק המתוחכם שמקבלים ממערב וממזרח אלה שאינם מכירים בישראל והם אויביה, ועל כן צריכה ישראל לתעשייה צבאית מתוחכמת. אבל אנחנו כפינו על עצמנו מרוצנונו סייגים של מוסר בכך שכאנו וחבנו מאחרים שיקימו אותם סייגים כלפינו, ואיננו פטורים מהם ואיננו משוחררים מהם.

אשר על כן, אני מבצע ברכה לצה"ל ולחיליו השומרים על גבולה של ישראל, והערכה לכל מי שמקיימים את ביטחונה של ישראל בחירוף נפש, אך בה בשעה אני מביע את מחאתי ואת ביקורתי כלפי משרד הכיסוחן על-ידי אותה הצעה שהצעת לנרוע שקל אחד מתקציבו. עד כאן, אדוני, חלקי בעמדותיה של מפ"ם לגבי התקציב.

היור"ד בן-מאיר:

תודה, חבר הכנסת גרנט, נשארת חייב — כמה, חבר הכנסת ביטון? דומני 48 שקל או 50 שקל. רשמנו זאת בפרוטוקול הכנסת.

רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת פסח גרופר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, אני מבקש להצטמצם כדברי, כי המסגרת אינה מאפשרת לרדת לפרטי הפרטים, מה גם שהתקציב מקיף וגדול. אבל אני מוכרח לומר כמה דברים, כדי שיהיה ברור מהי עמדת סיעתי.

כאשר מגישה ממשלה לכנסת תקציב, היא צריכה גם לומר מה הם היעדים, מה היא מתכוונת להשיג בתקציב. אדוני היושב-ראש, התקציב הזה מצביע על אפס צמיחה. זוהי האמת. גם משרדי הממשלה וגם מכוני המחקר שבדקו את התקציב מעריכים, שהצמיחה הכללית תהיה 1.5% — 2% וגידול האוכלוסייה יהיה 1.5% בערך. וכך הצמיחה לנפש — אפס. ממשלה המגישה תקציב של שיעור צמיחה אפס במשק היא ממשלה המציעה למדינת ישראל ולעם ישראל הצעה גרועה מכל בחינה שהיא. זה לא רק עניין סוציאליסטי או קפיטליסטי,

של הסטודנטים בכל המוסדות בארץ ועל הפגנה אדירה של העובדים הסוציאליים. על הרשימה הזאת אפשר להוסיף כהנה וכהנה, אבל בממשלה, ובכנסת הכול ממשיך כרגיל. לאחר שאושרו מאות מיליוני שקלים להתנחלויות, הגיע היום תורם של המושבים. זהו התפקיד של חברי הכנסת האלמוניים, שהתפרסמו באלמוניותם, וכוחם באלמוניותם: הם נמצאים בכנסת כדי לדאוג למגזר ששלח אותם. אני חושב שאין כאן איש שלא היה מסכים להיות חבר הכנסת האלמוני ביותר בבית הזה, ובלבד שישגי מיליארד שקל לקלינטים שלו. מובן שלצורך זה רצוי שתהיה מאחוריך אחת מן הסיעות הגדולות בכנסת. אבל גם זה אינו הכרחי, שהרי יש כאן חברי כנסת המשתכחים לסיעות קטנות ומצליחים לסחוט מקופת המדינה מאות מיליונים רבים בשביל הקלינטים שלהם, בין אלה יושבים בשיבות וכן שהם מתרועעים בהתנחלויות וברחבי השטחים הכבושים.

אני הייתי מציע למי שאין להם מושע בסיעת המערך או בועדת הכספים של הכנסת, למשל עיירות הפיתוח, דבר פשוט מאוד: הכריזו על היישובים שלכם כעל מושבים והצטרפו אל התנועה האדירה הזאת הנקראת תנועת המושבים, וכל בעיותיכם יפתרו. הקטנים שבהם יוכלו להכריז על עצמם קיבוצים, ואלה מביניהם הקרובים לגבול יוכרוזו אפילו התנחלויות.

כשלב השני — רצוי לצבור חובות גדולים. רצוי שאיש גם לא ידע לאן נעלם הכסף. אין פחד, תמיד אפשר להאשים את האינפלציה הארורה וההיבית הנוראה ואת הכורסה וכו', ומי יעז להתנגד לחקיקת חובות ולפרסות. חובות להזרמת כספים ל"קיבוצים", ול"מושבים" ול"התנחלויות"?

חברי הכנסת, כדי לסבר את אוזן הציבור, כורכים את המאבק על הסיוע למושבים במאבק נגד הרפורמה במס הכנסה. והנה, בשל הרפורמה הזאת, שהיא מתנהגת נטו לעשירון העליון — ולפי הנתונים שנמסרו הוא יבלע 74% מהרווח מן הרפורמה — לא להתפרק הממשלה. הנימוק לכך הוא: חברי הכנסת התחייבו על תוכנית כלכלית מסוימת ואיננו יכולים לסגת ממנה. ונימוק פרקטי יותר: ממילא אין לנו רוב בועדת הכספים.

אבל, כנגד זה, בגלל סירוב לפתור את בעיית התקלאות, הממשלה תתפרק, וכידוע "בעיית התקלאות" הוא שם הקוד לסחיטת המיליארד בעבור המושבים. מובן שחטריט כזה אינו בריביוע. נותרה רק דרך המאבק של הזרמת הכספים להתנחלויות ושל הרפתקאות צבאיות, שתביא את השינוי המיוחל כדי לצאת מהמשבר החמור.

חברי הכנסת, היום מדובר בתקציב המדינה. התקציב הלאומי של ישראל מלמד על סדרי העדיפויות ועל המדיניות של הממשלה. אבל התקציב בני גס לפי האינטרסים הצרים ולעתים המושחתים של הסיעות המרכיבות את הקואליציה. למשל, במישור הלאומי, כגון המדיניות בנושא השלום והביטחון של ישראל — כאן התקציב משקף את המדיניות המשותפת לכל הסיעות בממשלה: המשך המדיניות ההרפתקנית, המסוכנת והמרחיקה את השלום, מדיניות של המשך הכיבוש, הדיכוי והנישול של העם הערבי הפלשתיני בשטחים הכבושים, מצד אחד, והמשך ההתנחלות בעולם הערבי ובעולם כולו, כגיבוי אמריקני, מצד שני.

במישור הסיעתי — הזרמת מיליונים רבים להתנחלויות ולחמיכה כמוסדות, בגופים ובמגזרים מפלגתיים, כפי שהוכרחו. אבל, כאשר יש בעיה לאומית שאיננה נוגעת

הוא הדין כמה שעומד לקרות כמשרדים. אדוני היושב ראש, אנחנו שומעים את הבשורה על עלייה אפשרית מברית המועצות — 11,000 עולים בשנה. אתה יודע כמוני, אדוני היושב ראש, כי גם אתה חבר ועדת העלייה והקליטה של הכנסת, שאילו איימו הרוסים על מדינת ישראל שישלחו 100,000 עולים בשנה, היו כולם כאן, תסלח לי על הביטוי, "מאבדים את המכנסיים". האם יש בתקציב הנוכחי נכונות לקלוט מספר כזה, במשטר החברתי והתרבותי והמדיני שהתקציב הזה מייצג? האם יישארו היהודים האלה במדינת ישראל, או שמא תהיה מדינת ישראל תחנת מעבר ו-90% מהם יעזבו אותה בתוך חודשים ספורים? עם זה אין התמודדות.

ההשכלה הגבוהה — אדוני היושב ראש, אני חייב לגלות לכם בעניין הזה, שרק לפני שבוע נפגשתי במסגרת אחד המוסדות של הכנסת עם ראשי האוניברסיטה העברית, והם אמרו לנו, חד וחלק, שבתקציב הפיתוח הקיימים היום להשכלה הגבוהה, תהפוך מדינת ישראל בתוך 10 שנים למדינה שהמרע בה מפגר כשנים רבות אחרי מדינות המערב. זאת כאשר מדינת ישראל היתה מדינה שהובילה, או היתה בקבוצת המדינות המובילות בתחום הזה.

וכן לגבי הפגיעה בסטודנטים. מי שמעלה בדעתו לדבר על שכר לימוד של 1,600 דולר אומר בעצם שתהיה השכלה גבוהה לעשירים. אני אומר לכם שמה שאמרו הסטודנטים שישבו היום על הרשא מול הכנסת הוא אמת רצינית: או שכולם ילמדו, או שאף אחד לא ילמד. לא תהיה במדינת ישראל השכלה רק לבני מיליונרים, לא תהיה — ובצדק ישיבות הסטודנטים את הלימודים.

הדברים תקפים גם לגבי תקציב הבריאות. נתנו 73 שקלים לעובדי המינהל והמשק, לא מיישמים את ההסכם עם האחיות, והרופאים בפתח. התקציב הזה מבשר לנו משבר. הוא מבשר לנו גם פגיעה במלאים, שמסרבים לתת להם מה שמגיע להם, פגיעה בנכים, פגיעה באלמנות.

אדוני היושב ראש, התקציב הזה מייצג יחס גרוע למי שהמשרה צריכה לטפל בו, יחס גרוע למשטרה, שצריכה לטפל במי שהיא צריכה לטפל. ולא זו בלבד שבמאבק בין רמת השחיתות והעבריינות בחברה הישראלית לבין המשטרה, ידה של העבריינות על העליונה, ואין היום תקציבים למשטרה כדי לגייס כוח אדם טוב, אלא המשטרה פולטת כוח אדם טוב, הוא בורח ממנה. כנ"ל, כמובן, לגבי תקציב משרד החינוך התרבות.

כל זה, אדוני היושב ראש, מסמל תקציב שהוא, במקרה הטוב, קפוא לגבי משרדים שצריכים היו להתפתח, ובמקרה הרע הוא מסמל נסיגה חמורה, גידול באי-צדק ובאי-שוויון, גידול בפערים שבין יעילות כלכלית וחברתית לבין יכולת לצמוח קדימה.

לכן, אדוני היושב ראש, אנחנו נתנגד לתקציב הזה. תודה רבה.

היורד ד' בן מאיר:

רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת פסח גרופר, ואחריו — לחבר הכנסת דוד ריגנו.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, בעוד שירותי הבריאות מנסים להתאושש, והחולים והעובדים מלקקים את פצעייהם לאחר השביתות הגדולות של האחיות, של עובדי המינהל, ומנגד הולכת המערכת המשפטית ומידרדרת, ובהשכלה הגבוהה — משבר, התכשיר היום על פריצת שביתה כללית

הרשע של דרום-אפריקה, וגם זאת כתוצאה של לחץ מסיבי מבחוץ. ודאי שהממשלה לא היתה מגיעה להחלטה כזאת ביזמתה. אבל אין בהחלטה הזאת כמעט כלום. העובדה ששר הביטחון סירב לספר אפילו לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת אילו חוזים קיימים היום עם דרום-אפריקה ובאילו תחומים ולכמה זמן יש להמשיך ולכצעם — עובדה זו מצביעה על כך שאין הממשלה מתכוונת כלל למה שהחליטה. היום יש לישראל חוזים עם דרום-אפריקה לאספקת נשק ולשיתוף פעולה צבאי, וקרוב לוודאי גם גרעיני, וחוזים אלה נחתמו לשנים רבות, אולי אפילו 20 או 30 שנה. אלה כתובים: חוזים קיימים, ישנים. אותם הממשלה איננה מפירה. כמוכן, אבל משך חייו של שלטון האפרטהייד הוא פחות ממשך חייהם של חוזים אלה. מי צריך חוזים חדשים? והאם תיקון קל בסעיפים שונים של החוזים הישנים ייחשב כחתימת חוזה חדש? למשל, תיקון פרק הזמן לקיום החוזה.

כיצד זה מתקשר לתקציב? הממשלה קושרת זאת. אומרים לנו שאם נפסיק את כל הקשרים עם דרום-אפריקה, הדבר יפגע בכלכלה ובתעשייה פגיעה קשה. אבל טענה זו מופרכת על פניה ואיננה גבוהה עובדתית. עובדה היא שהקשרים של התעשייה שלנו ושל ישראל בכלל עם מדינות רבות בעולם, בעלות שוק הרבה יותר גדול מזה של דרום-אפריקה — קשרים אלה נפגעים בגלל היחסים שיש לישראל ולתעשייה הצבאית שלה עם מדינות כמו דרום-אפריקה ועם ארגונים אחרים ומדינות אחרות בעולם הדומות לדרום-אפריקה. למה עלינו להכניס את עצמנו לגוש של "מצורעים"?

חברי הכנסת, שמעתי שחברי הכנסת של הליכוד בוועדת הכספים, אשר שמעו על דרישות המערך, התחילו לומר: "גנבים, שודדים, שדדו לי את הלילה". אני רוצה להצטרף לשירה הזאת בקול מזהא אדיר של כל הרפוקים בישראל, אלה שבאמת משלמים תמדי את המחיר, ולצעוק בקול גדול — גם נגד החברים'הזמרן' מן הליכוד, כולכם יחד, הליכוד והמערך וגורדותיהם: שדדו את התקציב הלאומי, כולכם "גנבים" ושודדים", אבל לא את הלילה שדדו לנו, אלא בלילה, בישיבות ליליות של סיעותיכם ושל ועדת הכספים. שדדו את עמלם ודעתם של פועלי ישראל, של העשיריונים הגמורים, של בני עיריות הפיתוח והשכונות, שאינם רואים באור היום את מה שאחם גונבים להם בלילה. נמאס להם ולנו מכל השחיתויות ומעשי השוד האלה.

הח"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת פסח גרופר איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד דינו, ואחריו — אתר מחברי הכנסת שאקרא בשמותיהם: אריאל ריינשטיין, אמנון לין, חיים רמון וגרעון גדות. אם הם לא יחזו, ממין את יושב-ראש הוועדה ולאחר מכן יגיש להצבעה.

דוד דינו (הסיעה הדחית-לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היו לי הרבה הסתייגויות, אבל ידעתי שאם אניש הרבה הסתייגויות, לא יקשיבו להנמקות של ההסתייגויות. לכן העדפתי להגיש כסך-הכול שלוש הסתייגויות — בתקציבי החינוך, התרבות והטוריות והשירותים הדחיים.

אדוני היושב-ראש, התקציב המוצע בתחומים אלה, שכמה הסתייגויות, בעיקר בתחום החברתי, אינו עונה על הצרכים החיוניים, ואם מדובר בשכבות הנחשלות, במשפחות מעוטות יכולת, ועל אחת כמה כשכבה הצעירה, ובעיקר מדובר במעוטות-יחס ובגני ילדים — הברר חמור עוד יותר.

למדיניות חוץ וביטחון באופן ישיר, ואיננה שייכת לשום מגזר מפלגתי, היא נופלת בין הכיסאות. למשל, הבעיה של ההשכלה הגבוהה.

כעצם, אין זה אלא חלק מהבעיה הכללית יותר של שכבות העובדים והשכירים, השכונות וערי הפיתוח. כלומר, החינוך הגבוה בחינוך ממלכתי ופתוח לכול. הבעיה של שכר הלימוד ודאי אינה בעיה של העשיריונים העליונים. אלה יממנו את העלייה בשכר הלימוד של בניהם באוניברסיטה רק ממה שיודויהו עקב הרפורמה במס ההכנסה, ועוד יישאר להם הרבה עודף.

חברי הכנסת, את תמצית הבעיה ניתן כעצם ללמוד מן התשובה על אותה טענה רמגונית שנשמעת בדיונים באזור ובמכתבים של אזרחים קהילתיים ושבעים למערכות העיתונות. הם אומרים שהסטודנטים נאבקים על שכר לימוד בעוד מגשרי החנייה של אוניברסיטת תל-אביב מתפרצים מכלי רכב. אתמול בטלודיה השכיב על כך נציג הסטודנטים, אבל אני רוצה לחדר את התשובה ולסווס אחת ולתמיד את הטענה הדמגוגית והמרשעת הזאת. באוניברסיטת תל-אביב יש למעלה מ-20,000 סטודנטים. אפילו בהערכה המפריזה המפורסמת ביותר אי אפשר להגיע ל-2,000 מכוניות בכל התיונים של האוניברסיטה. בכל מקרה, אין שם אלא המכוניות של בנים של העשירון העליון. ומה על 18,000 סטודנטים שנוסעים באוטובוסים, שגם שכר הנסיעה בהם החיך השבוע כ-20%?

אבל, אם נמשיך ונברוק מה יש בטענה המרשעת הזאת, נגיע לאוניברסיטת הנגב בבאר-שבע, ושם באמת צריך ללכת לספור כמה מכוניות יש לאלפי הסטודנטים, שרובם המכריע באים מעיריות הפיתוח ומהשכונות בדרום הארץ. האם באמת צריך לקבוע את גובה שכר הלימוד לפי ההכנסה והיכולת של העשיריונים העליונים? לא ולא. ברור שהפיתוח הפשוט והצורך ביותר הוא הנחתה שכר לימוד מורגר, שבכל מקרה לא יעלה על 800 דולר לשנה.

אשר לבעייתם של האוניברסיטאות המוסדות להשכלה גבוהה, המתחבטים בגירענות תקציביים, מה רעכם, למשל, על פריסת חובות ומחיקת חובות נוסח מה שנעשה במקרים אחרים? וכאן הרי מדובר בסכומים הרבה יותר קטנים ולא-משמעותיים.

חברי הכנסת, אין צורך להרבות בדיוברים בנושא של אגרת החינוך. הן ידעו זה כבר, שהחינוך בישראל חדר להיחל חינוך חינוך, ובלי ספק, אם יוטל מס נוסף על הורים בגין חינוך אלמנטרי של ילדיהם, נשוב עשרות שנים אחורנית. רק אתמול העבירה הכנסת פה-אחד, לאחר מאבקים ומאמצים עצומים, את חוק שכר מינימום. אומנם קיצצו את כופי של החוק עד לבלי היכר, אבל גם כך הוא מהווה פריצת דרך חשובה במאבק להגנת שכרם של הפועלים הנמצאים בתחומים טולם השכר בארץ. הרבר מתקשר לחינוך האגרה החינוך, כי אם תוטל האגרה הזאת — ייקחו מאותם הורים כפול ממה שיתן להם חוק שכר מינימום. אסור להשלים עם מס מעוות זה. אני מקווה שהכנסת תדחה את ההצעה אם זו תעבור בוועדת הכספים. אני ידע שיש כאן הרבה חברים טובים שלא ייתנו להצעה על אגרת החינוך לעבור.

לכסוף, איני יכול להתאפק מלנגוע בנושא באור שהממשלה איננה אוהבת שעוסקים בו, והוא הנושא של הגזענות והקשרים שיש לישראל עם דרום-אפריקה. הממשלה החליטה אומנם שלא לחתום על חוזים חדשים עם ממשלת

כלכל. אני קובע, ארזני היושבראש, שהשירותים הדתיים נעזר לכל האוכלוסייה. הלא-דתיים זקוקים לשירותים דתיים יותר מאשר הדתיים.

אחיחס לנושא שהוא, למעשה, לא-דתי. כידוע רבות, 30 בת-עלמין עומרים בפני סגירה. אין בהם מקום אחד לקבורה. טוב לו היינו יכולים להביא לכך שלא יהיו עוד פטירות. רק התכנון והקרקע עולים הן תועפות. התקציב המוצע לסעיף זה אינו יכול לענות על דרישה המובנת מאליה — ולא שמישהו דורש זאת. התקציב המוצע אינו מספיק אפילו לשני מקומות קבורה. זה איננו רק שירות בשביל דתיים. זה שירות בשביל כל האוכלוסייה. אוכלוסיית המדינה הודקנה, ויש טכנה שלא ימצא פתרון הולם למקומות קבורה. ומי כמון, ארזני היושבראש, מכיר את הבעיה מחל-אביב.

הד"ר ר' בך-מאיר:

אישור עכשיו תוכנית לבנות בקומות.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):
חכה ונראה כמה זה יעלה. למזלכם הטוב, לאותה חברה-קדישא יש אמצעים. במקום אחר, שבו לחברה-קדישא אין אמצעים — יאשרו, אבל האישור יישאר על הנייר.

הד"ר ר' בך-מאיר:

לכן הצעת.

דוד דנינו (הסיעה הדתית-לאומית):

בוא לא נתווכח על זה. לי יש דעה שונה משלך.

לא ייתכן שבתל-אביב יהיה הרבה כסף המונח בבנק, ולעידית פיתוח אין אפילו מספיק כדי לפתח בית-עלמין. אבל על כך נדון בפעם אחרת.

לכן על כולנו לדעת, שהמצב חמור ומסוכן, ואין מקום לקבור נפטרים.

בשנת התקציב העומדת להסתיים בעוד שעות אחדות הסתכמה השתתפות המשרד בתקציב השירותים הדתיים כ-15 מיליון שקל. בספר התקציב, ארזני היושבראש, אתה יודע כמה מופיע? — 14.5. זאת אומרת: לא רק שלא ניתן לכם הגדלה, אלא אף נקצץ אתכם. קודם כל נוריד את הסכום, ואחר כך נדבר אתכם.

שאלותי הן, ארזני היושבראש, האם בכל השירותים קיצו בצורה דרסטית כזאת? איך ישלמו המרעצות הדתיות את השכר שנגזר עליהן מהחלטות הממשלה ומההסכמים הקיבוציים שנחתמו? האם זה לא מצביע על ערנות לשירותים הדתיים?

בתי-כנסת ומקוואות — השם אולי נמצא בתקציב, אבל את המימון לבניית בתי-כנסת ומקוואות יש לחפש במקום אחר.

לבתי תרבות יש כסף. לבנייני פאר יש כסף. לחבר "אגד" יש כסף. לשלם מקופת המדינה טובות הנאה בשביל התחייבויות שלמדינה אין כל קשר להן — יש כסף. לשירותים דתיים, להרחבת בתי-עלמין, לבניית בתי-כנסת ומקוואות — אין ואין. זה מה שאומרים.

האם יהודים דתיים אינם משרתים את המדינה? האם הם לא משלמים מס כמו כל אזרח אחר במדינה? האם הם מבקשים טובות הנאה אישיות? ודאי שלא.

יהודים דתיים-לאומיים זכרם לקבל שירותים חברתיים, מוניציפליים ודתיים לא פחות מכל אזרח אחר. הם אזרחי

דובר הרבה על עיירות הפיתוח, על המפעלים אשר לא הוקמו. גם בנאום שנשאתי פה על התקציב התרעתי על האכטלה בעיירות הפיתוח. נתוני משרד העבודה והרווחה נמצאים בידי, ארזני היושבראש. נתונים אלה מראים, ש-80% מן המובטלים בעיירות הפיתוח הם בני 24 — 35. זאת אומרת, הצעירים מובטלים.

מדי פעם בפעם עולים על במת הכנסת ומטיפים לנו מוסר על האי-שוויון, והנה, ארזני היושבראש, דווקא אלה המטיפים מוסר מסכימים לאלץ נשים להפסיק עבודתן ולשבת בביתן. כל זה עקב העובדה שאין פתרונות לבעיית מעונות-היום. על כך אין היום מוצה פה. לא שמעתי איש מדבר על כך. זה מוכיח, שכאשר מדברים על השוויון, מתכוונים רק לתחום הדתי ולא לתחומים חברתיים וכלכליים. בעבודה אין צורך בשוויון. האשה תשכ בבית. ומתי? דווקא בתקופה קשה למשפחות ברוכות ילדים.

מדברים רבות על קיצוצים. הקיצוצים העמידו טקטורים חיוניים במצב חמור, במיוחד הקיצוץ בחינוך בכלל ובחינוך הדתי בפרט. בלעדי החינוך אין ביטחון, אין חברה ואין כלכלה.

מדברים על יחסים בין חילונים לדתיים כעל יחסים הנרקמים על-ידי התייחסות הדתית ולא על-ידי צד אחד. הפגיעה קשה בחינוך הממלכתי-דתי, בחינוך הציוני הלאומי, חינוך אשר ממלא את כל חובותיו כלפי המדינה, על כל שלוחותיו. דווקא בחינוך זה מקצצים, דווקא חינוך זה מקפחים. ומדוע? כל אשמתו היא שהוא ממלא את חובותיו כלפי מדינת ישראל. על כך הוא מואשם מימין ומשמאל. מן הימין הדתי הקיצוני והלא-קיצוני.

יתר על כן, סעיף תרבות תורנית, לרצות, הוא התשובה לבניית יחסים הרוקים בין חלקי העם. חילונים ודתיים. אין מה קורה בסעיף זה? 60% ממנו מוקצבים ליחידים מגולה, ורק 40% משרתים את כל אוכלוסיית המדינה. נשאלת השאלה: האם כל סעיפי התקציב מחולקים כך? האם 40% מתקציב המחלקה יכולים לתת תשובה ל-95% מהאוכלוסייה? האם צמצום סמכות המחלקה וצירופה לאגף אחר יעזור לפעילותה? התשובה, ארזני היושבראש, על שלוש השאלות ששאלתי היא: לא ולא. המטרה העיקרית היא לצמצם את פעילותה של מחלקה זו ולגרום להתרפת היחסים בין דתיים ולא-דתיים.

העלאת שכר הלימוד באוניברסיטאות איננה צודקת. אם המדינה מוכנה לוותר על מיליונים רבים לבעלי אמצעים — אין הצדקה להעלאה כזאת.

רק היום הפגינו סטודנטים מול הכנסת, בהפגנה מסודרת בצורה מופתית, תרבותית, כראוי למעלעלי כספר. זכותם לדרוש ולבקש השכלה לכל ילדי ישראל ולא רק לבעלי אמצעים.

לכן ארזני היושבראש, טוב תעשה המדינה אם תבטל את ההעלאה בעוד מועד, ובכך תמנע את מרירות הלב של הסטודנטים וגם שלנו.

בתחום השירותים הדתיים — לא זו כלכל של היתה התייחסות רצינית לבעיה, אלא אומרים לנו: תבן לא ינתן לכם, ותוכן פעילות חינוך; ככוונה השתמשת ב"פעילות" במקום ב"לבנים". אומרים לנו: שירותים דתיים על רמה; שירותים דתיים בצורה שונה; שירותים הולמים לתקופה החדשה. אך זאת עליכם לעשות בתקציב אפסי.

יש מי שתורשים שהשירותים הדתיים נעזר לדתיים

אשמים בו, אלא הוא נכפה עלינו על-ידי העולם הערבי. למרות זאת ודווקא משום כך, מפני שחיים בתוכנו מאות אלפי אזרחים ערבים, חובתנו לעשות כמיטב יכולתנו על-מנת לעודד את האגודות, את העמותות הפועלות למען יצירת יחסי אחווה בין יהודים לערבים.

בתקציב שהגשתי הצעתי להוסיף סכום של 50 מיליון שקל, המיועד להרבה פעולות. יש 14 עמותות הפועלות במישור הזה של יחסי יהודים-ערבים. ראיתי את התקציב האחרון שהוגש, ואני אומר לכבוד ראש הממשלה: קשה לי לתאר את המשרד של השר ארנס או המשרד שאתה עומד בראשו, משרד ראש הממשלה, ממשיכים לעודד את הפעולות האלה. אני בטוח שאחם מחשיבים את הפעולות האלה.

ראיתי לנכון להעלות את העניין הזה, ואולי ליזכות באמון הכנסת, כדי שהתקציב המוגדל יאושר, ואני אומר: תמיד מוטב למנוע בעירה מאשר לכבותה. התקציב הזה שאני מציע הוא תקציב שיהיה בו כדי לתמוך בכל הפעולות הנוגעות ליחסים בין יהודים לערבים. מגמתו של התקציב היא קודם כולל למנוע בעירה בכל מקום שאפשר, אם כערים מעורבות, אם באזורים מעורבים. על-ידי כך נוכל לפעול נגד החוגים הקיצוניים הפעילים גם במגזר הערבי וגם במגזר היהודי, שיכולים להביא אותם למצבים בלתי נעימים.

לכן, חברי הכנסת, אני מציע — אף שהדבר לא הוגש בחוברת ההסתייגויות — להוסיף על תקציב משרד ראש הממשלה את הסכום של 50 מיליון שקלים.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חברי הכנסת, חמו דברי המסתייגים המשיבים. האחרים 'שקראתי' כשמוחיהם אינם נמצאים באולם.

אנחנו ניגשים להצבעה. נצביע קודם כול על התקציבים של משרדי הממשלה והמחלקות השונות של הממשלה, ורק לאחר מכן ניגש להצביע על חוק התקציב עצמו ועל ההסתייגויות לחוק התקציב. נתחיל בסעיף 01 — נשיא המדינה.

ה צ ב ה

סעיף 01 — נשיא המדינה

התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 01 — נשיא המדינה — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 02 — הכנסת

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 02 — הכנסת — כהצעת הוועדה, נתקבל.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף 04 — משרד ראש הממשלה. בסעיף זה יש הערה לחבר הכנסת שפט, בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להעיר הערה קצרה לגבי תקציב משרד ראש הממשלה. אני הצעתי להפחית

המדינה, והם זכאים לשירותים הטובים כמו כל אזרח אחר. הם שותפים לבניית הארץ, לביטחונה ולכלכלתה. הם שותפים בכל תחומי העשייה במדינה. לכן, אני חושב שהם זכאים לקבל את השירותים בצורה מכובדת והולמת בעינין זה, בשנת 1987.

התנכרות לערכים דתיים והתעלמות מהצרכים החיוניים של החינוך הדתי ושל השירותים שלהם הוא נזק לא זו בלבד שלא יקרכו את חלקי העם לחיות יחד, לרקום רקמת יחסים חברתיים טובים כפי שהיו בעבר, בחקופות הקשות במדינה, אלא הם אף יחריפו עוד יותר את ההקצנה, ומי יודע מה יהיה בסוף.

לכן, אדוני היושב-ראש, טוב יעשו קברניטי המדינה ומנהיגיה אם ישנו את הקו, את הטון, ויעניקו לשני הזרמים חינוך, חברה ושירותים דתיים, ובעיקר — תקציבים מתאימים, הראויים להם.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעמיד את סעיף 26 בתקציב החינוך על סך של 562,564 מיליון, וסעיף תרבות ותרנית על סך 10,020 מיליון. סעיף 0212 — מועצות רתיות — להגדיל בסך 5 מיליונים. סעיף 0215 — בת-כנסת — להגדיל ב-300,000 בסך הכול. בסעיף 0216, עידובין ומקורות — להגדיל בסך 4 מיליונים.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין, בבקשה.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגשתי הסתייגות — להוסיף לתקציב משרד ראש הממשלה 50 מיליון שקל, כפי שכתוב בהסתייגות, לצורך מימון הוצאת עיתון בשפה הערבית. הכוונה שלי אינה רק לעיתון.

דן תיכון (הליכוד):

אתה רוצה שיחזרו את "אל-אנבא"?

אמנון לין (המערך):

משהו כזה, אבל הרבה יותר מזה.

הי"ר ד' בן-מאיר:

את "אל-יום"?

אמנון לין (המערך):

לא. הוא יודע על מה הוא מדבר. היה בעבר "אל-יום". זה עבר ל"אל-אנבא".

חברי הכנסת, מראשית דרכה של המדינה עמדו תמיד, בכל תקציבי המדינה, תקציבים מיוחדים לרשות משרד ראש הממשלה, כדי לתמוך באגודות שפעלו למען הכנה בין יהודים לערבים ולעודד אותן. במסגרת האגודות האלה, בתקציבים של משרד ראש הממשלה, היו תקציבים למימון ביטאונים, גם עיתון יומי בשפה הערבית, אבל גם ביטאונים שונים של האגודות שפעלו להכנה בין יהודים לערבים.

אני רוצה לומר, שהפעולות האלה והתקציבים האלה היו חשובים מאוד. השאלה העומדת לפנינו, ואני מעלה אותה בכל הכנות, היא: איך אנחנו מתכוונים לחיות יחד, יהודים וערבים כארץ? האם אנחנו מתכוונים, שלנצח יהיו היחסים כאלה שמצד אחד יעמדו ערבים מפגנים, מצד שני תהיה משטרה, כמו אתמול, כיום האדמה? ואני שמח שביום האדמה האחרון לא היו תקלות מיוחדות.

עקב המצב המיוחד שאנחנו נמצאים בו, מצב שאיננו

יש הסתייגויות לחבר הכנסת צבן. הוא מבקש להעיר הערה. חברי הכנסת, אני רוצה להסביר שהסיעות קיבלו זמן להנמקת הסתייגויות. הסכמתי לשלוש הערות קצרות של שלושה חברי כנסת שלא ניצלו את זמנם. חבר הכנסת צבן הוא השני, יש עוד אחד, וכזה נגמור. בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאי צבן (מפ"ם):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת, מהסעיפים השונים אני בוחר להפנות את חשומת הלב של חברי הוועדה לסעיף הזה שענינו פיצויי שחיקה לגמלאות של עובדי המדינה. אני מבקש להזכיר לחברי הכנסת, שוועדת הכספים הניחה על שולחן הכנסת החלטה מפורשת שיש לפצות את גמלאי המדינה ב-26.7%. ההחלטה הזאת הפכה למעשה להחלטה של הכנסת. כל מה שנוטר לעשות למי שחושב שההצעה הזאת צודקת והוגנת זה לתקצב את הסעיף הזה. הסכומים הרשומים כאן נועדו בדיוק להבטיח פיצויי שחיקה בשיעור של 26.7%. אין לי ספק שכל חברי הכנסת שעניין הגמלאים נוגע ללבם, והם מבינים את צדקת התביעה, יצביעו בעד ההסתייגות הזאת.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. אנחנו ניגשים להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 12 — גמלאות ופיצויים

התיקונים של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 12 — גמלאות ופיצויים — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 13 — הרצאות שונות

סעיף 13 — הרצאות שונות — נתקבל.

סעיף 25 — תגמולים לנכים

התיקון של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 25 — תגמולים לנכים — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 45 — תשלום ריבית

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 45 — תשלום ריבית — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 51 — בנייני הממשלה

התיקון של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 51 — בנייני הממשלה — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 55 — ארצ

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

מתקציבי לשכות השרים בלי תיק. אני חושב שצריך להפחית מתקציביהם, כי אנחנו חייבים בחיטון. מאחר שאין לי היום אפשרות להצביע נגד 25 שרים ולהציע להוריד כל כך הרבה, באופן סמלי הצעתי להוריד עובד אחד מתקציבי כל אותם שרים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 04 — משרד ראש הממשלה

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת אמ' לין לא נתקבל.

התיקונים של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 04 — משרד ראש הממשלה — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 03 — חברי הממשלה

התיקון של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 03 — חברי הממשלה — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 35 — הוועדה לאנרגיה אטומית

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 35 — הוועדה לאנרגיה אטומית — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 05 — משרד האוצר

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לא נתקבל.

התיקונים של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 05 — משרד האוצר — כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף 12 — גמלאות ופיצויים. בסעיף זה

סעיף 55 — אוצר — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 83 — מפעלים שונים
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
סעיף 83 — מפעלים שונים — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 84 — תשלום תובת
התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
סעיף 84 — תשלום תובת — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 85 — הון תחור תקציבי
ההצעה של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלה.
סעיף 85 — הון תחור תקציבי — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 99 — רכיית לבוק ישראל
התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
סעיף 99 — רכיית לבוק ישראל — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף קרן לבוק ישראל
התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
סעיף קרן לבוק ישראל — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 89 — מפעלי האוצר
סעיף 89 — מפעלי האוצר, נתקבל.

סעיף 06 — משור הפנים
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
התיקונים של חבר הכנסת ר' צוקר לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.
סעיף 06 — משור הפנים — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 14 — מימן מפלגות
סעיף 14 — מימן מפלגות, נתקבל.

סעיף 18 — רשויות מקומיות
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
סעיף 18 — רשויות מקומיות — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 57 — רשויות מקומיות
התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלו.
סעיף 57 — רשויות מקומיות — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 07 — משור המטרה
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
התיקונים של חבר הכנסת ר' צוקר לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.
סעיף 07 — משור המטרה — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 52 — מטרה ותח-סוהר
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.
סעיף 52 — מטרה ותח-סוהר — בהצעת התעודה, נתקבל.

סעיף 08 — משור המשפטים
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבלו.
התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ר' צוקר לא נתקבל.
התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 08 — משור המשפטים — בהצעת התעודה, נתקבל.
סעיף 53 — בתי-משפט

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.
התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 53 — בתי-משפט — בהצעת התעודה, נתקבל.
היידר ר' כר-מאיר:

לסעיף 09 — משור התוק, הערה של חבר הכנסת גרשון שפט.

גרשון שפט (התחיה):
אדוני היחשב-ראש, אני מציע לקצץ בתקציב משור התוק, כהגדלת המשור, כאגף המיטהל ובהסכדה לפי הסכמים הרשומים בהסתייגות, כי אני לא חושב שלמשור התוק נתוצים שני מכילים. אחד מהם מיותר.

קריאה:
מי?

גרשון שפט (התוחה):

אני משאיר את ההחלטה הזאת לשד החוץ.

בענין ההסברה: אני חושב שההסברה של משרד החוץ בזמן האחרון מאוד לקויה, היא מטוגדת לקו שהממשלה נקטה. אני חושב שעושים הסברה לא נכונה, ולכן הצעתי בהסתייגות להוריד את הסכום.

הד"ר בן-מאיר:

אני עוברים להצבעה.

הד"ר בן-מאיר:
אנחנו עוברים להצבעה.

ה צ כ ע

סעיף 20 — משרד החינוך והתרבות

התיקונים של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבלו.

הד"ר בן-מאיר:

חבר הכנסת שפירא, האם אתה רוצה לנמק את הסתייגותך? בבקשה.

ידי צבן (מפ"ם):

זו פעם ראשונה מאז קום המדינה שיושב-ראש ועדת הכספים מסתייג. האם לא כן? בכל אופן, זו פעם ראשונה שלנו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב להסתייג מתקציב משרד החינוך. כאשר מדובר בקיצוץ, ולא חשוב באיזה, אם משרד החינוך היה לוקח את כל הסכום של הקיצוץ ומחלק אותו על כל הסעיפים, לא הייתי אומר מלה. אבל הוא החליט להטיל אותו רק על החינוך הממלכתי-דתי, על החינוך העצמאי ועל החינוך בהתיישבות.

צר לי לומר, שאני בעצמי העברתי רק לפני כמה ימים העברה תקציבית של 4,000 שעות הוראה שהורדו, והסכום הועבר, רחמנא ליצלן, לתיאטרונים. מדובר על אותם תיאטרונים שרוצים לבטל את הצגותיהם, ומהם לא הורידו אפילו אגודה.

רוצים לקבוע את החינוך של התורה — זה לא יהיה ולא יעבור. זה איננו קיים בשום מקום בעולם. זה דבר שעוד לא נשמע כמוהו. זה לא חינוך.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

ואם ההתיישבות חוגגת — אתם תקבלו את זה בהנפקות. אבל החינוך העצמאי לא יקבל את זה בהנפקות ולא יקבל עוד פעם פריסה.

מאיר שטרית (הליכוד):

החינוך הרגיל?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

איך ההתיישבות יכולה עכשיו לא לדבר על כך שרוצים לקחת סכומים מתקציב החינוך? זה סימן שמשו לא בסדר. אבל אני מדבר על החינוך הממלכתי-דתי ועל החינוך העצמאי. ואם ההתיישבות לא מדברת על כך, זה יבוא אליה דרך ההנפקות ודרך הפריסה.

אני מסתייג כהחלט מהסעיף הזה. אם לא יטילו את הקיצוץ על כל הסעיפים רעשו זאת רק על שלושה ענפים: ההתיישבות, הממלכתי-דתי והעצמאי, לא יהיה תקציב חינוך ולא תהיה שום העברה תקציבית.

ה צ כ ע

סעיף 09 — משרד החוץ

התיקונים של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבלו.

סעיף 09 — משרד החוץ — בהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 10 — משרד הכלכלה והתכנון

התיקונים של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

סעיף 10 — משרד הכלכלה והתכנון — בהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 19 — משרד המדע והפיתוח

התיקון של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 19 — משרד המדע והפיתוח — בהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 74 — המועצה הלאומית למחקר

ופיתוח

התיקון של חבר הכנסת י" צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לא נתקבל.

סעיף 74 — המועצה הלאומית למחקר ופיתוח — בהצעת הוועדה, נתקבל.

הד"ר בן-מאיר:

אנחנו עוברים לסעיף 20 — משרד החינוך והתרבות. חבר הכנסת רמון, האם ההסתייגות שלך נשארה?

חיים רמון (המערך):

לא.

ידי צבן (מפ"ם):

אפשר לאמץ את ההסתייגות של רמון?

ה צ ב ע

סעיף 21 — השכלה גבוהה
התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת
מפ"ם לא נתקבלו.
התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.
סעיף 21 — השכלה גבוהה — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנו עוברים לסעיף 60 — חינוך. האם חברי הכנסת גדות
ורמון עדיין בעד ההסתייגות שלהם?

אפרים שלום (המערך):
לא. הם מסירים אותה.

מאיר שטרית (הליכוד):

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

על כל מקרה, מי בעד ההסתייגות שלהם? מי נגד?

ה צ ב ע

סעיף 60 — חינוך
ההצעה של חברי הכנסת ג' גדות וח' רמון לא
נתקבלה.
התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת
מפ"ם לא נתקבל.
התיקונים של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבלו.
סעיף 60 — חינוך — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 61 — השכלה גבוהה

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.
סעיף 61 — השכלה גבוהה — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 22 — המשרד לענייני דתות

התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת
מפ"ם לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.
התיקונים של חבר הכנסת ד' דנינו לא נתקבלו.
התיקון של חבר הכנסת א"י שפירא לא
נתקבל.

סעיף 22 — המשרד לענייני דתות — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 63 — דת

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.
התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.
סעיף 63 — דת — כהצעת הוועדה, נתקבל.

יעקב שמאי (הליכוד):

אבל אתה לא הצבעת ל — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

— — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת שפירא. אנחנו ממשיכים בהצבעה. מי
בעד התיקון של חבר הכנסת שפירא? מי נגד?

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת א"י שפירא לא
נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' דנינו לא נתקבל.

סעיף 20 — משרד החינוך והתרבות —

כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנו עוברים לסעיף 21. הסתייגות לחבר הכנסת יאיר צבן,
בבקשה.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הרשו לי לנמק בכמה
משפטים את ההסתייגות בסעיף הזה. בשכרונות האחרונים וגם
היום היינו עדים להפגנות סוערות של אלפי סטודנטים בישראל
בנושא שכר הלימוד.

נאמר לי, שהממשלה עומדת לקבל החלטה כזאת או
אחרת. כל החלטה שהממשלה תקבל, של הליכה לעבר
הדרישות הצורקות של הסטודנטים, תחייב העברה תקציבית
לסעיף ההשכלה הגבוהה, לעזרה לאוניברסיטאות בנושא זה.

כל מה שצריך לעשות כאן כדי למנוע סחר-מכר מאחורי
הקלעים ולהביא להחלטה גלויה הוא לתמוך בהסתייגות
המופיעה בסעיף ד', ומשמעותה — העברת 60 מיליון ש"ח
לסיוע למוסדות ההשכלה הגבוהה, כדי למנוע העלאת שכר
הלימוד לסכומים אסטרונומיים והפיכת האוניברסיטאות
לאוניברסיטאות של עשירים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

באחה סעיף?

יאיר צבן (מפ"ם):

בסעיף ההשכלה הגבוהה. 60 מיליון ש"ח. נאמר כאן:
סעיף 0203 — בסכום שכר לימוד של סטודנטים: 60 מיליון
ש"ח.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני שואל מאיזה סעיף אתה מציע להוריד 60 מיליון שקל
ולהעביר לזה?

יאיר צבן (מפ"ם):

יש הרבה סעיפים. סך כל התיקונים שלי מסתכמים בעודף
תקציבים.

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אנו יגשים להצבעה. מי בעד הסתייגותו של חבר
הכנסת צבן? מי נגד?

היו"ר ד' בן-מאיר:

תורה רבה. אנחנו ממשיכים בהצבעה.

ה צ כ ע

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

סעיף 29 — משרד הבינוי והשיכון —

כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 43 — מחלקת המדידות

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 43 — מחלקת המדידות — כהצעת

הוועדה, נתקבל.

סעיף 70 — שיכון

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לא

נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת

מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א"י שפירא לא

נתקבל.

סעיף 70 — שיכון — כהצעת הוועדה,

נתקבל.

סעיף 80 — כבישים

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 80 — כבישים — כהצעת הוועדה,

נתקבל.

סעיף 90 — מפעלי שיכון

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 90 — מפעלי שיכון — כהצעת

הוועדה, נתקבל.

סעיף 30 — המשרד לקליטת העלייה

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת

מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 30 — המשרד לקליטת העלייה —

כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 33 — משרד החקלאות

התיקון של חבר הכנסת פ' גרופר לא נתקבל.

סעיף 23 — משרד העבודה והרווחה

התיקונים של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבלו.

התיקונים של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבלו.

התיקון של חבר הכנסת א"י שפירא לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 23 — משרד העבודה והרווחה — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 64 — עבודה ורווחה

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 64 — עבודה ורווחה — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 91 — המכון לפיריון העבודה

סעיף 91 — המכון לפיריון העבודה — נתקבל.

סעיף 24 — משרד הבריאות

התיקון של חבר הכנסת ח' רמון לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 24 — משרד הבריאות — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 67 — בריאות

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

סעיף 67 — בריאות — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 29 — משרד הבינוי והשיכון

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת מפ"ם לא נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת גרשון שפט. חבר הכנסת גרשון שפט רוצה להעיד לפני ההצבעה. בבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעתי להוסיף 5 מיליוני שקל חדש לסעיף הכבישים, מפני שאני חושב שהמצב חמור ביותר, ויש צורך — גם מההכנסות שהממשלה מקבלת — לטפל בעניין הכבישים בצורה יותר טובה.

הצעתי גם להוסיף לפעולות הבנייה והפיתוח ביהודה ובשומרון ובבקעת-הירדן, שכולנו מודעים בהם עכשיו, וכן לבנייה ולפיתוח כנגב ובגוש-קטיף. אני חושב ששני הסעיפים הללו מחייבים את התוספת התקציבית הזו, ואף בה אין די בה למקומות האלה. אומנם אנחנו עושים רבות למען ההתיישבות הוותיקה שלא תתמוטט, אבל צריך גם לעשות למען ההתיישבות החדשה.

סעיף 98 — מינהל מקרקעי ישראל

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

סעיף 98 — מינהל מקרקעי ישראל —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 34 — משרד האנרגיה והתשתית

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 34 — משרד האנרגיה והתשתית —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 75 — פיתוח מקורות האנרגיה

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לא
נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 75 — פיתוח מקורות האנרגיה —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 36 — משרד התעשייה והמסחר

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 36 — משרד התעשייה והמסחר —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 38 — פיתוח שווקים לייצוא

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 38 — פיתוח שווקים לייצוא —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 76 — פיתוח התעשייה

התיקון של חבר הכנסת א' ויינשטיין לא
נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 76 — פיתוח התעשייה — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 37 — משרד החירות

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 37 — משרד החירות — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 78 — חירות

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת
מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.
סעיף 33 — משרד החקלאות — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף פיצויים לחושבי סיני

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת
מפ"ם לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.
סעיף פיצויים לחושבי סיני — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 72 — חקלאות

התיקון של חבר הכנסת י' צבן וחברי סיעת
מפ"ם לא נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

אנו עוברים להסתייגות של חבר הכנסת גרשון שפט. חבר
הכנסת שפט, רצית לנמק. כבקשה.

גרשון שפט (התחיה):

אדוני היושב-ראש, בסעיף 72 — 01 הצעתי להוסיף
למשרד החקלאות את הסכום הנקוב כאן, כדי לעזור
להתיישבות החדשה הנמצאת במצוקה. לא סימנתי מקום על
מפת ארץ-ישראל, כי אני חושב שאם איננו רוצים
שההתיישבות החדשה, הנמצאת עכשיו בחתלתה, תגיע למצב
שבו שריה ההתיישבות הוותיקה, אנחנו חייבים לתת לה כלי
ייצור ולתת לה את האמצעים המתאימים כדי להתפרנס. אני
חושב שזה סעיף מינימלי, שיכולים להתאחד עליו.

דבר שני, בסעיף 0305 הצעתי 1,500 מיליון שקל לקולחי
חברון, כי אני סבור שעניין זה חשוב כדי להשתמש באותם מים
ליישובים שיש באזור. היות שזו ההסתייגות האחרונה שאני
מנמק אותה כאן מעל הדוכן, אני מבקש לקבל אותה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

זה נימוק מאוד משכנע.

אנחנו ממשיכים כהצבעה.

ה צ ב ה

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ד' צוקר לא נתקבל.

סעיף 72 — חקלאות — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 73 — מפעלי מים

התיקון של חבר הכנסת ג' שפט לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 73 — מפעלי מים — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 32 — תמיכות במחירי מצרכי יסוד
ובייצור חקלאי — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 44 — סכסוד אשראי

סעיף 44 — סכסוד אשראי — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 97 — חשבונות השכר הממשלתיים

סעיף 97 — חשבונות השכר הממשלתיים —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 15 — משרד הביטחון

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 15 — משרד הביטחון — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 16 — הרצאות חירום אזרחיות

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 16 — הרצאות חירום אזרחיות —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 17 — השתתפות בתקציב המינהל
האזרחי

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 17 — השתתפות בתקציב המינהל
האזרחי — כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 47 — דורבה כללית

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 47 — דורבה כללית — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 48 — דורבה להתייקריות

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 48 — דורבה להתייקריות — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 87 — דורבה להוצאות פיתוח

סעיף 87 — דורבה להוצאות פיתוח —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

לתוספת שלישית — רשימת עודפים מיוחדים
לתוספת שלישית — רשימת עודפים מיוחדים
— כהצעת הוועדה, נתקבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:

בזה אישרנו את סעיפי המשנה של התקציב בקריאה
שנייה.

אנחנו עוברים עכשיו לשמוע את דבריו של יושב-ראש
הוועדה לעיקרי חוק התקציב, כפי שהוא מונח על שולחן
הכנסת. בבקשה, אדוני יושב-ראש הוועדה. אחר כך נצביע על
ההסתייגויות.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 78 — תיירות — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 40 — משרד התחבורה

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 40 — משרד התחבורה — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 41 — השתתפות בתקציב הרכבת

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 41 — השתתפות בתקציב הרכבת —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 42 — תמיכות והחזרים לתחבורה

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י"א שפירא לא
נתקבל.

סעיף 42 — תמיכות והחזרים לתחבורה —
כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 79 — תחבורה

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

סעיף 79 — תחבורה — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 93 — רכבת ישראל

סעיף 93 — רכבת ישראל — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 95 — נמל יפו

סעיף 95 — נמל יפו — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 81 — תקשורת

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת א' ורדיגר לא נתקבל.

סעיף 81 — תקשורת — כהצעת הוועדה,
נתקבל.

סעיף 96 — משרד התקשורת

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

סעיף 96 — משרד התקשורת — כהצעת
הוועדה, נתקבל.

סעיף 32 — תמיכות במחירי מצרכי יסוד

ובייצור חקלאי

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ת' טובי לא נתקבל.

היורד ד' בן-מאיר:

הוא נמצא על השולחן של כל חברי הכנסת. אם למישהו אין, יבקש מהסדרן ויקבל.

אנחנו עוברים לסעיף מס' 3. יש הסתייגות לחבר הכנסת תופיק טובי. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 3 לא נתקבלה.

סעיף 3, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 4 נתקבל.

ההצעה של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 5 לא נתקבלה.

סעיף 5, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חברי הכנסת י' צבן וד' צוקר לסעיף 6 לא נתקבל.

ההצעה של חבר הכנסת א"י שפירא לסעיף 6 לא נתקבלה.

סעיף 6, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 7 לא נתקבל.

סעיף 7, כהצעת הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 8 לא נתקבל.

סעיף 8, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיפים 9 — 12 נתקבלו.

היורד ד' בן-מאיר:

חברי הכנסת, כזאת סיימנו את ההצבעה בקריאה שנייה על חוק התקציב. אנחנו ניגשים להצבעה על חוק התקציב לשנת הכספים 1987, החשמ"ז — 1987, בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

כעד החוק — רוב

נגד —

נמנעים —

חוק התקציב לשנת הכספים 1987.

החשמ"ז — 1987, נתקבל.

היורד ד' בן-מאיר:

ובכן, אני קובע בזאת, שהצעת החוק הזאת אושרה בקריאה שלישית, ואני מקווה שעכשיו תוכל הממשלה לצאת לדרך עם הצעת החוק.

חברי הכנסת, עם סיום ההצבעה על התקציב, אני מבקש להודות בשם כולכם לצוות העובדים של ועדת הכספים, בראשותם של מר דמבין ומר קירשנר, על העבודה הגדולה שהם עשו. לאגף התקציבים של משרד האוצר — — —

חיים קופמן (הליכוד):
לסמדר אלחנני.

אברהם יוסף שפירא (יורד ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היות שהשעה מאוחרת, אין לי הרבה להוסיף על חוק התקציב. עקרונית, חוק התקציב הוא כמעט כמו חוק התקציב שהבאנו לפני שנה. יש שינויים קלים, למשל, בנוגע לרשויות המקומיות — בחוק זה כפי שאנחנו עומדים להצביע עליו, יוכלו לתת אשראי בתנאי ששר הפנים ושר האוצר יחד יאשרו את האשראי. חוץ מזה אין שינויים.

אני רוצה להגיד לחבר הכנסת דן חייכון — שמעתי שהוא אמר שהעברנו את החוקים בחופזה, ולא עברנו על כל המשרדים. נכון, עברנו על שמונה משרדים משום שרצינו לעשות עבודה יסודית לגבי שמונה משרדים, במקום לקרוא לכל משרד ולדון בתקציבו כמה שעות ובכל משרד לדון כאופן שטחי. שיטה זו מקובלת בוועדת הכספים הרבה שנים. יש דעות שאולי צריך להקים ועדת משנה. לצערי הרב, אני חייב לומר, שמתוך 30 ועדות משנה שקיימות היום בוועדת הכספים, 12 קבועות, חוץ מהיושב-ראש, מזכיר הוועדה והמזכירה, אולי בא לפעמים עוד חבר כנסת. לכן אני חושב שזה לא רצוני להקים ועדת משנה.

החוקים — לפי הקול שלי אפשר לשמוע שישבנו לדון בהם לילות. יעיד חבר הכנסת יאיר צבן, שעל חוק הרפורמה במס, שהוא רואה אותו כל כך בלתי אפשרי, ואני רואה אותו כאחד הדברים היפים ביותר שאנחנו מביאים בתקציב הזה. ישבנו עד מאוחר בלילה, ועברנו על כל סעיף בו. לגבי יתר המשרדים, אני מקווה, שנדון בהם במשך כל השנה, כי תקציב של כל משרד מונח כל יום על השולחן. נעבור עליהם. כל מי שיכול להביא רעיונות יותר טובים, יבורך. תודה רבה. אפשר לגשת להצבעה.

היורד ד' בן-מאיר:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. יש הסתייגות של חבר הכנסת צבן לשם החוק. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לשם החוק לא נתקבל.

שם החוק, כהצעת הוועדה, נתקבל.

סעיף 1 נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת י' צבן לסעיף 2 לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת ח' טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, כהצעת הוועדה, נתקבל.

קריאה:

— — —

היורד ד' בן-מאיר:

יש תוספת מיוחדת. חבר הכנסת דן חייכון הוריד את הסתייגותו ואני מודיע זאת לפרוטוקול. יש דף תוספת ללוח ההסתייגויות, ובו מופיעות חמש הסתייגויות של חבר הכנסת תופיק טובי.

שר התחבורה ח' קורפו:
צריך לצרף אותו.

בראשותו של אגף התקציבים. אבל גם משרדים אחרים שהשתתפו בהכנת התקציב הזה עשו עבודה יפה מאוד.

אני גם רוצה להודות לחברי ועדת הכספים וליושב-ראש ועדת הכספים על הימים והלילות שהם השקיעו בהכנת התקציב. וודאי עוד יצטרכו להתמודד אתו לא אחת. אני חושב שכולם עשו עבודה טובה. עם כל הביקורת ששמענו כאן היום ועם כל ההסתייגויות, יש למדינת ישראל תקציב לשנת 1987/88, ואני מברך על כך את כל העושים במלאכה.

בזאת אנחנו מסיימים את ישיבת הכנסת הזאת.

הישיבה הבאה — מחר בשעה 11:00.

ישיבה זו נעולה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
רגע, למה אתם עוזרים לי.

חיים קופמן (הליכוד):
אתה מקפח אנשים.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש לא להפריע. כל אחד מדגיש את הקינדר-שטובע שלו. כאילו שלאחר אן. בכקשה, כל אחד שיעשה זאת כתורו.

אני מודה לכל צוות ועדת הכספים ולצוות משרד האוצר.

הישיבה ננעלה בשעה 23:30.